

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

*«Теоретичні й практичні аспекти економіки,
права, психології, соціальних комунікацій,
бібліотекознавства та документознавства»*

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

18 квітня 2024 року

Біла Церква

Рекомендовано до друку Вченою радою Білоцерківського інституту економіки та управління Університету «Україна» (протокол № 7 від 28 травня 2024 р.)

Організаційний комітет

Новак Я. В.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», кандидат юридичних наук, доцент
Косач Т.М.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», кандидат філософських наук, доцент
Романченко І. Г.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», кандидат історичних наук
Сидоренко В. В.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», кандидат юридичних наук, доцент
Пономаренко Т.І.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна», доктор філософії у галузі психології

УДК 378(477+4)

Теоретичні й практичні аспекти економіки, права, психології, соціальних комунікацій, бібліотекознавства та документознавства : тези доповідей студентської науково-практичної конференції (18 квітня 2024 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Т. М. Косач. Біла Церква, 2024. 180 с.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СУЧАСНИЙ ФЕНОМЕН

Вохнік Данило,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології*

Інтернет залежність - це досить складний і заплутаний феномен, що ніби по відчуттям лише набуває певного етапу еволюції в питаннях залежності. З іншої сторони, саме така річ як інтернет діє на життєво-рутинному етапі коли ніби розумієш, що якщо цього не буде то можливо все буде гаразд, а можливо стане нудно і людина стане просто безпомічною.

Аналіз літератури показав, що існує великий інтерес до теми інтернет-залежності серед зарубіжних (Браун П., Гріффітс М., Грінфілд Д., Ткань В., Кушер Д., Юнь І-Сін, Янг К. та вітчизняних (Блохіна І., Бугайова Н., Горлова О., Дмитрук М. та ін.) вчених.

На кожному етапі протиріч та дослідження того чи іншого феномену, стикалися з ніби-то тими ж самими факторами, які просто пізніше переросли в вигоду зміни місцевості. Тобто ще якісь 10 років тому соціум мав змогу черпати велику кількість інформації з базових для нас понять. Телебачення в такому ж вигляді мало величезний культурний вплив як і до цього радіо чи навіть книги, які багато хто забороняв. Середина епохи телебачення накопичувала у собі більше кількість відсотків лише з переглядів реклами та новин, ніж як це було в самому початку коли більшість контенту займали шоу та кіно. Інформаційна хвороба така як поняття «зомбо-ящика» через деякий час просто висміювалась у кінематографі, а в реальному житті тільки накопичувала години пропаганди для старшого покоління, яке було цільовою аудиторією зараження. Парадоксальним є те, як ця аудиторія сприйняла технологічний прорив і просто не має певної змоги чи інтересу до сенсорних телефонів, персональних комп'ютерів, інтернету тощо.

Первинна епоха інтернету та його основа мали дуже величезний і в певній мірі абстрактний стиль. Чого коштував лише один Adobe Flash, який відкрив величезну кількість шляхів для майбутніх розробників. А перегляд Youtube спонукав до пошуку цікавого хоч і поки невідфільтрованого контенту. На сьогоднішній день все це набрало масштабу і весь контент як і з телебаченням звівся до 1-2 реклами за відео від 5 до 30 секунд. Тому якщо говорити про позитивний вплив, він однозначно є саме через те, що конкурента інтернету просто немає. З іншої сторони – ті деякі рекомендації, тренди, спільноти є великим стержнем у віртуальній голові. Актуальними проблемами є прихований контент, що може містити у собі «Elzagate», тобто канали з дітьми де ніби здійснюються різні махінації для власної вигоди. Глядачі такого контенту мають змогу за допомогою коментарів створювати замовлення, дітей одягають у провокуючий одяг і все це під маркою безпечного контенту.

Іншим є зберігання в алгоритмах шокуючого контенту, який містить вбивства та поширюється як пізнавальний. А також Телеграм-канали які

стали звичайною практикою для деяких індивідів. Побачити розчленування, порнографію, актуальні новини поза межею цензури для допитливих очей стали дуже легкими. І залишається питання «Якщо звикли до цього, то чим можна здивувати далі?».

Виділити саме вплив інтернету тільки на юнаків, здається досить вузьким моментом, а тому, визначити прояв інтересу та звичок до таких джерел неможливо навіть за допомогою методик, що зазвичай пропонують відповідати на питання пов'язані саме з часом витраченим на перебування в інтернеті та бажанні залишитися там. Певною мірою, до цього приплітається елемент самотності та пошук безпеки і відсторонення від проблем реальності.

Інтернет не є кубом залежності, а контент є рідиною звикання. Цікавими представниками інтернету є деякі блогери, що активно ділилися своїм життям через відео-хостинг. Такі як Кріс Чан - фрік з аутизмом, якому посвячена ціла сторінка вікіпедії. Він публікував матеріали зі свого життя та мав сценарне підкріплення аудиторії, інтереси, що були побудовані на створених персонажах компаній Nintendo та SEGA, і зрештою решт став жертвою мемів. Інші користувачі мережі Reddit і 4chan, та сталкери з власними каналами.

На сьогоднішній день з'являється все більше факторів, що просто видаляють залежність і повністю вносять мережу в кровообіг. Зрештою, це середина циклу і в якийсь момент наступить епоха вимирання, де точно така ж ДНК відтворить попередній цикл, привносячи щось нове а разом із тим феномени для досліджень.

Залежність, що вимальовується з неправильного розпорядку часу, втечі від проблем, перегляду матеріалів, замінюючи зранку звичайний телевизор, є просто складовою потреб у якій іноді стаються дефекти.

Пагубні звички де відсоток юнаків просто-на-всього використовує елемент поширення та сприймає деякі речі як актуальні, комедійні, соціальні, правдиві. Певною мірою є тією прихованою залежністю, яка надходить не саме від інтернету, а тих дротів у яких зазвичай щось коїться, говориться, публікується. Принцип: Інтерес - Можливість- Результат. А також відвикання від недостатньо вільних систем по типу телебачення, що сильно змінило аудиторію на TV трасляції та має хоч якусь користь у рекламуванні та зручності медіа-сервісів як Netflix .[4, с.45]

Іншими інтернет тенденціями, що у юнаків продвигається здебільшого зі сторін мотивації, а у інших бізнесу. Це інтернет-психологи чи психологічні блоги де створюється образ того чи іншого успішного і цілком здорового індивіда, який живе лише по тим поняттям які просуває він сам. Якщо в блозі є ще й складова відповіді своїм підписникам, то це може перетворитися в елемент дружби чи постійної підтримки, про яку так деякі люди мріють. До того ж знаходять однодумців, і не очікуючи негативного звернення, показують доброту друг до друга. Хоча це не зовсім прояв саме інтернет-залежності, а скоріше прояв і розділення свого фантомного почуття у депресивній соціалізації, додаючи до цього публікацію історій, надмірного яскравого стилю, смаку в музиці, при тому, що зазвичай самі ж користувачі не проводять експерименти зі своїми інтересами, а чисто покладаються на авторів. «Стало абсолютно ясно, що ті страждання, за полегшення яких вони моляться, вони самі ж і наклали, а тепер і нам нав'язують. Той самий звір, у страху перед яким вони проживали життя свої - це насправді вони самі: саме

людина, а не якийсь там демон міфічний, знищить людину зрештою. А звіра цього, створив сам страх.» «The Long Hard Road Out of Hell» [1, с.30]

Напевно це як сказати, що Диявол найкращий друг церкви. Без нього їм би нічого було б робити. В інформаційний період на телебаченні, якийсь час було досить актуальним проводити деякі заходи, щоб чи то визначити конкретний вплив речей, чи то задля власної вигоди і само-топтання на своїх же сферах побудувати для себе подальший план роботи, без дотримання етики чи правил, що просто проявляло себе як провокуюча інформація. Масові вбивства в навчальних закладах, зазвичай підтримували свою актуальність лише за рахунок того, що на тот час було актуальним в плані інтересів покоління. Рок-музика, відео-ігри (зазвичай DOOM) [2, с.120] і таке інше. Звісно, з психологічної точки зору на тот момент, із доступного для очей глядача було видно лише пару відсотків які були побудовані на гучних словах науки по типу «шизофренія», «депресія», а все інше заражуючий вплив медіа на мозок підлітків та юнаків з гучними заголовками по типу «Терористи були фанатами Doom ». Переводячи стрілки годинника на сьогодні, таку-ж саму інформацію досить актуально красти з впливових джерел в інтернеті і будувати на цьому уже власну вигоду. Замініть назву Doom на Tik-Tok та додайте хештег який є джерелом, і ви не побачите ніякої різниці.

Люди є залежними від інтернету не як від хвороби, а як від нового етапу продовження власного життя і внутрішньої боротьби з тими речами які для когось були заборонені, що ніби робить індивідів більш витривалими і досягнутими до рівня сприйняття інформації, що насправді лише підтверджує вузькість представлень про реальну загрозу, силу творчого мислення чи звичайного представлення життя.

Література

1. Braun P.R The Long Hard Road Out of Hell. ReganBooks New-York City 1998 . 288 с.
2. Kushner D Masters of Doom . Piatkus Books. USA 2004. 352 с.
3. Le Contre M. Escape. How a generation shaped, destroyed and survived the internet , Blink Publishing USA 2022, 304 с.
4. Гастінгс.Р, Маер.Е Netflix і культура інновацій. Ebury Press Київ2021. 352 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Поліщук Тетяна,

здобувачка вищої освіти III курсу спеціальності «Право»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівни: Добренька Наталія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент.

На сьогоднішній день, в сфері адвокатської допомоги, є досить серйозні проблеми, що стоять на шляху захисту прав пересічних громадян. Згідно, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: «Адвокатура України – це недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення

захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі» [2]. Відповідно до Конституції України громадяни мають право бути учасниками, засновниками будь-якого підприємства, організації з власного волевиявлення. Досліджуючи інститут адвокатури, помітили автоматичне зарахування всіх адвокатів до НААУ, з всіма виплаваючими з цього наслідками. В сучасній адвокатурі на шляху впровадження надання правової допомоги зустрічаються, досить, суттєві проблеми. Зокрема, при наданні адвокатської допомоги у сфері захисту прав військових, мобілізованих та осіб, які маю право на відстрочку, підвищення кваліфікації адвокатів. І це не вичерпний перелік проблем, які зустрічаються на шляху надання правової допомоги. Однією з підстав, їх виникнення, є війна в Україні. Відповідно до пункту 4 статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень. Війна внесла свої корективи, відсутність можливості виїзду адвокатів - чоловіків на міжнародне стажування, підвищення кваліфікації становить серйозну проблему, для отримання нових знань та можливості надання кваліфікованої допомоги клієнтам. Сучасні справи щодо захисту прав, в першу чергу, чоловіків, вимагають професійного підходу з боку адвокатів. Нинішня система часто не враховує сучасні стандарти професійної компетентності та етики, що призводить до низького рівня якості юридичних послуг та порушень прав клієнтів. В більшості проблема полягає не у відсутності знань у адвокатів, а у їх, не бажанні, надавати кваліфіковану правову допомогу, особливо щодо консультування. Хоча, консультування повинно бути на найвищому рівні, оскільки, це первинний етап надання інформації, захисту прав клієнта. Саме, від якості консультування буде залежати чи зрозумів клієнт свої права та можливість шляхів їх захисту [3].

Для вирішення цієї проблеми необхідно реформувати систему законодавства, зокрема, проведення навчання, враховуючи сучасні вимоги до юридичної практики, включаючи цифрові технології, міжнародний досвід та етичні стандарти. Важливим є також збільшення прозорості та обліку результатів, встановлення механізмів оцінки професійних знань та компетенцій адвокатів і створення незалежних органів нагляду за якістю навчання та професійної поведінки адвокатів. Ще однією серйозною проблемою є безвідповідальність адвокатів, надання ними не якісних послуг, причиною цього є, відсутність, поінформованості суспільства щодо можливості подання скарг на дії адвокатів до відповідного органу. В свою чергу, відповідно, до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зазначено, що кваліфікаційно-дисциплінарна комісія уповноважена приймати скарги, заяви на дії адвокатів, за умови подання такої скарги з вказівкою підтверджуючих фактів та не анонімно. Звідси, впливає ще одна проблема, що може бути фактичним підтвердженням отримання неякісної консультації, запис консультації, і чи погодиться про це сам адвокат? Варто, в даному законі передбачити можливість притягнення до відповідальності адвокати за надання неякісної, а точніше не в повному обсязі інформації, такого виду правової допомоги. Зокрема, адвокатська таємниця, як фундаментальний принцип адвокатської професії достатньо охороняється законодавством України. Однак це не унеможливорює повністю її порушення представниками правоохоронних органів [2]. Мають місце випадки особистого огляду адвокатів та їх речей при відвідуванні клієнтів, що утримуються в слідчих ізоляторах, обшуків в офісах адвокатів та їх житлі

з вилученням документів, що становлять професійну таємницю. Інтерес до теми гарантій та адвокатської таємниці посилюється у зв'язку з випадками втручання в адвокатську таємницю з боку органів державної влади, що передбачає вироблення нових способів реагування адвокатської спільноти на зазначені дії, а також викликає необхідність доктринального аналізу відповідальності осіб, які здійснюють таке втручання [4, с.251]. Для вирішення цієї проблеми слід удосконалювати законодавство, включаючи встановлення жорстких санкцій за порушення адвокатської таємниці з боку представників правоохоронних органів, необхідно здійснювати постійний контроль за діяльністю правоохоронних органів, включаючи проведення незалежних розслідувань у випадках порушення адвокатської таємниці [4, с. 249].

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 26.03.2024).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 1702-VII. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 28.03.2024).
3. Лісова Ю. Незалежність не дорівнює вседозволеності. *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/nezalezhnist-ne-dorivnyue-vsedozvolenosti.html> (дата звернення 03.04.2024).
4. Тацій Л. В. Стандарти функціонування адвокатури в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 38. С. 248–253.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ

Зозуля Марина,

здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності «Право»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович,

кандидат юридичних наук, доцент

Проблема визначення та криміналізації колабораціонізму полягає у визначенні самого поняття, встановленні його змісту та сутності та особливостей кримінально-правової кваліфікації. З огляду на збройну агресію росії в АРК та на сході України з 2014 року та повномасштабну агресію з 2022 року, визначення та актуальність криміналізації колабораційної діяльності є більш проблематичними. Це питання набуває все більшого значення для національної безпеки, суверенітету, прав і свобод людини. Ще одним викликом є встановлення кримінальної відповідальності за співпрацю з агресором, враховуючи різноманітність форм співпраці та контекстів, в яких вона відбувається.

З історії питання слід зазначити, що спочатку українське законодавство, зокрема стаття 10 проекту Закону "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованих територіях", містила положення про співпрацю з державою-окупантом, але термін "колабораціонізм" тоді не використовувався. В 2019 р. Верховна Рада України було прийнято законопроект "Про внесення змін до Кримінального

та Кримінального процесуального кодексів України щодо вдосконалення відповідальності за пособництво (фактично колабораціонізм) у вчиненні злочинів проти основ національної та громадської безпеки та особливостей застосування запобіжних заходів". Проте, на подальше ухвалення законопроекту вплинули три фактори: відсутність чітко визначених видів співучасті, неоднозначність та розмитість формулювань законопроекту, а також вплив проросійської політичної еліти в Україні на той час, яка виступала категорично проти ухвалення цих законів у будь-якій формі. Однак ситуація змінилася, коли почалося повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну і зміни до Кримінального кодексу України були офіційно затверджені [6, с. 72].

Якщо безпосередньо аналізувати значення терміну "колабораціонізм", слід зазначити що він походить від французького слова "collaboration" (співробітництво), використовується для опису добровільної співпраці окремих груп або шарів населення на окупованих територіях з окупантами, навпаки до примусової. Власне поняття "колабораціонізм" з'явилося під час Другої світової війни, щоб охарактеризувати співпрацю громадян Європи з окупаційною владою фашистської Німеччини під час періоду її окупації [3, с.179].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли росія розпочала повномасштабне вторгнення, а також був виданий Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні" [4], стало очевидним, що зросла необхідність в кримінально-правовому регулюванні колабораційної діяльності, яка активно здійснювалася на території України. Тому прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність" [5] від 3 березня 2022 року було логічним кроком, який передбачав внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України.

В сучасних умовах різновиди колабораціонізму доцільно розглядати наступним чином:

1. воєнний колабораціонізм передбачає співпрацю з окупантами у військових питаннях, правоохоронних структурах, каральних установах, розвідці та інших сферах, що включає передачу військової інформації та надання допомоги збройними засобами.

2. політико-адміністративний колабораціонізм охоплює співпрацю з окупаційною владою, що може виявлятися через призначення місцевих представників або передачу інформації.

3. побутовий колабораціонізм, що полягає в установленні дружніх стосунків з окупантами.

4. економічний колабораціонізм, що включає співпрацю в економічних сферах та пошук професійних кадрів.

5. культурно-духовний колабораціонізм, який використовується для просування пропаганди та культурної роботи з метою впливу на місцеве населення через засоби масової інформації та культурні установи [1, с. 95-96].

З позицій чинного законодавством, колабораційною діяльністю вважається:

1. публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до

підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України;

2. добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора;

3. здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти;

4. передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора;

5. добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території;

6. організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах;

7. добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України [2].

Відповідне розгалуження визначення різновидів колабораціонізму та подальша їх криміналізація є наслідком низки об'єктивних факторів, серед яких існування суспільно небезпечних діянь, що потребують заборони кримінальним законом, поширеність таких діянь у суспільстві, зміна уявлень про їх суспільну небезпеку, зміна загальноприйнятих моральних оцінок

відповідних діянь, а також наслідками впливу низки суб'єктивних факторів, серед яких, недостатність наявних засобів, крім кримінально-правових, для ефективної боротьби з цими діяннями, а також необхідність гарантування прав і свобод людини і громадянина. Водночас нормативне визначення різних проявів колабораціонізму в Особливій частині КК України необхідне не лише з точки зору розмежування складів відповідних кримінальних правопорушень, а й з точки зору їх системного взаємозв'язку з положеннями Загальної частини КК України та практикою застосування тих чи інших примусових заходів кримінально-правового характеру до осіб визнаних винними у їх вчиненні.

Підсумовуючи вищевикладене, варто ще раз нагадати, що поява статті 111¹ в Кримінальному кодексі України пов'язана з початком повномасштабної війни і що, хоча зауваження до неї були ще на етапі підготовки проекту, в тих умовах на них, можливо, ніхто не звернув уваги. За понад 2 роки, що минули від початку повномасштабного вторгнення, жодних змін не було внесено, і початковий текст залишається незмінним. Однак, на жаль, вони не втратили своєї актуальності, адже чим довше триватиме окупація нашої території, тим очевиднішими ці проблеми ставатимуть.

Література

1. Горобець В. Економічний та культурний колабораціонізм: формула співпраці. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2020. URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/26.04.2020/pdf/VIM_27_2020-84-106.pdf
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Лисько Т., Літвінчук Б. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність: аналіз судової практики. *Юридичний вісник*. 2023. № 1(66). С. 178–185.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
6. Янішевська К., Крисько А. Загальнотеоретичні аспекти та класифікація колабораційної діяльності як кримінально-правового явища. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2022. № 4(56). С. 71–76.

СЕКЦІЯ **«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО** **РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН»**

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖ ДЛЯ **ОТРИМАННЯ ОРІЄНТУЮЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ** **КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Козлова Ірина,
здобувачка фахової передвищої освіти III курсу
спеціальності «Право»,
Білоцерківський фаховий коледж Університету «Україна»
Науковий керівник: Новак Ярослав Віталійович,
кандидат юридичних наук, доцент

Розвиток цифрових технологій призводить до радикальних змін в особистісному і суспільному житті. Велика частина міжособистісних та інших форм взаємодії відбувається в цифровому середовищі. Одним із проявів цієї тенденції стало формування особливого простору соціальних інтернет-мереж, які є не тільки засобами комунікації, але й способом самопрезентації їх користувача.

Соціальні інтернет-мережі є цінним джерелом криміналістичної інформації, яка може орієнтувати слідчого для прийняття тактичних рішень при розслідуванні кіберзлочинів. Криміналістична інформація у соціальній інтернет-мережі являє собою сукупність даних, повідомлень та відомостей, про джерела й механізм виникнення ідеальних та матеріальних слідів, що мають відношення до злочинної події, отримані в мережі Інтернет із застосуванням спеціальних засобів, з метою встановлення обставин злочинної події у кримінальному провадженні.

Використання під час досудового розслідування такого ресурсу як соціальні інтернет-мережі потребує систематизації.

Слід зазначити, що для ефективної обробки слідчим суб'єктом пізнання значних об'ємів різноманітних даних, які накопичуються в мережевому інтернет просторі, доцільно використання методів та засобів інформаційно-аналітичної діяльності.

Соціальна мережі можуть розглядатися як соціальна структура, форма організації окремих груп людей. З точки зору суб'єкта пізнання такі мережі є гнучким аналітичним інструментом, завдяки якому можна з легкістю відслідкувати сильні та слабкі зв'язки між людьми, в тому числі і приховані.

Інформацію, отриману із соціальних інтернет-мереж можна аналізувати з метою запобігання та розслідування правопорушень. До такої інформації можна віднести: деякі персональні дані, які вказані користувачем (стать, вік, місце знаходження, місце навчання, сімейний стан); аудіовізуальні дані (фотознімки та відеозаписи); відомості щодо наявності та характеру соціальних зав'язків, груп за інтересами (друзі, підписники тощо), а також щодо активності особи (коментарі, спілкування в чатах, висловлювання відношення щодо події); технічні дані (відомості про IP адресу, геолокацію).

Під час аналізу персонального профіля особи в соціальних мережах можуть бути визначені політичні погляди, відношення до релігії, місце

народження та проживання, важливі пам'ятні дати, адреси, відомості про роботу та навчання тощо).

Під час аналізу інформації із соціальних мереж також необхідно використовувати інформацію з матеріалів кримінального провадження, відомості із інформаційних систем правоохоронних органів, дані систем мобільного зв'язку та інших джерел криміналістичної інформації.

Бажано проаналізувати структуру та зміст комунікацій між особами, а також використати іншу інформацію із соціальних мереж. Наприклад, приблизно одночасне розміщення фотозображень ідентичних локацій різними особами дає змогу побудувати версію про перебування їх в одному і тому ж місці, тобто встановити зв'язок між ними. Про це також може свідчити наявність коментарів, які підтвердять зв'язок між особами.

Образ користувача в соціальній мережі є ідеалізованою моделлю особистості. Тому образ створений користувачем на власній сторінці вказує не на об'єктивну характеристику особи, а на ціннісні орієнтири та уявлення про ідеальну особистість.

Таку інформацію можна використовувати під час досудового розслідування, наприклад, під час встановлення психологічного контакту в учасником кримінального процесу чи прогнозуванням його дій чи реакцій.

Отже, отриману із соціальних інтернет-мереж орієнтуючу інформацію, можна використовувати під час планування та проведення допитів та інших слідчих дій, обрання та реалізації тактичних прийомів; формування характеристики учасника кримінального процесу; встановлення місця знаходження особи, що розшукується; побудови версій; вивчення матеріального стану особи тощо.

Література

1. Албул С.В. Аналітична розвідка та оперативно-розшукова діяльність : зарубіжний досвід та вітчизняні перспективи / Албул С.В., Вихристюк К.О. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативнорозшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали IV Всеукраїнської 366 науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 5–8.
2. Мовчан А.В. Інформаційно-аналітична робота в оперативнорозшуковій діяльності Національної поліції: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 244 с.
3. Шевчук В. М. Використання інформації із соціальних інтернет-мереж при розслідуванні кіберзлочинів: криміналістичні проблеми. *Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування* : матеріали панел. дискусії III Харків. міжнар. юрид. форуму (м. Харків, 26 верес. 2019 р.). Харків, 2019. С. 142–146.

ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО ПРАВА В СЬОГОДЕННІ

Романенко Дарина,

здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»

Університету «Україна»

Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент

Актуальність даної теми полягає у тому, що багато інститутів та принципів, що мають свій корінь у римському праві, продовжують існувати і застосовуватися в сучасних правових системах [1, с. 3]. Метою тези є,

дослідження та аналіз перетину римських юридичних принципів із сучасним правом, виявлення спадщини римського права у сучасних правових системах та визначення його впливу на сучасну юридичну практику та правовий порядок. Римське право займає унікальне місце в правовій історії людства [2, с. 303]. Видатний римський юрист Ульпіан зазначав, що вивчення права поділяється на дві частини: *публічне та приватне право*. Він розрізняв приватне і публічне право залежно від того, чиєї користі воно, насамперед, стосується: суспільної (державної) чи приватної (окремих осіб): «Публічне право — це те, що стосується становища римської держави, приватне — це те, що стосується користі окремих осіб; існує корисне у суспільному відношенні й корисне у приватному відношенні. Саме у Римі, вперше, була створена аксіома: Немає покарання, якщо немає злочину, передбаченого законом», «Двічі за одне й те саме не відповідають», такі універсальні поняття, як «республіка», «імперія», «консульство», «сенат», «вето» тощо. В Стародавньому Римі були визначені ознаки властивих різним типам права. А саме, нормативність; встановлення або санкціонування цієї системи норм державою; вираження у праві державної волі (народу, суспільства, класу); загальнообов'язковість норм права; охорона і забезпечення права державою, а в разі порушення вимог, що містяться в нормах права, — застосування державного примусу. Дані риси права мають актуальність і в сьогоденні. Різноманітні способи захисту інтересів приватних власників і навіть учасників різних обігу нерухомості були особливо ретельно розроблені в римському праві. Саме римляни, спираючись на весь досвід попереднього світу, в тому числі досвід східних країн, вперше реалізували право індивідуальної приватної власності, а також інші фінансові права та інші інтереси об'єкт досконалого і зрілого правового регулювання. В результаті римського права, яке відрізнялося видатним розвитком за формою, сформувалася найбагатша правова культура, яка стала спільним надбанням людства на різних етапах розвитку цивілізації [1, с. 50]. Публічне право в стародавньому Римі виражало інтереси держави, регулювало відносини між державою та особами, було предметом правової охорони римського народу. Публічне право включало норми, що стосувалися державного устрою, адміністративних, фінансових, міжнародних і релігійних питань, а також норми, що регулювали кримінальну відповідальність, кримінальний і цивільний процес, з цього можна зробити висновок що сама суть поняття «Публічне право» не змінилося і до тепер. Приватне право виражало інтереси (формально рівних) осіб і регулювало насамперед майнові та сімейні відносини, а також питання авторського права та спадкування. Приватне право було розроблено більш детально, ніж публічне. Саме тому воно мало значний вплив на подальшу історію права і було запозичене багатьма середньовічними та сучасними правовими системами. Результати римської юриспруденції були використані в галузях права та юриспруденції в інших країнах, де не існує поділу на публічне та приватне право [2, с.77]. Деякі формули римського права закріплені в чинному Цивільному Кодексі України та різних інститутах цивільного права [3, с. 160]. Варто, звернути увагу, на принцип «*restitutio in integrum*», або реституції, у римському праві, ми можемо зробити висновок, що цей принцип зберігається в сучасній системі відшкодування збитків, коли сторона пошкодженого правочину звертається до претора (давньоримської посадової особи) з вимогою визнати його недійсним [3, с. 14]. Цей принцип зберігається і в сучасній системі відшкодування збитків, де використовується термін "реституція". Сучасне договірне право також застосовується до

правочинів, запроваджених римським договірним правом. До них належать «locatio conductio» (оренда), «emptio venditio» (купівля-продаж) та «mandatum» (договір доручення) [4, с. 135]. Римські юристи докладно розробили вчення про договори (контракти). Зокрема, було запроваджено класифікацію контрактів, їх поділяли на чотири групи: реальні, вербальні, літеральні та консенсуальні. На сьогоднішній день, ми часто, використовуємо контракти, наприклад контракт на купівлю/продаж, трудовий договір та ін. Багато вчених, які вивчають розвиток права сьогодні, звертаються до минулого, щоб побачити, під впливом яких тенденцій виникали ті чи інші правові норми і за яких умов вони змінювалися. Сьогодні римське право є фундаментом сучасної правової системи. Розвиток нашої правової системи повністю залежить від світових та національних подій, і нам потрібно швидко реагувати на зміни в сьогоденні, звертаючи увагу на минулі рішення та помилки, які могли бути допущені.

Література

1. Белова М.В., Переш І.В. Вплив римського права на сучасну зміну правової парадигми. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2023. 69 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55844/1.pdf> (дата звернення 03.04.2024)
2. Історія Держави і права зарубіжних країн / О. М. Дружа та ін. Київ, 2012. 373 с.
3. Савчишкін А.О. Вплив римського приватного права на розвиток сучасного цивільного права. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених.* Харків, 2023. 162 с. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/4868/Savchishkin.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 03.04.2024)
4. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки ; 2-ге вид., Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.

МАРГІНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ОСОБИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ

Верзіліна Катерина,

здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент

Поведінка особи є об'єктом вивчення різних суспільних наук, кожна з яких досліджує певну сферу її прояву і формує необхідну сукупність знань, на яких базується розуміння відповідних особливостей її здійснення. Проте всі науки виділяють майже однакові характеристики одного й того ж виду поведінки, яка полягає в тому, що в процесі життєдіяльності людини щоденно здійснюються певні дії, спрямовані на задоволення потреб. Однак поведінка людини дуже багатогранна і залежить не тільки від потреб, але й від самої людини та її готовності до певної поведінки.

Біологічні особливості та подальша соціалізація людини є відправною точкою для можливої та належної поведінки. З розвитком суспільства соціальні норми ускладнюються, регламентують поведінку громадян і стають основними регуляторами суспільних відносин. Однак, незважаючи на високий ступінь розвитку суспільних відносин і норм, що їх регулюють, порушення існуючого порядку залишаються поширеним явищем у суспільстві. Відхилення від встановлених правил існували завжди, але останнім часом цей процес зачіпає все більше громадян. Це впливає на розвиток і функціонування суспільних відносин та призводить до збільшення кількості осіб, які вдаються до девіантної, протиправної та нестабільної поведінки.

У цьому контексті виникає необхідність визначення поняття маргінальної поведінки особи. Так, на думку Г. Зубка, маргінальна поведінка особи – це вид правомірної поведінки, що зумовлена об'єктивною дійсністю, низьким рівнем правової культури та правової свідомості особи, перебігає у формі внутрішньоособистісного конфлікту, виражається у нехтуванні суспільними цінностями, враховує лише власні амбіції та інтереси, полягає у дотриманні правових заборон і виконанні обов'язків через небажання відповідати за них [1, с. 133]. В свою чергу, В. Тимошенко зазначає, що маргінальна поведінка характеризується пристосуванням суб'єкта до навколишнього правового середовища, така поведінка є граничною, проміжною між правомірною і протиправною поведінкою. В даному випадку поведінка суб'єкта правовідносин може бути зумовлена страхом перед можливим покаранням, усвідомленням вигідності правомірної поведінки в певній ситуації [2, с. 65]. З цього приводу, слушно зазначає Н. Чекан, яка вказує, що «... кожен вчинок перед його здійсненням спочатку не лише оцінюється з боку можливого задоволення потреби, необхідності та бажаності, а й співвідноситься з внутрішніми цінностями особи. Тут може мати місце дилема, за якої індивід повинен вибрати один із можливих варіантів поведінки» [3, с. 66].

З вищенаведеного можна побачити, що в науковій літературі існують дві полярні позиції щодо розкриття сутності маргінальної поведінки. Ми підтримуємо думку тих науковців, що зараховують маргінальну поведінку до правомірної, адже переважно маргінали у своїй діяльності дотримуються законодавства, проте з певних, «своїх» мотивів.

Водночас соціальна шкідливість маргінальної поведінки полягає в тому, що її суб'єкти більш схильні до скоєння правопорушень, якщо є можливість уникнути покарання. Маргінальність – це своєрідна межа правомірної поведінки, з якої під впливом соціальних умов можна вийти двома шляхами: або людина стає правопорушником, або її правомірна поведінка ґрунтується на приматі закону як основного регулятора поведінки. Соціальна небезпека маргінальної поведінки проявляється в тому, що люди, які мають можливість уникнути покарання, більш схильні до скоєння правопорушень. Коли відсутність внутрішніх стримуючих факторів або регуляторів поведінки усуває страх перед покаранням або створює можливість уникнути юридичної відповідальності, ніщо не може зупинити людину від вчинення протиправного діяння. Бажання покращити своє матеріальне становище стає пріоритетом, навіть якщо для цього доводиться порушувати правові норми.

Водночас слід зазначити, що маргінальна поведінка завжди вважалася небажаною в рамках правового поля через її нестабільний характер і високу ймовірність переходу в протиправну поведінку, але вчені-юристи лише констатували факт існування такої поведінки (неможливо, щоб такої поведінки не існувало в суспільстві).

Отже, в умовах сьогодення, маргінальна поведінка стала нормою для мільйонів людей. Поведінка людей з маргінальною поведінкою вже не вписується в рамки попередньої системи і поки що не підтримується новою системою соціального регулювання. В соціально-правовому аспекті такі особи постійно незадоволені своїм оточенням, гостро сприймають і критично ставляться до будь-яких змін у суспільному житті. Тому вони можуть стати на шлях асоціальної поведінки, підвищеної агресивності та соціальної байдужості. Тому особливо важливим є здійснення дієвого впливу на осіб з деформованою правосвідомістю та низьким рівнем правової культури, що залежить від своєчасного та правильного виявлення комплексу причин, що призводять до виникнення маргінальної поведінки. При цьому важливо, на наш погляд, виявляти не лише негативні аспекти маргінальної поведінки особи, але й позитивні, які дозволяють або сприяють утриманню суб'єкта на межі протиправності та не дають йому перейти цю межу.

Література

1. Зубко Г.Ю. Маргінальна поведінка як різновид правомірної поведінки особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. №12. С. 132-134.
2. Тимошенко В. І. Протиправна поведінка: визначення та мотивація. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 12. С.61–67
3. Чекан Н.В Кримінологічний аналіз складу маргінальної поведінки особи. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 3(80). С.64-68

ОБОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Ужвенко Вадим,

*здобувач фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент*

З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну держава зіткнулася з правовими, політичними, економічними, соціальними та іншими детермінантами, які змусили її переосмислити і трансформувати основні види та напрями державної діяльності, що зумовило необхідність комплексного дослідження більшості правових явищ і процесів. В юриспруденції ці питання розглядаються в рамках державного функціоналізму. Це дає можливість визначити пріоритетні напрями діяльності держави та виявити основні способи реалізації окремих функцій держави через діяльність органів державної влади [2, с. 5].

Загальновідомо, що функції держави – це головні напрямки і види діяльності країни, зумовлені її завданнями і цілями й такі, що характеризують її сутність [6]. Вони відображають ту роль, яку вона відіграє у вирішенні ключових питань суспільного розвитку і, зокрема, у задоволенні різноманітних інтересів своїх громадян.

Історія підтверджує, що на кожному етапі розвитку національних організованих суспільств існувала об'єктивна потреба в захисті від зовнішніх агресорів. Однак, низка сучасних процесів суттєво змінює не лише світовий порядок, але й базові параметри його суб'єкта - держави, особливо її функціональні складові. Трансформація соціального простору, спричинена

глобалізацією, інтеграцією та порушенням міжнародного правопорядку, вимагає від сучасної держави гнучкості для швидкого реагування на виклики часу та перебудови організації і здійснення державної влади відповідно до вимог, що висуваються зовнішніми чинниками впливу. Такий процес виявляє організаційні рівні держави та співвідносить їх з її моделлю та функціональними завданнями. Він опосередковує, з одного боку, готовність держави до їх досягнення в процесі вирішення завдань і виконання державних функцій, а з іншого - виступає визначальним чинником переходу держави на вищий щабель розвитку [4, с. 24].

Сьогоднішня реальність характеризується зростанням регіональних конфліктів, посиленням напруженості у відносинах між основними глобальними гравцями та появою нових викликів у вигляді найрізноманітніших загроз у всіх життєдіяльності. Останні події продемонстрували, що жодна держава не може почуватися в цілковитій безпеці та сприймати свій суверенітет як належне. Саме тому обороноздатність і національна безпека мають сьогодні життєво важливе значення і є стратегічним завданням для українського народу. Тотальна війна росії проти України докорінно змінила підхід до оборони і безпеки в багатьох країнах. Ми стали свідками краху уявлень про непорушність кордонів, авторитет міжнародного права та гарантії ефективності існуючих систем колективної безпеки. Тому сучасна оборонна функція держави повинна враховувати не лише традиційні військові загрози, але й нові виклики, такі як гібридна війна, кібербезпека, дезінформаційні кампанії тощо.

Належне виконання державою оборонної функції набуває особливого значення в умовах реальної загрози територіальній цілісності та незалежності України. Після початку збройної агресії з боку російської федерації у 2014 році перед державою постало завдання забезпечення ефективних оборонних спроможностей для протидії зовнішній агресії та захисту свого суверенітету.

Відповідно, в сучасних реаліях, функція оборони держави передбачає необхідність вжиття комплексу дієвих державних та міжнародних заходів, спрямованих на покращення обороноздатності країни у теперішній військовий час та підтримання бойової готовності Збройних Сил України в мирний. Вона характеризується тим, що на відміну від інших функцій держави, носить постійний характер [1, с. 93].

В контексті забезпечення воєнної безпеки держави в умовах сьогодення, не викликає сумнівів, необхідність детального аналізу визначення цілей, пріоритетів та завдань реалізації державної політики у військовій сфері, сфері оборони і військового будівництва, які спрямовані на захист життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз, надання відсічі і стримування збройної агресії проти України, запобігання або стримування противника від повномасштабного застосування воєнної сили проти України, припинення незаконної окупації російською федерацією частини території України, захист її суверенітету і територіальної цілісності в межах державного кордону України. Всі ці аспекти, насамперед забезпечуються шляхом здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів [3, с. 47].

Виходячи з вищенаведеного, можемо констатувати, що серед функцій сучасної держави оборонна функція посідає особливе місце. Це пов'язано з необхідністю забезпечення суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності держави перед обличчям принципово нових "гібридних" загроз, а також з відсутністю належного правового регулювання

протидії новітнім формам агресії як у міжнародному, так і у внутрішньому законодавстві держави [5, с.19].

Відповідно оборонну функцію сучасної правової держави слід розуміти як природне і невід'ємне призначення держави як унікальної політичної організації суспільства в цілому. Вона проявляється в обов'язку органів і посадових осіб публічної влади захищати важливі національні інтереси шляхом цілісної реалізації нормативно визначеної сукупності повноважень. Крім того, оборонна функція здійснюється в інтересах суспільства в цілому, шляхом її здійснення виконуються завдання, необхідні для виживання держави та її народу.

Зміцнення обороноздатності в сучасних складних геополітичних та кризових умовах є однією з найважливіших функцій держави. У сучасних умовах важливо швидко адаптуватися до змін у контексті військової глобалізації, трансформації звичних уявлень про війну, важливості безпекової складової в демократичному державотворенні, важливості зміцнення обороноздатності.

Саме такий спосіб функціонування сучасної держави, зокрема і в умовах введення воєнного стану, суттєво вплинув на визначення пріоритетності завдань, які мають вирішуватися у відповідній сфері державної діяльності. Будь-які обмеження, в тому числі і для забезпечення обороноздатності, вводяться відповідно до норм міжнародного права, критерієм яких є безпека держави. Обмежувальні заходи впливають на функціонування держави, змінюють сферу державної діяльності та спосіб її здійснення. Водночас держава продовжує демонструвати свою здатність вирішувати ключові питання функціонування держави в цих надзвичайно складних умовах задля досягнення своїх цілей задля з метою забезпечення національної ідентичності, територіальної цілісності, належного врядування та соціально-економічного розвитку.

Саме важливість подальшого розвитку держави потребує ефективної оборонної політики, трансформації та розвитку сектору безпеки і оборони України, що в свою чергу потребує вдосконалення відповідної нормативно-правової бази, інститутів громадянського суспільства, моделей публічного управління, в тому числі й сектором безпеки. Однак, це напряду залежить від політичної ситуації в Україні, а також її фінансово-економічних можливостей.

Література

1. Войткова А. В. Особливості та шляхи реалізації функції оборони України як морської держави. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 91-94. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fb8631d0-4c5e-4dc3-ab69-ef4fb0d4c13c/content>
2. Гайду С. В. Політична функція держави в умовах воєнного стану: потрактування змісту в наукових дослідженнях. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. Т. 3. С. 5-13 URL: <https://jprhdnu.donnu.edu.ua/article/view/14183/14086>
3. Глущенко О.О. Оборонна функція держави в сучасних умовах. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 45-48 URL: <https://chaspravna.com.ua/index.php/journal/article/view/1012/943>
4. Мельничук С.М. Функції сучасної держави в умовах воєнного стану. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2023. Вип. 1 (101). С. 23-35 URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/41d6ddd4-3f27-4af0-bfd8-cf3fcfcf8a34/content>

5. Северінова О. Б. Функція оборони держави: історико-правові та теоретико-методологічні аспекти. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 1 (78). С. 19-27 URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2022/04/severin.pdf>
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2006. 656 с.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «НЕОБХІДНА ОБОРОНА»

Завалішина Вікторія,

*здобувачка фахової передвищої освіти II курсу спеціальності «Право»,
Білоцерківський фаховий коледж
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: **Сидоренко Віталій Вікторович,**
кандидат юридичних наук, доцент*

Необхідна оборона – це дія, яка є законною, але іноді може завдати шкоди іншим особам і за певних обставин може вважатися кримінально протиправною та караною. Тому важливо розуміти основи кримінально-правового регулювання необхідної оборони та відповідні критерії оцінки проявів поведінки особи. За загальними уявленнями дії, які не виходять за межі закону, не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, однак судова практика показує, що правильне застосування кримінального законодавства не завжди є послідовним щодо обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння, зокрема, при визначенні перевищення меж необхідної оборони. Це часто призводить до того, що правомірні дії в стані необхідної оборони визнаються незаконними, а особи, які їх вчинили, притягуються до кримінальної відповідальності.

Загальновідомо, що підставою виникнення стану необхідної оборони є вчинення суспільно небезпечного посягання. Це означає активні дії особи, спрямовані на заподіяння шкоди правам та інтересам особи, суспільним інтересам або інтересам держави, що охороняються Кримінальним кодексом України, незалежно від того, чи наявні в цих діях усі суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення. Як зазначено в ч. 2 ст. 36 КК, кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

Водночас, враховуючи сучасні реалії та високий рівень злочинності, будь-яка держава, навіть якщо вона має розгалужену правоохоронну систему для захисту своїх громадян від злочинних посягань, безсумнівно, захоче адекватно врегулювати проблеми індивідуального самозахисту, який не може бути замінений державою. Саме тому додатковий особистий захист є гарантією захисту громадян від небезпеки. Зважаючи на особливу цінність кожного життя та стрімкий розвиток злочинності, особливо важливо, щоб посягання було підставою для захисту особи в стані необхідної оборони. Однак погляди науковців на право на необхідну оборону досі різняться. Одні автори вважають, що право на необхідну оборону належить до першого покоління прав людини. Інші науковці стверджують, що оборона є реалізацією захисної функції держави [3, с. 197].

На сьогодні, основною підставою необхідної оборони є саме вчинення суспільно небезпечного посягання. Слід схвалити використання законодавцем

саме такого терміну, а не «напад» чи «злочинне посягання». І тим більше не можна погодитися з тезою «говорячи про злочин як про підставу необхідної оборони...» [2, с.87].

У частині 1 статті 36 Кримінального кодексу України законодавець зазначає, що особа має право на необхідну оборону, якщо вчинено суспільно небезпечне посягання, яке необхідно негайно відвернути чи припинити шляхом заподіяння шкоди тому, хто посягає. Це положення не визначає форму вини за такі діяння. Необхідно пам'ятати, що до суспільно небезпечних діянь відносяться також випадки, коли особа не має ознак суб'єкта кримінального правопорушення (неосудна особа, недосягнення віку кримінальної відповідальності). У таких випадках питання про форму вини у правопорушенні взагалі не виникає. Таким чином, насильство є важливою ознакою, що характеризує суспільно небезпечне діяння як підставу необхідної оборони в більшості випадків. Його вид, характер і ступінь суспільної небезпеки визначають межі необхідної оборони, характер поведінки особи, яка посягає, та особливості кримінальної відповідальності таких осіб [4, с. 125].

При цьому особа, яка вдається до самозахисту, має бути свідомою неприпустимості завдання тяжкої шкоди тому хто посягає. Важливим є особисте ставлення особи, що перебуває у стані необхідної оборони до наслідків своїх дій. Таким чином, перевищення меж необхідної оборони можливе тільки при наявності наміру, а не через необачність.

Отже, право на оборону від загрози існує як фундаментальне право людини, яке виникає з природних законів, і не залежить від його законодавчого визначення. Відсутність ризику для суспільства є ключовим фактором, що виключає кримінальну відповідальність, а не просто законодавче рішення. Особливістю злочину, вчиненого з перевищенням меж необхідної оборони, є специфіка його мотиву, а саме прагнення захистити інтереси особи, держави, суспільні інтереси, життя, здоров'я чи права того, хто обороняється, чи іншої особи від суспільно небезпечного посягання. Намір захистити особисті чи суспільні інтереси від злочинного посягання є визначальним мотивом не тільки в разі необхідної оборони, але й за перевищення її меж» [1, с.163].

Таким чином, слід зазначити, що система необхідної оборони посідає важливе місце в системі кримінально-правових заходів протидії злочинності. Загалом право на необхідну оборону визнається основоположним правом, яке гарантує недоторканність особи, слугує інтересам запобігання злочинам і має велике превентивне значення. Право на необхідну оборону є невід'ємним суб'єктивним правом людини і є не тільки гарантією конституційних положень про недоторканність життя, здоров'я, сім'ї та власності, а й однією з найважливіших передумов забезпечення нормальної життєдіяльності членів суспільства – матеріальною гарантією самозахисту. Разом з тим, реалізація права на необхідну самооборону є суттєвим обмеженням для громадян, оскільки вони можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності у разі перевищення її меж.

Підсумовуючи вищевикладене, виходимо з того, що заподіяння в стані необхідної оборони середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження, моральної та тим більше й матеріальної шкоди незалежно від її розміру, особі, яка посягає, завжди перебуває в межах необхідної оборони. Водночас особа, яка захищається, повинна усвідомлювати явну невідповідність тяжкої шкоди,

що заподіюється нею тому, хто посягає і вирішальним тут є суб'єктивне ставлення особи, яка захищається, до заподіяної шкоди.

Література

1. Авраменко С. М. Аналіз судових рішень за вчинення умисного вбивства в разі перевищення меж необхідної оборони та розмежування діянь, передбачених статтями 36, 115 та 118 КК України. *Право і суспільство*. 2020. № 6. Ч. 2. С. 161-164
2. Андрусак Г. Суть суспільно небезпечного посягання в контексті підстави необхідної оборони. *Історико-правовий часопис*. 2020. № 1 (15). С. 86-89
3. Горожанкіна Ю. Проблемні аспекти інституту необхідної оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 197–200.
4. Храмцов О. М. Кримінально-правова характеристика насильства при необхідній обороні (національний та міжнародний аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2019. № 28. С. 120–128.

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЯВНОЇ ОБОРОНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Кравчук Руслана,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності «Право», Білоцерківський
інститут економіки та управління*

Університету «Україна»

*Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент*

В юридичній літературі питання придатності уявної оборони як обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, висвітлено доволі фрагментарно, що залишає простір для подальших наукових досліджень. В той же час неповне викладення норм права, а особливо кримінальних може призвести до проблеми придатності відповідної обставини в правозастосовній практиці, що в свою чергу може призвести до неможливості правильної кваліфікації діянь зовнішньоподіпних до кримінальних правопорушень за чинними нормами, які визначають умови та підстави, що виключають кримінальну протиправність того чи іншого діяння, а також призвести зловживання цими обставинами, як виправдання явно протиправних діянь [1].

Якщо звернутись до закордонного досвіду вирішення цієї проблеми. Слід звернути, увагу на те, що за способом нормативного закріплення уявної оборони кримінальне законодавство зарубіжних країн можна умовно поділити на чотири групи.

Першу групу складають держави кримінальні кодекси яких вирішують питання уявної оборони шляхом законодавчого регулювання загальними нормами про помилку. До другої групи можна віднести країни, де уявна оборона була законодавчо закріплена та має юридичне оформлення як помилка в обставинах, що виключають кримінальну протиправність діяння. Третю групу утворюють кримінальні законодавства країн, у яких уявна оборона отримала свою юридичну регламентацію в спеціальній нормі як самостійна обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння. Четверту групу утворюють держави, які вважають за доцільне вирішення

проблеми кваліфікації уявної оборони за допомогою виключно судового тлумачення [4]

Що ж стосується України, то слід вказати, що Кримінальним кодексом України 2001 року вперше в українському кримінальному праві з'явилися особливі норми, що стосуються уявної оборони. Статтею 37 КК надається визначення та класифікація уявної оборони, а також встановлюються загальні принципи її оцінки з кримінально-правової точки зору.

Відповідно до цієї статті Кримінального кодексу України уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

Уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення [3].

Взагалі, хоча й можна констатувати, що наявність тих чи інших обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, у розумінні чинного Кримінального кодексу України, притаманна всім законам, що встановлюють кримінальну відповідальність у зарубіжних країнах, підхід до особливостей юридичного закріплення таких обставин є різним.

Так, укладачі Енциклопедії кримінального права вказують, що законодавство більшості держав світу не містить такого терміна, як «обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння». Кримінальні кодекси романських держав використовують термін «основи звільнення від відповідальності». Зі свого боку, у країнах загального права такі обставини належать до сфери «виправдувальних» і таких, що виключають винність діяння [2].

Загальними умовами для визнання наявності обставин, у тому числі протиправності таких дій, уявною обороною є відсутність реального суспільно небезпечного посягання та помилкова оцінка поведінки потерпілого.

Так, існує кілька можливих варіантів кримінально-правового визнання уявної оборони в якості обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння.

По-перше, відповідно до частини 2 статті 37 Кримінального кодексу України, особа заподіяла шкоду, якщо в обстановці, що склалася, були достатні підстави вважати, що посягання мало місце, і особа не усвідомлювала або не могла усвідомлювати, що її припущення було хибним. У цьому випадку кримінальна відповідальність виключається. Необхідною умовою є те, що заподіяна шкода є необхідною і достатньою для відвернення такого ж уявно-реального посягання.

По-друге, частина 3 статті 37 Кримінального кодексу України передбачає, що якщо особа не усвідомлює або не могла усвідомлювати, що її припущення є помилковим, але при цьому перевищує межі захисту, дозволені в умовах відповідного фактичного посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж необхідної оборони. Згідно з частиною 3 статті 36 Кримінального кодексу України, перевищенням меж необхідної оборони є умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка є явно непропорційною небезпечності посягання або обстановці захисту. При цьому кримінальна відповідальність за такі діяння настає лише у випадках,

спеціально передбачених статтями 118 та 124 Кримінального кодексу України [1].

Тому, розглядаючи уявну оборону як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння, слід зазначити, що уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише за наявності підстав вважати, що фактичне посягання мало місце і особа не усвідомлювала або не могла усвідомлювати помилковості свого припущення. Іншими словами, ці обставини – це обставини об'єктивної дійсності, які в сукупності викликали у особи суб'єктивне переконання в існуванні реального і суспільно небезпечного посягання.

Якщо за цих обставин особа не усвідомлює або не може усвідомити помилковість свого переконання щодо реальності суспільно небезпечного посягання, але при цьому перевищує межі захисту, на який вона повинна була розраховувати, її дії слід розцінювати як перевищення меж необхідної оборони. Захист від нереального нападу, який є однією з умов уявної оборони, може бути визнаний кримінальним правопорушенням з необережності, якщо особа, яка захищається, не передбачала, що захищається від нападу, якого об'єктивно не існувало, але могла і повинна була передбачити його за умови належної обачності та дбайливості.

З огляду на вищевикладене, ми вважаємо, що правова природа уявної оборони може бути розкрита у найбільш загальному вигляді за допомогою наступного визначення. Уявна оборона – це узагальнена (типова з огляду на відповідні ознаки) кримінально-правова ситуація, зміст якої полягає в помилці суб'єкта щодо наявності реального і суспільно небезпечного посягання, внаслідок чого він заподіює шкоду якомусь об'єкту, що охороняється кримінальним законом, вважаючи, що тим самим захищає інші охоронювані права та інтереси.

Література

1. Аніщук В. В. Проблеми кримінально-правової кваліфікації уявної оборони. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 61. С. 263-272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_61_42
2. Аніщук В. В. Уявна оборона в законодавстві зарубіжних країн. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 349-354. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000141478>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст.131
4. Смирнова А. В., Монастирський Ю. В. Особливості регламентації уявної оборони в кримінальному законодавстві зарубіжних країн. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2017. Вип. 2. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2017_2_22

ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

Ільницький Олександр,

*здобувач фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент*

Стародавній Єгипет є одним з найбільш ранніх держав, в якому яскраво представлена *східна деспотія*. Слово “Єгипет” має грецьке походження і

означає “країна бога Птаха”. Самі єгиптяни називали свою країну “Комет” (“чорна земля”) – за кольором зораної долини Нілу. Внаслідок необхідності колективного зрошення єгипетські землеробські громади в 4 тис. до н.е. стали об’єднуватися в номи, що очолювалися номархами. З часом ці державні утворення об’єднувалися навколо найсильніших номів і в Єгипті утворилося 2 царства – Верхнє (Південнє) і Нижнє (Північнє), котрі ворогували між собою. Царі Верхнього Єгипту поступово завоювали Північнє Царство і близько 3200р. до н.е. фараон Мене (Міна) створює єдину централізовану державу. Дана форма насамперед визначалася високим рівнем централізації, вся повнота влади зосереджувалася в персоні фараона, який вважався сином бога [2]. Збірки законів Стародавнього Єгипту до нас не дійшли. Про них ми маємо лише згадки в переказах. Саме вони свідчать про існування законів у Стародавньому Єгипті; законодавчі реформи Бонхоріса; 40 шкіряних згорток із законами за правління Тутмоса 3 тощо.

Давні єгиптяни виводили своє законодавство з божественних настанов, а тому норми права були водночас і релігійними постулатами (наприклад, повстання проти фараона трактувалося не лише як злочин, але і як гріх проти божества).

Згідно давньоєгипетського права вся земля формально належала фараонові, котрий передавав її у землекористування громадян, чиновників, воїнам, храмам тощо. (Лише в 1 тис. до н.е. земля в Ст. Є. стала предметом купівлі-продажу).

Для статусних відносин характерним було порівняно високе становище жінки, яка могла володіти власністю, укладати договори і робити заповіти.

Шлюб був переважно моногамним. Виключення робилося лише для фараонів та вельмож. Крім того, фараони могли одружуватися з сестрами і навіть доньками. Невірність чоловіка не каралася. Водночас підлягали покаранню ті чоловіки, які занадто суворо обходилися з дружинами [2].

До злочинів у Ст. Є. відносили: повстання проти фараона, непокору владі, відмову брати участь в громадських роботах, пограбування грабниць, крадіжки, хабарництво, чаклування, вбивство священної тварини.

Вид покарання залежав від суспільного становища злочинця і тяжкості злочину. Видами покарань були: смертна кара, членушкодження, ув’язнення, примусові роботи, штрафи. Судочинство велося у письмовій формі, своє рішення суддя не вмотивовував [4].

Спочатку джерелом права Єгипту був звичаї. Пізніше велике значення набуває законодавство фараонів. Джерелом права були також розпорядження візира. У VIII ст. до н.е. з’явився так званий Кодекс Бокхаріса (Бокенранфа), дія якого виходить за межі хронологічних рамок Нового царства і не є типовим для давньоєгипетського права. Правові норми, що містяться в Кодексі, можна умовно віднести до наступних правових інститутів і галузей права.

Речове право. Стародавній Єгипет не знав приватної власності на землю. Вся земля належала фараонові як верховному власнику, але фактично велика її частина перебувала в громадському володінні. Передача землі з одних рук в інші, що мала місце в окремих випадках, була обставлена складними формальностями. Праву Єгипту були відомі договори купівлі-продажу, позики, оренди, поклажі і товариства [2].

Сімейне право. Сім’я характеризувалася пережитками матриархату. Наприклад, діти називалися по імені матері (явище матрилінейності). Жінка займала досить високе положення в сім’ї. Шлюб полягав у формі договору,

розлучення був вільним. Батьківська влада була відносно слабка. Спадщина ділилося між дітьми порівну: дочки отримували спадщину нарівні з синами. Був відомий інститут заповіту [2].

Кримінальне право. У галузі кримінального права покарання, що застосовуються державою, відрізнялися особливою жорстокістю: смертна кара, тілесні покарання. Особливо суворо каралися злочини проти віри (чаклунство, вбивство священних тварин).

Процесуальне право. Суд не був відділений від адміністрації. Главою судової влади був фараон, хоча фактично вища судова влада належала Везірові. Вищим судовим установою з часів Стародавнього царства були так звані шість палат, головою яких є візир. У надзвичайних випадках фараон міг призначити особливі судові колегії. У період Нового царства судова влада стала здійснюватися особливими колегіями - / *септету*: центральним, що складається з 30 чоловік; окружними; міськими [1]. Існували також номів і храмові суди.

Право Стародавнього Єгипту визначалося типовими ознаками, характерними для більшості країн Сходу, а саме аморфністю, формалізмом, казуальних і вузькою сферою дії. Недостатньо були розвинені інститути приватної власності; застосування покарань відрізнялося особливою жорстокістю. Правове становище людини визначалося насамперед його приналежністю до певного стану.

Література

1. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
2. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Тернопіль, 2010. 394 с.
3. Історія Держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / за ред. В. С. Калиновського. Вид. 2-ге. Київ, 2012. 373 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки ; 2-ге вид., Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ОБЛІКУ ЧАСУ РОБОТИ, ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Зозуля Марина,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності «Право»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник – Добренька Наталія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент*

Україна ввела режим воєнного стану 24 лютого 2022 року відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" у зв'язку з введенням воєнного стану, був прийнятий Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" [3], [4], який містить зміни суттєвих умов призупинення трудового договору. Умови воєнного стану створюють специфічні умови для регулювання трудових відносин та управління робочим часом. Призупинення трудового договору - це тимчасове заборонення

роботодавцем надавати роботу працівнику та тимчасове припинення виконання працівником своїх обов'язків за укладеним трудовим договором у зв'язку з збройною агресією проти України, що перешкоджає обом сторонам виконувати передбачені угодою обов'язки. Припинення може бути ініційоване будь-якою зі сторін на період, не перевищуючий тривалість воєнного стану. Роботодавець повинен повідомити працівника за 10 календарних днів перед відновленням дії договору [2]. Слід зазначити, що призупинення трудового договору не призводить до припинення трудових відносин. Це означає, на мою думку, що сторони залишають свій правовий статус у сфері трудових правовідносин: працівник залишається працівником, а роботодавець — роботодавцем. У такій ситуації не відбувається звільнення, остаточний розрахунок не проводиться, і в трудову книжку не вноситься запис про призупинення трудового договору.

Припинення трудового договору фіксується за допомогою наказу (розпорядження) від роботодавця. Він повинен включати в собі наступну інформацію: підстави для призупинення трудового договору; механізм обміну інформацією між сторонами; тривалість та строк призупинення трудового договору; інформація щодо працівників, які підпадають під ці умови.

У випадку несхвалення працівником (або працівниками) наказу (розпорядження) про призупинення трудового договору, він (вони) може звернутися до центрального органу виконавчої влади, що здійснює нагляд за дотриманням законодавства про працю, або до його територіального органу, для оскарження. Цей орган має право вимагати скасування наказу (розпорядження) або виправлення порушень, якщо такі виявлені, протягом 14 календарних днів після його отримання, узгоджуючи свої дії з військовою адміністрацією [2]. Після аналізу аспектів призупинення дії трудового договору, вважаю, що цей метод не є найбільш оптимальним для організації трудових відносин, особливо для працівників, оскільки вони на цей період можуть бути позбавлені заробітку та інших гарантійних та компенсаційних виплат.

Регулювання та облік робочого часу є суттєвим елементом законодавства про працю, оскільки це гарантує здійснення конституційних прав працівника, які визначені у статтях 43 і 45 Конституції України [1]. Якщо узагальнити погляди багатьох дослідників і визначити загальні аспекти терміну "робочий час", то можна сказати, що під цим терміном мається на увазі період, протягом якого працівник повинен працювати відповідно до умов трудового договору та відповідним законодавством. КЗпП містить обов'язкові положення, які регулюють відносини, пов'язані з робочим часом. Закон визначає, що в нормальних умовах норма тривалості робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень.

Однак у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, ця норма змінюється, і час, протягом якого працівники повинні працювати, у цей період не може перевищувати 60 годин на тиждень [2].

В Законі України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" визначаються правила обліку часу роботи та відпочинку в умовах воєнного стану.

Якщо робочий час перевищує норму, встановлену законодавством, оплата праці здійснюється пропорційно до збільшення робочого часу. Нормальна тривалість робочого часу у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури, Для працівників, зайнятих на об'єктах критичної

інфраструктури, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу. Тривалість робочого часу у період дії воєнного стану не може перевищувати 40 годин на тиждень, тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин. Дані норми не стосуються праці неповнолітніх [4]. Такі зміни, що призводять до погіршення умов працівника, обумовлені надзвичайними обставинами, спрямованими на підтримку економіки країни на достатньому рівні, щоб запобігти таким негативним явищам, як масова бідність і безробіття.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення : 01.01.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Дата оновлення: 24.12.2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 19.10.2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. Дата оновлення: 24.12.2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
5. Хмара М. Особливості припинення трудових відносин в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 2. С. 121-125

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЖИТЛА ТА ЙОГО ВИДІВ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСІБ

Петрик Тетяна,

здобувачка вищої освіти III курсу спеціальності «Право»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»,

Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент

В Україні проблеми доступності житла, стандартів проживання та стабільності місця проживання впливають на багато людей, особливо під час війни в Україні. Відповідно, до статті 5 ЗУ «Про захист прав внутрішньо переміщених осіб» держава зобов'язана забезпечити таких осіб місцем тимчасового проживання [3]. За договором найму житла одна сторона – власник житла (наймодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (27т.. 810 ЦК). Сторонами договору є наймодавець і наймач, якими можуть бути юридичні і фізичні особи, однак, якщо наймачем є юридична особа, то вона може використовувати житло тільки для проживання у ньому фізичних осіб і не може використовувати для здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до статті 810-1 Цивільного Кодексу оренда житла з викупом є особливим видом найму (оренди) житла, що може передбачати відступлення орендодавцем права вимоги боргу іншій особі – до набувачу. За договором оренди житла з викупом одна сторона – підприємство-орендодавець передає другій стороні – фізичній особі (особі-орендарю) житло за плату на довготривалий (до 30 років) строк, після закінчення якого або

достроково, за умови повної сплати орендних платежів, житло переходить у власність орендаря. Підприємство-орендодавець набуває право власності на попередньо обране особою-орендарем житло з метою подальшої передачі такого житла у довгострокову оренду з викупом такій особі та здійснює розпорядження таким житлом до його повного викупу. Питання забезпечення ВПО соціальним житлом чи житлом комунальної власності регулюється Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відповідно до пп. 166.3.9 ст. 166 Податкового кодексу України, платник податку зі статусом ВПО має право на податкову знижку на суму, сплачену протягом року, у вигляді орендної плати за житло. Така знижка надається, якщо ВПО або член його/її сім'ї першого ступеня споріднення (батьки, чоловік, дружина, діти, у тому числі усиновлені) одночасно: не мають у власності придатної для проживання житлової нерухомості, розташованої поза межами тимчасово окупованої території України; не отримують передбачених законодавством виплат для покриття витрат на проживання. Розмір такої знижки за календарний рік не може перевищувати 30 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного (податкового) року. Обов'язкова умова отримання знижки — наявність письмового договору найму житла, укладеного відповідно до вимог законодавства. Для отримання знижки ВПО має звернутись до управління ДПС, у якому він/вона перебуває на обліку, та подати такий мінімальний пакет документів: податкова декларація про майновий стан і доходи; копія довідки про взяття на облік ВПО; копія договору оренди житла, платіжних та розрахункових документів, що підтверджують факт сплати (крім електронних розрахункових документів). Заява, в якій зазначено відомості щодо наявності умов, які дають право на отримання податкової знижки згідно з нормами законодавства. У заяві необхідно також зазначити такі дані стосовно заявника та його/її батьків, чоловіка, дружини, дітей, у тому числі усиновлених. За вимогою, встановленою у статті 811 ЦКУ, договір найму житла укладається у письмовій формі. Слід зазначити, що договір оренди житла з викупом підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. За вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси справляють державне мито у розмірах, встановлених законодавством відповідно до статті 3 ЗУ «Про державне мито» ставка за відчуження житлових будинків/квартир становить 1% від суми договору, але не менше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян [28, ст. 3], варто наголосити що у зв'язку із переважно скрутним становищем внутрішньо переміщених осіб, браком коштів та матеріальних засобів для існування, не всі можуть собі дозволити сплатити державне мито і оплатити винагороду за професійні послуги нотаріуса. Доцільною, була б пропозиція введення державного забезпечення даної сфери послуг і перекладення обов'язку оплати такої суми безпосередньо на державу. Відповідно до статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» обов'язковій державній реєстрації підлягають, крім інших, право користування (найму, оренди) будівлею або іншими капітальними спорудами, їх окремими частинами [2].

Виходячи із вище сказаного для внутрішньо переміщених осіб в Україні укладення договору найму житла та договору найму житла з викупом може стати ще більш складною задачею через їхнє вразливе становище та специфічні потреби. Деякі з основних проблем, з якими вони можуть зіткнутися, включають: фінансові обмеження, внутрішньо переміщені особи

часто мають обмежені фінансові ресурси, що ускладнює їх можливість оплати оренди.

Література

1. Про державне мито: Закон України від 21.01.1993 р. № 7-93. Дата оновлення: 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#Text> (дата звернення 08.04.2024)
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення 08.04.2024)
3. Про захист прав внутрішньо переміщених осіб. Проект Закону України від 20.06.2014 р. № 4998. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3UU00B> (дата звернення 08.04.2024)
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 01.01.2004 р. № 435-IV. Дата оновлення 08.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 08.04.2024)
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, 556 с.

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОЩЕННЯ ПРАВОВИХ КАТЕГОРІЙ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАВОВИЙ ВПЛИВ

Коломієць Катерина,

здобувачка вищої освіти І курсу спеціальності «Право»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович,

кандидат юридичних наук, доцент

Забезпечення життєдіяльності суспільства реалізується за допомогою впливу права на соціальні зв'язки та їх регулювання. Так склалося, що досить часто ці два поняття ототожнюють і вказують на їх рівність та однозначність, проте їх змістове навантаження відрізняється один від одного.

У правовій науці наразі немає чіткого визначення як співвідносяться дані поняття та в чому полягає це співвідношення. Частина науковців вважають що правове регулювання включає усі форми впливу права на суспільні відносини, частина визначають його через призму поняття правового впливу, хоча і вказують на посідання ним центрального місця в системі правового впливу, інші стверджують, що правове регулювання є частково самостійним напрямом правового впливу.

Для правильного аналізу зазначеної проблематики необхідно з'ясувати сутність та зміст відповідних правових категорій. Так, правове регулювання розуміється як комплексна наукова категорія, що характеризується впливом права на суспільні відносини та здійснюється через систему юридичних засобів, способів, форм та методів з метою приведення їх у відповідність до потреб суспільства [3, с. 12-13], а правовий вплив, в свою чергу, – це поширення дії права в усіх його формах на свідомість і поведінку людей, на їх взаємодію, як учасників суспільних відносин з метою забезпечення особистих чи соціально-значущих результатів [2].

Для того, щоб визначити, як ідентифікувати досліджувані юридичні категорії і показати, що вони мають відповідні взаємозалежності, спочатку необхідно встановити спільні та відмінні риси цих понять, тобто провести відповідне співвідношення.

Основними аспектами співвідношення правового регулювання і правового впливу може полягати в наступному:

1) правове регулювання є різновидом соціального регулювання, однією з форм соціального впливу, тоді як правовий вплив є частиною соціального впливу, пов'язаний із тими суспільними відносинами, які не регулюються правом, але на які поширюється дія права;

2) предмет правового регулювання є вужчим за обсягом, ніж предмет правового впливу, бо він становить тільки ті суспільні відносини, що регулюються правом. А предметом правового впливу охоплюються й ті відносини (економічні, політичні, соціокультурні), які не регулюються правом;

3) правове регулювання і правовий вплив мають власні механізми. Механізм правового регулювання здійснюється через систему юридичних засобів і форм, а механізм правового впливу функціонує через систему юридичних і неюридичних (ідеологічних, психологічних, інформаційних) засобів;

4) правове регулювання відзначається точною юридичною мірою, оскільки регулювання відбувається за допомогою певних правових норм і здійснюється через правовідносини. Правовий вплив не завжди має точну юридичну міру: окрім норм права, застосовує інші соціальні засоби і форми впливу на поведінку людей і не обов'язково здійснюється через правовідносини;

5) правове регулювання є специфічно юридичним, обов'язковим, що пов'язане з установленням прав і обов'язків суб'єктів, із прямими приписами про можливу і належну поведінку. А правовий вплив не має виключно юридичної специфіки, є загальним, в якому діє не лише право як сукупність норм, а й "дух" права, виявляється прояв дії права на правову свідомість і культуру особи, що сприяє виробленню стандарту законослухняної поведінки;

б) правове регулювання може досягти результатів за допомогою усіх форм реалізації права (використання дозволів (прав), виконання обов'язків, додержання заборон, застосування норм права), спираючись у разі необхідності на державний примус. Правовий вплив не може гарантувати доведення норм права до їх виконання, оскільки не має у своєму розпорядженні всього різноманіття способів, притаманних правовому регулюванню (рекомендації, заохочення, примус та ін.), хоч і припускає застосування примусу [1, с. 9-10].

Дане співвідношення вказує на різноманітність обсягу дії правового регулювання та правового впливу, а відповідно і на відмінність предметів їх впливу. Якщо правове регулювання в усіх випадках пов'язане з процесом регламентації дій учасників суспільних відносин, то правовий вплив здійснюється і поза його межами. Правовий вплив більш об'ємне явище, ніж правове регулювання, оскільки він становить різноманітну та складну діяльність держави, пов'язану з реалізацією цілої системи правових категорій, які як здійснюють власне правове регулювання, так і спрямовані безпосередньо на свідомість, думки та почуття людей.

Також варто зазначити, що предмет правового регулювання за обсягом дещо вужчий, ніж предмет правового впливу, тому що останній охоплює такі економічні, політичні та соціальні відносини, які правом не регулюються, але на які воно тим або іншим чином розповсюджує свій вплив. У свою чергу предмет правового регулювання охоплює різноманітні суспільні відносини, які виникають тільки як правові, або підпадають під нормативне регулювання

в силу їх суспільної значущості, наприклад, відносини управління, відносини, пов'язані з обміном цінностями тощо [4, с. 217].

Відрізняється правове регулювання від правового впливу і за часовими характеристиками. Правове регулювання починається з моменту прийняття юридичної норми. Коли класична модель правила поведінки, що закріплена у юридичній нормі, розповсюджується на сферу суспільного життя, коли вона починає реалізовуватися на практиці для досягнення упорядкування суспільних відносин, тоді і починає здійснюватися правове регулювання, хоча на початкових етапах яких-небудь сутнісних зовнішніх змін у соціальних відносинах ще не відбувається. Щодо правового впливу, то він не має чіткого моменту свого початку. Початковим етапом у житті об'єктивного права є процес його ініціювання та розробка проектів нормативних актів. На цій стадії здійснюється ідеологічний вплив права на суспільне життя, наприклад, не тільки інформація про розробку та прийняття законопроекту, але і сам факт суспільної потреби у виданні певної правової норми вже здійснює вплив на свідомість та поведінку суб'єктів. Закінчується процес правового регулювання з моменту, коли повністю або частково реалізується «програма», що закладена у юридичній нормі, коли в реальному соціальному відношенні настали конкретні зміни та досягнуто певного соціального результату, тобто у зв'язку з реалізацією правових норм та їх застосуванням. Правовий вплив здійснюється за допомогою права постійно в силу соціальної цінності права.

Враховуючи наведений вище аналіз співвідношення правового впливу та правового регулювання, можна зробити висновок, що правовий вплив є комплексним, різнобічним «турбуванням» суспільних відносин правом, яке охоплює три відносно самостійні взаємопов'язані напрямки: правове регулювання (спеціально юридичний вплив), інформаційно-психологічний вплив, культурно-виховний вплив.

Отже, наведене вище дозволяє зробити такі висновки:

1) правовий вплив та правове регулювання відображають процес забезпечення правом життєдіяльності суспільства;

2) правове регулювання є частиною правового впливу, тобто охоплює спеціально-юридичний вплив права на суспільні відносини;

3) розкрити співвідношення правового впливу та правового регулювання можна за допомогою багатьох критеріїв, зокрема за: сферою, змістом, предметом, цілями, часовими характеристиками, формами їх реалізації, правовими засобами, що використовуються, механізмом здійснення тощо.

Література

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ : Алерта, 2021. 528 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 2-ге вид. Київ : Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.
3. Тарахонич Т. І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії: співвідношення понять. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 10–14.
4. Теорія держави і права: навч. посіб. / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НЕПОВНОЛІТНІМ

Пилипенко Євгенія,

здобувачка фахової передвищої освіти II курсу спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий коледж Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Віталій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент

Призначення покарання є завершальною стадією процесу притягнення винної особи до кримінальної відповідальності, на якій суд, ухвалюючи обвинувальний вирок, обирає конкретний вид покарання, що є мірою кримінально-правових наслідків для суб'єкта кримінального правопорушення. Вибір судом виду та міри покарання є оціночною діяльністю, яка вимагає високого рівня кваліфікації та великого досвіду, особливо при призначенні покарання неповнолітнім [5].

В свою чергу метою покарання у виді позбавлення волі в Україні є позбавлення або обмеження прав і свобод засудженого, його виправлення, яке включає процес позитивної зміни особистості засудженого, формування у нього готовності до правослухняної поведінки, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень і виправлення засуджених. Також покарання включає в себе запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень й іншими особами і при цьому не має на меті заподіяння фізичних страждань або приниження людської гідності засудженого [2, с. 85].

Особливість кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх полягає в їх індивідуалізованому характері, який максимально враховує їх біологічну, психологічну та соціальну незрілість. Саме тому держава гнучко пристосовується до таких вікових особливостей і встановлює спеціальні норми кримінального права, що стосуються таких осіб. Одним із проявів індивідуалізації покарання неповнолітніх є вичерпний перелік видів покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, а також умов їх виконання та відбування покарання. Такі законодавчі обмеження при призначенні покарання неповнолітнім ставлять їх у не вигідне становище порівняно з дорослими, які вчинили таке саме правопорушення. І навпаки, в деяких випадках до неповнолітніх не вживаються відповідні кримінально-правові заходи, що призводить до ситуації безкарності.

Інститут покарання неповнолітніх у кримінальному праві України розглядається як система кримінально-правових норм, закріплених у положеннях Загальної та Особливої частин ККУ, яка визначає мету, систему (види та розміри), особливості призначення покарання дитині у віці від 16 років (в окремих, передбачених законом, випадках – від 14 років).

До системи кримінально-правових норм, що стосуються неповнолітніх, належать загальні норми (ст.ст. 22, 50, 53, 55, 56, 57, 60, 63, 65–73) і спеціальні норми, що містяться у розділі у Розділі XV Загальної частини Кримінального кодексу України «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» та регулюють особливості покарання неповнолітніх (ст.ст. 98–103).

Слід звернути увагу на те, що після прийняття Кримінального кодексу України у 2001 р. до сьогодні, не було внесено суттєвих змін стосовно кримінальної відповідальності та призначення покарання неповнолітнім. Але

ж потреба у таких змінах є очевидною. Наприклад, до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань, як штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт або позбавлення волі на певний строк. Крім того, до неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у вигляді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 99-102). А на практиці, як правило, призначається один вид покарання – позбавлення волі [4, с. 173].

Згідно з дослідженням Фундації DEJURE, українська система кримінального правосуддя досить жорстко ставиться до обвинувачених неповнолітніх. Через недосконале законодавство та усталену судову практику у 79% випадків неповнолітніх засуджують до позбавлення волі. Водночас, у 80% випадків суди звільняють таких осіб від відбування покарання та призначають їм іспитовий термін. Експерти зазначають, що існують й інші заходи впливу (примусові заходи виховного характеру, які можуть бути призначені замість покарання), такі як попередження, нагляд з боку батьків неповнолітнього, обмеження дозвілля та обов'язкове відшкодування завданих збитків. Однак лише до 16% засуджених неповнолітніх суди застосовували такі заходи, тоді як решті було винесено вирок у вигляді позбавлення волі на певний строк [3].

При цьому слід розуміти, що особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх визначаються їхнім незначним життєвим досвідом, який, у свою чергу, зумовлений недостатньою особистісною зрілістю та психофізіологічними особливостями. З огляду на це, неповнолітні потребують особливого ставлення не лише при притягненні до кримінальної відповідальності, а й у процесі виконання покарання, особливо у вигляді позбавлення волі [1, с. 178].

Таким чином, можемо констатувати, що вікові особливості неповнолітніх та специфіка кримінальних правопорушень, які вони вчиняють, зумовлюють необхідність розробки кримінально-правових заходів впливу, які зміщують акцент з каральних на виховні та превентивні аспекти. Тому особливого значення набуває формулювання теоретично обґрунтованих і практично значущих заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх, які вчиняють правопорушення. Це пов'язано з тим, що покарання, як і будь-яке інше покарання, впливає на життя неповнолітнього і, як правило, змінює його поведінку на ще більш негативну.

При призначенні відповідного покарання неповнолітньому суд повинен приймати рішення, виходячи з типових суспільних ризиків, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення. Для призначення належного та максимально індивідуалізованого покарання неповнолітньому суд повинен враховувати не лише обставини вчинення кримінального правопорушення, особу неповнолітнього, вплив покарання на його шанси на виправлення, ступінь тяжкості та суспільної небезпечності вчиненого, особу винного, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, а й обставини життя та виховання неповнолітнього, вплив дорослих, ступінь розвитку та інші вікові особливості неповнолітнього – все це повинно бути враховано.

Саме тому доцільним виглядає розширення каталогу видів покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, що надасть судам ширший вибір при вирішенні питання про призначення того чи іншого покарання і, в першу чергу, сприятиме індивідуалізації кримінальної відповідальності. Зокрема, доцільно розглянути можливість призначення неповнолітнім обмеження волі.

Також вважаємо за доцільне запровадження інших спеціальних покарань для неповнолітніх, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, обов'язок відшкодувати завдані винуватцем збитки або виконати певні завдання з метою відшкодування завданих збитків, обов'язок взяти участь у спеціальних навчальних програмах тощо. Сьогодні існує реальний потенціал для вдосконалення Кримінального кодексу в частині розширення видів покарань, що застосовуються до неповнолітніх, відповідно до вимог міжнародних стандартів у сфері захисту та забезпечення прав неповнолітніх. Зокрема, поширеною та розгалуженою є практика застосування заходів кримінально-правового характеру, які мають соціально-виховний вплив на неповнолітніх.

Література

1. Казначєєва Д. В. Проблеми призначення покарання щодо неповнолітніх. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 176-182.
2. Музика В. В. Порівняльно-правовий аналіз позбавлення волі як виду покарання, що призначається неповнолітнім, за законодавством України, Республіки Польща та Литовської Республіки. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2021. № 3 (14). С. 82-90.
3. «Так простіше»: як призначають покарання неповнолітнім в Україні? URL: <https://drive.google.com/file/d/12bqBdrA5IXTDKWPIxIQ3YQ8Hh0FbqUzF/view>
4. Устрицька Н.І. Призначення покарання неповнолітнім: окремі проблеми. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 173-177 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252535/249807>
5. Чупринський Б. Проблеми призначення покарання неповнолітнім. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1. С. 155-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2017_1_31

ПРОЦЕДУРА ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Козлова Ірина,
здобувачка фахової передвищої освіти III курсу
спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий коледж
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Добренька Наталія Вікторівна,**
кандидат юридичних наук, доцент

Українське законодавство передбачає процедуру притягнення адвоката до відповідальності у випадках порушення професійних етичних норм або правил адвокатської діяльності. Людина, яка має підстави вважати, що адвокат порушив професійні стандарти, може подати скаргу або заяву в першу чергу до КДК або до суду. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія в особі дисциплінарної палати за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України, розглядає скаргу або заяву та здійснює перевірку фактів та обставин, що вказують на можливе порушення адвокатом етичних норм чи правил професійної діяльності. Якщо скарга або заява визнана обґрунтованою, може бути порушено дисциплінарне провадження проти адвоката. Під час розслідування вивчаються всі обставини справи, адвокат має право представляти свої аргументи та захищати свої права. Дисциплінарне провадження - процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діяч адвоката ознак дисциплінарного проступку.

Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України [1]; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку. Право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки [2, с. 32]. Дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою). Дисциплінарне провадження складається з таких стадій: 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката; 2) порушення дисциплінарної справи; 3) розгляд дисциплінарної справи; 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (або до суду). Оскарження рішення не зупиняє його дії.

ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право [1]:

- 1) залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;
- 2) змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- 3) скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;
- 4) направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено до ВКДК або суду протягом тридцяти днів з дня його прийняття [4].

Література

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 28.03.2024).
2. Незалежність не дорівнює вседозволеності. *Юридична газета online*. 2017. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/nezalezhnist-ne-dorivnyue-vsedozvolenosti.html> (дата звернення 03.04.2024).
3. Тацій Л. В. Стандарти функціонування адвокатури в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. №3 (38). С. 248–253
4. Умови та порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Протокол: юридичний інтернет ресурс*. 2018.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Завалішина Вікторія,
здобувачка фахової передвищої освіти II курсу
спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий коледж
Університету «Україна»,
Науковий керівник: **Добренька Наталія Вікторівна,**
кандидат юридичних наук, доцент*

Сьогодні актуальність і важливість права на життя людини, його реалізація і захист є очевидними, адже без такого фундаментального права всі інші права перестають мати будь-яке значення. Життя це – передумова реалізації всіх прав і свобод людини. Держава ставиться до людини як до найвищої цінності, закріплюючи і захищаючи її права та свободи, а також гарантує їх реальне втілення. Право на життя закріплене і статтею 3 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [3]. Ширше поняття права на життя визначене у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р, а також закріплене в Цивільному кодексі України, як особисте не майнове право людини, що забезпечує фізичне буття людини. Це право першоджерельне право щодо всіх інших прав в цілому. У статті 6 вказано, що право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Це право охороняється законом [3]. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. В Україні право на життя закріплене статтею 27 Конституції України: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [1]. Введення воєнного стану в Україні створює складнощі для держави у забезпеченні громадянських прав, оскільки це вимагає обмежень, які є необхідними з об'єктивних причин. Такі обмеження включають в себе законодавче зменшення обсягу прав і свобод, а також створення перешкод для їх здійснення. Конституція України передбачає правові стандарти для таких випадків, зокрема: обмеження мають бути тимчасовими та мінімально необхідними; існує список прав, які не можуть бути порушені; рішення про введення воєнного стану приймається парламентом, як найвищим представницьким органом країни.

До особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, відповідно до глави 21 ЦК України, слід відносити: право на життя; право на здоров'я; право на безпечне довкілля; право на свободу та особисту недоторканність; право на сім'ю, опіку, піклування та патронатне виховання. Згідно з ч. 1 ст. 281 ЦК України кожна фізична особа має невід'ємне право на життя [2]. Реалізація права на життя під час війни стикається з різними серйозними проблемами, які важко подолати через складність воєнного конфлікту та недотримання міжнародних норм. Цивільне населення часто стає головною жертвою війни через бомбардування,

напади та інші воєнні дії. Це порушує їх право на життя. Часті нецільові удари можуть спричинити велику кількість жертв серед мирного населення. Ускладнення доступу до гуманітарної допомоги для поранених і хворих через військові блокади та обмеження руху гуманітарних місій. Діти особливо вразливі під час війни. Вони можуть бути примусово залучені до військових дій, стати жертвами нападів або опинитися у складних гуманітарних умовах. В свою чергу, війна залишає психологічні наслідки у вигляді посттравматичного стресового розладу та інших психічних проблем у військових та цивільних осіб. Реалізація права на життя під час війни вимагає розуміння та дотримання міжнародних стандартів гуманітарного права, а також дієвих заходів для захисту цивільного населення та забезпечення гуманітарної допомоги. Зауважимо, що право на життя в умовах війни майже беззахисне. Рішення міжнародних і національних судів щодо дотримання права на життя під час збройних конфліктів не завжди вносять ясність, оскільки часто вони стають підставою погроз для урядів припинити участь у міжнародних механізмах захисту прав людини. Механізми захисту права на життя потребують удосконалення. 30 жовтня 2018 р. Комітет з прав людини ООН ухвалив Загальний коментар №36 до ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, де намагався розв'язати головні проблеми, пов'язані із захистом права людини на життя. Але, незважаючи на прийняття такого важливого акта, багато питань все одно залишаються відкритими. У статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено, що право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання [2].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що запровадження воєнного стану в Україні значно ускладнює забезпечення державою прав громадян в умовах об'єктивної необхідності їх часткового обмеження, таке обмеження передбачає законодавче звуження змісту та обсягу прав і свобод людини, а також чинники, що унеможливають або ускладнюють їх реалізацію.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 01 січ. 2006 р. Київ : Ін Юре, 2006. 144 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року». від 17.07.97 № 475/97 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2024)
3. Загальна декларація прав людини : Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 10.04.2024)
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 10.04.2024)
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 10.11 2015 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 10.04.2024)
6. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

СУДОВА СИСТЕМА РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Пащенко Анастасія,

здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»

Університету «Україна»

Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент

Актуальність даної теми полягає у тому, що римська судова система відігравала ключову роль у формуванні сучасних правових принципів та процедур. Багато з основних принципів, які розвивалися в рамках римської імперії, залишаються важливими у сучасній юридичній практиці. Дослідження римської судової системи допомагає краще зрозуміти еволюцію права та виявити, які її аспекти залишилися актуальними і сьогодні.

Метою цих тез є аналіз судової системи Римської імперії. Загальною судовою системою була досить розвинена [1, с.137].

Існувало три види судових процесів: легісакційний, формулярний та екстраординарний. Легісакційний судовий процес — суд, що заснований на законі. Інший варіант перекладу — «діяти законно, не вдаючись до насильства». Процес був публічним, відбувався на Форумі (площа в центрі Риму, де розташовувався ринок, а пізніше — місце, де відбувалися народні збори та засідання сенату). Суд проходив у дві фази. Перша фаза судової влади — "iniure" — відбувалася під головуванням спочатку королів, потім магістратів (консулів і преторів). Якщо під час судового розгляду трапляються помилки (наприклад, якщо позивач забуває вимовити певні фрази), судовий процес вважається програним. Римляни вважали, що саме боги зважують дії винних. Римськими суддями ставали магістрати, тобто римляни з списку які були досить дорослі щоб займати цю посаду. Під час судового розгляду сторони вносили грошову заставу в розмірі (у розмірі 50 або 500 асів в залежності від заявленої суми). Для позовів під номером , що становлять 1000 асів або більше, до понтифікової каси стягувався судовий депозит у розмірі 500 асів, для позовів із меншою сумою — 50 асів. Римляни вважали, що застава була необхідною для захисту судів від «порожніх» розглядів [2, с. 84]. На першому етапі справу розглядає магістрат (як правило у претора), а позивач і відповідач повинні з'явитися особисто. Другим судовим процесом, який мав ознаки незалежності від думки чиновників був Формулярний процес свою назву він отримав від преторської формули, яку цей суддя оголосив у суді. Ця формула називається «розпорядження», передана претором судді. У ньому викладаються обвинувачення позивача, заперечення відповідача, постанова судді тощо. Новий процес уже не такий суворий і формальний, як стара судова система. Позивач міг прийти до претора і своїми словами пояснив суть справи, а формулу укладав сам претор. Грошову заставу скасовано, оскільки стягнення застави зменшує правовий захист малозабезпечених громадян. З точки зору формального судового процесу інститут компенсаційних позовів зазнав суттєвих змін. Якщо в легісакційному процесі позов зводився до певних заяв і дій однієї особи, то в формальному процесі він трансформувався в преторську формулу. Суд розпочався зі свідчень підсудного. Тягар доведення лежить на ньому. У таких судових засіданнях застосовувався принцип вільної оцінки доказів. Основним доказом є присяга сторін та їхніх свідків. Свідки, які дали неправдиві

свідчення, були заслані на віддалені острови, відправлені у вигнання або виключені з курії. Але при тому не могло бути менше кількох свідків, в іншому випадку їх свідчення не бралися до уваги. Потім виголошується преторська формула - короткий виклад фактів, що викликали процес - демонстрація (*demonstratio*); заява прохання заявника - намір (намір); повноваження судді приписувати право власності на речі сторонам - присудження (*adjudicatio*); повноваження судді засуджувати чи виправдовувати відповіді – засудження (*condemnatio*).

Якщо відповідач не погоджується з твердженням позивача, починається «*in iudicio*». Тут вже починав діяти не магістрат, а призначений ним суддя або колегія присяжних. Лише на цьому етапі розглядаються фактичні докази прав сторін і виносяться рішення суду [4.с 296]. Тоді процес не підлягає строгій формальності. Рішення судді є остаточним і оскарженню не підлягаю [2. с143]. Третім видом судового процесу в Стародавньому Римі була когнатська процедура (екстраординарний суд). Влада імператорів поступово зміцнювалася, зменшувалася влада преторів. Не є винятком і судово-слідча діяльність. Імператор самостійно або за допомогою чиновників почали вирішувати судові спори. В таких умовах формальна процедура була замінена спеціальною процедурою, за якої розслідування здійснювала службова особа. Державні службовці належать до державної служби і залежать від волі вищестоящих державних службовців. Верховним суддею є імператор, який не може змінювати свої рішення [3.с 75]. Також саме в Римі вперше було створено перші писані закони, які носять назву «Закони XII таблиць», та саме від цих законів було створено загальне право, яке модернізується до сьогодні. Багато сучасних юридичних концепцій, принципів і підходів мають своє коріння у римському праві. Римська судова система залишила багато цінних навчань та прецедентів, які допомагають сучасним правознавцям розуміти еволюцію права та принципи, які використовуються нині. Таким чином, вивчення римської судової системи є важливим кроком у розумінні правової історії та її впливу на сучасне право.

Література

1. Белова М.В., Переш І.В. Вплив римського права на сучасну зміну правової парадигми. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2023. 69 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55844/1.pdf> (дата звернення 03.04.2024)
2. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Тернопіль, 2010. 394 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. /за ред. В. С. Калиновського. Вид. 2-ге. Київ, 2012. 373 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн / О. М Дружа, та ін., Київ : 2012. 373 с.

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кравчук Руслана,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальність «Право»
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент*

Трудові відносини в умовах воєнного стану в Україні є досить, складними, оскільки воєнний конфлікт впливає на всі сфери життя суспільства, включаючи найману працю. Трудові відносини - це взаємовідносини між працівниками (працівниками) та їх роботодавцями, які ґрунтуються на трудовому договорі або іншому документі, що визначає умови праці. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина. Відповідно до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [3], а саме ст. 1 можемо помітити обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина передбачених статтями 43, 44 Конституції України, де ст. 43 Конституції України передбачає що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб, а ст 44 каже, що ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку [1]. Відповідно до закону роботодавці й працівники самі вирішують, чи укладати договір у письмовій формі чи ні. Також роботодавець може встановлювати випробувальний термін для категорій осіб яких це раніше не стосувалось, а саме неповнолітнім, вагітним жінкам, людям з інвалідністю. Зміни відбуваються і в обліку часу роботи та відпочинку працівника. Якщо раніше працівники мали відпочивати щонайменше 42 години поспіль щотижня, на період воєнного стану вихідні можуть зменшити до 24 годин. Разом з цим скасовується заборона роботи у вихідні дні, скорочений робочий день напередодні святкових, неробочих і вихідних днів, перенесення вихідного дня, якщо святковий або неробочий день збігається з вихідним днем. Роботодавець може обмежити тривалість відпустки за поточний робочий рік 24 календарними днями, а ще може відмовити у наданні невикористаних відпусток за попередні роки. У період дії воєнного стану ч. 3 ст. 32 КЗпП (повідомлення працівника про зміну істотних умов праці за 2 міс.) не застосовується.

Працівники можуть бути попереджені про зміну істотних умов праці відразу після прийняття роботодавцем відповідного рішення про таку зміну, але не пізніше допуску до роботи зі зміненими умовами праці. Також зазначимо, що у період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою. Такий вид

переведення має відбуватися лише через обставини, вказані вище, а вимоги ч. 3 ст. 32 КЗпП (повідомлення за 2 міс.) не застосовуються [2]. Відповідно до статті 4 Закону України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» працівник може припинити трудові відносини з роботодавцем у бажаний для себе строк, що визначений у заяві без відпрацювання двотижневого строку з моменту написання заяви про звільнення, однак лише у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація та існуванню загрози для життя і здоров'я працівнику (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури) [3]. Стаття 5 Закону України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» містить положення щодо особливостей розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Зокрема, законодавець надав право роботодавцю звільняти працівника у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці. [3].

При цьому датою звільнення є перший робочий день, що настає за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначений у документі про тимчасову непрацездатність або перший робочий день після закінчення відпустки. Однак працівника, що перебуває у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку звільняти заборонено. Втім, підставами звільнення працівника з ініціативи роботодавця у воєнний час є ті ж самі підстави, що діють і у мирний час, що передбачені у статтях 40-41 КзпП. Наприклад, зміна в організації виробництва і праці, систематичного невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або правилами внутрішнього трудового розпорядку, прогул тощо [2].

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4303> (дата звернення 03.04.2024)
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Дата оновлення 24.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 03.04.2024)
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. Дата оновлення від 24.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення 03.04.2024)
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення від 19.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 03.04.2024)
5. Андрушко А. В. Трудові відносини у період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Том. 1 №73. С. 147-159.
6. Хмара М. Особливості припинення трудових відносин в умовах воєнного стану в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 2. С. 121-125

ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Заруба Ярослав,
здобувач фахової передвищої освіти III курсу
спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий коледж
Університету «Україна»
Науковий керівник: Новак Ярослав Віталійович,
кандидат юридичних наук, доцент

Цифрова криміналістика є «однією з галузей криміналістики, яка зосереджена на кримінально-процесуальному праві і доказах стосовно комп'ютерів і пов'язаних з ними пристроїв», такими, як мобільні пристрої (телефони, смартфони тощо), ігрові приставки та інші пристрої, що функціонують через Інтернет (пристрої для здоров'я та фітнесу та медичні прилади тощо).

Цифрова криміналістика, зокрема, має відношення до процесу збору, отримання, збереження, аналізу та подання електронних доказів (також відомих як цифрові докази) з метою отримання оперативно-розшукових відомостей і здійснення розслідування та кримінального переслідування по відношенню до різних видів злочинів, включаючи кіберзлочини).

Зараз можна констатувати, що у сфері цифрової криміналістики вітчизняна правоохоронна практика випереджає криміналістичну теорію. У практичній площині засоби та методи цифрової криміналістики широко застосовують в оперативно-розшуковій діяльності, під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, у ході розслідування кіберзлочинів та в судовій експертизі.

Цифрова криміналістика може розглядатись як стратегічний напрям у розвитку криміналістичної науки та правозастосовної практики. Своєю чергою, розвиток самої цифрової криміналістики відбувається у трьох основних напрямках:

- 1) формування окремої наукової галузі в криміналістиці;
- 2) застосування спеціальних знань під час роботи з цифровими доказами;
- 3) проведення судових експертиз (зокрема, комп'ютерно-технічної експертизи)

Нова галузь знань має бути орієнтована на розуміння функціонування інформаційно-комунікаційних технологій та виявлення різних закономірностей:

- злочинної діяльності, спрямованої на протидію нормальному функціонуванню інформаційних систем, їх компонентів;

- створення, зміна, передавання, видалення інформації на електронних носіях, віртуальному просторі пов'язаної з підготовкою, вчиненням, приховуванням правопорушень;

- формування цифрової інформації, збереженої в окремих інформаційних об'єктах, а також інформаційному середовищі електронного носія інформації (фотографії, відеозаписи на хмарних сховищах та в мережі інтернет);

- впровадження цифрової інформації в систему існуючих доказів із дотриманням процесуальної форми їх отримання.

В рамках цифрової криміналістики передбачається вивчення тактики окремих процесуальних дій в цифровому середовищі, елементи програмного забезпечення наукової організації праці суб'єкта пізнання та інформаційного

забезпечення, програмні комплекси, призначені для допомоги слідству в побудові версій, плануванні розслідування та інших організаційних заходах.

Провідне значення в цифровій криміналістиці повинно відігравати спеціалізоване програмне забезпечення та широке коло його можливостей, а не спеціаліст чи експерт. Інакше кажучи, не людина. Це обумовлено тим, що складність та багат шаровість цифрових пристроїв, їх технічні характеристики, а також діях злочинців в цифровому просторі настільки прискорені та вдосконалені можливостями цього простору, що людський мозок не має можливості протидіяти їм самотужки.

Література

1. Інформаційні сліди в контексті механізму вчинення злочинів із використанням обстановки кіберпростору / О. Самойленко, Д. Паляничко, О. Баланюк, І. Ващенко. *Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика* : матеріали XIV міжнар. Конгресу (м. Одеса, 13-15 верес.): у 2-х т. Одеса : Гельветика, 2018. т. 2. С. 216-221.
2. Степанюк, Р. Л. Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні / Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 283-284.
3. Шепітько В., Шепітько М. Доктрина криміналістики та судової експертизи: формування, сучасний стан і розвиток в Україні. *Право України*. 2021. № 8. С. 12-27.

СЕКЦІЯ **«ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЯЦІЇ** **ПОВЕДІНКИ ОСОБИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ»**

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО СТУДЕНТСЬКОГО **КОЛЕКТИВУ**

Раєнок Юлія,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Пономаренко Тетяна Ігорівна,

доктор філософії у галузі психології

Адаптація першокурсників до студентського колективу є дуже актуальною проблемою для закладів вищої освіти. Це пов'язано з тим, що для багатьох першокурсників вступ до університету є періодом переходу від шкільного середовища до вищої освіти, де вони стикаються з новими людьми, новими правилами та очікуваннями. Спроможність швидко і успішно адаптуватися до нових соціальних контекстів визначає їхню здатність до успішного навчання та задоволення від університетського життя.

При цьому, не всі студенти знаходяться в комфортній ситуації під час адаптації до нового середовища. Деякі можуть відчувати стрес, тривогу або невпевненість, особливо якщо вони почуваються самотніми або не впевненими в собі. Ефективна адаптація до університетського життя може впливати на академічний успіх студента. Якщо студент відчуває психологічний дискомфорт або соціальну ізоляцію, це може негативно позначитися на його навчанні та здатності до досягнення своїх цілей.

Разом з тим, перехід до університету може бути стресовим для студентів і може впливати на їх фізичне та психічне здоров'я. Деякі студенти можуть стикатися з проблемами сном, харчування або здоров'я внаслідок стресу або невпевненості під час адаптації.

Аналіз наукових джерел показав, що питанням адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО присвячені роботи таких вчених як Л. Березовська, Ю. Бохонкова, Н. Дятленко, Л. Гармаш, І. Гребя, Н. Коцур, Л. Клочек, Л. Косарева, Н. Любченко, О. Прудська, Т. Спіріна, І. Шаповал та ін.

Так, адаптація студентів-першокурсників – це «процес входження в нове соціальне середовище (колективи університету, академічної групи), засвоєння та відтворення соціальних норм та цінностей, притаманних цьому середовищу, оволодіння відповідними ролями та функціями». Варто також зазначити, що це «двосторонній процес, який передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію в умовах соціально-педагогічної співтворчості усіх учасників процесу (адміністрації закладу, викладачів, куратора, батьків, членів академічної групи і самого студента-першокурсника)»[2, с. 183].

Між тим, процес адаптації студенти проходять не всі однаково. Залежно від активності особистості адаптивний процес може бути двох видів:

- активне адаптування – коли здобувач вищої освіти сам проявляє інтерес до студентського колективу, першим заводить нові знайомства, висуває пропозиції, щодо неформального спілкування тощо;
- пасивне – коли студент проявляє конформність та приймає правила та цінності студентської групи.

Разом з тим, науковці розглядають такі форми адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти:

- формальні – пізнавально-інформаційне пристосування до нового оточення, структури вищої школи, змісту навчання в ній, її традицій, своїх обов'язків.

- соціально-психологічні або суспільна – процес внутрішньої інтеграції (об'єднання) та асиміляції групи студентів та інтеграцію цієї групи зі студентським оточенням в цілому.

- дидактичні – проблема підготовки до нових форм і методів навчальної роботи у вищому навчальному закладі, що відображає, в першу чергу, інтелектуальні можливості студентів-першокурсників [1].

Таким чином, питання адаптації першокурсників до умов навчання та студентського колективу є актуальною проблемою, яка потребує детального вивчення. З цих причин важливо надавати першокурсникам необхідну підтримку та ресурси для успішної адаптації до студентського колективу. Це може включати програми менторства, психологічну підтримку, адаптаційні курси та заходи для забезпечення соціальної інтеграції.

Література

1. Левківська Г. . Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: Навч. Посібник. К.: Либідь, 2001. 128 с.
2. Спіріна, Т., Зарюгіна Ю. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. № 32. С. 182-184.

АНАЛІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТРЕСОСТІЙКОСТЬ»

Мацуна Наталія,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується стрімкими змінами та кризами у політичному, економічному й соціальному житті, а також пов'язаними з ними порушеннями життєдіяльності багатьох верств населення – війною, малозабезпеченістю, безробіттям працездатного населення та необхідністю виїзду за кордон, вимушеною міграцією із зони бойових дій тощо. У зв'язку зі складною соціально-економічною ситуацією в країні вище зазначені категорії населення потребують соціальної підтримки.

У психологічній науці інтерес вчених до вивчення проблеми стресостійкості стрімко зростає. Хоча феномен стійкості до стресу в різних його формах вивчався розрізнено, проте в умовах сучасності він досліджується комплексно. Науковці вивчали стресостійкість як складну інтегративну властивість особистості (А. Боднар, Н. Макаренко); описували вікові особливості розвитку стресостійкості (Л. Картенсен, В. Мозговий, О. Полякова); обґрунтовували, що завдяки активізації внутрішнього потенціалу, реалізується здатність особистості до саморегуляції стресу, яка забезпечує

конструктивне подолання складних життєвих ситуацій (Н. Бамбурак); визначали копінг як сукупність когнітивних, емоційних і поведінкових стратегій особистості, спрямованих на досягнення нею адаптації до стресових ситуацій (Є. Кузнєцова, Н. Родіна, Т. Ткачук).

Людина, котра знаходиться в кризовому стані, досить часто не бачить виходу з проблемної ситуації. Водночас, переживання кризи це не лише почуття безвихідності, що спричиняє важкі переживання, з іншого боку – у цей момент людина максимально відкрита новому досвіду. Кожна особистість має внутрішній ресурс, однак не завжди може самотійно його знайти. Тому, основним завданням психологічної допомоги є актуалізація адаптивних і компенсаторних ресурсів особистості, мобілізація психологічного потенціалу для подолання негативних наслідків надзвичайних обставин [6].

Стресовий стан у людини виникає у відповідь на значущі внутрішні або зовнішні чинники. Тим часом стресові реакції не завжди можна побачити неозброєним оком. Часто вони пригнічуються і віддаляються в сферу несвідомих відчуттів, де вони продовжують надавати руйнівну дію і заважають людині конструктивно вирішувати проблеми. Західні дослідники, аналізуючи можливості розвитку стійкості особистості до дії стрес-факторів, запропонували «Модель соціальної резильєнтності» – стратегію формування навичок утримання чи повернення в зону комфорту: сканування своїх відчуттів (розрізнення відчуттів збентеження, розладу й гармонії); створення ресурсів, їх пошук та активація; пошук підтримок (заземлення); усвідомлене використання охоронних, заспокійливих рухів; використання стратегій повернення до зони комфорту; переключення на ресурси та перебування у стані ресурсоспоживання [7].

Д. Леонтьєв розробив багаторівневу модель взаємодії із несприятливими ситуаціями, що описується в парадигмі саморегуляції: життєдіяльність людини зумовлена завданнями постійного покращення актуального стану, яке керується циклічними корекціями на підґрунті зворотних зв'язків. Багаторівнева модель передбачає декілька рівнів взаємодії, що поступово актуалізуються в силу збільшення тиску несприятливої ситуації [5]: перший рівень (резильєнтність) пов'язаний із порогом чутливості до перешкод (за високого значення суб'єкт не помічає зазначеного впливу); другий рівень – механізми захисту та копінгу, сформовані попереднім досвідом; третій рівень – механізми копінгу на підґрунті самореалізації (автономна каузальність, атрибутивний оптимізм, орієнтація на дію, прийняття ризику, чутливість до зворотного зв'язку); четвертий рівень – травма; п'ятий рівень – посттравматичне зростання.

Загалом, стресостійкість – це якість особистості, яка характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, необхідного для організації нових умов, в яких конкретний стресор перестане розцінюватися в якості загрозливого [3]. Стресостійкість особистості забезпечує високу ефективність діяльності і сприяє збереженню ментального та фізичного здоров'я суб'єкта.

Стресостійкість це також здатність особистості бути емоційно стабільною, характеризується необхідним ступенем адаптації до дії зовнішніх і внутрішніх факторів у процесі життєдіяльності [2], забезпечує здатність до соціальної адаптації, збереження значущих міжособистісних стосунків, успішної самореалізації, досягнення важливих цілей, збереження працездатності і здоров'я [1].

Стресостійкість також розглядається як система особистісних якостей, яка розвивається в процесі онтогенезу, у якій відбуваються певні відхилення за актуалізації різноманітних патологічних станів. Специфічними ознаками відсутності стійкості до стресу є: низька диференційованість, зниження адаптаційного потенціалу, збереження біполярної структури організації факторів тощо. В контексті системного підходу припускається, що стресостійкість є інтегральною властивістю цілісної особистості, і є взаємопов'язаною з багаторівневою системою елементів, що представлені комплексом когнітивних, інтелектуальних, емоційних, особистісних властивостей [4].

Багато дослідників, розглядаючи проблему індивідуальних особливостей стресостійкості пов'язують рівень розвитку даного психологічного феномену з широким колом психологічних характеристик особистості, а саме з тривожністю, агресивністю, локусом суб'єктивного контролю, мотиваційною спрямованістю особистості [8].

Так само, не існує цілісної концепції стресостійкості особистості. Кожен дослідник мав власне в бачення стресостійкості. Загалом, під поняттям «стресостійкість» варто розуміти здатність особистості протистояти негативному впливу стрес-факторів, яка зумовлюється специфічною для неї сукупністю вроджених та набутих психологічних й фізіологічних характеристик. Стресостійкість є інтегральною характеристикою цілісної особистості і має велике значення для надання психологічної допомоги та ведення ефективної психологічної практики.

Підвищення стресостійкості особистості може відбуватися за рахунок наступних явищ: розвитку і посилення уваги до своїх почуттів і переживань, що підвищує самооцінку; сам процес творчості дає можливість вільно виразити свої почуття, потреби і фантазії у вигляді певного продукту (малюнка, колажу, скульптури, звукової композиції, казкової історії, танцю тощо), є безпечним способом розрядки напруги; можливість наново пережити внутрішні конфлікти минулого в результаті зіткнення зі своїм несвідомим і спілкування з ним мовою символізації образів у межах безпечного простору і безумовної підтримки з боку психолога; виникнення почуття внутрішнього контролю і порядку, оскільки творчість призводить до необхідності організовувати навколишній простір (форми і кольори, звуки, слова, рухи); освоєння нових форм досвіду.

Література

1. Боднар А. Я. Психологічні особливості стресостійкості представників стресогенних професій. *Наукові записки НаУКМА: педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2013. Т. 149. С. 49-57.
2. Зайчикова Т. В. Профілактика та подолання стресів як умова підтримки психологічного здоров'я працівників організацій. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. 2008. № 3(24). С. 135–137.
3. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості : монографія. Київ : Ніка-Центр. 2007. 432 с.
4. Лебідь Н. Стресостійкість як особистісна властивість керівників-лідерів закладів середньої освіти: навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети». 2016. 36 с.
5. Медянова О. В., Дворніченко Л. Л., Любіна Л. А., Шкраб'юк В. С., Кононенко О. І. Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. № 10(28). С. 601-611
6. Психологічна служба : підручник / В. Г. Панок (наук. ред.), А. Г. Обухівська, В. Д. Острова та ін.. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.

7. Психологія стресостійкості студентської молоді / Л. Афанасенко, І. Мартинюк, Л. Омельченко, А. Шамне, В. Шмаргун, С. Яшник / За заг. ред. В. Шмаргуна. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2018. 198 с.

8. Роман К. Д. Механізми формування стресостійкості особистості. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ. 2004. Т.6. вип. 7. С. 155–162.

ВПЛИВ РОЗЛУЧЕННЯ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дьяченко Анастасія

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

*Науковий керівник: **Трофименко Наталія Євгенівна,***

старший викладач

У початковій школі діти потрапляють у новий соціальний контекст, «ситуацію початкової школи», де їм доводиться адаптуватися до навчального процесу, вчитися знаходити друзів і регулювати свій емоційний стан. У цей період діти потребують підтримки батьків і стабільного становища в сім'ї. Розлучення батьків має значний вплив на розвиток особистості дитини, її емоційну сферу, самооцінку, поведінку та стосунки з оточуючими. Діти молодшого шкільного віку з розлучених сімей більш замкнуті, недовірливі, ізольовані та образливі, ніж діти з благополучних сімей [2, с. 167].

Коли батьки розлучаються, діти переживають внутрішні конфлікти, які посилюються батьківськими сварками, звинуваченнями та порівняннями, що впливають на психоемоційний стан дитини. Коли один з батьків йде з дому, самооцінка дитини підривається і, натомість, дитина схильна переоцінювати себе. Часто діти молодшого віку відчувають тривогу і страх, а їхня емоційна саморегуляція утруднена.

Підвищена тривожність з'являється у дітей молодшого шкільного віку, чий батьки розлучені.

Характерними рисами цих дітей є переживання соціального стресу (надмірна напруженість), страх самовираження, страх не відповідати очікуванням, низька фізіологічна стійкість до стресу, а також проблеми і страхи у відносинах з учителями.

Коли молодші школярі піддаються впливу стресу, спостерігається непродуктивна нервово-психічна активність, що включає обмеження активності, установки на мінімізацію власних зусиль, парасимпатичне домінування нервової системи. Ці психоемоційні стани знижують адаптацію до навчальної діяльності.

Окрім внутрішніх проблем, діти починають відчувати себе ізольованими від сім'ї, не відчувають себе захищеними і втрачають довіру до світу. Вважається, що дівчатка відносно легше переживають розлучення батьків, ніж хлопчики. Дівчатка схильні несвідомо виражати свої психоемоційні переживання у вигляді фізичних (тілесних) симптомів. Хлопчики починають розвивати негативне ставлення до життя, стають критичними до себе та інших, відчувають втому і спустошеність. Хлопці часто виливають свою емоційну напругу на тих, хто їх оточує, тоді як дівчата мовчать і тримають свої почуття в собі [1, с.104].

Зовні, до речі, такі діти обов'язкові, комунікабельні, стримані і соціально адаптовані. Однак, якщо ви помічаєте у дітей такі якості в роздутій формі, поспостерігайте за ними уважніше і більше спілкуйтеся з ними.

Діти можуть замикатися в собі і звинувачувати себе в розлученні батьків. Це особливо характерно для дітей, які перевантажені батьківською опікою та контролем. Коли їм не дозволяють зробити ні кроку без дозволу дорослих, постійно кричать і сварять за найменшу провину, комплекс провини у таких дітей дуже часто стає величезним.

Під час шлюбнорозлучного процесу необхідно збалансувати стосунки з дітьми, щоб уникнути крайнощів. Наприклад, деякі батьки нічого не пояснюють дітям під час процесу розлучення, що може призвести до того, що діти будуть звинувачувати одного з батьків. З іншого боку, деякі батьки розповідають дітям про все занадто детально, втягуючи їх у дорослі стосунки, що також негативно впливає на них. Часто батьки прямо чи опосередковано критикують своє подружжя перед дітьми до або після розлучення, і діти опиняються втягнутими в конфлікти лояльності, де вони відчують себе зрадженими одним із батьків.

Ще однією поширеною помилкою є догана дитині за те, що вона схожа на одного з батьків, що може викликати у дитини почуття сорому перед собою і своїми батьками.

З почуття провини батьки можуть приділяти дітям надмірну увагу і турботу, що негативно впливає на світогляд дитини. Батьки намагаються забути все, що сталося в їхньому житті, намагаються зробити так, щоб їхні діти ні в чому не потребували, жертвують собою, намагаються зосередити все в своєму житті на дітях, починають пред'являти до них надмірні вимоги, не враховуючи вікові особливості та здібності дітей. Це призводить до неврозів, нервових зривів у дітей, хронічних захворювань і затяжних конфліктів між батьками та дітьми.

Коли дорослі намагаються приховати факт розлучення, не дають дітям необхідної інформації, не відповідають на їхні запитання, не залучають до подальшого планування життя, не пояснюють, які зміни відбудуться в майбутньому і що вони будуть робити зі свого боку, щоб зробити життя дітей щасливим, це може стати причиною глибокої емоційної травми і неврозу.

Діти молодшого шкільного віку найбільш вразливі до негативного впливу розлучення батьків на їхній психологічний стан. У цьому віці діти потребують спілкування з обома батьками. Це пов'язано з тим, що матері відіграють важливу роль у формуванні базової довіри до світу, а батьки створюють таке необхідне відчуття захищеності та безпеки для своїх дітей. Взаємодія між батьками також слугує для дитини моделлю побудови сімейних стосунків, яку діти в молодшому шкільному віці переймають і відтворюють у підлітковому та ранньому дорослому віці. Розлучення батьків викликає у дітей безпідставне почуття провини та безнадії. Дитина впадає в депресію, замикається в собі або починає демонструвати невдоволення тим, що відбувається [3, с. 335].

Діти можуть боятися залишитися на самоті в результаті розлучення. Як і тато, вони бояться, що якщо мама піде, то може не повернутися. Потрібно зрозуміти цей страх і пояснити дитині, що мама завжди буде поруч.

До розлучення, коли батьки ще жили разом, якщо було багато скандалів, поганих слів або битого посуду, дитина буде особливо боятися. Такі моменти не проходять безслідно для незміцнілої психіки. Однак з більш спокійним життям і поступовим відновленням нервової системи панічні атаки і страхи пройдуть.

Може виникнути безсоння і лунатизм. У деяких випадках дитина може стати аномально сонливою. Ці розлади минають через деякий час, особливо якщо сімейне середовище є достатньо стабільним і спілкування з другим з батьків не порушене.

Особливо складно дитині, якщо вона у батьків єдина – за наявності брата чи сестри легше розділити з ними свій біль. Але якщо дитина одна, вона в більшості випадків залишається наодинці зі своєю проблемою – друзі, які не пройшли через подібне, її не зрозуміють, батьки самі переживають свою трагедію – поділитися немає з ким.

Але, потрібно зазначити й те, що неповнолітні діти, які живуть з батьками, не обов'язково благополучні. Розлучення батьків відіграє позитивну роль у випадках поганих стосунків у сім'ї, що розпадається, та конфліктів між батьками. Це також стосується випадків, коли один з батьків страждає на алкоголізм, наркоманію, проявляє насильство або іншу нестандартну поведінку. У таких випадках розлучення батьків стає для дитини втечею від постійного стресу і переживань [1, с.103].

Таким чином, можна зробити висновок, що діти молодшого шкільного віку є найбільш вразливими до негативного впливу розлучення батьків на їхній психологічний стан. Однак наслідки розлучення можна зменшити, якщо зосередитися на стані дитини, а не на конфлікті між батьками.

Розлучення батьків ставить під загрозу самооцінку дитини, а натомість діти схильні завищувати свою самооцінку, особливо тому, що вони менш критично ставляться до власного характеру і говорять про себе як про більш щасливих, ніж діти в ідеальних сім'ях.

Отже, найбільш характерними психоемоційними станами у дітей молодшого шкільного віку є підвищена тривожність та агресивність, зниження почуття провини та надії.

Література

1. Венгер Г. С. Психологічні особливості рольових стосунків у дистантних сім'ях. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. № 27. С. 103–116.
2. Радзівіл К. Відчуження дитиною одного з батьків як психологічний феномен: науково-теоретичне обґрунтування. *Вісник Львівського університету*. Серія психологічні науки. 2021. № 11. С. 167–172.
3. Руденко І. М. Психологічна допомога дітям молодшого шкільного віку, які пережили розлучення батьків. Становлення особистості фахівця: соціально-психологічні проблеми. *Коломінські читання: матеріали II-го Міжнар. наук. форуму (19 лютого 2008 р.) / М-во освіти і науки України, МАУП. К. : ДП «Вид. дім «Персонал»», 2009. С. 335–342.*

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЖИТТЯ МОЛОДІ

Кардаш Ольга,

*здобувачка фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»*

*Науковий керівник – Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології, доцент*

Найвищим рівнем небезпеки для психологічного здоров'я людини є стрес. Він має значний вплив на фізичне та психічне здоров'я людини. Зрозуміло, що стрес є одною з найголовніших складових частин людського досвіду. В епосі існування людства були і є власні причини стресу – хижаки, епідемії, війни, природні катастрофи, карантини, проблеми пов'язані з голодом та ін.

Стрес може траплятися майже завжди, тому що проблеми в сучасному професійному, особистому та сімейному житті збільшилися. Що стосується роботи та стресу – на робочому місці: велике робоче навантаження, вимоги до виконання роботи, хвилювання, обмежений час, нічні зміни та добові зміни. Окрім цього, стрес викликати можуть особисті стосунки, власні страхи, захворювання та інші причини які трапляються в житті.

Крім того, життя постійно змінюється. Щоденні виклики, а з ними й втрата енергії, яка через певну кількість місяців/років призводять до виснаження організму, після цього отримуємо психічні захворювання, наприклад «синдром професійного вигорання».

Аналіз літератури показав, що проблема стресу є актуальною в зарубіжній (Дж. Мейсон, Ж. Годфруа, І. С.Кон, К. Раге, Г. Сельє, Д. Холмс та ін.) та вітчизняній (Н. Бардин, В. Бойко, Ю. Данчук, І. Дорошенко, Ю. Жидецький, В. Іванцанич, Я. Когут, Б. Лазоренко, Л. Лепіхова, Л. Наугольник, Т. Неудачина, Т. Пономаренко, Н. Пряхіна, В. Савінов, В. Ясінський, І. Ярош та ін.) науці.

Так, Г. Сельє повідомляє про неспецифічну, універсальну, або загальну, реакцію організму на зовнішні впливи, що бажано змінити. Спочатку він дав їй назву «загальний адаптаційний синдром», а потім перейменував на «стрес». Психологічним проявам адаптаційного синдрому Г. Сельє, було присвоєно назву «психологічний стрес» [4]. Р. Лазарус і Р. Ланер у своїх працях виокремили його як реакцію людини на особливості взаємодії між суспільством/окремої особи та навколишнім середовищем [5].

Слід зауважити, молодь яка навчається та здобуває освіту – процес навчання вимагає багато думати, інтелектуальних і фізичних зусиль. Щоб досягти поставлених цілей необхідно намагатися бути емоційно стійким, стриманим, психологічно врівноваженим, особливо в період екзаменаційних сесій. Навчальний стрес відносять до хронічного стресу, а екзаменаційний вже до гострого стресу [3]. В цей час найбільше страждають – увага, мислення та пам'ять.

•Порушення уваги пов'язано з утворенням стресу у великих півкулях головного мозку, адже, саме навколо них формуються усі думки та переживання. Тим самим концентрація на інших об'єктах призупиняється. Виникають труднощі в зосередженні. Людина легко може відволікатися.

• Функція пам'яті страждає трохи менше. Погіршуються показники оперативної пам'яті, виникають труднощі з відтворенням та висловленням інформації.

• Порушення мислення проявляється у порушенні логіки, з'являється спутане мислення, виникають труднощі у прийнятті певних рішень, похибки при розрахунках, творчий потенціал стає значно нижчим. [2]

Слід звернути увагу та «прислухатися» до власного тіла, тому що можна виявити симптоми на які слід звернути увагу, а саме: постійні захворювання, запаморочення; порушення сну; різкі емоційні зміни; слабкість, тощо.

Для виходу і полегшення стресових ситуацій можна скористатися спеціальними прийомами [3]:

• Навчитися правильно розпоряджати свій час. Уміння правильно організувати свій час – важливий аспект, який допоможе запобігти стресу;

• Уникати зайвих обіцянок. Це може стати причиною зайвого навантаження на нервову систему, якщо ви не впевнені що зможете виконати обіцяного, то уточніть для себе різницю між активністю та продуктивністю;

• Активність – прояв більшої енергії, дуже рідко йде на користь; іноді це метушливість, поспіх встигнути задумане, багато рухів, але не завжди це закінчується бажаним результатом;

• Продуктивність – виконання поставленої мети; визначити на що витрачається більше або менше час. Уникати тривалих розмов по телефону, переглядів телевізору під час певної справи, виконувати незаплановані справи;

• Поведінка в кризових ситуаціях. Старатися дивитися в майбутнє лише з позитивної точки зору, шукати в поганих моментах щось хороше. Пам'ятати як ви відчуваєте себе, коли все добре;

• Живіть сьогоднішнім днем: установіть цілі на сьогодні, майте плани на виділений проміжок часу вперед, не вимагайте від себе занадто багато зробити за малий термін часу; за необхідності вирішувати велику та складну задачу, від однієї думки про яку опускаються руки, розділіть її на частини й почніть поступово вирішувати; [1]

Отже, тактика боротьби зі стресом, залежно від часу його настання, один із комплексних методів подолання стресу. Залежно від часової локалізації джерела стресу, тактика подолання стресу буде суттєво відрізнятись. Якщо людина знаходиться саме зараз в ситуації, що викликала стрес, то важливо взяти до уваги такі дії: призупинити негативні та тривожні емоції за допомогою глибокого дихання, воно в силі заспокоїти і рівень стресу буде не таким як від самого початку; знайти ресурси для подолання стресу і скласти подальший план дій; розпочати дії, аби вийти з стресової ситуації.

Якщо стрес в майбутньому, то: перш за все, необхідно скористатись аутотренінгом, або те ж саме глибоке дихання, воно вплине на зниження рівню хвилювання. Наступним етапом буде формування впевненості в собі, в цьому може допомогти прийом раціональної психотерапії або заняття з психологом.

А от щодо подій які раніше викликали стрес в минулому, і ситуація вже відбувалася – необхідно підібрати необхідні ресурси (спокій, врівноваженість, байдужість, відпускання ситуації, розумне мислення) та актуалізувати їх методами НЛП. На останньому/третьому етапі ще можна скористатися раціональною психотерапією і на кінець – завершити роботу плануванням майбутнього якого бажаєте, поставленням цілей, та без стресу поступово йти до мети.

Таким чином, проблема стресу є достатньо важливою складовою для осіб різних вікових груп, професій, тому для зменшення симптомів стресу потрібно зрозуміти що допомагає саме вам. Адже, усі люди різні і їм можуть знадобитися різні способи боротьби зі стресом та підтримки психологічного здоров'я. Взяти до уваги можна спілкування та обговорення проблем з близькою людиною, а саме: виговоритися, запитати пораду, обговорити проблеми які тривожать, переключитись на цікаву тему і спробувати разом відшукати вихід з ситуації яка є для вас стресовою. Також, слід зауважити що гумор є важливою частиною, тому що сміх приводить до падіння тривожності. В іншому випадку, стрес шкідливо вплине на здоров'я, і життя не просто скоротиться, а й значно знизиться його якість. Тому потрібно знати свій спосіб як справлятися зі стресом, інакше, вірогідність появи важких хвороб – зростає. Навчайтесь правильно реагувати на стресові ситуації і шлях до збереження психічного та фізичного здоров'я – вам забезпечено.

Література

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324, с.
2. Овчаренко О. Ю Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2023. 266 с.
3. Шишин А. В., Пономаренко Т. І. Психологічні особливості стресостійкості особистості в умовах невизначеності. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2023. № 16. С. 64–71
4. Lazarus R. S. The role of coping in the emotions and how coping changes over the life course. Maletesta-Magni C., McFadden S. H. Handbook of emotion, adult development, and aging . New York, 1996. P. 289–306.
5. Selye H. History of the stress concept. Handbook of stress: Theoretical and clinical aspects. NewYork, 1993. P. 7–17.

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА ДЕЗАДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Толстова Наталія,

здобувачка вищої освіти IV курсу, спеціальності «Психологія»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Трофименко Наталія Євгенівна,

старший викладач

Зміна загальної ситуації функціонування сучасного суспільства сприяє збільшенню кількості різноманітних відхилень в особистісному та емоційному розвитку сучасних дітей, виснажуючи запас адаптаційної енергії, дезорганізуючи психіку та поведінку, що, своєю чергою, визначає індивідуальні особливості психологічної адаптації дітей в умовах дошкільного навчального закладу, як інституту ранньої стадії соціалізації особистості.

Особливу складність являє собою робота з дітьми-дезадаптантами в дошкільних навчальних закладах. Вихователі і фахівці дошкільних навчальних закладів, не враховуючи психологічні особливості контингенту вихованців, використовують програми психологічного навчання, виховання та корекції для дітей, які не мають у розвитку тих чи інших порушень. Вони не враховують, що тривожність негативно впливає на процес адаптації дитини.

Тривожна дитина постійно перебуває в пригніченому настрої, у неї ускладнені контакти з навколишнім світом. Світ сприймається як ворожий. Закріплюючись у процесі становлення характеру, ця риса призводить до формування заниженої самооцінки. Така людина, яку мучать постійні сумніви, не здатна на серйозні життєві досягнення і, як наслідок, соціально дезадаптивна. Тому ця проблема потребує свого якнайшвидшого розв'язання, тому що в іншому разі може призвести до формування покоління невпевнених, тривожних, абсолютно нездатних адаптуватися в житті людей.

Тривожність викликає деякі порушення, які призводять до соціальної дезадаптації, а в нашому випадку – до дошкільної. Проблема дошкільної дезадаптації є надзвичайно актуальною. Це зумовлено зростанням хронічної патології та відхилень у стані здоров'я, особливо у зв'язку з появою різноманітних форм освітніх закладів із підвищеним навантаженням, що не відповідає віковим фізіологічним особливостям дошкільників[1].

Необхідність надання психокорекційної допомоги та підтримки таким дітям є одним із найважливіших завдань, які психологи доводиться вирішувати в освітньому закладі.

Вивченням проблеми психологічної адаптації займалися Т.Ф. Алексеєнко, Л.О. Варяниця, Л.І. Врочинська, О.Л. Кононко, В.О. Кудрявцев, С.М. Курінна, М.П. Лукашевич, А.В. Петровський, А.Т. Піроженко та ін. Питання психологічної адаптації дітей у зарубіжній науці відображені в роботах дослідників: Е. Еріксона, М. Монтесорі, Р. Штайнера та ін.

Проблемі тривожності присвячено велику кількість робіт: у психології, фізіології, біохімії, психіатрії, соціології та філософії. (Н.С. Дмитріюк, Т.В. Іванова, О.А. Козлюк, М.П. Міщенко, С. М. Томчук, З. Фрейд та ін.).

Сучасна реальність така, що, замикаючись на телевізорах, комп'ютерах, планшетах та інших гаджетах, діти стали менше спілкуватися з дорослими та однолітками. Разом із тим, саме спілкування значною мірою збагачує чуттєву емоційну сферу, дає соціальний досвід взаємодії в колективі. Підміна реального спілкування віртуальним, знижує можливості дитини своєчасно сформулювати моделі поведінки в різних ситуаціях і призводить до того, що сучасні діти не завжди здатні усвідомлювати та контролювати свої емоції в процесі групового спілкування, а це призводить до імпульсивності поведінки, а також виникнення умов для розвитку тривожності. тривожності.

Проблема проявів дезадаптації актуальна і для старших дошкільнят, які вже відвідують дошкільні організації, тому що вік 6-7 років – це критичний період у розвитку дитини, що характеризується якісною перебудовою свідомості особистості, зміною соціальної ситуації розвитку, що зумовлює сенситивність дитини до несприятливих впливів соціального середовища і виникнення проявів дезадаптації. Аналіз сучасного дитинства засвідчив, що соціальна ситуація розвитку сучасної дитини характеризується проявами агресії, дратівливості, емоційної нестриманості, конфліктності, що має значний вплив на засвоєння дітьми відповідних зразків емоційного реагування та оволодіння деструктивними формами поведінки.

Вчені зазначають, що знизилася енергійність дітей дошкільного віку, їхнє бажання активно діяти; зріс емоційний дискомфорт; фіксується нерозвиненість внутрішнього плану дії та знижений рівень дитячої допитливості й уваги; відмічено недостатню соціальну компетентність дітей, їхню безпорадність у відносинах з однолітками, нездатність розв'язувати найпростіші конфлікти. При цьому простежується небезпечна тенденція, коли

понад 30% самостійних рішень, запропонованих дітьми, мають агресивний характер [2].

На психолого-педагогічному рівні прояви дезадаптації досліджуються як складні соціально-психологічні та соціально-педагогічні явища, що перешкоджають успішному оволодінню дітьми в процесі освітньої діяльності знаннями, уміннями, навичками, необхідними для життєдіяльності.

Психологи як причини проявів дезадаптації в дітей виокремлюють індивідуальні особливості особистості дитини, особливості сімейних стосунків, особливості процесів навчання, спрямованість поведінки педагога. Важливе значення в дослідженнях проявів дезадаптації надається аналізу емоційних розладів. У педагогіці прояви дезадаптації вивчають у зв'язку з проблемою важковихованих, педагогічно запущених дітей.

Протягом дошкільного віку самооцінка дитини стає дедалі більш усвідомленою, деталізованою, аргументованою, об'єктивною, критичною. Змінюється і її предмет. Від самооцінки зовнішнього вигляду і поведінки дитина до кінця дошкільного періоду дедалі частіше переходить до оцінки своїх особистісних якостей, стосунків з оточуючими, внутрішнього стану і, зрештою, виявляється здатною в особливій формі усвідомити своє соціальне «Я», своє місце серед оточуючих людей [3].

В старшому дошкільному віці тривожність ще не є стійкою рисою характеру, має ситуаційні прояви, тому що в дитини саме в період дошкільного дитинства відбувається становлення особистості.

Високий рівень тривожності негативно позначається на адаптації дитини, перешкоджає розвитку її позитивної самооцінки та гармонійному становленню особистості, створюючи ситуацію дезадаптації. Таким чином, високий рівень тривожності чинить істотний негативний вплив практично на всі сфери життя дитини.

Тривожність є важливим показником проявів дезадаптації дітей 6-7 років до освітнього середовища дошкільної організації. Діти як здорові, так і ті, що часто хворіють, із високим рівнем тривожності мають занижену самооцінку, низький статус у групі; зазнають труднощів у спілкуванні з однолітками й дорослими; намагаються ізолюватися від однолітків; неспокійні, легко засмучуються; проявляють негативне емоційне ставлення до вихователя; відчують страх; протест, напруження, відчуття провини, агресивність, відкидання; не приймають норми поведінки в групі, ігнорують їх; негативно реагують на обмеження [1].

Діти із середнім рівнем тривожності мають занижену самооцінку, внутрішню напруженість, неспокійні, роздратування в дітей вихлюпується на оточуючих у вигляді агресивних спалахів; мають труднощі у спілкуванні з однолітками й дорослими, але не намагаються ізолюватися; відчують потребу в душевному контакті, втому, залежність, виявляють інколи впертість; легко визнають свою провину, формально приймають норми поведінки в групі.

Діти з низьким рівнем тривожності товариські, доброзичливі; успішно вибудовують контакти залежно від ситуації з однолітками та дорослими; конфлікти прагнуть розв'язати відповідно до прийнятих правил поведінки; виявляють позитивне емоційне ставлення до вихователя; відчують позитивні почуття, прагнення до спілкування, упевненість, потреба в пізнанні світу, спокій, активність; мають гарний настрій, емоційне самопочуття; доброзичливі.

Отже, дошкільний вік є особливо відповідальним періодом у процесі виховання, оскільки це вік початкового особистісного становлення дитини. Цей період характеризується складними взаємовідносинами з однолітками, які великою мірою впливають на формування її особистості. Як правило світ дитини має нерозривний зв'язок з іншими дітьми. І з віком дедалі більшого значення для неї набувають контакти з ровесниками. Дошкільний період дитинства є сензитивним для розвитку в дитини основних колективістських якостей, а також людяного ставлення до оточуючих людей. У разі несформованості цих якостей у дошкільному віці вся особистість дитини може стати неповноцінною, що згодом буде вкрай складно заповнити [2].

Високий рівень тривожності негативно позначається на адаптації дитини, перешкоджає розвитку її позитивної самооцінки та гармонійному становленню особистості, створюючи ситуацію дезадаптації. Таким чином, високий рівень тривожності чинить істотний негативний вплив практично на всі сфери життя дитини.

Література

1. Галієва О. М. Теоретичний аналіз поняття «тривожність». *Теорія і практика сучасної психології*, 2018. №6. С. 107–110.
2. Гітун Н. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми і підлітками. *Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 29-30 квітня 2014 року). Тернопіль, 2014. С. 636–638.
3. Дмитріюк Н.С. Проблема тривожності у старших дошкільників : деякі емпіричні кореляти та індикатори. *Актуальні проблеми психології*, 2015. №10 (27). С. 133–143.

ВПЛИВ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Ткалич Марія,

*здобувачка фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,*

*Науковий керівник – Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології, доцент*

Вивчення звичок нездорового способу життя залишається надзвичайно важливою темою в сучасному суспільстві, оскільки має значний вплив на здоров'я та благополуччя людини в цілому. Шкідливі звички, такі як куріння, вживання алкоголю, неправильне харчування та малорухливий спосіб життя, залишаються важливими факторами ризику багатьох захворювань, включаючи серцево-судинні захворювання, рак та діабет. Крім того, нездоровий спосіб життя має серйозні соціальні та економічні наслідки, такі як зниження продуктивності праці, значне навантаження на систему охорони здоров'я та погіршення якості життя. У цьому контексті дослідження у цій сфері допоможуть не лише зрозуміти механізми розвитку та наслідки шкідливих звичок, але й визначити ефективні шляхи управління ними та їх профілактики задля забезпечення здорового життя та благополуччя населення.

Аналіз літератури показав, що проблема здорового способу життя та негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини є актуальною, зокрема, у роботах І. Беха, О. Докукіної, С. Козицької, Л. Корінчак, Т. Круцевич, В. Нечерди, В. Оржеховської, Т. Федорченко, В. Чмелюк та інших.

У кожної людини протягом життя формуються певні звички. Звички – це форми поведінки людини, які виникають шляхом тренування та повторення в різних життєвих ситуаціях і компоненти яких виконуються автоматично. Психофізіологічною основою звички є динамічна фіксація, тобто добре засвоєна і тимчасово закріплена програма поведінки. Звички можуть бути корисними або шкідливими для здоров'я та способу життя людини. Корисні звички - це ті, які допомагають людині дотримуватися щоденного розпорядку дня і сприяють поліпшенню здоров'я, підвищенню продуктивності і, в кінцевому рахунку, довголіттю. Чим раніше ці звички сформовані, тим більш організованою є людина, тим міцніше її здоров'я і тим більша ймовірність того, що вона буде вільною від турбот. Найпоширенішими шкідливими звичками є куріння сигарет, вживання алкоголю та наркоманія.

Куріння є шкідливою звичкою, оскільки нікотин, що міститься в сигаретах, стимулює центральну нервову систему. Нікотин є смертельною отрутою, і спроби куріння супроводжуються низкою неприємних симптомів, таких як нудота, запаморочення, блювота, прискорене серцебиття, спазми в горлі, стравоході та шлунку, збудження, сонливість і непритомність. Всі здорові люди відчують ці реакції, і в міру того, як організм звикає до нікотину, токсичні ефекти зменшуються, і відчувається лише приємний стимулюючий вплив тютюну. Однак це оманливе враження, оскільки речовини, що містяться в тютюновому димі, є шкідливими для здоров'я [2].

Так, до факторів, які свідчать про шкідливий вплив куріння на здоров'я[2]:

- систематичне куріння скорочує тривалість життя людини на 6-15 років;
- люди, які курять більше десяти років, в чотири рази частіше хворіють на рак, ніж ті, хто не курить;
- куріння є однією з основних причин хвороб і смерті, включаючи інфаркт міокарда, рак легенів, виразки в різних відділах шлунково-кишкового тракту, спазм кровоносних судин нижніх кінцівок;
- куріння пригнічує роботу ендокринних залоз, що є одним із супутніх факторів розвитку імпотенції у чоловіків;
- куріння неминуче призводить до пожовтіння шкіри, появи зморшок, м'язової слабкості та неприємного запаху з рота.

Натомість, наркоманія справжнє зло для всіх країн світу. Це хвороба, що виникає внаслідок систематичного вживання наркотиків, більшість з яких мають рослинне походження (морфін, кокаїн, героїн, пантопон, індійська конопля та її похідні, такі як гашиш, марихуана та анаші). До наркоманії також належить зловживання снодійними препаратами; за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, наркотики є основною причиною передчасної смерті, випереджаючи серцево-судинні захворювання і злоякісні пухлини [2].

На думку вчених [2], всі наркотики небезпечні і навіть одноразове вживання може вразити нервові клітини мозку, печінку, нирки і серцевий м'яз. Наркоманія характеризується типовими змінами в настрої людини та залежністю від регулярного вживання одного або декількох наркотиків: більш ніж у 50% випадків спостерігаються явні ознаки втрати пам'яті та інтелекту, а у 71% хворих спостерігається зниження морально-етичних якостей і деградація особистості.

Типові наслідки наркоманії становлять найбільшу соціальну небезпеку для наркозалежних:

- наркозалежні мають низьку працездатність і знижену працездатність (фізичну і розумову);

•наркозалежні мають низьку працездатність і знижену працездатність (фізичну і розумову); - Наркозалежні мають низьку працездатність і знижену працездатність (фізичну і розумову);

•наркозалежні фізично і морально деградують; - Наркозалежні є тягарем для суспільства

•наркозалежні є групою ризику поширення СНІДу;

Алкоголізм – це хронічне захворювання, що характеризується патологічним потягом до алкоголю. Основними симптомами ранніх стадій алкоголізму є підвищення толерантності до алкоголю (збільшення кількості алкоголю, необхідної для сп'яніння), втрата самоконтролю і зниження глоткових рефлексів. Наявність алкогольного абстинентного синдрому свідчить про важку форму захворювання. На другій стадії захворювання також розвивається алкогольний психоз: біла гарячка, гострі алкогольні галюцинації та марення. На третій стадії алкоголізму потреба в алкоголі стає порівнянною з потребою в їжі та сні [1].

Абстинентний синдром супроводжується важкою серцево-судинною, гемодинамічною та печінковою недостатністю, що часто призводить до смерті. В середньому, від початку вживання алкоголю до початку захворювання проходить кілька років. Навіть невелика кількість організованого вживання алкоголю молодими людьми призводить до алкогольної залежності частіше і швидше. Вплив алкоголю величезний і зачіпає весь організм. На сьогоднішній день численні клінічні спостереження та експериментальні дані показали, що майже жоден орган не застрахований від токсичної дії алкоголю. Поглинання алкоголю починається через рот і всмоктується в шлунку і тонкому кишечнику, звідки потрапляє в кров і розноситься по всьому організму [1].

Таким чином, шкідливі звички згубно впливають на фізичне, соціальне та психічне здоров'я людини і призводять до летальних наслідків. Відтак, актуальним є розробка та впровадження психопрофілактичних проєктів серед молоді щодо протидії появи шкідливих звичок у їх житті.

Література

1. Корінчак Л. М. Алкоголь і алкоголізм, їх шкідливий вплив на організм людини. *Збірник наукових праць УДПУ*. 2016. № 3. С. 1 – 6.
2. Козицька Л. С., Попова М. І. Вплив шкідливих звичок на організм людини. *Збірник наукових праць «Наука – виробництво»*. 2014. № 2. с. 379 – 381.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ПУДЛІТКІВ

Дривай Діана,

здобувачка фахової передвищої освіти І курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»

Університету «Україна»,

Науковий керівник – Пономаренко Тетяна Ігорівна,

доктор філософії у галузі психології, доцент

В останні десятиріччя особливо гостро постала проблема соціально-дезадаптованої поведінки дітей та підлітків. Це й безвідповідальне ставлення до навчання, конфлікти з однолітками і дорослими, невиконання вимог дорослих, пропуски уроків, втечі з дому, бродяжництво, вживання наркотичних речовин, крадіжки, здирицтво, бійки тощо. Відсутність

спеціальних знань і навичок здорового способу життя, а також своєчасних соціально-адаптивних стратегій поведінки у дорослої частини населення – батьків, вихователів, педагогів – не дозволяє надавати результативну виховну дію, психологічну та соціальну підтримку таким дітям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема відхилень у поведінці підлітків привертала увагу дослідників в різних галузях науки (Б. Алмазов, С. Болтівець, І. Булах, Л. Виготський, О. Змановська, І. Кон, А. Кочетов, Н. Максимова, О. Матвійчук, В. Моргун, В. Менделевич, В. Оржеховська, А. Реан, В. Татенко, Т. Титаренко, В. Тюріна, Д. Фельдштейн та ін.).

Девіантна поведінка – один з видів поведінки з відхиленням, який пов'язаний з порушенням відповідних до віку соціальних норм і правил поведінки, характерних для мікросоціальних відносин (сім'я, школа) і малих статеві-вікових соціальних групи. Сутність девіантної поведінки полягає в тому, що людина не дотримується вимог соціальної норми, вибирає відмінний від вимог норми варіант поведінки в тій чи іншій ситуації, що веде до порушення міри взаємодії особистості та суспільства, групи та суспільства, особистості та групи [2, с. 18].

Як зауважує І. Кон [3], девіантну поведінку особистості можна поділити на дві великі категорії, а саме:

- поведінка, що відхиляється від норм психічного здоров'я, коли йдеться про наявність психопатології;

- поведінка, що порушує соціальні, культурні й правові норми.

Визначено наступні групи факторів, які спричиняють відхилену поведінку особистості [1]:

- зовнішні умови фізичного середовища – на появу ознак девіантної поведінки впливає соціальне середовище людини. Девіантна поведінка в соціології показує, що не завжди вдається врегулювати все за допомогою прийнятих у суспільстві норм поведінки.

- зовнішні соціальні умови – сім'я в якій виховується дитина, населений пункт (село чи місто). Наприклад, коли діти народжуються в сільській місцевості, де батькам не вистачає часу для дитини, деякі батьки живуть за старими принципами і виховують дітей в певних жорстоких і більш контрольованих умовах. В селах є багато сімей в яких батьки вживають регулярно алкоголь і в такому випадку батьки не слідкують за своєю дитиною і діти стають більш жорстокими і ображеними на цей світ.

- внутрішньо спадково-біологічні-схильність до агресії, емоційної збудливості, нестійкості може успадковуватися і передаватися від батьків до дітей.

- внутрішньо-особистісні причини і механізми девіантної поведінки.

Гуманістичний підхід до формування соціальної, позитивно-орієнтованої особистості вимагає застосування батьками різноманітних механізмів психологічного впливу, з-поміж яких велику роль мають відігравати [4]:

- заохочення поведінки, яку дорослі вважають бажаною, та покарання за порушення встановлених правил дозволяє батькам укорінити в свідомості дитини певну систему норм, дотримання якої поступово стає звичкою та внутрішньою потребою;

- стимулювання потреби дитини наслідувати своїх батьків, орієнтуватися на їх позитивний приклад: прагнення до розуміння, вивчення внутрішнього світу дитини, виявлення чутливої реакції на її душевні потреби.

Зазначені механізми зумовлюють провідний напрям внутрішньо сімейної комунікації (від підлітка до дорослих чи від дорослих до підлітка) і перебіг процесу емансипації дитини від батьків, який є характерним для підліткового віку. Означений процес складний і багатовимірний. Емансипація може мати кілька аспектів[3]:

- емоційний, який відображає, наскільки важливим для підлітка є емоційний контакт із батьками порівняно з прихильністю до інших людей (дорослих, однолітків);
- поведінковий, який характеризує, наскільки суворо батьки регулюють поведінку підлітка;
- нормативний, що кваліфікує ступінь відповідності норм і цінностей, на які орієнтується підліток, нормам та цінностям, які зумовлюють життєдіяльність його батьків.

Отже, у сімейних проблемах зосереджено багато причин проявів девіантної поведінки підлітків. Афективна, неусвідомлена жорстокість, яка так легко заражає однолітків, найчастіше є результатом переживань з приводу сімейних драм. У тих випадках, коли ця агресія не може "вилитися" на навколишнє середовище, вона породжує відчуття безсилля, і тоді спрямовується в середину, породжує низьку самоповагу, відчуття тривоги, що згодом формується у формі девіантної поведінки. Девіантна поведінка завдає шкоди як самій людині, так і оточенню, суспільству загалом. Це явище виявляється у відхиленні від соціально-психологічних та моральних норм, або в їх порушенні та нанесенні шкоди суспільному добробуту, оточенню або власне собі.

Разом з тим, девіантні підлітки мають «особливий» набір риси. Наприклад, підвищена конфліктність, ефективність, інтелектуальні відставання та інше, що є причиною поведінки відхиленої від норми: вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин, протиправна та злочинна діяльність, суїцидальна поведінка тощо [4. с. 488].

Таким чином, проблема девіантної поведінки підлітків є актуальною для її вивчення і потребує розробки нових психотехнології щодо її подолання в тісній взаємодії з правоохоронними органами.

Література

1. Баранов В. В., Похлебін І. О. Дослідження автобіографії девіантного підлітка як один з прийомів вивчення його десоціалізації. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. №9. С. 43-45.
2. Візир Т. М. Здоровий спосіб життя. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. №5. С. 44-47.
3. Максимова Н. Ю., Толстоухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. К: Промінь, 2000. 200 с.
4. Макаренко О. М., Андрейчева А. О. Поняття девіантної поведінки в соціальному та психологічному аспектах. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. №125. С. 61-64.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ СТРЕС У СТУДЕНТІВ

Гнатюк Дмитро,

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Трофименко Наталія Євгенівна,

старший викладач

Навчальна діяльність у вузі є одним з найбільш напружених видів діяльності. Для молоді, що отримує освіту, період навчання є тривалим і складним процесом, що вимагає великих інтелектуальних і фізичних зусиль, емоційної стійкості, психологічної врівноваженості, досягнення поставлених цілей і подолання стресових ситуацій, особливо в період екзаменаційних сесій.

В наш час проблема стресу належить до числа класичних і є однією з найбільш досліджуваних в психології. Однак незважаючи на достатньо високий теоретичний рівень досліджень, лише не значна їх частина присвячена емпіричному вивченню окремих аспектів підготовки фахівців, що явно свідчить про недостатню увагу, яку приділяють дослідники цій проблематиці [2, 3].

Вивченням стресостійкості майбутніх фахівців займалися такі науковці як В. М. Крайнюк, О. М. Кокуна, Т. В. Середа, М. Л. Хуторна, Ю. В. Щербатих, [2, 4, 5]. Зокрема, С. О. Гапонова (2005) вивчала динаміку, детермінанти функціональних психічних станів студентів в освітньому просторі вузу. Структуру особистісного компоненту стресостійкості студентів в ситуації інтелектуальних випробувань і групу психологічних факторів, які гальмують процес розвитку стресостійкості досліджувала М. Л. Хуторна (2007). Схожою проблемою займалася І. М. Меньшикова, яка вивчала процес адаптації студентів до екзаменаційних сесій та особливості психологічної допомоги студентам.

О. М. Сергєєва (2008) досліджувала вплив екзаменаційного стресу на навчальну мотивацію студентів вузу (2008), а Г. Г. Аракелов (2008), займався проблемою стресфакторів, які впливають на формування психосоціальної стійкості особистості в період студентства.

Навчальна діяльність у вузі є одним з найбільш напружених видів діяльності. Для молоді, що отримує освіту, період навчання є тривалим і складним процесом, що вимагає великих інтелектуальних і фізичних зусиль, емоційної стійкості, психологічної врівноваженості, досягнення поставлених цілей і подолання стресових ситуацій, особливо в період екзаменаційних сесій. Стрес є невід'ємною частиною студентського життя. Він викликає емоційні реакції, які, переважно, негативно впливають на організм і заважають ефективній навчальній діяльності.

Зокрема Н. Наєнко. підкреслює, що в період екзаменаційної сесії у студентів виникає психічне напруження, яке в деяких випадках призводить до появи невротичних розладів. Результати інших досліджень переконливо показують, що навчальний стрес впливає на протікання процесів уваги, мислення, пам'яті та, в цілому, на успішність навчальної діяльності студентів (Гапонова С., 2005). Труднощі з успішністю у свою чергу викликають дискомфорт, що ще більше посилює загальний стрес. Тому вивчення психологічних аспектів навчального стресу студентів є важливим аспектом сучасних психологічних досліджень не тільки в теоретичному, але і

практичному плані, зокрема для вирішення завдань профілактики, ранньої діагностики та психокорекції різних психологічних розладів у студентів, а також для забезпечення їхньої високої працездатності в навчальній та майбутній професійній діяльності.

Екзаменаційний стрес є однією з найбільш травматичних навчальних дій, оскільки викликає значне психологічне напруження у більшості студентів і часто проявляється на фізіологічному рівні. Багато авторів звертають особливу увагу на появу невротичних реакцій і вегетативних розладів під час семінару. Найбільший стрес студенти відчують під час першої сесії, переважно через незвичайні обставини, та під час ЗНО через підвищену відповідальність та значне інформаційне навантаження.

Однак дослідження, проведені в цій галузі, показали і позитивні аспекти впливу стресу на людину. У невеликих дозах стрес просто необхідний. Він змушує людей усвідомлювати проблеми і «налаштовує» їх на відповідні дії в разі небезпеки. Дозволяє студентам мобілізувати всі свої знання і особистісні ресурси для вирішення навчальних завдань. У випадку з іспитами стрес забезпечує організм додатковим адреналіном, підтримуючи студентів в потрібній формі

Навчання у закладі вищої освіти значно впливає на формування особистості. Одним із стресогенних факторів, що може негативно впливати на психологічний стан та здоров'я студентів – є екзаменаційні випробування, що несуть в собі елемент невизначеності, який полягає, передусім, в невідомості результату.

Крім того, що це значне психологічне навантаження (страх, почуття тривоги, невпевненість у своїх знаннях), часто воно сполучається із фізичною перевтомою (недосипання, недоїдання, зміна режиму відпочинку та навчання). Що може привести до виснаження нервової системи [5].

Період екзаменаційної сесії насичений різноманітними емоціями, які впливають на результативність складання іспитів. Студенти часто відчують дискомфорт, виявляють негативні емоційні стани, серед яких найбільш вираженим є стан тривожності. Почуватися напруженим і занепокоєним перед іспитами – це нормально.

Дослідження екзаменаційного стресу виявило такі результати, що студенти з добре розвиненими навичками саморегуляції, коли відчують тривогу, виконують складні екзаменаційні завдання так само, або навіть краще, ніж тоді, коли вони не відчують тривоги чи хвилювання.

Почуття тривожності за перешкоди може перетворитися на джерело успіху. Але це можливо лише тоді, коли, по-перше за все, є міцний і надійний фундамент впевненості та необхідні знання і якості до подолання випробувань на іспитів. По-друге, лише за наявності певних знань, навичок та вмінь щодо саморегуляції організму стресовий період [4].

Отже, стрес – це невід'ємна частина повсякденного життя кожного студента. Реакція на стрес, як і початок трудового дня, режим харчування, рухова активність, якість відпочинку і сну, взаємини з оточуючими, є складовими частинами способу життя. Від самого студента залежить, яким буде його спосіб життя – здоровим, активним або ж нездоровим, пасивним, а, отже, як часто і тривало він буде перебувати у стресовому стані.

Література

1. Богуш В. М. Особливості прояву екзаменаційного стресу у студентів ДВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 1–4.

2. Васил'євих Л. Г. Вплив навчального та екзаменаційного стресу на процес адаптації студентів першого курсу до навчання у вищому навчальному закладі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2010. № 2. С. 226–228.

3. Висідалко Н. Л., Бабенко А. І. Психологічний аналіз стресу в навчальній діяльності студентів. *Молодий вчений*. 2016. №12. (40). С. 199–201.

4. Дубчак Г. М. Аналіз навчального стресу студентів : гендерний аспект. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАНП України. Київ-Житомир : Вид-во Ж ДУ ім. І. Франка, 2016. Т. VI. Психологія обдарованості. Вип. 12. С. 39–47.

5. Заїка В. М., Моргун В. Ф. Особливості прояву тривожності та фрустраційних реакцій студентів в умовах екзаменаційного стресу. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАНП України*. 2019. Том. XI : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 19. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 158–173.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Горобчук Лілія,

*здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник – Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології, доцент*

Достатньо розповсюдженим явищем є проблематика булінгу у школі. Все гостріше з кожним роком постає питання третирування та жорстокого поводження дітей. Булінг в глобальному сенсі є проблемою не лише сучасності, але й минулих поколінь. Актуальність даної проблеми заключається в тому, що на сьогодні мабуть немає людини, яка б на власному досвіді не зустрічалася з проявами булінгу в різних його формах.

Найбільш вразливим осередком суспільства завжди були діти та підлітки, і саме діти мають тенденцію до проявів жорстокості. Жорстоке ставлення агресора до жертви булінгу призводить до знецінення почуття власної гідності, низької самооцінки, глибоких депресій, особистісних деструкцій, аутоімунних та соматичних захворювань, а також, до більш фатальних наслідків – суїциду.

Нажаль, школи сьогодення ще не готові до того, аби надавати кваліфіковану допомогу учням у вирішенні ситуацій пов'язаних з булінгом. Разом з тим, діти вже мають уявлення про специфіку булінгу, адже так чи інакше тематика даної проблеми все частіше підіймається в освітньому середовищі.

Аналіз наукової літератури показав, що проблемою дослідження булінгу займалися: В. Бесаг, К. Дьюкс, Х. Лейман, П. Рендал, К. Рігбі та інші. Серед українських дослідників варто виділити: Г. Алексеєнко, А. Барліт, О. Барліт, І. Бердишева, В. Богдан, М. Логачева, Л. Лушпай, Л. Найдьонову, С. Стельмах, В. Стремєцьку, Т. Федорченко.

Так, Дан Ольвеус визначив, що булінг являє собою агресивну поведінку яка охоплює небажані і негативні дії відносно жертви. Булінг охоплює певні стереотипні зразки поведінки, негативні дії що постійно повторюються.

Характер булінгу можна визначити у невідповідності у владі і силі між булером та жертвою [3].

При цьому, А. Барліт та О. Барліт у своєму дослідженні дійшли висновку, що булінг – це тривалий процес систематичного утиску, цькування або дискримінації. Процес булінгу є свідомим та може проявлятися як фізичній або психологічній. Булінг вчиняється дитиною або групою дітей проти іншої дитини або інших дітей [1].

В основному, в освітньому середовищі булінг поділяється на такі форми як: фізичний, психологічний, економічний.

- Фізичний булінг – проявляється негативній фізичній поведінці, в якій прослідковується певна системність. Може проявлятися у вигляді: ударів, стусанів, побоїв, мордування, штовхання, ляпасів, підніжок, щипання, душіння, шмагання, кусання, виламування пальців, тягання за волосся тощо.

- Психологічний булінг – третирування за допомогою впливу на психіку людини. Знуцання відбувається через: дискредитацію, залякування, приниження, глузування, бойкот, шантаж, погрози, обзивання, образи тощо.

- Економічний булінг – відбувається через вплив майна та майнових потреб жертви. Економічний булінг застосовується через: пошкодження майна, відбирання грошей або майна, тощо [2].

Відтак, дослідження проблеми булінгу проводилось на базі Мар'янівський ліцей Ковалівської сільської ради Білоцерківського району Київської області. В експерименті взяли участь 30 респондентів (учні 8, 9, 11 класів), віком від 13 до 17 років. У дослідженні використовувався авторський опитувальник «Булінг у шкільному середовищі» – для визначення освіченості дітей щодо проблематики булінгу. Опитувальник складається з 15 запитань, завдяки яким можна дослідити основні знання про булінг безпосередньо від респондентів.

Аналізуючи результати опитувальника можна знайти деяку тенденцію у відповідях, таким чином 100% – 30 респондентів у своїх відповідях стверджують, що знають, що таке булінг. Зокрема, 90% – 27 осіб вважають, що булінг це – «цькування та агресивна поведінка однієї дитини відносно іншої», 10% – 3 особи вважають що булінг це – «конфлікт між учнями».

На запитання, «Чи присутній булінг у школі?», учні відповіли в більшості випадків «так» 73,33% – 22 респонденти, 20% – 6 респондентів обрали варіант відповіді «складно відповісти», «ні» 6,67% – 2 респонденти.

На відповідь, чи доводилось учням ставати свідком булінгу, респонденти надали такі відповіді: «так» 53,33% – 16 осіб, «можливо» 40% – 12 осіб, «ні» 6,67% – 2 особи.

Респондентам надали змогу обрати декілька варіантів відповідей, у питанні, «Хто найчастіше переймає роль агресора?», відповіді мають декілька тенденцій: 56,67% – 17 осіб вважає, що роль агресора переймає група однокласників, 40% – 12 осіб вважає, що роль агресора бере на себе однокласник, 36,67% – 11 осіб вважає, що роль агресора переймає старшокласник.

На думку учнів, більше агресії проявляють хлопці – 63,33% – 19 учнів, дівчата 33,33% – 10 учнів, 3,33% – один учень вважає, що дівчата і хлопці проявляють агресію однаково.

Респондентами надали змогу вибору декількох варіантів відповіді на питання, «Де найчастіше можна зіткнутися з проявами булінгу?», таким чином, учні дали відповіді, що булінг можна зустріти: «у школі» 96,67% – 29 учнів, «поза школою» 60% – 18 учнів, «на вулиці біля школи» 56,67% – 17

учнів, «по дорозі до школи» 30% – 9 учнів, «у шкільному туалеті» 20% – 6 учнів.

Причинами булінгу респонденти вважають: «зовнішній вигляд» 76,67% – 23 учня, «людина не може за себе заступитися» 76,67% – 23 учня, «матеріальний статус» 63,33% – 19 учнів, «фізичні обмеження» 60% – 18 учнів, «поведінка людини» 56,67% – 17 учнів, «самопровокування агресії» 46,67% – 14 учнів, «етнічна чи расова приналежність» 16,67% – 5 учнів.

76,67% – 23 учням не доводилось ставати жертвою булінгу, 23,33% – 7 учням доводилось ставати жертвою булінгу декілька разів, 0% дітей зазнали булінг на постійній основі.

Таким чином, питання профілактики булінгу у школі в сучасних реаліях є доволі актуальним, через його значну поширеність серед учнівської молоді. Важливим є створення відповідних умов, для того, аби унеможливити ситуації булінгу в освітньому середовищі. При чому, такі умови мають створюватись не лише в школі, але і в сім'ї. Таким чином, школа має бути зацікавлена у постійному висвітленні даної проблеми та залучення до неї батьків. Також, освітні заклади мають не лише вирішувати конфліктні ситуації, але і попереджати їх виникнення. Це можна зробити проводячи різноманітні просвітницькі заходи, тренінги, бесіди з учням та їх батьками.

Література

1. Барліт А. Ю., Барліт О. О. *Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі. Горизонти освіти.* 2012. № 2. С. 44–46.
2. Ведернікова А. О. *Криминологічна характеристика видів булінгу в закладах освіти. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2021. № 3. С. 160–161.
3. Olweus D. *Bullying at school.* NY: Blackwell Publ, 1993. 215 p.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПЕРЕВАГИ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ ПСИХОКОРЕКЦІЇ

Мазурик Яна,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Війна, травматичні події, стреси сьогодні впливають на психоемоційний стан дорослих і дітей. Тому очевидною є актуальність нашого дослідження, яке полягає в тому, щоб допомогти дітям використовувати арт-терапію для розвитку життєвого тону, психоемоційного відновлення, адаптації до нових соціальних умов, формування емоційно-вольової саморегуляції поведінки.

Цілеспрямоване застосування арт-терапії як наукового напрямку в психотерапії та психологічній корекції використовується в психологічній практиці як сукупність прийомів, що сприяють корекції емоційних розладів і психологічному розвитку особистості.

Арт-терапія – це лікування за допомогою залучення дитини до мистецтва. Вона дає змогу самостійно висловлювати свої почуття, потреби та мотивацію своєї поведінки, діяльності і спілкування, необхідні для її повноцінного розвитку та пристосування до навколишнього середовища. Через малюнок або

інший вид творчої діяльності дитина може «виплеснути» негативні та поділитися позитивними емоціями. Даний психотерапевтичний напрямок має переваги поміж інших, тому що це невербальна форма роботи. Це важливо для тих, хто має мовні вади, труднощі у вираженні почуттів, переживань. Образотворча діяльність є засобом з'єднання між дитиною та психологом. Цей психотерапевтичний напрямок дозволяє обходити «цензуру свідомості», є засобом вільного самопізнання та самовираження. Арт-терапія має «інсайт-орієнтований» характер, створює атмосферу довіри й уваги до внутрішнього світу людини [4].

На думку авторів посібника Калка Н. та Ковальчук З. [3] арт-терапія є одним із найефективніших способів роботи з клієнтами будь-якого віку та з будь-якими розладами, а для особистості – це спосіб самоосвіти, розкриття, самовираження, розвиток і шлях до власної гармонізації. На думку Вознесенської О. та Мови Л. [2], арт-терапія є інноваційним методом, який сприяє творчому розкриттю здібностей і сутнісного потенціалу людини, мобілізації внутрішніх механізмів саморегуляції та оздоровлення.

Калька Н. та Ковальчук З. [3], детально розглядається сутність методу, алгоритм та принципи основних напрямів арт-терапії: пісочна терапія, глинотерапія, казкотерапія, мандалатерапія, колажотерапія, маскотерапія, метафоричні асоціативні карти. Крім того, арт-терапевтичні техніки допомагають людям заспокоїти емоції та почуття, допомагають поставити цілі, зрозуміти Я-концепцію (самооцінка, самосприйняття, самооцінка), можуть мотивувати.

Борейчук І. визначав одним з цікавих напрямків арт-терапії як фототерапія, тобто використання фотографій, метафорично-асоціативних карт. Метафоричні асоціативні карти це набір картинок на певну тематику, на яких зображені люди («Персона», «Персоніта»), їх взаємодія, предмети побуту, абстрактні картини («Екко»), життєві ситуації («Бути. Діяти. Володіти»), («Фейсбук»), пейзажі, тварини, деякі колоди карт поєднують картинку з написом («Хасидська мудрість») тощо» [1].

Казкотерапія це метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з навколишнім світом. У кожній чарівній казці є певні закономірності розвитку сюжету. Головний герой з'являється в родині, зростає, залишає будинок, вирушаючи в подорожі. Під час мандрівок він набуває і втрачає друзів, долає перешкоди, і повертається додому, досягнувши мети. Таким чином, у казках в образній формі розповідається про основні етапи становлення та розвитку особистості. Події казки викликають у людини емоції, герої та їх відносини між собою проєктуються на повсякденне життя, ситуація здається схожою і впізнаваною. Казка нагадує про важливі соціальні та моральні норми життя у відносинах між людьми, про те, що таке добре і що таке погано. Вона дає можливість відреагувати значимі емоції та виявити внутрішні конфлікти.

Переваги методу арт-терапії [4]:

1) надає можливість для вираження агресивних почуттів у соціально - прийнятній манері. Малювання, живопис фарбами або ліплення є безпечними способами розрядки напруги;

2) прискорює прогрес в терапії. Підсвідомі конфлікти і внутрішні переживання легше виражаються за допомогою зорових образів, ніж у розмові під час вербальної психотерапії.

3) дає підстави для інтерпретацій і діагностичної роботи в процесі терапії. Творча продукція зважаючи на її реальності не може заперечуватися пацієнтом;

4) дозволяє працювати з думками і почуттями, які здаються непереборними (втрати, смерть, сновидіння);

5) допомагає зміцнити терапевтичні взаємини. Елементи збіги в художній творчості членів групи можуть прискорити розвиток емпатії і позитивних почуттів;

6) сприяє виникненню почуття внутрішнього контролю і порядку;

7) розвиває і посилює увагу до почуттів;

8) підсилює відчуття власної особистісної цінності, підвищує художню компетентність.

Отже, арт-терапія представляє «лікувальне» застосування образотворчого мистецтва, що передбачає взаємодію між автором художньої роботи, самою роботою і фахівцем. Створення візуальних образів розглядається як важливий засіб міжособистісної комунікації і як форма пізнавальної діяльності клієнта, що дозволяє йому висловити ранні або актуальні «тут-і-тепер» переживання, які йому непросто висловити словами.

Література

1. Борейчук І. Механізми функціонування метафоричних асоціативних карт у психологічному консультуванні. *Простір арт-терапії: цілючі ресурси*: Матеріали XI міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції. Київ. 2014. <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/art-conf-14.pdf> (дата звернення: 10.04.2024)

2. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога. Використання арт-технологій в освіті. Київ : Шкільний світ, 2007. 120 с.

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

4. Теорія і практика арт-терапії : навчально-методичний комплекс / Уклад. І.В. Бабій. Умань, Алмі. 2014. 75 с.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ВПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ»

Домашук Ірина,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Хомчук Олена Павлівна

кандидат психологічних наук

Вступ. На сучасному етапі розвитку українського суспільства, який характеризується значними соціально-економічними змінами, перед особистістю постають нові вимоги. На перший план виступає людина самостійна і відповідальна у рішенні багатьох життєвих проблем, активна і ініціативна у визначенні свого місця в житті та успішна в соціально значущій діяльності. Розвиток такої особистості значною мірою залежить від розвитку впевненості у собі.

Виклад основного матеріалу. Д. Вольпе розкрив сутність терміна «впевненість у собі» стосовно переживань в міжособистісних стосунках. Він дійшов висновку, що впевнене вираження людьми своїх почуттів і думок у різних соціальних ситуаціях може сприяти подоланню страху. Проблема невпевнених людей у тім, що в них соціальний страх стає домінуючим

переживанням, оскільки блокує їхню соціальну активність. Соціальний страх проявляється в різних формах і ситуаціях. Але при виникненні невпевненості, згідно цього вченого, найбільш важливі страхи пов'язані з міжособистісними ситуаціями і комунікацією, а саме: страх критики, страх бути відторгненим, страх опинитися в центрі уваги, страх виглядати неповноцінним, страх керівництва, страх нових ситуацій, страх не зуміти сказати «ні» [3].

А. Лазарус визначав невпевненість як дефіцит поведінки, що обумовлюється недостатністю поведінкових стереотипів, котрі забезпечують повноцінне оволодіння соціальною реальністю, зокрема невеликої кількості поведінкових альтернатив. За А. Лазарусом, впевнена людина повинна володіти здатністю відкрито говорити про свої бажання і вимоги; здатністю сказати «ні»; здатністю відкрито говорити про свої позитивні і негативні почуття; встановлювати контакти, починати і закінчувати розмову. Невпевненість у собі виникає як наслідок не сформованості, або дефективності хоча б однієї з цих здібностей [2].

Теорія самоефективності А. Бандури як представника соціально-когнітивного напрямку в психології пояснює вибір людиною впевненої або невпевненої поведінки. Усвідомлена самоефективність визначається вченим як судження про можливість досягнення певного рівня виконання: «Люди ведуть себе активно і впевнено, якщо вважають себе здатними успішно розібратись у складній ситуації...» [1, с.116].

А. Бандура виділив рівень самоефективності, який визначає вплив на успішність поведінки. Цей рівень самоефективності відображає уявлення людини щодо здатності вирішення завдання на різних рівнях складності. Перш за все, мова іде про невпевнену і неуспішну поведінку людини з низькою самоефективністю, проте надмірно висока самоефективність може виявитися також у деструктивності поведінки. Наприклад, ситуації, пов'язані зі здоров'ям, коли переоцінка своїх можливостей (особливо підлітків) може призвести до нанесення фізичної шкоди [1, с. 121].

Висновки. Отже, дослідники пов'язують впевненість у собі з врівноваженістю нервових процесів збудження і гальмування, з виявами відмінних від тривоги емоцій, з розвитком адекватних навичок у міжособистісних стосунках.

Література

1. Bandura A. Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (Ed), Self-efficacy in changing societies. Cambridge: Cambridge University press, 1995. P.1–45.
2. Lazarus R.S. Stress, appraisal and coping. New York: Springer, 1984. 444 p.
3. Wolpe J. Psychotherapy by reciprocal inhibition. Stanford, 1958. 239 p.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ»

Дашаєва Мілана

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Хомчук Олена Павлівна

кандидат психологічних наук

Вступ. Процес соціально-психологічної адаптації є безперервним і розглядається як процес установалення відповідності між актуалізованими

потребами і їхнім задоволенням. Суспільство зацікавлене в особистості, що задовольняє свої потреби, тому ефективність адаптації залежить від здатностей індивіда до встановлення зв'язків, компетентності індивіда щодо результативних дій у середовищі, адекватного сприйняття свого положення й засвоєння нових ролей.

Виклад основного матеріалу. Соціально-психологічна адаптація – це передумова активної діяльності і необхідна умова для успішного її здійснення. У цьому полягає позитивне значення адаптації для успішного функціонування індивіда в тій або іншій соціальній ролі. Під соціально-психологічною адаптацією більшість учених розуміють пристосування індивіда до динамічних умов соціального середовища та його результат. Уміння адаптуватися, тобто адаптивність, вміння досягти адаптованості за різних обставин, характеризує процес становлення і розвитку адаптивності особистості, її професійного зростання. У випадку ж її дезадаптації порушується не лише особистісно-професійний розвиток, а й знижуються психофізіологічні показники організму і навіть можуть виникати розлади здоров'я [3,4].

За визначенням С. Д. Максименка, психічна адаптація - це процес взаємодії особистості з середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значимих ланцюгів» С. Д. Максименко [2] підкреслює системний характер психічної адаптації і вказує, що вона може бути представлена як результат діяльності цілісної системи, що управляється самостійно.

В цілому під процесом адаптації слід розуміти складну систему перетворень, що відбуваються з людиною, з її свідомістю, відповідно до змін і в умовах нестабільності її життя, внаслідок яких виникають такі якості, як: адаптованість як безпосередній результат цих перетворень, тобто стан узгодження наявних якостей людини і вимог середовища в окремий момент діяльності; адаптивність як інтегрована особистісна якість, що забезпечує здатність людини до подальших перетворень [1,с.76.] Стійким результатом процесу адаптації є адаптивність. Якщо людина буде поставлена в такі умови, які вимагають постійно діяти нестандартно, творчо та продукувати нові ідеї, тобто коли процес адаптації повторюється і досягається успішна адаптованість, то напружується і підвищується і рівень адаптованості.

Висновки. Отже, сутністю процесу адаптації є пристосування до змін та вимог зовнішнього середовища, система реакцій, що підтримують баланс на всіх рівнях існування живої істоти.

Література

1. Казміренко В.П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76 – 78.
2. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості Київ: Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
3. Сивогракова З.А. Психологічні особливості подолання студентами складних життєвих ситуацій: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07. Київ, 2010. 289 с.
4. Lazarus R. Folkman Suzan. The concept of coping: An anthology (3-d ed). New York: Columbia University Press, 1991. 598 p.

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Лобовікова Софія,

здобувачка вищої освіти I курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,

доктор філософії у галузі психології

Емоції відіграють важливу роль у розвитку людини на всіх етапах її життя. Вони впливають на наше сприйняття світу та ставлення до нього, взаємодію з іншими людьми та з собою, допомагають врегульовувати міжособистісні стосунки та загально детермінують стан фізичного та психічного здоров'я. Адже, людина є складною системою, де почуття, емоції та емоційний інтелект взаємодіють, впливаючи на нашу життєдіяльність.

Вивчення літератури показало, що дослідженням значення емоцій в житті людини займалися: зарубіжні (В. Вунд, К. Ізард, Д. Гоулман, І. Кон, І. Кросс, Дж. Мейер, К. Купер, Ж. Піаже, С. Томкінс, Н. Холл та ін.) та українські науковці (Н. Коврига, А. Четверик-Бурчак, Є. Карпенко, Е. Носенко та ін.).

Зі словника нам відомо, що «емоції - це психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання змісту життєвих явищ і ситуацій, обумовленого відношенням їхніх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта. Емоції - неодмінні компоненти життєдіяльності, могутній засіб активізації сенсорно-перцептивної діяльності особистості» [4, с.127].

Так, О. Винославська звертає увагу на роль емоцій і почуттів у житті людини та стверджує, що емоції проявляються як різноманітні периферичні зміни, що впливають на всі внутрішні, вісцеральні процеси, від яких залежить життєдіяльність організму. Емоція мобілізує всі сили, необхідні, наприклад, у випадку страху, гніву і болю, щоб привести організм у стан готовності до термінових енергетичних витрат [3, с. 137].

Відтак, значення емоцій людини дуже вагоме і реалізується в наступних сферах її життя [1; 2; 5].

Рис.1: Значення емоцій в житті людини

З рисунку ми бачимо, що емоції охоплюють всі сфери життя людини. Вони допомагають нам взаємодіяти з іншими та встановлювати соціальні зв'язки, виконують комунікативну функцію, надаючи інформацію про стан особистості, її потреби та бажання. Також емоції грають важливу роль у формуванні особистості. Дитина в процесі взаємодії зі світом навколо вчиться розпізнавати, регулювати та виражати свої емоції. Це допомагає розвивати її емоційний інтелект і здатність адаптуватися до різних ситуацій.

Разом з тим, емоції впливають на когнітивні функції, такі як увага, пам'ять та прийняття рішень. Певні емоційні стани можуть підвищувати чи знижувати когнітивні здібності. Вони активізують фізіологічні реакції в організмі людини, такі як зміни в серцевому ритмі, диханні та рівнях гормонів стресу. Ці реакції можуть мати вплив на здоров'я та фізичний розвиток. При цьому, розуміння власних емоцій допомагає людині краще розуміти себе та свої потреби. Це важливо для формування самосприйняття та здатності до саморегуляції - уміння керувати власними емоціями та вчасно реагувати на них.

Емоції можуть слугувати джерелом мотивації для досягнення цілей та навчання. Позитивні емоції можуть підсилити бажання вивчати нові речі, тоді як негативні можуть стати сигналом для зміни стратегії або оточення.

Таким чином, емоції є невід'ємною частиною розвитку людини на всіх його етапах, бо вони впливають на соціальне, психологічне, когнітивне та фізіологічне функціонування, сприяючи адаптації до навколишнього середовища та власному самовдосконаленню.

Література

1. Белікова Ю. В. Емоції і почуття: соціологічний аналіз. Типізація групових емоцій. *Вісник Одеського національного університету*. Вип. Соціологія, політичні науки, 2011. № 7 (3). с. 168–173.
2. Борисенко В. М. Структура емоційної компетентності: аналітичний огляд наукових підходів. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. Психологія, 2017. № 2 (44). с. 16–26.
3. Винославська О. В., Психологія : навч. посіб. Київ : Фірма «Інкос», 2005. 352 с.
4. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 64 с.
5. Шулдик А. В., Шулдик Г. О. Психологія емоцій : навч.-метод. посібник. Умань : ВПЦ Візаві, 2023. 161 с.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ СЛІДЧОГО

Борсук Олександра,

здобувачка фахової передвищої освіти II курсу спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий коледж Університету «Україна»,

Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна, доктор філософії у галузі психології, доцент.

Комунікативні навички це не просто «приємний бонус», а й необхідний інструмент для будь-якого професіонала, що працює з людьми. Це твердження стає особливо актуальним, коли мова йде про представників професій типу «людина-людина», таких як працівники правоохоронних органів, слідчі та оперативні працівники.

Все пов'язано з тим, що сучасний світ диктує свої правила, і роль слідчого в ньому значно зросла. Адже, злочинці стають більш витонченими, використовують нові технології, що робить розслідування злочинів складнішим завданням. Слідчий сьогодні повинен володіти глибокими знаннями не лише в сфері криміналістики та кримінального права та процесу, але й вміти використовувати сучасні технічні засоби та методи розслідування.

Кримінальне законодавство постійно оновлюється, тому слідчий має постійно вчитися та бути в курсі нових норм та правил. Між тим, суспільство очікує від слідчого швидкого, ефективного та законного розслідування злочинів. А також інтернет та інші інформаційні технології відкривають нові можливості для розслідування злочинів, але й створюють нові виклики для слідчого.

Питання комунікативної компетентності розглядаються у наукових працях видатних вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: С.П. Архипова, С.А. Білоусова, В.Й. Бочелюка, Г.О. Горбаня, О.І. Мартинюка, І.Н. Нікітіна, М.Г. Нестерова, О.І. Пометуна та інші.

Так, слідчий – це ключова фігура в системі кримінального правосуддя. Від його професійної майстерності залежить ефективність розслідування злочинів, захист прав та свобод потерпілих, а також справедливість судових рішень.

Під комунікативною компетенцією слідчого, ми розуміємо «взаємовідносини слідчого з навколишніми, вміння орієнтуватись у колі сучасних правовідносин, знаходити правомірні психологічні прийоми спілкування та взаємодії, як члена соціуму і представника держави, з метою отримання необхідної інформації та забезпечення правопорядку у державі» [2]. Також існує думка, що комунікативна компетентність слідчого – «один з найважливіших компонентів його професіоналізму та здатності якісно й ефективно здійснювати досудове розслідування у кримінальному провадженні. Це поняття включає певну сукупність практичних психологічних знань, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію слідчого з учасниками кримінального провадження» [1, с.594].

У процесі професійного спілкування працівника органів внутрішніх справ формуються образи, які під час аналізу й оцінки особливостей інших людей досягають рівня понять та регулюють власну поведінку стосовно цих людей. Рівням і типам розуміння професіоналом органів внутрішніх справ інших людей відповідають способи та мотиви поведінки та виробляються стратегії впливу.

Знання психологічних особливостей спілкування і вживання комунікативних методів впливу на співрозмовника украй необхідні фахівцям органів досудового слідства. На думку В. Соколової, комунікативна компетентність уявляє собою сукупність знань, умінь і навичок у галузі вербальних та невербальних засобів адекватного сприйняття і віддзеркалення дійсності в різних ситуаціях спілкування.

Джерела визначають саме комунікативно – перецептивну компетентність, яка забезпечується сприйняттям іншої людини. Таким чином, комунікативно – перецептивна компетентність – це знання слідчого психологічних особливостей спілкування із учасниками кримінального процесу та вмінням налагоджувати міжособистісний контакт, які забезпечують його спроможність до сприйняття та виявлення необхідної інформації по справі. [2].

Комунікативно – перецептивна компетентність забезпечується наступними знаннями: психологічних аспектів щодо комунікативної

діяльності; значення міміки; погляду візуальних контактів при спілкуванні; психологічних аспектів жестів, поз, ходи особистості; особливостей тембру, інтонації; нормативно-правової бази, якою регламентується слідча діяльність; психологічних аспектів щодо комунікативної діяльності; правомірних методів психологічного впливу та ін [2].

Слідчий повинен вміти: налагоджувати психологічний контакт; бути товариським; бути емоційно стійким; чути людину; говорити з людиною; володіти технікою комунікативної поведінки; уникати обговорення тих питань, які традиційно визивають суперечності; здійснювати контроль над процесом бесіди; бути спостережливим – виявляти правду та брехню у відповідях, виявляти істину по справі та ін.

Отже, комунікативна компетентність слідчого є однією з найважливіших складових його професійної майстерності. Вона відіграє ключову роль у налагодженні ефективної комунікації з різними учасниками кримінального процесу, отриманні необхідної інформації та досягненні справедливості.

Література

1. Князев, Ю. Роль психологічного тренінгу у формуванні комунікативної компетентності слідчих національної поліції України. *Наукові перспективи*. 2023. №10 (40). С. 590 – 602.
2. Пасько О. М. Соціально – психологічна компетентність фахівців органів досудового слідства. *Актуальні проблеми психології*. 2022. № 20 (2). С. 82 – 85.

МЕДІАТВОРЧИСТЬ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Костина Софія,

здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»

Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна, доктор філософії у галузі психології, доцент

А чи знали ви, що творче використання медіа може стати інструментом для збереження психічного здоров'я людей під час війни. Військові конфлікти та воєнні події можуть викликати тривогу, стрес і травматичні наслідки для населення, тому важливо мати засоби, щоб допомогти людям зберегти своє психічне здоров'я.

З початком вторгнення РФ на територію України, світова спільнота почала активно допомагати та підтримувати український народ. Так, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) публікує рекомендації щодо збереження психічного здоров'я під час війни. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) надає психологічну допомогу людям, які постраждали від війни. «Лікарі без кордонів» надають психологічну допомогу людям, які постраждали від війни.

Популярними також стали наукові доробки, покликані зберегти здоров'я українців різними засобами. Проведений аналіз досліджень показав, що в останні роки до проблеми медіаторності як способу збереження психічного

здоров'я людини в умовах війни, вивчали українські науковці. Так, Олена Бондаренко досліджує арт-терапію як метод психологічної допомоги людям, які постраждали від війни. Між тим, Світлана Дмитрук вивчає роль медіаграмотності у збереженні психічного здоров'я під час війни. Олена Гуцуляк досліджує вплив медіа на психологічний стан дітей та підлітків під час війни. Тетяна Литвиненко вивчає роль творчості у подоланні психологічних травм, отриманих внаслідок війни. Тетяна Пономаренко розробляє психотехнології розвитку медіаторчості психологів задля їх більш ефективної допомоги населенню.

Варто почати з того, що медіаторчість – це «ототожнюється з ресурсами людини, як системою її внутрішніх можливостей, засобів, її творчого потенціалу, які вона може застосувати у необхідних момент або у повсякденному житті і які спрямовані на перетворення медіа реальності в умовах становлення інформаційного суспільства» [2, с.320]. В рамках іншого підходу, «медіаторчість є не лише творенням нових медіазасобів та різноформатних медіатекстів, певних творчих продуктів, а й формуванням творчого стилю мислення, бачення, як творчого ставлення до світу, світогляду» [1, с. 6].

Відтак, медіаторчість відіграє важливу роль у збереженні психічного здоров'я людини. Перш за все, це відбувається за рахунок того, що люди можуть відволікатися від негативних подій і зосередитися на творчій діяльності за допомогою медіа. Вона може стати інструментом самовираження, допомагаючи кожній людині знаходити свій внутрішній голос і використовувати медійні платформи для вірування своїх почуттів.

По-друге – медіаторчість також може допомогти людям відчутти підтримку та співпереживання, дозволяючи їм спілкуватися та взаємодіяти. Вона має здатність об'єднувати людей у творчі проекти та створювати позитивне почуття спільноти.

Важливо зазначити, що медіаторчість – це лише один із способів збереження психічного здоров'я людини в умовах війни. Також важливо звертатися за допомогою до психологів та інших фахівців з психічного здоров'я.

Безсумнівно, медіаторчість є продуктом медіа-арт-терапії, яка, в свою чергу, є «найновішим різновидом арттерапії – передбачає в якості засобів та простору для зцілення особистості за допомогою мистецтва сучасні системи комунікації [1, с. 8].

Як і будь-який інший вид арттерапії, медіа-арттерапія передбачає два способи використання мистецтва в терапії [1]:

- рецептивний (пасивний) – сприйняття творів медіа-арту, кіномистецтва, фото тощо, які можуть мати великий зцілювальний потенціал;

- творчий (активний) – творче самовираження, власна творчість людини з використанням медіа, створення медіа продуктів у взаємодії з арттерапевтом.

Відтак, одним із найпопулярніших видів медіаторчості є мем [1] (англ. meme від гр. μνημα – спогад) – це ідея, поведінка, стиль, що поширюється від однієї людини до іншої. Феномен мемів поширився з нульових років ХХІ століття і спочатку мав розважальну функцію, яка в подальшому набула форм відволікання уваги, надання готових шаблонів для сприймання нової інформації (мем почав виступати провідником в інформаційній сфері).

Теорія мемів відкрила нове розуміння того, як формується людська свідомість, і дала пояснення механізмам культурної еволюції. Їхня єдина мета

– бути копійованими і перенесеними в наступне покоління. Мемом може бути фраза, зображення, норма поведінки, заклинання, релігія, мелодія, мода та ін.

Українською дослідницею було визначено терапевтичні функції «воєнних мемів» [1]:

- відреагування важких почуттів, подолання страхів;
- надання впевненості у власних силах;
- зниження невизначеності та прогнозування майбутнього; повернення контролю над власним життям через творчість.

А отже, медіаторчість – це не втеча, а трансформація реальності. Вона допомагає знайти сенс у безглуздій війні та вірити у перемогу світла над темрявою.

Отже, медіаторчість може використовуватися різними способами, щоб допомогти людям впоратися з психологічними наслідками війни, також медіаторчість може бути потужним інструментом для збереження психічного здоров'я в умовах війн. Якщо ви переживаєте війну, медіаторчість може допомогти вам впоратися з травмою, знайти сенс у трагедії та відновити контроль над своїм життям. Важливо зазначити, що медіаторчість - це не панацея. Вона не може стерти травму війни, але може допомогти людям впоратися з її наслідками.

Література

1. Вознесенська О. Мемі як засіб медіа-арттерапії в подоланні колективної травми війни. *Простір арт-терапії. Збірник наукових праць* 2022. № 2 (32). С. 5 – 29.
2. Череповська, Н. Медіаторчість як соціальнопсихологічний ресурс особистості. Типологія відеосприймання. *Збірник наукових праць Інституту психології АПН України «Актуальні проблеми психології.* 2009. № 12(8), С. 318–325.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ ПРАВОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Чільоглу Еліна-Хелін,

*здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,*

*Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології, доцент*

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що сучасне суспільство стикається зі зростаючими вимогами та стресом, пов'язаним з різноманітними аспектами життя, в цілому, і правової діяльності, зокрема. Працівники правових спеціальностей, зокрема юристи, адвокати, судді та інші, є учасниками юридичних процесів, які часто пов'язані з фізичними, емоційними та психологічними перенавантаженнями. Вдтак, збереження психічного здоров'я цих працівників стає актуальною проблемою, оскільки стан здоров'я, безпосередньо, впливає на ефективність та професійну діяльність.

Психічне здоров'я – це невід'ємна складова індивідуального та суспільного здоров'я, якщо проаналізувати науково-нормативну літературу, можна зрозуміти що базовий підхід до визначення змісту психічного здоров'я визначено в документах Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization), в яких розкрито суть психічного здоров'я та його роль у

загальній структурі здоров'я, основні ризики, що призводить до погіршення психічного здоров'я, стратегії та умови його збереження, відновлення та зміцнення. [1, с. 27]

Разом з тим, професійну діяльність правоохоронців можна поділити на правотворчу, правозастосовчу та правоохоронну. Правозастосовча діяльність є тотожною юридичній діяльності, що здійснюється в сфері «права». Її особливістю є те що вона полягає в вимогах соціального, морального та правового характеру.

Крім того, правоохоронна діяльність передбачає вирішення різноманітних завдань в межах її правових норм, діяльності та спілкування в умовах правового врегулювання, високий рівень емоційної напруги, права та обов'язки здійснювати владні повноваження від імені закону, також деякі організаційні аспекти, такі як організація власної роботи в умовах ненормованого робочого дня, протягом доби, тижня, в співпраці з іншими посадовими особами, також необхідність подолання індивідуального та колективного опору, відносно творчий характер роботи.[2, с. 22]

Правоохоронна діяльність несе в собі пошуковий, соціальний, комунікативний, організаційний, доказовий та конструктивно-реконструктивний характер.

Окрім набуття професійних знань та навичок, підготовка фахівців правоохоронних органів включає професійну діяльність в особистісному контексті та її психологічні складові. Якщо поглянути з точки зору розвитку особистості як саморегульованого системного утворення, що складається з соціально значних психічних характеристик, які забезпечують вибірковість людських взаємовідносин і регуляцію поведінки людини як активного суб'єкта.

Цілісність особистості визначається сформульованістю таких якостей як: стійкість, постійна передбачувальність, наявність стійкої психічної структури особистості, сформованість моральних та духовних цінностей, соціально значущої мотивації, цілісність, оригінальність, активність, експресивність, відкритість, здатність до саморозвитку і саморегуляції. Зрілість особистості повинна проявляється в здатності свідомо керувати власною поведінкою, тобто ставати адекватним і активним соціальним суб'єктом.

Найважливішим фактором придатності до правоохоронної діяльності вважається нервово-психічна стійкість людини. Стресостійкість, високий ступінь саморегуляції емоцій і поведінки, працездатність у критичних і фруструючих ситуаціях, адаптація властивостей нервової системи, здатність зберігати адекватну працездатність у виснажливих умовах, здатність адекватно реагувати на різні ситуації, події.

Тому компетентність саморегуляції є найважливішою характеристикою і критерієм формування особистості та професійного розвитку правоохоронців. Формування здатності до саморегуляції є необхідною умовою для професійного розвитку в особистісному контексті, збереження психологічного здоров'я, профілактики емоційного вигорання та професійної деформації суб'єкта діяльності. [2, с. 54]

Ми розуміємо психічну саморегуляцію як систему психічної самоефективності, спрямовану на свідоме управління психічним станом особистості відповідно до вимог обставин та доцільності.

Основними рівнями саморегуляції особистості можна розрізнити:

1. Базова емоційна саморегуляція; Стійкість до стресів; Усунення емоційної напруги, повне усунення або послаблення негативних емоцій,

розвиток позитивних установок, забезпечення мобілізації організму для виживання в екстремальних ситуаціях;

2. Вольова саморегуляція: важливо в процесі досягнення цілей при виникненні зовнішніх або ж внутрішніх перешкод. Однак особистісна саморегуляція є фундаментальною характеристикою особистості як саморегульованої системи психічних властивостей, причому не тільки з точки зору її прляву т рівня повноти.

Формування навичок особистісної саморегуляції правоохоронців базується на формуванні навичок емоційної саморегуляції та зокрема н стресостійкості. Стресостійкість визначається як ступінь адаптації до впливу екстремальних факторів зовнішнього середовища та професійної діяльності, стан фізичної, психічної та емоційної стійкості до втоми, викликаної тривалим впливом емоційного напруження в критичних ситуацій, індивідуальної здатності організму зберегти нормальну працездатність.

Таким чином, забезпечення психічного здоров'я працівників правових спеціальностей має велике значення для ефективної роботи та загального благополуччя суспільства. Сучасні виклики, з якими стикаються правові працівники, такі як стрес, високий рівень відповідальності та емоційне навантаження, підкреслюють необхідність систематичної підтримки їхнього психічного стану. Таким чином, важливо розвивати і впроваджувати стратегії та програми, спрямовані на підтримку та збереження психічного здоров'я працівників правових спеціальностей. Вивчення та аналіз історичних та сучасних аспектів забезпечення психічного здоров'я правових працівників допоможе нам краще розуміти сучасні виклики та розробляти ефективні стратегії для їх вирішення.

Література

1. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я: сутність, основні детермінанти, стратегії та програми. *Психологічний журнал*. 2021. № 7(5). С. 26–37.
2. Хохліна О.П. До проблеми збереження психологічного здоров'я у професійній діяльності юриста (на прикладі правоохоронної діяльності). Харків: ХНУВС, 2015. 146 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУДДІ

Будкевич Марія,

здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»,

Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна, доктор філософії у галузі психології, доцент

Висока комунікативна компетентність відіграє важливу роль в системі професійних компетентностей, особливо це стосується фахівців соціономічного профілю. Не є виключенням спеціалісти сфери права. Зокрема, висока комунікативна компетентність суддів має величезне значення в їхній професійній діяльності і залишається актуальною у будь-який час. Адже саме висока комунікативна компетентність визначає їхню здатність чітко, зрозуміло та об'єктивно комунікувати зі сторонами у судовому процесі, адвокатами, журі (якщо таке є) та іншими учасниками. Це сприяє ефективній роботі суду та вирішенню справ. Гарна комунікація забезпечує, щоб всі

учасники судового процесу розуміють свої права та обов'язки. Це важливо для забезпечення справедливості та уникнення помилок.

Судді часто використовують свою комунікативну компетентність для медіації між сторонами або для спрощення конфліктних ситуацій, що може сприяти досягненню мирного врегулювання справ. Судді, як представники юстиції, повинні мати довіру громадськості. Їхня здатність ефективно спілкуватися з громадськістю, пояснюючи свої рішення та вирішуючи сумніви або запитання, допомагає зберігати цю довіру. Отже, висока комунікативна компетентність є критичною для успішної роботи суддів у будь-якому суспільстві і залишається актуальною незалежно від часу чи контексту.

Аналіз наукових джерел показав, що питання комунікації в професійній діяльності фахівців є актуальним. Так, дослідженням комунікативної компетентності представників правового сегменту займалися О. Бондаренко, О. Вербицький, М.Зажирко, В.Каплінський, М.Коць, Н. Лапшинська, О. Тарасишина, О. Федоренко та інші.

Так, комунікативна компетентність судді – це «інтегральна психологічна й соціологічна складова його особистості, що включає індивідуально-своєрідну сукупність взаємопов'язаних комунікативних знань, умінь, навичок, спілкувальних стратегем, стилів, засобів, технологій передачі й отримання інформації, взаємодії та здійснення психологічного впливу на людей в системі соціальних відносин здійснення судочинства, що забезпечують ефективне виконання професійної судової діяльності» [2, С. 121].

При цьому, О. Бондаренка зазначає, високу роли комунікативного аспекту професійній діяльності судді, що проявляється спілкуванні з учасниками судового процесу. Така комунікація відбувається в межах процесуального регулювання, де суддя є головним організатором спілкування. Відтак, реалізуються такі якості судді, як: чуйність, емоційна стабільність, уміння слухати і розмовляти, логічно висловлювати свою думку та ін. Важливим є також позитивний емоційний клімат, що створюється в залі судового засідання зусиллями головуючого за рахунок ефективної комунікації також[1]. Відповідно, комунікативний аспект є складовою організаційної діяльності судді, який як головуючий керує ходом судового розгляду в межах процесуального закону [2, с. 120].

Разом з тим, комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, є результатом досвіду спілкування між людьми та залежить від інших психологічних складових особистості, її здібностей, потреб, мотивації, емоцій, інших психологічних властивостей і процесів тощо[2, с. 120].

Тому варто зазначити, що О. Федоренко відносить до розвинених комунікативних здібностей працівників правоохоронної системи такі: здатність до організації спілкування, що вимагає відповідних особливостей мислення, вільному володінні мовленням, емпатію, спонтанне сприйняття, певні соціальні установки (наприклад, інтерес до самого процесу спілкування, а не лише до його результату), адекватне орієнтування в часі, у партнерах, у стосунках, у ситуації [3].

Відтак, вважає, що для належного виконання своїх професійних функцій суддя повинен володіти такими якостями, як [1; 2; 3]:

- комунікативний та поведінковий самоконтроль,
- організаторські здібності,
- емоційна стриманість та стресостійкість,
- вимогливість до форми поведінки та висловлювань сторін процесу

- комунікативна толерантність всіх учасників судового засідання.

В той же час суддя має проявляти терпимість, тактовність, здатність до релаксації, зниження надмірного емоційного збудження окремих учасників судового засідання [1; 2; 3].

Таким чином, проблема комунікативної компетентності суддів є важливою та актуальною для досліджень в контексті їх професійної діяльності. А відтак, виникає необхідність у розвитку комунікативних навичок майбутніх фахівців правової сфери задля їх успішної подальшої професійної діяльності.

Література

1. Бондаренко О.Ф. Специфіка психологічного знання та його місце в діяльності судді. *Центр суддівських студій*. 2016. № 4. С. 67 – 74.
2. Лапшинська Н. Б. Теоретичні підходи до проблеми комунікативної компетентності судді. *Південноукраїнський правовий часопис*, 2016. № 3. С. 118 – 121
3. Федоренко О.І. Види комунікативних вмінь та їх роль у професійній діяльності працівників правоохоронних органів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2012. №1. С. 1 – 10

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЮРИСТІВ

Рубленко Дарина,

*здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,*

*Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології*

Дослідження проблеми професійного вигорання юристів є дуже актуальним у сучасному світі. Вигорання може виникати в результаті стресу, перевантаження роботою, високого рівня відповідальності, конфліктів на роботі, а також низки інших причин. Для юристів особливо важливо досліджувати це явище, оскільки їх робота часто пов'язана з великим психологічним навантаженням, вирішенням складних справ, взаємодією з високоемоційними клієнтами та невпинним тиском часу.

Аналіз наукових досліджень показав великий інтерес зарубіжних (Дж. Грінберг, А. Ленгле, К. Маслач, Дж. Моллі, Дж. Сторлі, Г. Фрейденбергер та ін.) та вітчизняних (К. Божко, І. Ващенко, Р. Каламаж, О. Крапівіна, О. Луніна, В. Медведєв, Н. Поварова та ін.) вчених до проблеми професійного вигорання.

Варто почати з того, що юрист – це професіонал, який має фундаментальні та спеціальні правові знання, переконання у винятковому призначенні права й законності для суспільства, кваліфіковані вміння та здібності до використання юридичного інструментарію у розв'язанні юридичних проблем в ім'я захисту прав і законних інтересів громадян [1].

При цьому, професійне вигорання юристів – це «цілісне динамічне психічне утворення, що визначає взаємодію змістової, процесуальної, особистісної структурних складових, прояви яких причинно зумовлюються професійною діяльністю й емоційним виснаженням, психічною ригідністю, неузгодженою поведінковою регуляцією, низькою рефлексивністю та інтолерантністю до невизначеності» [2,с. 178].

Разом з тим, професійне вигорання юристів характеризується такими психологічними особливостями як» [2]:

- ненормований робочий графік;
- переживання психотравмуючих обставин, що пов'язані з професійною діяльністю;
- скритість, відчуженість, замкненість, критичність, що обумовлені професією;
- надлишкова суворість в оцінці людей;
- емоційна нестійкість, імпульсивність, низька фрустраційна толерантність, роздратованість.

Окремо варто зазначити, що для всіх професій правової сфери одним із провідних видів та інструментів професійної діяльності є комунікація, яка полягає у спілкуванні в умовах правового регулювання суспільних відносин. Комунікативний аспект діяльності таких правників полягає в тому, щоб вирішувати професійні завдання, отримавши необхідну інформацію у процесі спілкування.

Відтак, комунікативні вміння, знання у галузі психології, правильна тактика у спілкуванні, розуміння етичних аспектів культури мовлення та навіть ази акторської майстерності будуть запорукою успіху, коли потрібно проявити професійну майстерність і отримати певну значущу інформацію, уникаючи при цьому тиску. Комунікативний аспект діяльності юристів вимагає таких особистісних і професійних якостей як:

- комунікабельність,
- уміння вислухати людину,
- емоційна стійкість,
- уміння встановлювати контакт і уникати при розмові дискусійних питань,
- уміння контролювати хід розмови,
- уміння виявляти співчуття в разі потреби,
- наполегливість,
- витримка,
- психологічна спостережливість,
- принциповість,
- володіння акторською майстерністю тощо.

Проте, діяльність в такий спосіб потребує надмірних сил, можливостей, концентрації, ресурсів, включеності в роботу, що часто, призводить до професійного вигорання фахівців.

Таким чином, проблема професійного вигорання юристів як представників соціономічного профілю є актуальною і потребує глибоких досліджень. Разом з тим, виникає потреба у формуванні у майбутніх юристів навичок психопрофілактики професійного вигорання та успішної комунікації.

Література

- 1.Бедь В.В. Юридична психологія: навчальний посібник. Львів: «Новий світ-2000», 2004. 380 с.
- 2.Божко К. В. Психологічні особливості професійного вигорання юристів: дис. ... канд.псих. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 254 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

*Симоненко Поліна,
здобувачка фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,
Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології*

Дослідження іміджу українського поліцейського є дуже актуальним, особливо з огляду на те, що поліція в країні пережила значні трансформації у зв'язку з реформами, які були впроваджені після Революції Гідності в 2014 році. Однією з головних задач цих реформ було створення « нової поліції », яка була б більш прозорою, ефективною і довіреною населенню. Проте, не дивлячись на успіхи у боротьбі з корупцією та покращеннями в діяльності поліції, імідж українських правоохоронців може потребувати подальшого вдосконалення.

Так, аналіз літератури показав, що проблемою формування позитивного іміджу представників правоохоронних органів займалися В. Горошко, С. Колосок, Т. Матієнко, О. Мартенко, І. Охріменко, О. Розгон, А. Сердюк та інші.

Зі словника іншомовних слів відомо, що « імідж (англ. image — зображення) це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи, в суспільній або індивідуальній свідомості засобами масової комунікації і психологічного впливу » [2]. При цьому, імідж правоохоронця це – певна цінність, що є запорукою успіху та належного сприйняття громадянином (суспільством) його роботи [1, с. 25].

Адже всім відомо, що імідж поліцейського, безпосередньо, впливає на довіру громадян до правоохоронних органів. Якщо поліцейський сприймається як компетентний, чесний та справедливий, це збільшує ймовірність співпраці громадян з поліцією, повідомлення про злочини та сприяє вирішенню кримінальних справ.

У світлі інтернаціоналізації злочинності та міжнародного співробітництва у боротьбі з нею, важливо, щоб імідж української поліції був позитивним на міжнародній арені. Це може вплинути на співпрацю з іншими країнами та міжнародними правоохоронними організаціями. Якщо поліцейські відчують, що їхня професія та їхні зусилля оцінюються громадськістю, це може позитивно позначитися на їхній мотивації та відданості службі.

І. Охріменко та О. Мартенко довели, що імідж поліцейського структурно складається з таких компонентів [1, с. 21]:

- діяльнісного (стиль роботи, рівень спеціальної підготовки, професіоналізм, володіння формами й методами сучасного поліціювання);
- особистісного (психофізіологічні особливості працівника, тип особистості, характер, професійно значущі якості);
- соціального (моделі поведінки, норми та цінності, стиль спілкування, взаємодія з різними соціальними групами).

Отже, поліцейський має на високому рівні не лише володіти певною сукупністю умінь і навичок взаємодії та комунікації з іншими людьми, бути зовнішньо привабливим тощо, а й уміти гнучко та виважено підходити до вирішення професійних завдань.

Відтак, напрями розвитку позитивного іміджу поліцейського полягають у [1]:

- удосконаленні системи професійного добору – поліцейським може стати лише та людина, яка володіє необхідним рівнем освіти;
- покращенні професійної психологічної підготовки фахівців – кожен майбутній поліцейський повинен пройти психодіагностичне обстеження у психолог;
- проведенні роз'яснювальної роботи серед населення щодо функцій та обов'язків як власне поліцейських, так і пересічних громадян;
- інформування щодо результатів діяльності поліції та надання правової допомоги населенню;
- формування корпоративної культури Національної поліції України.

Також встановлено[1], що важливими критеріями оцінки поліцейських виступають: ввічливість, порядність, дружелюбність, інтелект, прозорість, публічна діяльність, зовнішній вигляд. Від поліцейського, населення очікує насамперед взаєморозуміння та орієнтації на співробітництво.

Таким чином, проблема іміджу української поліції є важливим елементом для забезпечення її ефективності, довіри громадян та подальшого розвитку в напрямку справедливого та ефективного правосуддя.

Література

1. Охріменко І., Мартенко О. Психологічні детермінанти формування іміджу поліцейського. *Юридична психологія*. 2021. №29(2). С. 20 – 28.
2. Словник іншомовних слів. Kyiv Dictionary. URL: <https://www.jnsm.com.ua/ures/book/> (дата звернення: 23.03.2024).

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Рогоза Ярослав,

*здобувач фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,*

*Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології*

У наш час, встановлено, що до синдрому професійного вигорання найбільше схильні спеціалісти, які за родом своєї діяльності повинні здійснювати постійні й інтенсивні контакти з іншими людьми. Дослідження професійного вигорання працівників Національної поліції України є надзвичайно актуальними, особливо з урахуванням складності та стресовості професії. Фахівці Національної поліції постійно зіштовхуються з різноманітними викликами, такими як боротьба зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки, взаємодія з громадянами тощо. Війна також додала роботи – постійні мінування будівень, діяльність колаборантів та дрг, тощо. Ці навантаження викликають стрес, втому та психологічну напругу, що сприяє ризику професійного вигорання серед працівників поліції.

Аналіз літератури показав значний інтерес науковців до проблеми професійного вигорання працівників правоохоронних органів. Так, нам відомі роботи С. Безносова, С. Борисова, О. Борисюк, А. Буданова, С. Вишниченко,

О. Крапівіна, В. Медведєва, А. Молчанова, Б. Новікова, Є. Потапчука, Л. Сіроха, О. Тімченка, О. Хайруліна та ін.

Синдром вигорання – це процес поступової втрати емоційної, розумової та фізичної енергії, що виявляється у симптомах емоційного, розумового виснаження, фізичної втоми, особистісної відстороненості та зниження задоволення від роботи [3].

При цьому, професійного вигорання працівників правоохоронних органів – «фізичний і психічний стан, спричинений сильною напругою в організмі через постійні навантаження в професійній діяльності, який може призвести до витрачання всіх психологічних ресурсів особистості та викликати апатію, незадоволення професією і, як наслідок, зумовити психологічну професійну кризу» [4, с. 132]

Разом з тим, варто зазначити, що до психологічних особливостей професійної діяльності працівників поліції належать:

- жорстка правова регламентація та наявність владних повноважень;
- високий рівень відповідальності за результати й наслідки роботи;
- висока соціальна й особистісна значущість можливих помилок;
- наявність протидії з боку правопорушників і злочинців;
- екстремальний характер через наявність ризику для життя й здоров'я;
- дефіцит часу для аналізу обставин і ухвалення рішень;
- значні психічні й фізичні навантаження;
- інтенсивний вплив несприятливих чинників [1, с. 133],

Саме ці особливості професійної діяльності фахівців, часто, стають причиною професійного вигорання. Синдром професійного вигорання призводить до негативних змін у структурі суб'єкта діяльності, спричиняє зниження ефективності його професійної діяльності, негативно впливає на особистість окремого працівника, завдає відчутних моральних і матеріальних збитків організації, знижуючи ефективність її діяльності та впливає на соціальні процеси, що відбуваються в колективі. Вигорання призводить до емоційної виснаженості особистості, яка виявляється у зменшенні або цілковитій відсутності задоволення та відчуття досягнення в професійній діяльності. Водночас професійне вигорання зазвичай впливає і на інші аспекти життя. Явища професійного вигорання мають місце не тільки в складних або невідповідних умовах праці. Яскравим прикладом цього є страйки на початку 2019 р. у Бельгії, Франції, Німеччині, під час яких працівники, відчуваючи негативний вплив та стрес від напруженої праці, вимагали зниження тривалості робочого часу, що, на їхню думку, дозволить меншою мірою відчувати стрес та не піддаватися негативному впливу різних психофізичних чинників на організм взагалі та на психічне здоров'я зокрема, і в кінцевому підсумку приведе до підвищення продуктивності праці. Сьогодні встановлено, що до синдрому професійного вигорання найбільше схильні спеціалісти, які за родом своєї діяльності повинні здійснювати постійні й інтенсивні контакти з іншими людьми [2].

Також з'ясовано, що працівникам поліції, які переживають професійне вигорання, притаманні внутрішня напруженість, замкнутість, нерішучість, низька здатність до самоконтролю та емоційна лабільність. За результатами порівняльного аналізу встановлено, що найбільшого ризику емоційного вигорання зазнають молоді працівники зі стажем до 3 років [2].

Таким чином, проблема професійного вигорання працівників поліції є важливою для більш глибокого дослідження та потребує розробки

психотехнологій психопрофілактики професійного вигорання вже на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців і вже працюючих поліцейських.

Література

1. Александров Д. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника національної поліції. *Юридична психологія*. 2016. № 1 (18). С. 129–139
2. Борисюк О. М., Фостяк М. В. Дослідження синдрому професійного вигорання у працівників національної поліції України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 102 – 112.
3. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / С. Д. Максименко, Л. М. Карамушка, Т. В. Зайчикова та ін. К: Міленіум, 2004. 264 с.
4. Сіроха Л. В. Професійне вигорання працівників правничих професій у період їхнього професійного становлення. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2 (1).. С. 129 -133.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Бітнер Вікторія,

*здобувачка фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»,
Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології*

Проблема вивчення психічного здоров'я студентської молоді є досить актуальною. Сучасні умови життя, навчання, професійної діяльності змінюються, на жаль, під впливом стресової ситуації, яку спричинила пандемія коронавірус COVID-19 та війна, що триває вже понад 10 років. Психологічна безпорадність та не готовність людей сприйняти таку інтенсивність подій, пов'язаних із загрозою життю, яку вони спостерігають в інформаційному потоці, в умовах зміни звичного ритму життя, поява масштабної нестабільності, спровокованої соціально-економічними труднощами, спричинює негативний вплив на психічний стан людини.

Українці особливо відчують стресові ситуації та негативні наслідки, оскільки вони вже тривалий час перебувають в стані війни і мають досвід військових конфліктів. Це призводить до психологічних травм і стресу для населення, в тому числі для студентів, які відчують тиск на свій емоційний і психічний стан. Важливо надавати підтримку та ресурси для захисту і збереження психічного здоров'я цієї категорії населення. Також психічне здоров'я має величезний вплив на організм людини. Воно може впливати на різні аспекти фізичного здоров'я через складні механізми взаємодії між мозком та іншими системами організму. Наприклад воно впливає на імунну систему, серцево-судинну систему, шлунково-кишковий тракт, сон, біологічні процеси.

Проведений аналіз досліджень показав, що в останні роки до проблеми психічного здоров'я молоді звертається увага багатьох дослідників: О.Ф.Бондаренко, Г.С.Качарян, Н.Ф. Шеченко, Т.С.Яценко висвітлюють питання збереження психічного здоров'я студентів засобами психотерапії та

інші. Натомість, Ж.П.Вірна, Л.Ф.Бурлачук, О.Рагімова вивчають особливості соціального здоров'я студентів;

Так, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) «психічне здоров'я – це стан благополуччя, за якого особистість може реалізувати власний потенціал, впоратися із життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, роблячи внесок у життя своєї спільноти»

Варто зазначити, що психічне здоров'я проявляє себе на емоційному, інтелектуальному та особистісному рівнях [1]:

- на емоційному рівні – це здатність до адекватного вираження емоцій відповідно до конкретної життєвої ситуації;

- на інтелектуальному рівні – це вміння оброблювати отриману інформацію та застосовувати її на практиці;

- на особистісному рівні психічне здоров'я виявляється у самовідчутті, самооцінці, здатності до самопізнання, самореалізації у житті, вмінні відокремлювати своє «Я» від іншого світу.

А отже, постійні стреси маю негативний вплив на всі сфери життя студентської молоді, а саме [2]:

- призводять до надмірної тривожності;

- до проблеми контролю власних емоційних станів – через це виникають непорозуміння у міжособистісній взаємодії;

- до проблем з навчанням;

- можуть викликати депресію та інші розлади;

- можуть стати причиною психосоматичних захворювань та проблем з фізичним здоров'ям тощо..

Таким чином, психічне здоров'я дуже важливе для студентів тому, що воно впливає на навчальний успіх, емоційний стан, соціальну взаємодію, загальний стан здоров'я, також психічне здоров'я є надзвичайно важливим для українців під час війни з кількох ключових причин це стрес та тривога, травми та втрати, соціальна підтримка, фізичне здоров'я. Психічне здоров'я впливає на загальний стан благополуччя та якості життя людини. Відтак, виникає потреба у розробці та впровадженні програм, що сприятимуть просвітництву щодо збереження психічного здоров'я та формування стресостійкості студентської молоді.

Література

1. Пилипака Ю. І., Романюк В. Л. Стрес як загальний адаптаційний синдром і психічне здоров'я особистості *Психологія: реальність і перспективи*/ 2016. №6. С. 177–182.

2. Шишин А. В., Пономаренко Т. І. Психологічні особливості стресостійкості особистості в умовах невизначеності. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2023. № 16. С. 64–71

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Ковальчук Надія,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Хомчук Олена Павлівна,

кандидат психологічних наук

Вступ. Здобутки психічного розвитку попереднього вікового періоду призводять до формування нових потреб і мотивів підлітка. З'являється потреба вийти за межі школи, приєднатися до життя і діяльності дорослих; знайти і ствердити своє місце в соціальному середовищі. Розвиток самосвідомості підлітка пов'язаний з формуванням почуття відмежованості свого «Я» від оточуючих (розвиток почуття дорослості, віддалення від батьків, ідентифікація з групою однолітків та пошук їх схвалення). Наступним етапом є уточнення і затвердження меж свого «Я», розширення змісту уявлень про себе, усвідомлення системи відношень до себе та інших. Наслідком цього є зростаюча тривожність, невпевненість, як у собі, так і в інших людях [1, 4].

Виклад основного матеріалу. І. С. Булах наводить типові характеристики амбівалентності сучасного підлітка: взаємовиключне ставлення до власної особистості та оточуючих; усвідомлення співвідношення мотивів і поведінки; зростання прагнення до афіліації й одночасно поява прагнення до самотності; інтерес до моральних якостей власної особистості та прагнення створити суб'єктивну (автономну) мораль тощо [1, с. 131].

У референтній групі однолітків підлітки задовольняють провідні потреби. Для молодшого підлітка особливе значення має можливість розділити з друзями спільні інтереси; дуже важливими для них є вірність, чесність та чуйність. Старші підлітки спрямовані на пошук такого контакту, який дозволив би знайти розуміння їхніх почуттів, думок та забезпечив би підтримку з боку однолітків. Незважаючи на емансипацію від сім'ї, на послаблення її впливу, вона залишається для підлітка важливою групою. Сімейні стосунки, які базуються на активній конструктивній взаємодії батьків і дітей, з одного боку, посилюють почуття дорослості в підлітків, з іншого – сприяють визнанню дорослими їх прагнення бути впевненими у собі та переживати дорослішання [1, 3].

Г. С. Костюк зазначав: «У прагненні підлітка до самостійності виявляється почуття власної дорослості та потреба в її визнанні дорослими». Саме почуття дорослості, яке виникає на основі особистісної рефлексії, виступає стрижневою характеристикою особистості підлітка. Як форма самосвідомості, таке новоутворення віддзеркалює нову життєву позицію підростаючої особистості у ставленні до себе, людей, світу. Несформованість почуття дорослості зумовлює низьку відповідальність, схильність до адиктивної поведінки [2, с. 223].

Висновки. Отже, в підлітковому періоді відбувається подальше засвоєння школярем соціально вироблених способів і засобів діяльності, разом з тим розвивається інтимно-особистісне спілкування. В ході цього спілкування найбільш інтенсивно формуються особистісні смисли життя, мотиви, ставлення до іншої людини і до себе.

Література

1. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка: Монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.

2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. / за ред.Л. Н. Проколієнко. Київ: Радянська школа, 1989. 608 с.
3. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи. Київ: Агропромвидав України, 1998. 348 с.
4. Ямницький В.М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент: Монографія. Одеса: ПНЦ АПН України – СВД Черкасов М.П., 2006. 362 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ ДО ШЛЮБУ

Кучер Лілія,

*здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: **Трофименко Наталія Євгенівна,**
старший викладач*

Ставлення молоді до шлюбу та створення сім'я визначається не лише соціокультурними чинниками, а й психологічними особливостями особистості. У контексті сучасного суспільства, де інститут шлюбу та сім'ї піддається значним змінам, важливо розуміти, як саме відбувається цей процес у свідомості молодого покоління. Сім'я залишається важливою цінністю, але в сучасному суспільстві самовизначення, становлення та самореалізація мають вирішальне значення, відводячи створення та розвиток сімейних зв'язків на другий план.

Сімейні цінності завжди займали важливе місце в житті людини. Оскільки сім'я є невід'ємною частиною життя кожної людини, розвиток сімейних відносин та їхніх функцій визначає, як ми сприймаємо цю цінність. Студентські роки – час, коли молоді люди починають розмірковувати про своє майбутнє, включаючи готовність до вступу в шлюб та створення власної сім'ї.

У молодому віці люди часто не задумуються про сімейне життя та його значення. Проте для готовності до шлюбу і створення родини важливо усвідомлювати свої переконання, цінності та уявлення про сімейне життя.

У сучасних умовах кризи в родині, коли молоді люди все частіше відмовляються від шлюбу на користь короткочасних стосунків і шлюбних спроб, стає актуальною проблема мотивації та очікувань щодо шлюбу і сімейного життя. Особливо важливою стає проблема визначення мотивів одруження, які впливають на подальшу поведінку в шлюбі.

Соціально-психологічні уявлення – це особисті суб'єктивні установки, якими керує член міжособистісної групи у відношенні до того, як він оцінює себе та як його оцінюють інші члени цієї групи, а також яку поведінку вони від нього очікують. Ці уявлення значною мірою залежать від самооцінки, власних прагнень і настановлень [1, с. 98].

Соціально-психологічні уявлення виявляються не лише у взаємодії та спілкуванні, але й у життєдіяльності загалом, оскільки вони визначаються успіхами чи невдачами суб'єкта в житті та діяльності. Ці уявлення балансують між «внутрішнім» тиском ідеального «Я» і вимогами, сподіваннями та прогнозами оточення, зокрема значущих інших. Кожен індивід повинен формувати уявлення про те, як його бачать інші, з якими він спілкується.

Спосіб поведінки особистості, що формується на основі соціально-психологічних уявлень, повинен бути прийнятний для партнерів, не викликати сумнівів і навіть опору з їхнього боку.

Емпіричне дослідження проводилося на базі Білоцерківського інституту економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». В експерименті взяли участь студенти 3-4 курсів, із них 10 хлопці та 38 дівчат, денної та заочної форм навчання, віком від 20-23 років.

Для дослідження ставлення студентів старших курсів до шлюбу ми використали анкету для юнаків (А. І. Грітчина).

В результаті а проведеного анкетування ми бачимо, що 42% учасників дослідження готові до вступу в шлюб, 50% «не зовсім готові» і лише 8% не готову до сімейного життя. При цьому, 37% зазначили, що в шлюб варто вступати в 24 – 25 років, 30% - в 26 – 30 років, 21% в 21 – 23 роки, після 30 років – 8% і в 20 років – 4%. Також 67% студентів старших курсів вважають, що варто мати дошлюбні зв'язки, 12% – не варто, 21% – інше.

Щодо мотивів вступу в шлюб, то домінуючими є почуття та кохання – 54%, батьківські – 21%, господарські – 4%, інші – 21%. Разом з тим, уявлення студентів про хороший шлюб полягають в наступному: хороше ставлення до партнера – 21%., до дітей – 19%, інші – 50%. Також студенти зазначають, що турботливість (38%), терплячість (21%), чуйність (8%) та матеріальний стан (13%) є важливими якостями хорошого сім'янина. Між тим, наявність спільних інтересів (42%), взаємне кохання (31%), розподіл обов'язків (21%), матеріальний добробут (8%) – вважають основними умовами щасливого сімейного життя.

Також студенти підкреслюють, що проблеми в стосунках з партнером можна обговорювати з друзями – 50%, батьками – 25%, не можна – 25%.

При цьому 50% учасників стверджують, що все треба обговорювати з майбутнім партнером, домашні обов'язки – 17%, матеріальне забезпечення – 17%, сексуальні стосунки – 4%, місце проживання – 4%.

Учасники зазначили, що в школі варто займатися просвітою щодо створення майбутньої сім'ї, а саме говорити про: роль жінки та чоловіка – 38%, підготовку до сімейного життя – 33%, збереження репродуктивного здоров'я – 21%, інше – 8%.

Наступним кроком, ми більш поглиблено вивчили ставлення студентів старших курсів до створення сім'ї, за допомогою методики незакінчених речень (А. І. Грітчина). Отримані результати представлено нижче.

Так, 50% учасників стверджують, що «сім'я – це система взаємостосунків чоловіка та жінки та діти як їх результат», 25% вважають, що «сім'я – це підтримка і опора», а ще 25% схиляються до думки, що «сім'я – це нав'язана суспільством і політикою необхідність». При цьому, 33% студентів, що кожен член сім'ї має знати і вміти налагоджувати взаємостосунки, бути розуміючим і терплячим, 30% має вміти турбуватися і задовольняти потреби сім'ї. 21% вважають. Що важливо вміти виховувати дітей і 16% наголошують, що необхідно вміти пристосовуватись сім'ї та бути конформним.

Разом з тим, 46% вважають, що успішний сім'янин це той, хто не має конфліктів в сім'ї, 33% - вміє заробляти кошти, 21% – баланс в стосунках та роботі. Відповідальний сім'янин на думку студентів – це: людина яка все виконує – 42%, людина яка дбає про сім'ю – 21%, людина, що не зраджує – 21%, має успішну сім'ю – 4%. При цьому, турботливий сім'янин – це той хто дбає про свого партнера (21%), може забезпечити потреби партнера (30%), знає про потреби партнера (33%), щирий в стосунках (26%). Також студенти

одноголосно зазначили, що мужній сім'янин це той, хто вміє постояти за себе та свою сім'ю і захистити її. Між тим, на думку студентів працелюбний сім'янин – це той хто все виконує по дому (25%), вміє заробляти гроші (25%) та вміє заробляти і допомагає по дому (50%).

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що ставлення студентів до шлюбу є різним і залежить від багатьох факторів. Від учасників експерименту ми також почули про доцільність просвіти щодо майбутньої сім'ї і тому наступним кроком, ми вирішили розробити рекомендації для студентів-старшокурсників щодо важливих аспектів в створенні майбутніх сімей.

Література

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь. 2005. 400 с.
2. Глазунов С. В. Сучасні чинники вибору шлюбної пари і деякі питання стабілізації подружніх стосунків. *Вісник Дніпропетр. держ. ун-ту: Соціологія. Філософія. Політологія.* Д., 2017. С. 123–128.
3. Грігчина А. І. Формування готовності юнаків загальноосвітніх шкіл-інтернатів до виконання ролі майбутнього сім'янина : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2016. 249 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Мезенцев Євгеній

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Хомчук Олена Павлівна

кандидат психологічних наук

Вступ. Студентство – це період входження в новий соціальний простір, який передбачає взаємодію з керівництвом факультету та університету, з колективом факультету, курсу, навчальної групи, викладачами. Нові умови життя, з одного боку, призводять до переживання духовного підйому, радості, інтересу, а з іншого – створюють труднощі та бар'єри, які спричиняють стан розгубленості, незадоволення та невизначеності.

Виклад основного матеріалу. Адаптація юнаків з інвалідністю, що вступили до ВНЗ в умовах нової системи освіти у вищих навчальних закладах не завжди проходить успішно. Дослідження процесу адаптації першокурсників в умовах ВНЗ дозволяють виділити наступні головні труднощі: переживання, пов'язані з перехідним періодом: від шкільного до дорослого життя; невизначеність мотивації вибору професії; недостатня психологічна підготовка до самостійного життя, необхідності приймати рішення, брати на себе відповідальність за власні дії та вчинки; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, що підсилюється відсутністю звичного повсякденного контролю педагогів та батьків; нові умови діяльності студента у ВНЗ – це якісно інша система співвідношення відповідальності і залежності, де на перший план виступає необхідність самостійної регуляції своєї поведінки; пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах; налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході до гуртожитку; відсутність навичок самостійної роботи тощо. Усі ці труднощі різні за своїм походженням. Одні з них об'єктивно неминучі, інші носять суб'єктивний

характер і пов'язані зі слабкою підготовкою, вадами виховання в родині та школі [1,2].

Описуючи дезадаптованих студентів з інвалідністю можна відзначити низький рівень їх матеріального забезпечення, незначну зацікавленість життям, відсутність соціальної активності, низьку самооцінку та невисоку успішність в навчанні. Такі люди часто перебувають під впливом негативних емоційних станів, не намагаються встановити дружні відносини зі здоровими однолітками, побудувати сімейні стосунки, оскільки гостро відчувають свою неповноцінність [3].

Висновки. Отже, студенти з інвалідністю в процесі пристосування до умов навчання у ВНЗ стикаються зі специфічними труднощами, які значно ускладнюють адаптаційний процес. Для них успішне проходження цього адаптаційного періоду є особливо важливим, оскільки сам процес ускладнюється проблемами зі здоров'ям та необхідністю застосування допоміжних засобів у залежності від специфіки захворювання.

Література

1. Буяльська Т. Б. Теоретичні аспекти адаптації студентів I курсу до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Buyalska.php>
2. Ворожбит С.А. Індивідуально-психологічні фактори успішної адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вузі. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧДПУ, 2004. Серія: психологічні науки. Вип. 25. С. 20–22.
3. Камінська О. Особливості адаптації студентів з особливими потребами до умов навчання у ВНЗ. *Сучасні проблеми навчання, виховання та інклюзії людей з особливими потребами в загальноосвітній простір*. Вип. 25. С.75 – 84.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Франчук Анна

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Хомчук Олена Павлівна

кандидат психологічних наук

Вступ. Важливою характеристикою юнацького віку (17-19 років) є психологічна готовність до дорослого життя, що вимагає від особистості формування чітко визначених життєвих орієнтирів, здатності робити відповідальні вибори. Т.М.Титаренко підкреслює значущість їх наслідків для подальшого життя: «Вибори, які робить людина в молоді роки, багато в чому обумовлюють траєкторію її подальшого життя, рівень самореалізації, майбутні життєві успіхи та поразки» [3, с.5].

Виклад основного матеріалу. В. М. Ямницький вважає період переходу від юності до ранньої дорослості початком становлення життєтворчої активності людини – підґрунтям, виходячи з якого суб'єкт свідомо реалізує цільовий або смисловий аспект цілісного буття відповідно до свого задуму. У цей період формується власний образ життя, виробляються життєві стратегії, відбувається залучення молодшої людини до соціальної активності, усвідомлення соціальної відповідальності [4].

Новоутворенням юнацького віку є особистісна ідентичність (М.Кле, Х.Ремшідт, Е.Еріксон). Сформованість «зрілої ідентичності» включає існування довіри до світу, самоповаги, самостійності, ініціативності в соціальних контактах, компетентності. Основними складовими ідентичності вважається почуття впевненості в собі, очікування успіху, статеву ідентичність, лідерську та ідеологічну поляризацію. Студент юнацького віку – це людина, яка цілеспрямовано, систематично оволодіває знаннями та професійними вміннями, їй притаманна специфічна спрямованість пізнавальної та комунікативної активності на вирішення конкретних професійно зорієнтованих завдань [2,3].

Завершення періоду юнацтва супроводжується віковою кризою переходу до ранньої дорослості. Певним чинником, що викликає особистісну кризу студентів другого курсу, є криза ідентичності [1]. Безумовно, існують чинники, які надають кризі юнацького віку власне студентської специфіки: «Стан психологічної розбалансованості розгортається на фоні тимчасового екзистенційного вакууму, що зумовлений втратою сенсу провідної діяльності студента – навчання, а інколи, в особливо гострих випадках, – втратою сенсу життя». Незадоволення переживається з почуттям образи за те, що ВНЗ нібито не створив необхідних умов для отримання необхідних знань, умінь та навичок. Це супроводжується зростанням критичного ставлення щодо викладачів, розчаруванням у навчанні загалом, в обраному фаху та у власних перспективах і можливостях [2].

Висновки. Отже, юнацький вік характеризується формуванням ідентичності самовизначенням, спрямованістю у майбутнє, побудовою життєвих планів, вибором життєвого стилю та наповнення його власними сенсами.

Література

1. Дубчак Г.М. Внутрішньоособистісні конфлікти студентів у період навчання у вузі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «загальна психологія, історія психології» Київ, 2000. 19 с.
2. Казміренко В.П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молодій людині до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76 – 78.
3. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи. Київ: Агропромвидав України, 1998. 348 с.
4. Ямницький В.М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент: Монографія. Одеса: ПНЦ АПН України – СВД Черкасов М.П., 2006. 362 с.

ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ І СПОСОБИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ

Розвозчик Кіра,

здобувачка вищої освіти I курсу спеціальності «Психологія»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Трофименко Наталія Євгенівна,

старший викладач

Проблема творчого мислення досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями різних напрямків гуманітарного знання: філософії, психології, соціології, логіки та ін.. Велика увага приділяється розкриттю

сутності творчого мислення, виявленню механізмів творчої діяльності, аналізу особливостей різних видів творчого мислення (Дж. Гілфорд, Б.Г. Ананьєв, Г.С. Костюк, В.О. Моляко, Я.А. Пономарьов, В.В. Рибалка, В.А. Роменець, Р.В. Ткач, М. В. Холодна та ін.) [1, 2, 3, 4, 5,].

Дослідження творчого мислення має тривалу історію з великою чисельністю наукових робіт (всього існує понад триста концепцій).

Одним із перших дослідників цього феномену був видатний американський психолог Джо Пол Гілфорд, за визначенням якого, сутність творчого мислення може бути розкрита через такі особливості: оригінальність і незвичність висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у вирішенні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати ідеї у невизначеній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей) [4].

Зацікавлення дослідників цією проблемою полягає в тому, що у творчому мисленні виявляється сутність людської особистості. Творче мислення є фундаментальною властивістю людини. Дослідження цієї фундаментальності здійснюється з різних сторін та з різних методологічних позицій. Тому, незважаючи на те, що дослідження творчого мислення в науці не є новим об'єктом аналізу, у його вивченні більшість питань залишається відкритими. Одним із таких питань є особливий прояв когнітивного компоненту творчого мислення людини в різних ситуаціях інформаційного простору.

Творче мислення – це оригінальність і незвичність висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у вирішенні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати ідеї у невизначеній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей).

Творче мислення у професійній діяльності, як і у будь-якій іншій, залежить від суб'єктивних якостей особистості. Серед них Н. Г. Ашаренкова виділяє: творчу уяву, що робить її необхідною умовою професійної творчості; розвиненість інтелекту, який спонукає людину до розміркування, упорядкування знань, пошуку і аргументації власного рішення існуючої (можливої) виробничої проблеми; відкритість новому у пізнанні (когнітивна відкритість) як ставлення спеціаліста до нової інформації, досвіду; легкість у сприйнятті нових ідей; професійний кругозір, що визначає його здатність до саморефлексії фахових знань, діяльності, раціоналізації або пропозиції оригінальних ідей тощо.

Творча особистість, на думку В. В. Рибалки, є найбільшою цінністю для будь-якого суспільства, оскільки для неї характерна висока продуктивність, результативність особисто та суспільно значущої творчої праці, завдяки чому людство робить черговий крок у своєму прогресі [3].

Водночас у багатьох дослідженнях недостатньо розкрито питання специфіки, закономірностей та організації творчої діяльності майбутніх фахівців, зокрема активації і розвитку в них професійного творчого мислення.

Творче мислення є складовою рефлексивного типу свідомості, яка реалізується через такі фундаментальні здібності: як з'ясування узагальнюючих умов походження ідеальних утворень (аналіз); простеження відповідності власних дій цим умовам (рефлексія); планування і виконання дій «в умі» .

Творче мислення – це процес, за допомогою якого людина генерує нові ідеї або концепції, здатні змінити і покращити її оточення. Активізація творчого мислення може відбуватися за допомогою різних методів.

Творче мислення – це психологічний процес, що включає здатність до оригінального мислення, генерацію нових ідей та здійснення творчих рішень.

Одна з ключових рис творчого мислення – відкритість до нових ідей та нестандартних підходів.

Психологи вважають, що для стимулювання творчого мислення необхідно забути про страх помилок. Люди, які багато думають перед тим, як висловити свої ідеї через страх зробити помилку, часто не розкривають свій потенціал. Важливо сприймати помилки як невід’ємну частину процесу творчості і використовувати їх як можливість для вдосконалення.

Для розвитку творчого мислення корисним є змішування різних джерел інформації та підходів. Застосування різних підходів є важливим аспектом активізації творчого мислення. Ось деякі підходи, які можна використовувати:

1. *Системне мислення.* Цей підхід дозволяє розглядати проблему як частину більшої системи, розуміючи взаємозв’язки та взаємодії між її складовими частинами.

2. *Креативне мислення.* Цей підхід сприяє генерації нових ідей та концепцій шляхом використання різних технік, таких як асоціативне мислення, міркування «поза коробкою» та інші.

3. *Аналітичне мислення.* Цей підхід передбачає детальний аналіз проблеми та її складових частин для знаходження оптимальних рішень.

4. *Експериментальний підхід.* Цей підхід полягає у проведенні експериментів та тестуванні різних гіпотез для знаходження ефективних рішень.

5. *Інтердисциплінарний підхід.* Цей підхід передбачає використання знань та методів з різних галузей для розв’язання проблеми.

Застосування різних підходів допомагає поглибити розуміння проблеми та знайти нові шляхи вирішення, що сприяє активізації творчого мислення та знаходженню новаторських рішень.

Застосування різних підходів до розв’язання проблем є важливим стимулом для творчого мислення, оскільки це дозволяє розглядати проблему з різних точок зору та знаходити нестандартні рішення. Системне мислення допомагає розглядати проблему в контексті системи, а креативне мислення стимулює генерацію нових ідей. Аналітичне мислення дозволяє провести детальний аналіз проблеми, експериментальний підхід допомагає перевірити гіпотези, а інтердисциплінарний підхід дає можливість використовувати знання з різних галузей для вирішення проблеми.

Отже, використання цих підходів сприяє розвитку творчого мислення та знаходженню нових, ефективних рішень.

Література

1. Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості. Випуск 15. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 459 с.

2. Моляко В.О. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб’єкта : монографія ; за ред. В. О. Моляко. Київ - Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.

3. Рибалка В. В. Особистісний підхід як психолого-педагогічний принцип організації профільної та професійної підготовки учнівської молоді. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: наук.-метод. посіб. К., Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. С. 80–90.

4. Ткач Р.В. Психологічні особливості творчої активності особистості. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 1999. 24 с.
5. Холодна М.В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. К. : ІЗІМН, 2001. 236 с.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Волинюк Ігор,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Трофименко Наталія Євгенівна,
старший викладач*

Нині загострюється проблема вияву агресивного поведіння поміж підлітками. Дорослі нерідко спостерігають у дітей нічим не вмотивовані реакції підлітків на незначні коментарі оточуючих. Агресія дітей – розповсюджене явище на ранніх етапах розвитку. Прояви агресії і агресивності підлітків у повсякденному житті є проблемою, яка дедалі більше хвилює науковців, оскільки останніми роками спостерігається зростання цинізму, ворожості та жорстокості у малолітніх. Дитина під час навчання, відпочинку та у сімейному колі опиняється перед комплексом соціальних і біологічних факторів, які по-різному впливають на її поведінку.

На сьогодні існують різноманітні теорії агресивної поведінки З. Фрейда, К. Лоренца, Є. Фромма; позиції біхевіористів, інстинктивістів, прихильників їх інтеграції та ін. Один із перших дослідників агресії, Л. Берковіч, запропонував таке визначення, відповідно до якого агресія – це будь-яка форма поведінки, яка націлена на те, щоб заподіяти кому-небудь фізичну або психологічну шкоду [1]. Ключовими ознаками агресивності як особистісної властивості виступають такі прояви: прагнення до здійснення руйнації, намагання домінувати над людьми, використовувати їх у власних цілях, схильність до насильницьких дій, до заподіяння шкоди оточуючим, зокрема близьким людям, завдання болю.

Аналіз наукової літератури показав, що ця проблема останнім часом викликає все більший інтерес дослідників, про що свідчить стрімкий ріст кількості досліджень і публікацій з питань агресії, насильства і конфліктів.

Як вітчизняними, так і закордонними психологами вивчались особливості агресивної поведінки осіб різних вікових груп (О.В. Гордякова, С.О. Завражин, Л. Йовайша, І. Маковська, В.М. Оржеховська, О.К. Осницький, Л. М. Семенюк та ін.). В центрі уваги дослідників знаходяться такі аспекти, як визначення суті поняття агресія; з'ясування функцій агресії, її біологічних і соціальних детермінант, психологічних механізмів формування та умов прояву; виявлення індивідуальних і статево-вікових особливостей агресивної поведінки і способів її запобігання (Ю.М. Антонян, А. Бандура, Я. Берковіч, С.М. Дубинко, М. І. Єнікеєва, Д. Зільманн, А.Р. Ратінова і ін.).

У підлітковому віці найбільш розповсюдженими агресивними проявами, є жорстокість, забіякуватість, задиристість, озлобленість та ін. Суміжним до агресивності є стан ворожості. На відміну від агресивності, ворожість завжди спрямована на певний об'єкт. Інша відмітна риса полягає у переживанні ворожості: особи можуть перебувати у стані ворожості стосовно один одного

(тривалий час), проте не виявляти жодних агресивних тенденцій; можливий і варіант вчинення агресивних дій без переживання стану ворожості стосовно іншого. Агресивні прояви у поведінковому аспекті несуть в собі потенційну або заподіювану шкоду, при цьому ступінь шкідливості як результату залежить від агресора та від того, на кого спрямована агресія. Прояви агресії виражаються як у фізичній, так і у словесній формі.

Крім того, для деяких підлітків вступ у конфлікт і самоствердження в очах оточуючих є стабільною поведінкою, яка відображає прийняті норми певної соціальної групи.

У підлітковому віці в силу складності і суперечливості особливостей підростаючих людей, внутрішніх і зовнішніх умов їх розвитку, можуть виникати ситуації, які порушують нормальний хід особистісного ставлення, утворюючи об'єктивні передумови для виникнення і прояву агресії.

За визначенням М. Й. Боришевського, психологічні механізми це феномен, який означає наявність стану оптимальних взаємовідносин і взаємодії між структурними елементами (підсистемами) психологічної системи, що забезпечує її функціонування, становлення, розвиток [1].

Дослідження А. Бандури, Ю.Б. Гіпенрейтер, Т.М. Трапезнікова, А.О. Реана та ін., показали, що сім'ї агресивних дітей та підлітків характеризуються негативним психологічним кліматом, неуважним ставленням батьків до дітей, конфліктами між матір'ю та батьком із залученням решти членів сім'ї. Особливого значення при цьому набуває наявність позитивного емоційного зв'язку між дитиною та одним із батьків, що активізує механізм наслідування. Цей вид наслідків агресивній поведінці видається нам особливо важливим, як у дитячому так і в підлітковому віці. У цьому випадку спрацьовує механізм ідентифікації дитини з одним із батьків, який надалі оцінюється нею як моральний ідеал, орієнтир розвитку; дитина намагається уподібнитись агресору, щоб уникнути покарання. При цьому в якості моделі для наслідування можуть виступати не тільки дії, а й погляди та система цінностей батьків. Таким чином поєднання різноманітних способів моделювання агресивної поведінки, як власне агресивна поведінка самих батьків, так і схвалення ними агресивної поведінки інших, може мати навіть більший ефект, ніж прийняття агресивної поведінки дітей за умов власної неагресивної поведінки.

Можна виділити основні узагальнені показники несприятливого впливу сім'ї на психічний розвиток підлітків і їх особистості в цілому та формування високого рівня агресивності і закріплення агресії, зокрема. До них можна віднести: авторитарність батьків і велику психологічну дистанцію між поколіннями, фізичне і психологічне насильство, що практикується в сім'ї; фрустрацію соціогенних потреб актуальних для підліткового віку; ігнорування інтересів дитини і змін у її розвитку, пов'язаних з появою психологічних новоутворень, жорсткий тотальний контроль, так само як і безконтрольність; відсторонення батьків від процесу виховання і педагогічного керівництва поведінкою підлітків. Негативний вплив має наявність психологічних бар'єрів емоційного, оцінного та смислового характеру, велика кількість конфліктів, демонстрація деструктивних, агресивних моделей поведінки. Важливою умовою розвитку і закріплення агресії є фрустрація потреби в прихильності, визнанні, любові і захисті з боку дорослих, а також наявність ситуацій постійного застосування покарань, особливо фізичних. Г. Е Берлейн [2] підкреслює, що агресивність дитини є не що інше, як її розпач у пошуку любові і визнання.

Однак, агресія може мати і позитивний прояв, що служить життєвим інтересам (самоствердження, конкуренція, спортивні змагання), так і негативний (прояви гніву, прагнення завдати шкоди, ксенофобія і расизм тощо).

Отже, специфічними психологічними особливостями підліткової агресії є: емоційна зарядженість поведінкових реакцій, експансивний характер реагування на обстановку, готовність до застосування афективної агресії. Для підлітків, агресія виступає засобом задоволення потреби у спілкуванні, самостверженні, досягненні важливої мети. Проте, разом із цим – це реакція підлітків на неблагополучне становище у родині, на жорстоке ставлення батьків, як спроба досягнення влади над іншими людьми [5].

Література

1. Астремська І. В. Теоретичні аспекти проблеми дослідження агресивної поведінки особистості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія*. Сер. : Соціологія. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 111-115.
2. Дроздов О. Агресіологія як міждисциплінарна галузь наукових досліджень. *Соціальна психологія*. 2006. № 1 (15). С. 43–49.
3. Кісіль З. Р. Психологічні особливості агресивності у підлітковому віці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Психологічна серія*. 2016. № 5. С. 32–40.
4. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. Львів : «Новий Світ 2000», 2014. 779 с.
5. Рибачук В. М. Особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 1-2 (46-47). С. 147–151.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Мокренко Яна,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник – Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Проблема соціально-психологічної адаптації є одним з найактуальніших на сучасному етапі становлення нашого суспільства. Змінюваність нашого суспільства, кризові явища, зумовлювані цим процесом, високі темпи життя, зростання обсягів інформації та інформатизація суспільства потребують особливої уваги до вивчення механізму освоєння їх людиною, пошуку ефективних шляхів взаємодії людини з природним та соціальним середовищем.

Необіхевіористські погляди на проблему адаптації обґрунтовуються в роботах Г. Айзенка та його послідовників. Адаптацію вони визначають: а) як стан, в якому потреби індивіда, з одного боку, і вимоги середовища – з іншого, повністю задоволені. Це стан гармонії між індивідом і природою або

соціальною середовищем; б) процес, у результаті якого цей гармонійний стан досягається [1].

Ж. Піаже визначає, адаптацію як єдність протилежно спрямованих процесів акомодатції й асиміляції.

У зв'язку з цим постає проблема соціально-психологічної адаптації особистості враховуючи специфіку професії, розвитку соціально-психологічної адаптованості дітей. На нашу думку, необхідно дослідити всі психологічні фактори які впливають на розвиток соціально-психологічної адаптації. Це важливо насамперед для того, щоб визначити які психологічні фактори негативно впливають на розвиток соціально-психологічної адаптації. Врахування цих факторів дозволить побудувати програму психо-корекційних засобів спрямованих на сприятливий розвиток соціально-психологічної адаптації. Попередній аналіз свідчить, що до факторів які впливають на соціально-психологічну адаптацію можна віднести дві групи факторів: об'єктивні та суб'єктивні. Іншими словами їх можна назвати соціальні та психологічні.

До соціальних факторів відносимо: соціально-економічне становище суспільства членами якого є, цінності та мораль, що переважають в ньому; соціальні групи в які входить особистість: сім'я, учбовий колектив (студентська група), референтні групи. Важливу роль, на нашу думку, відіграє студентська група як в процесі навчання особистості так і в процесі взаємовідносин з оточуючими; соціальні умови (сприятливі або несприятливі для розвитку особистості); соціальні ролі особистості.

До психологічних факторів можна віднести: індивідуально-психологічні особливості особистості (темперамент, характер), які можуть сприяти соціально-психологічній адаптації; спрямованість особистості, яку складають інтереси, потреби, цінності конкретної особи; здібності, які виступають як можливості особистості (загальні та спеціальні); рівень розвитку самосвідомості особистості, емоційної сфери, вольових якостей. Показує наскільки особистість усвідомлює необхідність здобуття вищої освіти, опанування майбутньою професією, докладає зусиль щодо подолання труднощів тощо.

У науковій літературі окреслюють та обґрунтовують психологічну та соціальну адаптацію. Соціальна адаптація означає відновлення нормальних, соціально корисних відносин, тобто соціальну реабілітацію людини. За психологічної адаптації відбувається засвоєння суб'єктом стандартів та цінностей поведінки соціуму. Таким чином, соціально-психологічна адаптація – це передумова активної діяльності і необхідна умова для успішного її здійснення. У цьому полягає позитивне значення адаптації для успішного функціонування індивіда в тій або іншій соціальній ролі. Під соціально-психологічною адаптацією більшість учених розуміють пристосування індивіда до динамічних умов соціального середовища та його результат. Уміння адаптуватися, тобто адаптивність, вміння досягти адаптованості за різних обставин, характеризує процес становлення і розвитку адаптивності особистості. У випадку ж її дезадаптації порушується не лише особистісно-професійний розвиток, а й знижуються психофізіологічні показники організму і навіть можуть виникати розлади здоров'я [3, с.347].

Психосоціальна адаптація передбачає узгодження соціальних аспектів поведінки з прийнятою у цьому суспільстві. Вона потребує навичок взаємодії індивіда, із середовищем, де погоджені вимоги та очікування її учасників. Такий процес пристосування до нового соціального оточення відбувається

через механізми засвоєння норм, зближення ціннісних орієнтацій індивіда та групи, традицій і звичаїв культурного середовища та освоєння соціально-рольової позиції в ньому. Отож, адаптаційний процес – це той, в якому суб'єкт спершу пристосовується спонтанно та стихійно, методом спроб і помилок, і лише згодом, засвоївши певний загальнолюдський досвід, розпочинає свідомо формувати технологічні моделі адаптації, які стають засобом цілеспрямованого управління шляхом унікального перетворення.

Для початку індивід адаптується через спонтанний чи цілеспрямований вплив середовища, і тільки згодом через особливі соціально-психологічні технології. Польський соціолог Я. Щепанський вирізняє чотири етапи соціально-психологічної адаптації [2]: перший (початковий) – індивід, який адаптується, засвоює лише правила поведінки, проте система цінностей нового середовища внутрішньо ним не визначається; другий (терпимості) – коли середовище та індивід визнають рівноцінність еталонів поведінки; третій (пристосування «акомодації») – пов'язаний зі взаємною поступливістю: не лише індивід визнає і приймає систему цінностей середовища, але й представники останнього визнають деякі з них; четвертий (повної адаптації «асиміляції») – коли індивід повністю відмовляється від попередніх норм і цінностей та повністю приймає нові.

Індикатором адаптації вважається період уміння утриматись від протиправної поведінки, здійснення соціально корисної діяльності, активність входження в соціальне життя та психологічний комфорт, які закріплюють поновлений соціальний статус індивіда у такому середовищі. Отож, специфічні риси психосоціальної адаптації визначаються змістовною наповненістю адаптаційного процесу.

Отже, актуальність проблеми соціально-психологічної адаптації людини у світі, що постійно змінюється, підсилюється такими умовами як зростання темпу життя, розвитком інформаційних технологій, стрімким зростанням обсягів інформації зумовлює необхідність вивчення адаптаційних можливостей людини.

Література

1. Калюжна Є. М., Цибульська Д. К. Особливості використання біхевіорального підходу в адаптації персоналу до організаційних змін. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2016. № 1(9). С. 43-48
2. Лукашевич М. П., Шандор Ф. Ф., Червона Л. М. Людина. Адаптація. Соціалізація (соціологічний контекст): Підручник. Ужгород : «АУТДОР-ШАРК», 2023. 208 с.
3. Ткачишина О. Р. Соціально–психологічна адаптація особистості як невідемна складова її соціалізації. *Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. Київ, 2006. Т.8. Вип. 1. С. 341 – 348.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УВАГИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Воровська Вікторія,

*здобувачка освіти I курсу спеціальності «Соціальна робота»
Комунального закладу Київської обласної ради «Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

*Науковий керівник: Сидоренко Юлія Вікторівна,
викладачка психолого-педагогічних дисциплін*

Повномасштабна війна створює значну кількість проблем не тільки для українців, а й для всього світу. Фахова передвища освіта переживає постійні зміни та випробування під час свого формування та реформування.

Психофізіологічна готовність студентів педагогічних ЗВО до професійної діяльності – це системне утворення, яке формується поступово, під впливом багатьох чинників. Його можна розглядати на трьох рівнях: як процес, як стан і як результат. Складний баланс свідомих і несвідомих компонентів – мислення, уваги, пам'яті, емоцій, нейродинамічних і темпераментальних властивостей, психомоторики, специфічних навичок, поведінки та адаптаційних можливостей, визначають усі етапи формування такої готовності – від мотивацій до реалізації на рівні дій [3].

Увага це один із найбільш невловних пізнавальних процесів людини. Вона вибіркова, тому що дозволяє на чомусь сконцентруватися, і водночас відволіктися від усього іншого. Але заволодіти повністю увагою людини та змусити її концентруватися на якійсь справі неможливо.

Під увагою, деякі автори, розуміють спрямованість як зосередженість психічної діяльності. Кожен, хто має справу з навчанням, розуміє що вже сьогодні, коли ми говоримо про «інформаційний вибух», про потік інформації, що постійно збільшується, увага студентів інколи не в стані з цим впоратись. Проблема засвоєння і переробки інформації тісно переплітається з проблемами уваги. Розглядаючи увагу як «фільтр» американські вчені стверджують, що увага фільтрує інформацію, пропускаючи якусь її частину та ігнорує іншу [1].

Формування уваги у навчальній діяльності – провідне психологічне та дидактичне завдання. Встановлено, що увага здобувачів освіти буває досить зосередженою і стійкою тоді, коли вони повністю зайняті роботою, коли ця робота потребує від них максимуму розумової та рухової активності. Студентський вік характерний і тим, що в цей період досягають оптимуми розвитку інтелектуальні та фізичні сили.

Увага характеризує активність особистості та її вибіркоче ставлення до предметів і явищ об'єктивної дійсності. Саме в увазі виявляється регульовальна роль психіки та свідомості людини – за їх відсутності неможлива цілеспрямована і послідовна практична діяльність. Для розв'язання будь-якого життєвого завдання від людини потрібний певний обсяг ваги, її стійкість, концентрація та деякі інші властивості. Під стійкістю уваги розуміється здатність суб'єкта не відхилитися від спрямованості психічної активності та зберігати зосередженість на об'єкті уваги. Концентрація уваги – ступінь або інтенсивність її зосередження на певному об'єкті. На стійкість уваги як загальну спрямованість уваги у процесі діяльності значно впливає підвищений інтерес, а ось одноманітні й прості дії знижують її. Концентрація уваги залежить від уміння налаштуватися на роботу, властивостей мислення

(швидкість, гнучкість), обсягу досвіду вчинення дій, що потребують зосередження уваги [2].

Таким чином, оволодіння навчальним матеріалом, який значно ускладнюється, вимагає активізації репродуктивної уяви та уваги, що позитивно позначається на розвитку особистості. Водночас розвивається творча уява у різноманітних видах творчої діяльності (наукової, художньої, технічної та ін.) У ранній юності доволінішим стає запам'ятовування, яке є значно ефективнішим від запам'ятовування мимовільного. Від організації розумової діяльності залежить продуктивність мимовільної пам'яті, роль якої не зменшується. Мимовільно запам'ятовується передусім те, що пов'язане з інтересами, потребами і планами на майбутнє, що викликає сильний емоційний відгук. Розвиток пізнавальної сфери відбувається і за рахунок удосконалення їх здатності до цілеспрямованого зосередження уваги на певних об'єктах і явищах, а також переборювання впливу чинників, які відволікають її. Усе це є свідченням розвитку концентрації уваги. Здобувачі освіти цілком свідомо розподіляють і переключають увагу. Прогрес цих властивостей уваги пов'язаний з розвитком логічного мислення, що є важливою складовою професійного становлення.

Література

1. Заворотченко Л. А. Формування соціально зрілої особистості сучасних випускників в акмеологічному освітньому просторі на уроках психології для 10-11 класів : методичний посібник. Миколаїв, 2018. 326с.
2. Лаврова М. Г., Щербакова Т. М., Щербаков С. В., Тарабрін О. О., Щербаков С. С., Гавриченко Д. Г., Кіріпичнікова К. П. Особливості концентрації і стійкості уваги у студентів вищих навчальних закладів. Інтегративна антропологія. 2015. № 1. С. 67-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ia_2015_1_15
3. Савченко Т. Л. Увага як структурний компонент в системі ознак психофізіологічного забезпечення готовності до професійної діяльності. Актуальні проблеми психології. 2005. Том 5, частина 4. С.203-210.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У РОБОТІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ

Залізник Ольга,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Вивчення емоційного вигорання є досить гострою проблемою. Одним з негативних наслідків зіткнення особистості зі складними умовами сучасного життя є прояв емоційного вигорання як однієї із форм дезадаптації, що характеризується втратою індивідуального творчого настрою стосовно своїх вчинків, дестабілізацією міжособистісних стосунків у системі «людина-людина», прояви агресивності, дратівливості, страху, тривоги, гніву, психосоматичних розладів. Професійна діяльність педагога визнається як одна з найбільш емоційно напружених, пов'язана з великою кількістю непередбачуваних і неконтрольованих ситуацій, з високою мірою особистої відповідальності вчителя тощо.

Термін «емоційне вигорання» був введений Х. Дж. Фрейденбергером в 1974 р. для опису психологічного стану здорових людей, які інтенсивно і тісно спілкуються з клієнтами, пацієнтами та перебувають в емоційно насиченій атмосфері під час надання професійної допомоги.

Існує багато різних поглядів щодо причин та симптомів емоційного вигорання, але науковці сходяться на думці, що основним джерелом вигорання є взаємодія з людьми, яка призводить до професійної деформації особистості та формується під впливом багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів належать: тривалий психологічний та емоційний тиск на діяльність, нестабільність організації діяльності, підвищена виконавча функція та оперативна відповідальність, несприятлива атмосфера професійної діяльності. До внутрішніх факторів належать: емоційна ригідність, сильна інтеріоризація професійної діяльності та недостатня мотивація до професійної діяльності [1].

До основних факторів, що призводять до формування емоційного вигорання, належать: 1) Особистісний (емоційна ригідність, низька самооцінка, дуже висока або дуже низька мотивація до успіху, високий рівень емпатії, реакція на стресові ситуації, вік, досвід роботи); 2) Рольовий (невизначена роль, невдоволення професійним та особистісним зростанням, низький соціальний статус); 3) Організаційний (нестабільна заробітна плата, графік роботи нерегулярний, конфлікти з колегами та керівництвом) [2].

В науковій літературі існує декілька теорій, що виділяють стадії емоційного вигорання. Дж. Грінберг пропонує розглядати емоційне вигорання як п'ятиступеневий прогресуючий процес [3]: *перша стадія* – «медовий місяць». Працівник зазвичай задоволений роботою і завданнями, відноситься до них з ентузіазмом; *друга стадія* емоційного вигорання «нестача палива». З'являються втома, апатія, можуть виникнути проблеми зі сном; *третьа стадія* емоційного вигорання (хронічні симптоми). Надмірна робота без відпочинку, приводить до таких фізичних явищ, як виснаження і схильність до захворювань; *четверта стадія* емоційного вигорання (криза), розвиваються хронічні захворювання, а в результаті чого людина частково або повністю втрачає працездатність; *п'ята стадія* емоційного вигорання «пробиття стіни». Фізичні і психологічні проблеми переходять в гостру форму і можуть спровокувати розвиток небезпечних захворювань.

Емоційне вигорання та синдром професійного вигорання вчителів стали проблемними явищами сучасних закладів освіти, оскільки основна вікова група педагогів – це педагоги з понад 10-15 річним педагогічним стажем. А це вказує на наявність великої кількості стресорів у педагогічній діяльності: соціальну оцінку, невизначеність, повсякденну рутину, пандемічний період та війна.

К. Маслач умовно розділяє симптоми емоційного вигорання на фізичні, поведінкові й психологічні. Фізичні симптоми, такі як втома, відчуття виснаження і безсоння, можуть бути першими сигналами емоційного вигорання. Поведінкові і психологічні симптоми можуть проявлятися у вигляді зниження ентузіазму, розчарування, невпевненість, провини, звернення уваги на деталі, підозрілість, дистанціювання від клієнтів і колег, загальна негативна настанова на життєві перспективи та зловживання алкоголем і наркотиками. Таким чином, емоційне вигорання може відбуватися поступово, тому виявлення його симптомів на ранньому етапі може допомогти запобігти серйозним наслідкам для здоров'я і професійної діяльності.

Отже, представники професії типу «людина-людина», найбільше схильні до розвитку синдрому емоційного вигорання, що, призводить до психічного дискомфорту, зниження задоволеності професійною діяльністю, появи психосоматичних порушень, які безпосередньо впливають на якість життя працівників. Тому збереження психологічного здоров'я педагогічних працівників є надзвичайно актуальним завданням як для освітянської діяльності, так і для суспільства в цілому.

Література

1. Думанська Г. Синдром емоційного вигорання у педагогів: *Психолог.* 2010. № 45. С. 3-5.
2. Зайчикова Т. В. Вплив синдрому «емоційного вигорання» на професійне становлення педагога. *Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: матер. міжнар. наук. конф., присвяченої 35-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С. Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ).* Т. 4. Київ : Міленіум, 2002. С. 131-135.
3. Міщенко М. С. Теоретичний аналіз феномену емоційного вигорання особистості. *Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ялта (15-16 березня 2012 року).* Ялта: РВНЗ КГУ, 2012. Ч. 3. С. 84-87

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «АРТ-ТЕРАПІЯ»

Шкляр-Мезенцева Вікторія,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Арт-терапія це лікування мистецтвом, на основі людської здатності утворювати навколишнє середовище та оптимізувати свої зв'язки з ним у видаленій символічній формі. Використання художньої терапії дозволяє працювати на несвідомому рівні, з думками та почуттями, які здаються непереборними для людини.

Арт-терапія є методом розвитку змін свідомих та несвідомих сторін психіки людини і дитини з різними напрямками форм та видами мистецтв. Цей метод побудований на використанні мистецтва як символічну активність. Основною метою арт-терапії є гармонія внутрішнього стану клієнта, відновлюючи здатність людини знайти в ньому оптимальну рівновагу, що сприяє активному життєдіяльністному розширенню та його стану.

Арт-терапевт і художник А.Хілл, який виявив терапевтичні можливості рисунку і малярства для хворих на туберкульоз, стверджував, що цінність арт-терапії полягає у тому, що вона «повністю оволодіває розумом, як і руками, і вивільняє творчу енергію зазвичай стриманих пацієнтів». Це, на думку А.Хілла, спонукає пацієнта «створювати міцну систему оборони від нещастя» [6].

Американська дослідниця М. Наумбург, яка також стояла біля витоків арт-терапії, почала використовувати термін «арт-терапія» у своїх роботах. Її модель арт-терапії базувалася на ідеї про вивільнення несвідомого за

допомогою спонтанного мистецького, творчого вираження; про трансферентні взаємостосунки між пацієнтом і терапевтом, а також спонукання до вільних асоціацій [2].

Однією з найвідоміших сучасних дослідниць арт-терапії вважають американську вчену К. Малкіоді зауважує, що мистецтво є потужним засобом спілкування. Загальновідомим є той факт, що вираження за допомогою мистецтва є способом візуалізації думок і почуттів, які є болісними, щоб висловлювати їх вербально. Творчість використовують у психотерапії не лише тому, що це – свого роду інша мова, але й тому, що їй властива здатність допомагати людям будь-якого віку досліджувати власні емоції і переконання, зменшувати стрес, розв'язувати проблеми, конфлікти і загалом покращувати стан [7, с.9].

Д. Едвардс стверджує, що арт-терапією є форма психотерапії, що використовує образотворення, щоб дослідити і полегшити процес мислення, внутрішні конфлікти особистості, які є причиною емоційної тривожності індивідуума [5, с.4].

Американською Асоціацією Арт-терапевтів у 2017 році, згідно з яким арт-терапія – це інтегративна професія, що перебуває на межі двох галузей: психічного здоров'я і соціального забезпечення, і покликана покращувати життя кожної окремої особистості, сімей, спільнот за допомогою активної творчості, створення предметів мистецтва і людських переживань у процесі психотерапії [4].

Арт-терапія – процес усвідомлення себе і світу. У творчості втілюються почуття, надії і страхи, очікування і сумніви, конфлікти і примирення. Творчі можливості як дитини, так і дорослого, реалізовані в процесі арт-терапії, припускають інтелектуальний, емоційний розвиток та розкриття творчого потенціалу особистості. Переживання моменту творення дає сили для подолання перешкод і вирішення внутрішніх і зовнішніх конфліктів [1].

В даний час широко використовується арттерапевтичні методи в мистецтві, що призвело до створення скарбниці, казкотерапія, музична терапія, ізотерапія танцювальна терапія, маскотерапія, піскова терапія, глинотерапія, фототерапія, кольоротерапія та інше. Крім того, художня терапія включає в себе вишєвкотерапію, ліплення, моделювання з паперу, фарбами, каменю, різьбленням деревини, мозаїки, вітражі, вироби із хутра та тканини, шиття тощо [3]. Ці арттерапевтичні методи мають свої відмінності та особливості, які визначаються як жанрова приналежність до певного типу мистецтва, а також напрямок технологій медичного застосування психокорекції.

Таким чином, в арт-терапевтичному процесі людина отримує цінний досвід позитивних змін, поступово відбувається поглиблене самопізнання, самоприйняття, гармонізація внутрішнього світу людини та особистісне зростання, що сприяє самовизначенню та самореалізації особистості.

Література

1. Буркало Н. І. Арт-терапія в сучасній психології. *Психологічний часопис*. 2019. Т. 5, № 9. С. 189-204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2019_5_9_15 (дата звернення: 12.01.2024)
2. Головатюк І. Г. Арт-терапія у зарубіжній науковій традиції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 2 (41). С.63-66.
3. Локарева Г. В., Рись М. Ю. Використання засобів музичної терапії в самореалізації дітей з особливими потребами. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. №2. С. 129-133

4. American Art Therapy Association. URL: <https://arttherapy.org/about-art-therapy> (дата звернення: 12.01.2024)
5. Edwards D. Art Therapy: Creative Therapies in Practice. London : SAGE, 2014. 198 p.
6. Hill A. Art versus Illness: A Story of Art Therapy. G. Allen and Unwin, 1948. 94 p.
7. Malchiodi C. A. Handbook of Art Therapy. London ; NY : The Guilford Press, 2003. 480 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРИЧИН ТА УМОВ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

*Говгаленко Дарина,
здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Трофименко Наталія Євгенівна**,
старший викладач*

Упродовж останніх років інтерес до проблеми асоціальної поведінки значно зріс, що зумовлено посиленням кризових явищ у суспільстві. У сучасних умовах постає необхідність дослідити причини, форми, динаміку асоціальної поведінки; визначити ефективні засоби соціального контролю.

Психологічні аспекти проблеми асоціальності висвітлюються у дослідженнях Ч. Беккарія, Л. Божович, Б. Братуся, С. Белічевої, М. Вебера, Е. Дюркгейма, А. Коваленко, Н. Максимової, С. Максименка, Р. Міллза, Л. Орбан-Лембрик, М. Савчина, Н. Смелзера, П. Сорокіна, Г. Федоришин, Е. Феррі, Е. Фромма, Ю. Швалба та інших учених [7].

Водночас попри досить значну кількість досліджень, присвячених вивченню відхилень поведінки неповнолітніх, проблема профілактики асоціальної поведінки підлітків, зокрема заснована на розвитку їхнього самоусвідомлення, ще не дістала достатнього науково-методичного розв'язання.

Психологічні дослідження проблеми асоціальної поведінки та суміжних проблем хоч і численні, проте досить розрізнені, а їх термінологічний апарат є неузгодженим або суперечливим. У зарубіжних і вітчизняних психологів немає єдиної точки зору на визначення поняття «асоціальна поведінка», що ускладнює наукові дослідження, розроблення діагностичного інструментарію, створення і впровадження ефективних профілактичних та корекційних програм [1].

Актуальність дослідження з проблеми асоціальної поведінки неповнолітніх визначається соціальною значущістю проблеми. З кожним роком зростає число проявів асоціальної поведінки у молодіжному середовищі, що зумовлює необхідність пошуку нових, більш ефективних шляхів її профілактики

У психологічній літературі розуміння асоціальної поведінки розмите, семантичне навантаження цієї категорії перетинається з девіантною та деякими іншими видами поведінки людини. Це зумовлено тим, що асоціальна

поведінка давно вийшла за межі суто психологічної категорії, вона вивчається в межах різних підходів (клінічного, кримінологічного, психологічного тощо).

Відстежено перетинання понять «асоціальна поведінка» та «девіантна поведінка», зміст яких у різних психологічних джерелах перетинається.

З'ясовано, що асоціальна поведінка визначається науковцями як поведінка з відхиленнями від соціальних норм, тобто як окремі вчинки або сукупність людських дій та вчинків, що суперечать загальноприйнятим у суспільстві правовим і моральним, культурним нормам, соціальним правилам та обов'язкам [2].

На основі аналізу наукових праць зарубіжних і вітчизняних науковців поняття «асоціальна поведінка» розуміємо як порушення громадського порядку, що суперечить соціальним нормам і вимогам, дотриманню прав та інтересів інших членів суспільства, в основі котрої є легковажна поведінка, що виявляється у свідомому чи несвідомому нехтуванні особою своєю безпекою з порушенням моральних чи культурних норм.

Визначено, що психологи розрізняють такі види асоціальної поведінки: несхвалювана (епізодичні пустощі, пустощі); девіантна (морально-негативні прояви і проступки); делінквентна (предзлочинна); злочинна; деструктивна [3, 4].

На основі аналізу психологічної літератури з'ясовано причини асоціальної поведінки підлітків: ідеологічна, втрата особистістю морально-ціннісних орієнтирів, соціальні, економічний, виховний потенціал сім'ї, вплив політики держави в галузі освіти, негативна взаємодія особи та середовища.

До комплексу умов формування асоціальної поведінки в підлітковий період відносимо: соціальні, політичні, ідеологічні, моральні, економічні, соціально-побутові, соціально-технічні, соціально-культурні, національні, соціально-демографічні, організаційно-управлінські, соціально-правові, генетичні, соціально-медичні, інформаційні, соціально-виховні, кримінальні, кримінологічні, соціально-психологічні.

У нашому дослідженні поняття «підліток з асоціальною поведінкою» розуміємо як неповнолітній із соціальними відхиленнями в поведінці, котрий здійснює вчинки, що не відповідають вимогам чинного законодавства та нормативних актів. Це в основному психічно і фізично здоровий учень з певним негативним життєвим досвідом, деформованими соціально-етичними знаннями, нездоровими звичками та потребами, зіпсований неправильним вихованням чи асоціальним впливом певного середовища.

Проявами асоціальної поведінки підлітків є системне ухилення від навчання та трудової діяльності, бродяжництво, вандалізм, садистичні схильності та дії, рання алкоголізація та наркотизація, аутоагресивна поведінка, антисоціальні дії сексуального характеру.

Подальше дослідження спрямоване на дослідження особливостей асоціальної поведінки підлітків, підготовку психологічних рекомендацій батькам і вчителям щодо профілактики асоціальної поведінки в підлітковому періоді.

Література

1. Басенко О. М. Психосоціальні передумови розвитку життєстійкості у підлітків в умовах воєнного конфлікту. *Український психологічний журнал*. 2019. № 2 (12). С. 27–48.

2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків. У 2 ч. Ч. 2. Практична частина. Київ, 2016. 193 с.
3. Корнещук В. В., Волошенко М. О., Олло В. П. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків : навч. посіб. Херсон : Олді плюс, 2021. 136 с.
4. Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки : навчально-методичний посібник. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
5. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч.- метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 368 с.
6. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід : монографія / О. Янкович, О. Кікінежді, І. Козубовська, В. Поліщук, Г. Радчук та ін. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 300 с.
7. Яновська Т. А. Особливості прояву девіантної поведінки у старших підлітків. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 91–94.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Кравченко Аліна,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

*Науковий керівник - **Трофименко Наталія Євгенівна,***

старший викладач

Конфлікти у сімейному житті є актуальними в наш час. Адже люди не завжди можуть, інколи й не хочуть, розуміти один одного. Сварки трапляються не тільки з людьми, між якими існує неприязнь, а й між тими, які живуть поруч, люблять, створюють сім'ю. Сімейні конфлікти впливають не тільки на стосунки батьків, а й на розвиток дитини.

Сім'єю називається соціальний інститут, стійка форма взаємовідносин між людьми, в рамках якого здійснюється основна частина їх повсякденного життя: сексуальні відносини, дітонародження, первинна соціалізація дітей тощо. Сім'я це найсильніше джерело емоційних реакцій, в добрій нагоді забезпечує людині підтримку, прийняття.

Шлюб є суспільним інститутом, що регулює відносини між статями, тобто це історично змінна соціальна форма відносин між чоловіком і жінкою, за допомогою якої суспільство впорядковує і санкціонує статеве життя, встановлює їх подружні, а також батьківські права і обов'язки. Тобто, поняття «сім'я» на відміну від поняття шлюбу призначене для характеристики складної системи взаємин подружжя, їхніх дітей, інших родичів.

Тематика конфліктів має величезне значення для вирішення різних проблем сім'ї. Конфлікти це явище, яке неможливо уникнути в будь-яких сферах життєдіяльності людини, і особливо, як вважають психологи - в сімейному житті.

Конфлікт – це різке загострення зіткнень (суперечностей) двох і більше людей під час вирішення певної проблеми, яка правило ділової чи особистої, значимої для сторін конфлікту. Конфлікт це соціальне явище, закладене природою життя. У сімейному житті конфліктів не уникнути, і тому він має розглядатися як природний процес, що відбувається у людському житті. Не варто його побоюватися, він не завжди веде до руйнування, і це цілком природне явище людської взаємодії [6, с. 55].

Особливість сімейних конфліктів у тому, що психічний стан подружжя може перетворитися на стресовий, що може спотворювати людську психіку. Негативні переживання у духовному світі людини загострюються, у процесі чого в людини виникає стан порожнечі і все здається байдужим. Це сімейні конфлікти, які є однією з найпоширеніших форм конфліктів. Унікальність сімейних відносин визначає не лише специфіку виникнення та перебігу конфліктів у сім'ї, а й особливий вплив на психічне та соціальне здоров'я всіх її членів [1, с. 46-51]. Таким чином, можемо зазначити, що сімейний конфлікт – це протистояння між членами сім'ї на основі зіткнення протилежних мотивів та поглядів.

В. Турбан визначає сімейні конфлікти, як загострення міжособистісних відносин у сімейній групі, коли позиції, цілі, відносини сторін стають несумісними, взаємовиключними або сприймаються як такі. У разі розбіжності, вона носить суб'єктивний характер, немає об'єктивної несумісності і, отже, можна відновити сімейний баланс різних стадіях розвитку сім'ї [5, с. 444].

Н. Вахняк, зазначає, що сімейні конфлікти – це коли члени родини мають зіткнення в своїх поглядах, мотивах. Вони мають свої особливості, які потрібно враховувати коли вирішується конфлікт. Важливим чинником відносин у сім'ї є те, що їх головний зміст становлять міжособистісні стосунки, правові обов'язки, зумовлені реалізацією функції сім'ї: репродуктивної, економічної, виховної, комунікативної, господарсько-побутової, емоційної та функції соціального захисту. Але які ж, все ж таки, причини виникнення конфліктів між батьками та дітьми? [2].

Сімейні конфлікти діляться, в залежності від суб'єктів взаємодії, на конфлікти між подружжям, між дітьми і батьками, між подружжям та іншими членами сім'ї. Такі конфлікти можуть грати, як негативну, так і позитивну роль, яка сприяє особистісному зростанню, зміцненню сім'ї, сприятливому розвитку взаємин подружжя і всіх їх членів сім'ї, тоді як деструктивний конфлікт руйнує сім'ю і взаємини. Але які б не були обставини і причини, будь-який конфлікт вимагає уваги і вміння з управління і вирішення сварки. Для досягнення всіх цілей потрібно знати які бувають причини виникнення і механізми розвитку конфліктів, що зумовлюють їх чинники.

Причинами сімейних конфліктів є широкий спектр обставин, зокрема: індивідуально-психологічні (відмінності у здоров'я, сексуальні та психологічні розлади); соціально-психологічні (міжрелігійні конфлікти, пов'язані з регулюванням та розподілом сімейного бюджету); фонові чинники (соціально-політичні та соціально-економічні, що впливають на ціннісні відмінності подружжя, рівень життя сім'ї, її фінансове становище); морально-психологічні (випадки зради, брехні, подвійних стандартів) [3].

Залежно від таких критеріїв, як частота, глибина та гострота конфлікту в сім'ї, діляться на: конфліктні; невротичні; проблемні; кризові сім'ї.

Основні етапи конфлікту: 1. Виникнення та формування конфліктної ситуації; 2. Розуміння конфліктної ситуації хоча б одним із учасників соціальної взаємодії та емоційне переживання даного факту; 3. Початок відкритої конфліктної взаємодії; 4. Формування відкритого конфлікту [4].

На початковому періоді сімейного життя настає важкий період для формування єдиних потреб, інтересів, звичок, смаків, поглядів. Далеко не кожна пара здатна витримати випробування повсякденного сімейного життя. Міцність шлюбу залежить багато в чому від того, наскільки молоде подружжя в період формування свого осередку суспільства зуміє адаптуватися, освоїти

нові ролі, створити атмосферу взаєморозуміння та поваги. Деякі з конфліктів пов'язані з нездатністю або небажанням подружжя пристосуватися до мінливих умов життя, а деякі з відсутністю об'єктивних можливостей для такої адаптації.

Отже, конфлікт – це різке загострення зіткнень (суперечностей) двох і більше людей під час вирішення певної проблеми, це соціальне явище, закладене природою життя. У сімейному житті конфліктів не уникнути, і тому він має розглядатися як природний процес, що відбувається у людському житті. Не варто його побоюватися, він не завжди веде до руйнування, і це цілком природне явище людської взаємодії. Причини конфліктів у сім'ї часто залежать не лише від подружжя, а й від показників соціального оточення сім'ї. В основі сімейних конфліктів лежить неадекватність сприйняття, незрілі відносини взаємозалежності – відносини, які служать для зміцнення та задоволення невротичних потреб у домінуванні, захисті, опіці та суперництві.

Література

1. Бевз Г. М. Прийомна сім'я : соціально-психологічні виміри : Монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2010. С. 46-51
2. Вахняк Н. В. Понятійно-термінологічний апарат сутності молоді сім'ї. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія»,* (Ч. 3). 2014. 45, 38–45.
3. Дідук І. А. Сім'я як чинник політичної ідентифікації особистості. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України.* За ред. Максименка С. Д. К., 2001. Т. III, ч. 4. С. 60–64.
4. Римаренко І. В. Зміна шлюбно-сімейних відносин в Україні. *Науковий огляд.* 2019. Т. 6. № 59. С. 28–44.
5. Турбан В. В. Сімейний конфлікт як предмет дослідження у практичній психології. *Актуальні проблеми психології.* 2016. Т. 10, Вип. 28. С. 444-453.
6. Турніна О. Л. Діагностика та психологічні шляхи розв'язання конфліктів у молодих подружніх парах. 2018. 203 с. URL: http://medpsychology.pp.ua/rozvyazannya_konfliktiv (дата звернення: 06.04.2024)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пащенко Анна,

здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Самооцінка являє собою складний за своєю психологічною природою феномен. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що самооцінці як особистісному утворенню відводиться центральне місце, зокрема, у працях І. Беха, Л. Божовича, Л. Виготського, У. Джемса, П. Дячука, Е. Еріксона, М. Заміщак, А. Захарової, О. Кононко, Г. Костюка, С. Максименка, К. Роджерса, М. Савчина, В. Століна, К. Ушинського, К. Хорні та інших учених.

У молодшому шкільному віці продовжується процес самопізнання та вироблення ставлення до себе, формується новий рівень потреб, що дають змогу школяреві діяти, керуючись метою, моральними вимогами, почуттями.

У молодшому шкільному віці, відповідно до концепції Е. Еріксона, формується таке особистісне утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції, а також почуття диференційованості своїх можливостей. Із засвоєнням дітьми моральних норм і цінностей, моральної поведінки у них відбуваються зміни у морально-поведінковій сфері [2].

І. Бех зазначає, що низька самооцінка у людини будь-якого віку пов'язана з глибоким внутрішнім дискомфортом, і тому вона знижує її адаптативні можливості. Різде зниження самооцінки може зумовити афективний (емоційний) зрив навіть у дорослої, досить спокійної і врівноваженої людини. У дітей із заниженою самооцінкою виникають труднощі пристосування до умов реального життя [1].

М. Савчин стверджує, що моральні норми, ідеали, цінності, звички стають реально діючими, якщо вони присвоюються, включаються у самосвідомість особистості, стають Я-цінностями, коли центром моральної самосвідомості є інша людина як безумовна цінність незалежно від її особливостей та об'єктивних чи суб'єктивних стосунків із нею. Дуже важливо, щоб дитина вмiла розуміти іншу людину, морально ідентифікувати себе з іншим, прагнула емоційно відгукнутися на проблеми іншого, а відтак адекватно оцінювати себе як суб'єкта моральної поведінки та діяльності [5].

На думку К. Роджерса, самооцінка є, власне, не стільки оцінкою, скільки стилем ставлення до себе, загальною життєвою установкою. Згідно з поглядами У. Джемса, самооцінка може виявлятися у вигляді задоволення і незадоволення собою. Задоволення особистості собою відображає високий рівень її самоповаги [2].

Самооцінка виступає одним з найважливіших чинником мобілізації людиною власних сил, реалізації задумів, творчого потенціалу. Самооцінка, як механізм саморегуляції, задіяна у всіх сферах життєдіяльності особистості: поведінка, будь-яка діяльність (навчальна діяльність), спілкування, пізнання. Також самооцінка включена у мотиваційну сферу особистості.

У Великому психологічному словнику самооцінка розглядається на трьох рівнях: адекватна (нормальна), занижена самооцінка та завищена самооцінка [4].

Щодо завищеної самооцінки – то вона також формується під впливом різноманітних факторів. Як правило, люди у яких завищена самооцінка, часто переоцінюють себе, власні дії, вчинки. Такі люди вважають, що навколишні люди їх постійно недооцінюють, через це у них формуються такі якості як: зарозумілість, недружелюбність, гордовитість, агресивність тощо. Вони постійно хочуть довести те, що вони найкращі, а всі інші – набагато гірші за них; відзначаються самовпевненістю, що проявляється у перевазі над іншими людьми. Люди із завищеною самооцінкою потребують постійної уваги до себе, визнання власної переваги. Часто виникають ситуації, коли інші люди уникають спілкування з людьми, у яких завищена самооцінка. Найпоширенішим чинником виникнення завищеної самооцінки також є виховання. Якщо дитина зростає у сім'ї, де кожен сам відповідає за свої дії – виникає завищена самооцінка. Стосунки між членами сім'ї ширі, доброзичливі. Дитина постійно бачить успіх своїх батьків, при цьому, намагається самостійно вирішувати власні проблеми та долати життєві перешкоди. Дії дитини завжди віднаходять підтримку та схвалення з боку батьків. Так, дитина зникає до того, що у житті є певні труднощі, перешкоди, сама їх вирішує та усвідомлює власні сильні сторони.

Під адекватною самооцінкою слід розуміти самокритичність, впевненість в власних діях та вчинках, вимогливість до себе. Люди з адекватною самооцінкою впевнені у собі, вони сприймають себе адекватно та конструктивно, вміють визначати пріоритети для себе у житті, віднаходити різноманітні способи вирішення поставлених цілей та завдань. Для дітей молодшого шкільного віку, показниками адекватної самооцінки є такі, як: вміння точно, безпомилково співвіднести власні прагнення та можливості; проектування власних цілей та їх досягнення; вміння надавати конструктивну критику; прагнення передбачати результати власних дій [3].

Отже, самооцінка формується під впливом оточення, і якщо вже стає стійкою, дуже важко піддається зміні. Подолати труднощі щодо зміни самооцінки можливо за умови зміни ставлення оточуючих до себе, власних дій (рідних, однолітків, вчителів тощо). Можна стверджувати, що формування адекватної самооцінки дуже залежить від справедливої оцінки оточуючих. Важливим завданням є батьків та вчителя є: допомогти молодшим школяра, у яких занижена самооцінка – підняти її, повірити у власні сили, можливості, допомогти зрозуміти свої цінність та значимість. Дослідники зазначають, що від рівня адекватності самооцінки особистості залежать її розвиток, вміння налагодити контакт з іншими людьми, характер спілкування з оточуючими.

Отже, самооцінка є основним новоутворенням періоду молодшого шкільного віку, а процес її формування відбувається в умовах спільної навчальної діяльності. Самооцінка визначає відношення учнів до себе, опосередковує досвід їх моральних дій, спілкування з іншими учасниками освітнього процесу, впливає на поведінку та діяльність, яка ґрунтується на моральних принципах, відображає міру задоволеності собою. Формування самооцінки впливає на подальше життя, дії та вчинки людини.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : навчально-методичний посібник. Київ : Либідь, 2003. 848 с.
2. Варгата О. В., Міхеєва Л. В. Психологічні особливості формування самооцінки молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 64, Т. 1. С. 70-74
3. Дячук П. В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : монографія. Умань : П.П. Жовтий О.О., 2016. 210 с.
4. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ : Вища шк., 1982. 214 с.
5. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. 2-е вид., стереотип. Київ : Академвидав, 2009. 360 с.

ТРУДНОЦІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Капелюх Руслан,

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Трофименко Наталія Євгенівна,

старший викладач

Зміни у суспільному житті неможливі без активізації духовного потенціалу особистості. Закон України «Про освіту» акцентує увагу на тому, що в умовах формування нових соціально-економічних відносин, переходу від

авторитаризму до гуманного демократичного суспільства система виховання повинна ґрунтуватися на духовних цінностях. Тому створення необхідних умов для гармонійного розвитку та виховання підростаючого покоління – пріоритетне завдання будь-якого цивілізованого суспільства.

Молодший шкільний вік – сензитивний період для формування морально-духовної культури, бо саме тут закладається підґрунтя для етичних знань, переконань та ряду інших необхідних передумов наступного розвитку духовного потенціалу людини. Отже, правильно організована діяльність, в якій школяр – не просто пасивний суб'єкт, а виступає творцем, активним учасником подій, відчуває своє зростання, викликає позитивні почуття, формує моральні якості й цінності, які згодом реалізуються в конкретних добродійних вчинках.

Початкова школа – важливий етап у житті школярів, оскільки саме в цей період відбувається перебудова свідомості дитини, її емоційної сфери, соціальна та психологічна адаптація до умов школи [4].

Посилення явищ дезадаптивного характеру в навчально-виховному процесі пов'язане із збільшенням непрогнозованих критичних ситуацій у повсякденному житті, особливо, як свідчить практика роботи школи, вони загострюються в момент вступу до школи, період первинного засвоєння вимог, які висуває нова соціальна ситуація. Водночас психологічні характеристики молодшого шкільного віку можна вважати найбільш сензитивними до навчально-виховних впливів, що робить можливим проведення ефективної роботи з профілактики й корекції емоційної дезадаптації учнів початкової школи.

Наукове обґрунтування індивідуально-психологічних та соціально-психологічних факторів емоційної дезадаптації є важливим завданням сучасної практичної психології. У психологічній літературі проблема адаптації є досить традиційною. На її особливості звертали уваги такі дослідники як Ю. А. Александровський, Г. О. Балл, Ф. Б. Березін, П. С. Кузнецов).

Науковці Я. Стреляу, В. В. Суворова та ін. розкрили особливості прояву адаптаційних процесів у різних видах діяльності; І. С. Булах, Г. Гартманн, Н. Квінн, Д. Келлі, М Раттер, Г. О. Хомич) прокоментували фактори, які детермінують цей процес.

Про явище, протилежне процесу адаптації, – дезадаптація – як процес, пов'язаний із переключенням з одних умов життя й, відповідно, звиканням до інших, наголошували науковці Л. М. Бережнова, О. В. Хухлаєва та ін.

Серед найбільш універсальних проявів психічної дезадаптації називають преневротичні порушення, невротичні реакції та стани (Ю. А. Александровський, Ю. Ф. Антропов, Н. М. Заваденко, Т. Ю. Проскуріна, Т. Ю. Успенська, Г. О. Хомич, Ю. С. Шевченко) [1].

Причини неуспішності молодших школярів у навчанні різні. Часто невдачі на першому році навчання можуть бути напряму пов'язані з самим навчальним процесом. Це означає перевантаження навчального змісту, надмірні вимоги до програм і переповненість класів учнями, які не можуть розумно реалізувати індивідуальне та диференційоване навчання. Все це призводить до перевантаження, з яким учень не може впоратися без належної допомоги вчителя. Тому що для цього потрібна не тільки вправність, а й велике терпіння і працездатність.

Відмова від навчання в школі також може бути наслідком недорозвинення зорового, слухового аналізаторів, мови, моторики, зниження

розумових здібностей у дітей без виражених місцевих вад. У той же час учні мають значні проблеми з навчанням, що відносить їх до категорії постійних невстигаючих. Ці порушення були незначними і залишилися непоміченими вчителями.

У педагогічній практиці трапляються й такі випадки, коли неуспішність у перший рік навчання спричинена не сформованістю в дитини мотивації до шкільного навчання. Без цілеспрямованої допомоги та підтримки вчителя така дитина виявляє пасивне ставлення, не бере участі у фронтальній роботі на уроці, віддаючи перевагу ігровій діяльності. У таких випадках педагоги повинні зосередити свою увагу на розвитку потреби та інтересу до навчальної діяльності. Тобто зацікавити процесом і результатом роботи, не дати дитині лінуватися на уроці. Дуже важливо налагодити відповідний контакт і співпрацю між педагогами та дітьми. Без цієї роботи спілкування дитини з друзями та вчителями буде обмеженим, що позначиться на темпах розумового розвитку, а розрив між нею та друзями збільшуватиметься в міру дорослішання [1].

У деяких учнів молодшого шкільного віку виникають труднощі в навчанні через тимчасову затримку розумового розвитку або порушення темпів розвитку, що проявляється у формі психофізичної або просто психологічної інфантильності. У початковій школі поведінка, інтереси, мотивація і темп діяльності цієї групи з дітей формуються на дошкільному рівні. Перераховані вище характеристики заважають дітям молодшого віку справлятися із завданнями, що вимагають складних видів спонтанної діяльності на уроках у школі. Діти потребують індивідуального підходу, допомоги педагогів і родини з перших днів перебування в школі, щоб подолати або запобігти дитячості.

На сьогоднішній день зростає кількість дітей, які страждають від тривоги, а почуття страху та невпевненості в собі йдуть рука об руку, що негативно впливає на самооцінку. Тому дитина не зможе правильно оцінити свої здібності і може зазнати невдачі в житті. Молодший шкільний вік – важливий період у житті, коли активно формується особистість людини. Однак страх, який обмежує пізнавальні потреби дитини, може серйозно перешкоджати гармонійному розвитку, заважати повноцінній соціалізації і навіть стати передумовою соціалізації [5].

Отже, становлення особистісного розвитку молодшого школяра не є ізольованим процесом. Він тісно пов'язаний із його соціальним та загальнопсихічним розвитком, тобто здійснюється у контексті становлення цілісної особистості. У процесі становлення особистості в результаті взаємодії емоцій, почуттів, моральних знань, навичок та звичок виникають специфічні для морального формування найважливіші особистісні новоутворення. Останні збагачують особистість учня і є передумовою для подальшого засвоєння соціального досвіду та його морального розвитку.

Засвоєння молодшим школярем моральних взаємин, як окремих видів психологічних ставлень, передбачає певний ступінь розвитку у нього довільності, самооцінки, мотиваційної та емоційної сфер. Тому важливо організувати навчально-виховний процес так, щоб максимально сприяти розвитку в учнів позитивної «Я-концепції», впевненості у своїх силах, відкритості, гуманності.

Література

1. Ілляшенко Т. Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. *Початкова школа*, 2003. № 5. С. 61–63.

2. Ковалевська А. Причини та види страхів молодших школярів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. № 26. Ч. 2. Ялта : РВВ КГУ, 2010. С. 238–240.
3. Кононко О. Л. Запорука особистісного зростання дошкільника. *Дошкільне виховання*. 1999. № 10. С. 3–5.
4. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
5. Тихонова М. І. Форми емоційної дезадаптації першокласників *Психологія. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. К., 2002. Вип. 16. С. 144–147.

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА

Сушко Олеся,

*здобувачка вищої освіти I курсу спеціальності «Право»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»,
Науковий керівник: Пономаренко Тетяна Ігорівна,
доктор філософії у галузі психології, доцент*

Питання іміджу є надзвичайно важливим в умовах сьогодення. Оскільки успіх юристів, які представляють професію, безпосередньо залежить від суспільного попиту на їхні послуги, головним завданням юристів є не лише завоювання авторитету серед колег, а й досягнення певного рівня доброго іміджу. Це пов'язано з тим, що багато клієнтів, в першу чергу, оцінюють імідж юристів та юридичних фірм, а не їхні юридичні знання. Представникам у залі суду також необхідно дотримуватися певного іміджу у взаємодії з іншими учасниками процесу, у своїх виступах у суді та під час захисту.

Аналіз літератури показав, що існує великий інтерес до проблеми формування іміджу фахівців правових спеціальностей. Цим питанням займалися Синеокий О. В., Смоленський М. Б., Трембіч А., та інші.

Перш за все, потрібно визначити, що саме мається на увазі під терміном «імідж». Згідно зі «Словником іншомовних слів» «Імідж – це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи, в суспільній або індивідуальній свідомості засобами масової комунікації і психологічного впливу» [5]. Іншими словами, іміджі особистості – це образи, які формуються в уяві людей і викликають певні установки, які оцінюються людьми і проявляються у вигляді позитивних або негативних думок про конкретну людину. Імідж формуються за допомогою зору та слуху. З огляду на це, імідж можна визначити як образ людини, який сприймається і передається у взаємодії з іншими людьми.

Імідж юридичної фірми часто визначають як мінімально прийнятний рівень якості професійного обслуговування, про який повідомляють клієнтам, колегам та професійній спільноті в цілому [6]. Рівень іміджу формує відповідну репутацію. Репутація – це громадська думка про особу чи явище, репутація або усталена думка, яка впливає на ставлення громадськості до цієї особи чи явища [1]. Таким чином, репутація – це ставлення громадськості, що формується роками, тоді як імідж – це штучно створений образ юриста чи юридичної фірми з метою здобуття авторитету серед потенційних клієнтів та колег. Наразі серед українських юристів досить поширеним явищем є звернення до іміджмейкера – експерта, який може допомогти створити та сформувати позитивний імідж клієнта та свій професійний імідж.

Завданням адвоката є захист прав громадян, через це кожному представнику професії важливий рівень довіри клієнта, заради якого слід дотримуватися певних правил поведінки. Насамперед, потрібно бути професіоналом своєї справи, ставитись з повагою до клієнтів, колег, опонентів та учасників судового розгляду. В нашій країні норми поведінки адвокатів закріплені на законодавчому рівні. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики (далі – Правила) як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Саме в цих Правилах передбачені основні норми поведінки представників адвокатської справи. Зокрема, вони мають слідкувати за своєю поведінкою не тільки під час виконання своїх професійних обов'язків, а й у повсякденному житті, слідкувати за коректністю власної поведінки в соціальних мережах, адже спілкування в мережі вже давно вийшло на новий рівень і там, як і при живому спілкуванні, необхідно дотримуватись правил поведінки та етикету [3].

Через високий рівень правового нігілізму в Україні громадяни скептично ставляться до системи захисту та правоохоронних органів. Адвокатура спілкується з широким колом людей і захищає людей незалежно від складності різних ситуацій і справ. Не дивно, що літературна стигма «адвоката диявола» стала популярною в суспільстві. Іншими словами, цей образ у певному сенсі формують і клієнти, з якими працює адвокат. «Якщо ти захищаєш злочинців, то хіба можна сказати, що ти захисник справедливості?»- аргументується суспільством. Люди часто плутають правосуддя з простою помстою. Тому правова позиція адвоката в конкретній справі рівнозначна його моральній і життєвій позиції, його совісті і певним принципам[2].

На відміну від інших учасників процесу, судді та прокурора, захисник не керується власними оцінками та викривальними судженнями про свого підзахисного і повинен уникати конфлікту інтересів, як це передбачено законом [4]. Звідси з'являється розуміння того, що імідж та репутація захисника безпосередньо пов'язані з іміджем клієнта. Однак слід розуміти, що негативний імідж - поняття відносне. На ставлення громадськості може впливати як складність обставин, так і цілеспрямований вплив зацікавлених осіб, і це особливо актуально в політичних судових процесах. Тому не завжди необхідно відмовляти «невідповідним» клієнтам заради підтримання іміджу.

Зробивши висновок можна зрозуміти, що «імідж адвоката» це образ або сприйняття, яке суспільство або окремі особи формують про юриста через призму його зовнішнього вигляду, характеру, поведінки, комунікативних навичок, відбору клієнтів та загальної професійної діяльності. Але формуючи імідж важливо, щоб юристи не забували про свій професіоналізм і гідність, та не відступали від правил професійної етики і не втратили своє обличчя за професійною «маскою».

Література

1. Ісаханова Н. Репутація на ринку юридичних послуг: гра за правилами та без. *Юридична газета*. 2018. №3. С. 28–29.
2. Лис Г. І. Формування правової позиції захисника у справі. *Українська академія банківської справи Національного банку України*. 2009. №11. С. 73–75.
3. Правила адвокатської етики: Затверджено з'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року: станом на 15 лют. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 23.03.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 5 липня 2012 року /Верховна Рада України: офіційний веб сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 23.03.2024).

5. Словник іншомовних слів. Kyiv Dictionary. URL: <https://www.jnsm.com.ua/ures/book/> (дата звернення: 23.03.2024).

6. Трембіч А. Імідж адвоката та юридичної фірми. *Український юрист*. 2012. №4. С. 76 – 82.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ

Ніколенко Сергій,

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності «Психологія»

Білоцерківського інституту економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Сидоренко Юлія Вікторівна,

старший викладач

Характер, як і темперамент, є досить стійким і мало-змінюваним. Характер взаємозалежний з іншими сторонами особистості, зокрема з темпераментом і здібностями. Темперамент на форму прояву характеру, своєрідно забарвлює ті чи інші його риси. У буквальному перекладі з грецької характер означає карбування, відбиток. У психології під характером розуміють сукупність індивідуально-своєрідних психічних властивостей, що виявляються в особистості в типових умовах і виражаються у властивих їй способах діяльності в подібних умовах.

Термін «акцентуація» в 1968 році ввів німецький психіатр Карл Леонгард, який вживав його у словосполученнях «акцентуїтована особистість» і «акцентуїтована риса особистості». Він описує акцентуації як надмірно посилені індивідуальні риси особистості, які мають тенденцією до переходу в патологічний стан в несприятливих умовах. Леонгард характеризує акцентуації як «відхилення від норми». Він розробив також свою класифікацію акцентуацій, в якій можна бачити значний вплив психоаналітичних уявлень про типологію психічних розладів [3].

К. Леонгардом зазначав, що акцентуація характеру – це щось проміжне між психопатією і нормою. Акцентуїтовані особистості – це не хворі люди, це здорові індивіди зі своїми індивідуальними особливостями. На питання про межі, які відділяють акцентуантів від психопатів та неакцентуантів, він не дає чіткої відповіді [4].

У 1977 році А. Лічко на основі робіт Леонгарда та класифікації психопатій П. Ганнушкіна розвинув концепцію і почав використовувати словосполучення «акцентуація характеру», вважаючи особистість надто комплексним поняттям для акцентуацій. А. Лічко виділяє два ступені вираженості акцентуацій: Явна акцентуація – крайній варіант норми. Акцентуїтовані риси характеру досить виражені протягом усього життя. Компенсації не відбувається навіть при відсутності психічних травм. Прихована акцентуація – звичайний варіант норми. Акцентуїтовані риси характеру виявляються в основному при психічних травмах, але не призводять до хронічної дезадаптації. Таким чином варто зазначити чітко визначення акцентуації характеру.

Акцентуації характеру – відхилення у розвитку емоційно-вольової та мотиваційної сфери особистості, що виявляються в надмірному посиленні окремих рис характеру. До формування таких відхилень призводить

нерівномірність, дисгармонійність розвитку емоційної регуляції. Акцентуації характеру найяскравіше проявляються в підлітковому віці (у період гормональної перебудови організму) і згладжуються з дорослішанням, проте деякі з них виявляються й у більш ранньому віці. Частота наявності акцентуацій характеру, яку спостерігають у підлітків, різна. Залежить від типу акцентуації та від контингенту обстежуваних. У сучасній практиці використовують типології акцентуацій характеру за О. Лічко і К. Леонгардом [1].

К. Леонгард виділив 12 типів акцентуацій характеру. Його класифікація базується на оцінці стилю спілкування людини з оточуючими. Типи акцентуацій характеру поділяються К. Леонгардом на дві групи за принципом акцентуації рис або характеру, або темпераменту. До акцентуації рис характеру К. Леонгард відносить демонстративний, педантичний, застряглий та збудливий типи: *Демонстративний тип* (для осіб цього типу акцентуації є характерними схильність до «витіснення» зі свідомості тих оцінок, які є неприємними для образу «Я»; прагнення за будь-яку ціну завжди бути в центрі уваги; завищена самооцінка, намагання приймати «бажане за дійсне»); *Педантичний тип* (цьому типу акцентуації притаманні інертність психічних процесів, схильність «загрузати» в дрібницях, наявність проблеми складності прийняття рішення. В спілкуванні люди цього типу приваблюють рівним настроєм, надійністю в справах, сумлінністю та охайністю); *Застряглий тип* (основна риса цього типу акцентуації – значна стійкість афекту, «злопам'ятність», прагнення і в головному і в дрібницях відстоювати свою точку зору, не враховуючи позицію групи); *Збудливий тип* (для таких осіб є характерною схильність до «вибуху» емоцій, як засобу періодичної розрядки нервової системи).

До акцентуацій рис темпераменту відносяться гіпертимний, дистимічний, тривожний, циклоїдний, екзальтований, екстравертований та інтравертований типи: *Гіпертимний тип* (людям цього типу притаманні високий рівень оптимізму, а також жадоба діяльності при можливій схильності до поверхових висновків); *Дистимічний тип* (для цього типу акцентуації є характерною песимістична спрямованість особистості, фіксація на похмурих сторонах життя); *Тривожний тип* (головна риса – високий рівень тривожності, сильно розвинений «комплекс неповноцінності» – як підтвердження заниженої самооцінки); *Циклотимічний тип* (провідна ознака – схильність до невмотивованих різких змін настрою протягом короткого часового інтервалу: від підвищено-оптимістичного до знижено-песимістичного і навпаки); *Екзальтований тип* (для носіїв цього типу акцентуації є характерним великий діапазон емоційних станів, вони захоплюються чимось радісним і так само легко впадають у відчай); *Емотивний тип* (це чутливі та вразливі люди, що відзначаються глибиною переживань у галузі тонких емоцій); *Екстравертований тип* (люди цього типу відкриті до всякої інформації, готові вислухати і надати допомогу кожному, хто до них звертається, здатні до конформізму. Їм притаманні високий рівень товарищескості, балакучості, поступливість, ретельність); *Інтровертований тип* (для таких осіб є характерними низька контактність, замкненість, відірваність від реальності, схильність до філософствування. Вони орієнтовані на свій внутрішній світ, на свою оцінку предмета або події, а не на предмет як такий) [2].

За результатами опрацьованої літератури, можемо визначити типи акцентуацій за О. Лічко: гіпертимний, циклоїдний, лабільний, сенситивний, психастенічний, астеноневротичний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний,

нестійкий, конформний. О. Лічко виокремлює 20 варіантів таких змішаних типів. Типи акцентуацій характеру за К. Леонгардом: гіпертимний, лабільний, екзальтований, емотивний, тривожний, педантичний, збудливий, демонстративний, ригідний, дистимічний. Можливі змішані типи акцентуацій характеру: гіпертимно-циклоїдний, лабільно-сенситивний, астено-істероїдний і т. ін.

Отже, деякі риси характеру мають у певних особистостей надмірну вираженість, тобто говориться про акцентуацію характеру – надмірну вираженість окремих рис характеру та їх поєднань, які являють собою крайні варіанти норми.

Література

1. Акцентуації характеру. URL: https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BA%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%83 (дата звернення: 20.01.2024).
2. Винославська О. В. Психологія : навч. посібник. Київ : ІНК ОС, 2005
3. Журба К. С., Кріпак В. В. Теоретичний аналіз проблеми акцентуацій характеру. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. № 9, с.19–24. URL: <https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3712> (дата звернення: 20.01.2024).
4. Павелків Р. В. Загальна психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : Кондор, 2012. 570 с.

СЕКЦІЯ
**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА,
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

ДІЛОВОДСТВО В МИТНІЙ СФЕРІ

Насонова Софія,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Романченко Інна Григорівна,
кандидат історичних наук, доцент*

Діловодство в митній сфері залишається актуальною темою у сучасному світі. Зростання глобалізації та міжнародної торгівлі породжує необхідність ефективного управління митними процедурами, щоб забезпечити безперешкодний рух товарів через кордони. Розвиток цифрових технологій та зміни в законодавстві також вносять нові виклики і можливості для оптимізації процесів у митній сфері. Ретельне дослідження цієї теми допоможе розкрити сутність сучасних викликів та знайти інноваційні шляхи вирішення цих проблем, що робить її важливою для подальшого наукового розвитку та практичного застосування.

Вагомий внесок у створення наукового підґрунтя для формування і реалізації митної справи загалом та функціонування митної системи зокрема зробили такі науковці, як І. Бережнюк, П. Буряк, А. Войцещук, С. Герчаківський, О. Десятнюк, Б. Карпінський, А. Крисоватий, В. Мартинюк, П. Пашко, О. Піхоцька, В. Федосов, В. Ченцов, Б. Ярема та інші.

Діловодство в митній сфері є ключовим аспектом сучасного світового бізнесу, оскільки міжнародна торгівля стає все більш складною та конкурентною. Зростаюча глобалізація та обмін товарами між країнами ставлять перед компаніями та державами низку складних завдань, пов'язаних з митними процедурами [1, с. 13-15]. Ефективне діловодство в цій сфері вимагає ретельного аналізу міжнародних торговельних угод, законодавства щодо митного контролю та оптимізації митних процедур.

Однією з основних проблем, з якими стикаються підприємства та організації, є складність та різноманітність митних правил та регуляцій у кожній конкретній країні. Це може призводити до затримок у поставках, втрати часу та коштів. Однак, через ретельне планування та застосування сучасних технологій у сфері документообігу та митного контролю, підприємства можуть зменшити ризики та оптимізувати свої логістичні процеси [2, с. 31-32].

Діловодство в митній сфері – це не лише система організації документів, а й ключовий елемент управління митною діяльністю, який забезпечує якісне документування та контроль за дотриманням митних правил і процедур. Основні завдання цієї системи включають інформаційне забезпечення, правове регулювання та захист інтересів держави.

Інформаційне забезпечення полягає у створенні і управлінні інформаційною базою, що дозволяє приймати управлінські рішення, проводити аналіз та контроль митної діяльності [3, с. 44]. Правове забезпечення передбачає фіксацію юридично значимих фактів, пов'язаних з митними операціями, та забезпечення дотримання митного законодавства. І, нарешті, захист прав і інтересів держави включає в себе запобігання правопорушенням у митній сфері та забезпечення дотримання митних правил.

Система діловодства в митній службі України регламентується Інструкцією з діловодства в митній службі України, затвердженою наказом Державної митної служби України від 28 грудня 2002 року № 747. Інструкція визначає порядок прийняття, реєстрації, обліку, зберігання та знищення документів, а також правила їх оформлення.

Окрім Інструкції з діловодства в митній службі України, до нормативно-правових актів, що регулюють діловодство в митній сфері, належать: Митний кодекс України [4, с. 12], Закони «Про інформацію» та «Про захист персональних даних», а також правила документування бухгалтерського обліку. Враховуючи складність міжнародної торгівлі та потребу в точності та ефективності управління митними процедурами, відповідність цим нормам має вирішальне значення для забезпечення законності, об'єктивності та конфіденційності у документообігу.

Система діловодства в митній службі керується низкою принципів, включаючи законність, об'єктивність, оперативність, економічність та конфіденційність [5, с. 21]. Ці принципи гарантують ефективну та надійну роботу з документами, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам управління та дотримання вимог митного законодавства.

Автоматизована система діловодства митної служби України є ключовим інструментом для підвищення ефективності роботи з документами та прийняття управлінських рішень [5, с. 29]. Ця система сприяє забезпеченню єдиної інформаційної бази в митній справі та оптимізує процеси управління митною діяльністю.

Отже, діловодство в митній сфері є необхідною складовою управління митною діяльністю, особливо в умовах зростаючої глобалізації та швидко змінюючогося законодавства. Ретельне дослідження цієї теми відкриває шляхи для оптимізації процесів та вирішення сучасних викликів у митній сфері. Правильне застосування принципів та відповідність нормативно-правовим актам забезпечують ефективне функціонування системи діловодства, а автоматизовані рішення підвищують ефективність роботи та сприяють вирішенню завдань управління митною справою.

Література

1. Митна справа : підруч. / О. П. Гребельник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 3-тє вид., пере- роб. та доп. 345 с.
2. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа: Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
3. Митна справа : підруч. / [А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк та ін.] ; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
4. Митний кодекс України: практичні аспекти : навчально-методичний посібник / ред. кол. : А. Д. Войцещук, І. О. Іващук, А. І. Крисоватий, О. М. Омельчук, П. В. Пашко та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 516 с.
5. Мартинюк В. П. Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія : моногр. / В. П. Мартинюк. Тернопіль : Астон, 2010. 256 с.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Александренко Наталія,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Шевченко Оксана Ігорівна,
старший викладач*

Визначено, що серйозна проблема полягає у відсутності чи занадто ненадійній організації паперового документообігу тому електронний документообіг набуває не просто актуальності, а й нагальної потреби у використанні. Адже масштаби нерегульованого документообігу на будь-якому підприємстві чи установі, не просто ускладнюють, а й унеможливають роботу, адже діловоди постійно зайняті вирішенням питань руху документів, систематизацією та оформленням, що значно сповільнює та ускладнює роботу сучасного діловода [1].

Питанням застосування та використання електронного документообігу на підприємствах та установах в різні часи займалися як вітчизняні вчені, зокрема Асанова Л. [1]., Ступар А.[5], І., Лепіш Н., Грищук А. [4], Охріменко Г. [6], Радченко С. [7], Тукало С. [9] та інші.

Електронний документообіг на державному рівні характеризується як система, що матеріалізує процеси збору, перетворення і зберігання інформації, а також процеси управління: підготовку та прийняття рішень, контроль за їх виконанням [2].

Тому актуальність проблеми використання та впровадження електронного документообігу має на меті забезпечити постійне, надійне та упорядковане зберігання та використання електронних (архівних) документів [7].

Процес впровадження електронного документообігу ґрунтується на комплексній електронній обробці обліково-звітної інформації, яка включає формування первинних електронних документів, порядок обробки інформації, автоматизації даних тощо. Електронний документообіг покликаний забезпечувати процеси створення, управління доступом і розповсюдження великих обсягів документів у комп'ютерних мережах, а також контроль за рухом документів на підприємстві та установі [5].

Впровадження електронного документа може мати свої переваги та недоліки. До переваг електронних записів належать такі:

- їх зберігання не потребує великих площ;
- вартість поширення нижча, ніж паперових документів;
- при надсиланні документів електронною поштою вони передаються швидко (практично миттєво) на будь-яку відстань;
- є можливість одночасно надіслати документ електронною поштою відразу кільком одержувачам;
- є можливість пошуку за змістом документа;
- наявність у базі даних бланків документів скорочує час, необхідний підготовки нових документів.

- дозволяє підвищити рівень конфіденційності. Кожен учасник отримує рівно той рівень доступу до документів компанії, який відповідає його повноваженням: читання, редагування або в будь-який момент є можливість побачити, хто працював із даними та вносив до них зміни.

До недоліків електронного обліку належать:

- необхідність захисту інформації від несанкціонованих змін;
- висока ціна на інфраструктуру;
- проблема збереження документів, оскільки будь-якої миті на комп'ютер може проникнути вірус, система збереження документів може не спрацювати.

Таким чином, електронні документи мають більше переваг, аніж недоліків. У розвитку системи електронних платежів та електронного бізнесу в Україні без неї не обійтися, оскільки ця система дозволяє вивільнити багато дорогоцінного часу, який працівники різних організацій витрачають на рутинну роботу з паперами.

Література

1. Асанова Л. Місце електронного документообороту в загальній системі діловодства. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 156–160.
2. Закон України. Про електронні документи та електронний документообіг. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Закон України. Про електронний цифровий підпис. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15> (дата звернення: 06.10.2024).
4. Лепіш Н., Грищук А. Електронний документообіг: приватно - правові та публічно-правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 353-357.
5. Основи електронного документообігу. Електронний цифровий підпис. URL: http://nc.gov.ua/communication/learning/course/index.php?COURSE_ID=2&TYPE=Y (дата звернення: 06.03.2024).
6. Охріменко Г. Основні принципи та проблеми впровадження електронного документообігу в організації. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Культура і соціальні комунікації. 2009. Вип. 1. С. 300-307.
7. Радченко С. В. Особливості систем електронного документообігу у державних органах України. URL : archives.gov.ua/Publikacii/AU_4_2013/02. (дата звернення: 06.03.2024).
8. Ситник І. П., Мельниченко А. І. Системи електронного документообігу в електронному бізнесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випу. 4. С. 174-178.
9. Тукало С. М. Електронний документообіг як інструмент автоматизації діловодства в науковій установі. *Міжнародна науково-технічна конференція SAIT 2012 Системний аналіз та інформаційні технології ННК "ІПСА" НТУУ "КПІ"*. Київ, 2012. С. 418-420.

ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ

Боднар Вікторія,

*здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Романченко Інна Григорівна,
кандидат історичних наук, доцент*

Значення діловодства для суспільства полягає передусім у тому, що з його допомогою документаційно відображаються взаємостосунки, які виникають у процесі фіксації відносин службового та приватного характеру, в ході ділових домовленостей між юридичними чи фізичними особами, в процесах прийняття та реалізації управлінських рішень, а також у повсякденному житті [3].

Сучасний діловий етикет – це система норм поведінки, за допомогою якої людина навчається поважати гідність інших людей і захищати власну гідність, створюючи умови для запобігання конфліктам і досягнення намічених цілей. Це результат довготривалого відбору правил і форм найбільш доцільної поведінки, яка сприяла б успіху в ділових взаєминах. Сформувавшись як суто станове і класове явище, етикет за змістом характеризувався прагненням упорядкувати систему людських стосунків, надати їм цивілізованого вигляду. По-суті, етикет – це «правила гри» цивілізованих людей, які у цьому «тісному» світі відстоюють своє право на «недоторканність», відвойовують власну «територію проживання» і життєдіяльності. Етикетні норми забезпечують певну рівність, гармонію і зовнішню красу людських відносин. Етикет відображає красу людських взаємостосунків, а тому його найсуттєвішими ознаками є доцільність і краса. Він є гармонійним поєднанням практичного, корисного і зовнішньо естетичного – прекрасного. Етикет не покликаний обмежити людську свободу, а лише обмежити самолюбство, грубість, зневагу до інших. У сучасному етикеті виділяють такі основні принципи:

- гуманізму і людяності, який виявляється у вимогах бути ввічливим, тактовним, люб'язним, скромним і точним;
- доцільності, в зв'язку з яким етикет дає змогу людині поводити себе розумно, просто і зручно для неї самої та її оточення;
- естетичної привабливості поведінки;
- поваги до звичаїв та традицій тієї країни, в якій перебуває та спілкується людина [2].

Ділове листування є важливим елементом ділової комунікації. Саме від ділового листа багато в чому залежить пошук потенційних партнерів для подальшої співпраці, можливість встановлення ділових контактів, пошук нових ринків збуту продукції та надання послуг. Інформаційні технології стали необхідністю сьогодення, у сучасному діловому світі практично не існують компанії та фірми, які б не використовували електронне листування. Грамотність і стилістика написання листа є однією із складових частин успішної роботи авторитетних фірм та компаній [5].

Ділове спілкування регулює офіційні стосунки комунікантів у державно-правовій і суспільно-виробничій сферах. Ділове спілкування існує в двох формах: усній і писемній. Усне ділове мовлення – це спілкування людей під час виконання ними службових обов'язків (під час бесід, нарад, у години приймання відвідувачів тощо). Це може бути мовлення однієї службової особи перед іншою або перед колективом чи зібранням. Писемне спілкування є вторинним щод усного мовлення. Воно й виникло пізніше. Писемне мовлення офіційно-ділового стилю є монологічним. Готового рецепту проведення ділового спілкування і досягнення успіху немає, тому що це багато в чому залежить від ситуативних факторів. Ділове спілкування нерідко порівнюють із грою в шахи, де неможливо "закреслити" непродуманий хід. Якщо його вже зроблено, ситуація змінюється, і наступні ходи необхідно вже робити за нових умов [4].

Отже, правильне і ввічливе спілкування є важливим чинником у роботі компаній і підприємств і є показником успіху і розвитку фірми. Знання правил ділового спілкування і застосування їх на практиці – інвестування у власний професійний імідж. Однак, вивчаючи правила поведінки для

конкретних ситуацій, не потрібно забувати, що в основі будь-якого спілкування повинні бути перш за все ввічливість і повага до співрозмовників. Етика ділового спілкування нового століття вносить корективи в укорінені алгоритми поведінки: тепер в професійних стосунках вже не так важливі статус і вік, а гендерні відмінності взагалі не мають значення. Від грамотної, чіткої і тактовно побудованої професійної комунікації залежить успіх і ефективність розвитку компанії, організації, установи.

Література

1. Берегова Г. Д. Ділова українська мова : курс лекцій : навчально-методичний посібник. Херсон: Айлант, 2004. 240 с.
2. Какуріна І. І. «Етика ділового спілкування» та «Етика бізнесу» : методичні вказівки для студентів I, IV курсів економічного та механічного факультетів денної та заочної форм навчання. Дніпропетровськ : УДХТУ, 2016. 45 с.
3. Палеха Ю. І. Загальне діловодство : особливості документування управлінської інформації. URL: https://pidru4niki.com/141701_2060526/dokumentoznavstvo/osoblivosti_dokumentuvannya_upravlinskoyi_informatsiyi (дата звернення : 27.03.2024)
4. Прокопович Л. С. Діловий етикет : конспект лекцій. Мукачеве : МДУ, 2019. 243 с.
5. Стогній І. В., Ніконова Л.І. Стилiстичнi особливостi написання дiлових листiв англiйською мовою. *Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету*. Одеса : МГУ, 2017. №27, том 2, С. 178-180.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Андрущенко Ілля,

здобувач фахової передвищої освіти II курсу спеціальності «Комп'ютерна інженерія»,

Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»,

*Науковий керівник: **Ткаченко Тетяна Олександрівна,**
старший викладач*

Штучний інтелект вже застосовується в різних сферах, включаючи медицину, фінанси, транспорт, виробництво та інші галузі. Застосування цифрових технологій, особливо штучного інтелекту є реальністю сьогодення. Безсумнівно, штучний інтелект пропонує багато переваг, серед яких зменшення витрат, ресурсів і часу, швидший аналіз великих обсягів даних, підвищення продуктивності, точніші прогнози в різних сферах життя і можливість виконувати багато завдань одночасно. Однак використання штучного інтелекту також тягне за собою низку правових питань і етичних ризиків, які можуть завдати шкоди.

Штучний інтелект дає можливість замінити людський розум сучасними технологіями. Тобто вирішувати певні завдання, збирати дані з навколишнього середовища і формувати висновок, прогноз або навіть приймати рішення. Він зробить це швидше, точніше і краще ніж людина [1]. Існує ризик того, що штучний інтелект буде використано для отримання даних у комерційних чи політичних цілях, часто без відома особи. Розробляючи передові технічні рішення, ми повинні керуватися моральними принципами. В іншому випадку технологія штучного інтелекту може поширювати упереджену думку та дезінформацію, що зрештою придушить публічні дебати та маніпулюватиме думкою мільйонів людей [2].

Зокрема, до проблем використання штучного інтелекту належать: визначення відповідальних за шкоду, завдану штучним інтелектом; прогалини у відповідному нормативно-правовому регулюванні у сфері цифрових технологій, які ускладнюють захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; неможливість застосування чинних норм про цивільну відповідальність за завдану шкоду в багатьох випадках. Використання штучного інтелекту відкриває нові можливості для підвищення продуктивності та ефективності роботи, але потрібно враховувати етичні аспекти при заміні людських працівників на роботі [3]. Зокрема, мають бути розроблені етичні стандарти та норми використання штучного інтелекту в процесі найму та управління персоналом, а також забезпечення належного соціального захисту працівників, яких можна замінити на робочому місці.

Напрямами вирішення таких проблем можуть бути: визначення статусу електронних осіб та окреслення їх правосуб'єктності, моменту її виникнення та припинення з одночасним вирішенням питання ідентифікації роботів та штучного інтелекту; вирішення питання відповідальності за шкоду, завдану штучним інтелектом, виходячи з того наскільки такий штучний інтелект був автономним; застосування правил відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, до відносин із використанням цифрових технологій, виходячи з того, чи була шкода, завдана дією чи бездіяльністю штучного інтелекту, передбачуваною. Розробники штучного інтелекту повинні розглядати етичні аспекти при вирішенні проблеми забезпечення безпеки та зменшення ризику помилок, пов'язаних зі штучним інтелектом [3]. Це включає в себе необхідність розробки ефективних механізмів захисту даних та зменшення ризику помилок, що можуть бути вчинені штучним інтелектом.

Також, етичні аспекти використання штучного інтелекту повинні бути розглянуті при його застосуванні в різних сферах, таких як медицина, право, соціальна сфера та інші. Важливо розглядати етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті та підвищенні кваліфікації працівників, щоб забезпечити рівні можливості для всіх користувачів та запобігти дискримінації [3]. Штучний інтелект може бути корисним інструментом для підвищення якості освіти та підвищення кваліфікації працівників. Наприклад, він може допомогти створити індивідуальні навчальні програми, які будуть враховувати потреби та особливості кожного студента або працівника. Штучний інтелект може порушувати етичні норми в медицині, якщо він використовується для прийняття рішень про лікування. Наприклад, якщо система штучного інтелекту розподіляє ресурси та призначає лікування на основі певних алгоритмів, це може привести до дискримінації тих, хто не входить до певної категорії.

Отже, штучний інтелект може суттєво впливати на різні сфери життя, зокрема на економіку, здоров'я, політику та соціальні відносини, це вимагає розробки стратегій для зменшення можливих шкідливих наслідків та підтримки використання штучного інтелекту відповідно до етичних норм та цінностей. Важливо забезпечити, щоб штучний інтелект сприяв підвищенню добробуту та розвитку суспільства, зберігаючи водночас людську гідність та права.

Література

1. Даниленко Ю. Від Ш до І: що таке штучний інтелект та як він трансформує світ. URL: <https://speka.media/ai/vid-s-do-i-shho-take-stucniintelekt-ta-yak-vin-transformuje-svit-xv7039> (дата звернення: 23.03.2024).

2. Технології штучного інтелекту: співвідношення права і моралі. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/tehnologiyi-shtuchnogo-intelektu-spivvidnoshennya-prava-i-morali_n116164 (дата звернення: 23.03.2024).

3. Головка О. М. Боднар Є. Етико-правові проблеми використання роботів зі штучним інтелектом. *Вісник НГУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/269563>.(дата звернення: 23.03.2024).

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Кондратюк Павло,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститутекономіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Романченко Інна Григорівна,**
кандидат історичних наук, доцент*

Документи, що зберігаються в бібліотечних фондах в електронному вигляді, мають переваги, зокрема, більшу відкритість, доступність до наукових та академічних знань. У Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [4], у Положенні МОН «Про електронні освітні ресурси» [3] поставлено завдання збереження національної спадщини культури та мистецтва в електронну форму.

З урахуванням положень зазначених актів з метою підвищення ефективності використання та доступності інформаційних ресурсів у галузі культури і мистецтв, що зберігаються в бібліотечних, музейних та архівних фондах, шляхом створення єдиної інформаційно-бібліотечної системи створено Державну цільову національно-культурну програму «Бібліотека-XXI» [1]. Тому сьогодні бібліотеки мають можливість використовувати не лише внутрішні ресурси власного книжкового фонду, а й можливості забезпечити доступ до інформаційних ресурсів світового простору.

Бібліотеки та інформаційні установи, які займаються створенням електронних ресурсів мають досвід запровадження інноваційних форм роботи з електронними ресурсами. Актуальними є питання:

- 1) придбання електронних ресурсів;
- 2) врахування особливостей і запровадження стандартів їх наукової обробки та каталогізації;
- 3) знаходження форм та способів їх консервації та зберігання;
- 4) визначення технічних та програмних засобів для роботи з електронними ресурсами тощо.

Зокрема, на рівні комплектування необхідно використовувати ефективні методи пошуку та аналізу інформаційних потоків відповідних електронних продуктів, які відповідають профілю культури та мистецтва конкретної бібліотеки; враховувати інформаційні потреби користувачів; знати та враховувати рівень технічної оснащеності бібліотеки; правильно розраховувати фінансові витрати на вирішення завдань електронної бібліотеки.

Не менш важливою є проблема визначення відповідних варіантів придбання існуючих видів електронних ресурсів (локальних, мережових та комбінованих). Локальні, тобто електронні ресурси на CD-ROM, DVD як пристрої зберігання інформації, мають порівняно невеликий термін використання і вимагають особливих умов зберігання. Наприклад, DVD, CD-ROM мають середній термін служби 10-25 років, а в процесі перезапису новий носій інформації може погіршити якість інформаційного контенту. Тому можна сказати, що ці види електронних записів недостатньо надійні, що вимагає від персоналу додаткових заходів щодо фінансових витрат на оновлення, зберігання, періодичне відновлення.

У бібліотечних фондах вже є пошкоджені, технологічно застарілі носії інформації, які сучасна техніка не може прочитати. Таким чином, можна зробити висновок, що століття локальних носіїв інформації поступово відступає і для цього потрібні нові види електронних ресурсів, якісні, зручні, які можна зберігати та використовувати протягом тривалого часу. Бібліотеки постійно контролюють та відстежують ймовірність того, що користувачі отримують право доступу до потрібного інформаційного контенту цифрової індустрії. Інформація, що надається бібліотекам у режимі онлайн, баз даних, інтернет-ресурсів, стають мережевими інформаційними продуктами та є затребуваними [2].

Переваги онлайн-доступу до електронних ресурсів з культури та мистецтва є очевидними:

- швидкість;
- своєчасне оновлення;
- доступність з будь-якого терміналу;
- можливість одночасного використання великою кількістю читачів;
- відсутність матеріальних та фізичних властивостей.

Таким чином, інформаційні ресурси бібліотек в галузі культури та мистецтва є альтернативою традиційним. Для забезпечення інформаційних установ новими технологіями потрібні прогресивні рішення: вирішення проблем бібліотечної співпраці, презентація електронних бібліотек чи їх елементів на бібліотечних сайтах, погодження пріоритетів щодо цифровізації та створення власних електронних колекцій.

Література

1. Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : затв. постановою Каб. Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71. Ст. 2672.
2. Ключові проблеми розвитку колекцій електронних ресурсів: посібник для бібліотек / Шерон Джонсон [та ін.]. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201411_method/electronic-resource-guide-ru.pdf (дата звернення : 21.03.2024)
3. Положення про електронні освітні ресурси : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2012 р. № 1060. *Офіційний вісник України*. 2012. № 80. Ст. 3231.
4. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВЕБ-РОЗРОБЦІ

Ямбулатов Олександр,
здобувач фахової передвищої освіти II курсу
спеціальності «Комп'ютерна інженерія»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»,
Науковий керівник: **Ткаченко Тетяна Олександрівна,**
старший викладач

Розробка веб-сайтів і додатків стає дедалі складнішою і потребує постійного вдосконалення. Щоб забезпечити конкурентоспроможність і відповідати вимогам сучасного ринку, розробники використовують штучний інтелект (ШІ) для автоматизації різних процесів.

Використання штучного інтелекту у веб-розробці дозволяє автоматизувати процеси створення, тестування та оптимізації веб-сайтів і додатків. Однією з головних переваг є можливість застосування алгоритмів машинного навчання для аналізу даних та виявлення закономірностей. Завдяки цьому розробники можуть не лише розуміти поведінку користувачів на платформі, а й передбачати потреби та вчасно на них реагувати. Такий підхід допомагає поліпшити користувацький досвід і підвищити ефективність веб-платформи.

Використання ШІ дозволяє значно скоротити час, необхідний для реалізації проекту, шляхом автоматизації ряду завдань, таких як генерація коду, створення дизайну та тестування функціональності, що дозволяє розробникам більш ефективно використовувати свій час і швидше виводити продукт на ринок [1, с. 64].

Штучний інтелект може аналізувати дані щодо використання веб-сайту або додатка, щоб автоматично оптимізувати його для покращення конверсії, швидкості завантаження та інших метрик продуктивності.

ШІ також може допомогти автоматизувати рутинні завдання, які займають багато часу. Наприклад, створення контенту, переклад інтерфейсу та виявлення помилок можна легко автоматизувати за допомогою алгоритмів ШІ [2, с. 50].

Використання штучного інтелекту у веб-розробці відкриває нові горизонти для інновацій та розвитку. Наприклад, методи машинного навчання можна використовувати для створення персоналізованих рекомендацій для користувачів, підвищуючи залученість та задоволеність аудиторії. Використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних також може допомогти виявити нові тенденції та прогнозні моделі, а також точніше передбачати та реагувати на потреби ринку.

Крім того, розвиток штучного інтелекту відкриває можливості для використання голосових і жестових інтерфейсів, що робить веб-платформи більш доступними для людей з особливими потребами. Це полегшить залучення різних груп користувачів і підвищить їхню взаємодію з цифровим середовищем.

Таким чином, штучний інтелект не лише автоматизує процес веб-розробки, але й створює нові можливості для розширення функціональності та підвищення якості веб-продуктів. Його потенціал далеко не вичерпаний, і очікується, що з розвитком технології він набуватиме дедалі ширшого

застосування, трансформуючи спосіб взаємодії людей з веб-середовищем та піднімаючи рівень користувацького досвіду на якісно новий рівень [3].

Це відкриває можливості для розробників зосередитися на більш складних і творчих аспектах. Така автоматизація дозволить ефективніше використовувати ресурси, зробивши розробку веб-продуктів швидшою і точнішою.

Безсумнівно, штучний інтелект відкриває безліч можливостей для поліпшення роботи розробників і розширення можливостей веб-платформ: автоматизуючи процеси за допомогою ШІ, можна підвищити продуктивність, знизити витрати і поліпшити якість веб-продуктів.

Таким чином, штучний інтелект відіграє важливу роль у веб-розробці, створюючи нові перспективи в цій галузі та гарантуючи стабільний розвиток. За допомогою цієї технології розробники можуть реалізовувати свої ідеї швидше, ефективніше і з меншими витратами, сприяючи прогресу веб-індустрії в цілому і роблячи свої продукти більш конкурентоспроможними на ринку.

Література

1. Дубчак А. О., Литвиненко Я. В. Напрямки використання штучного інтелекту в сучасних умовах. *Іван Пулюй: життя в ім'я науки та України*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Тернопіль, 28–30 вересня, 2020 рік. Тернопіль, 2020. С. 64-65.
2. Мар'єнко М. В., Коваленко В. М. Штучний інтелект та веб-середовище. *Фізико-математична освіта*. 2023. Т. 38, № 1. С. 48-53.
3. Тенденції розвитку штучного інтелекту в Україні та світі. *Медіаплатформа «Гвара Медіа»*. URL: <https://gwaramedia.com/tendenczii-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini-ta-sviti/>. (дата звернення: 29.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Бедратий Андрій,

*здобувач фахової передвищої освіти II курсу
спеціальності «Комп'ютерна інженерія»,*

*Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»,
Науковий керівник: **Ткаченко Тетяна Олександрівна,***

старший викладач

В умовах широкого застосування обчислювальної техніки і засобів обміну інформацією поширюються можливості її просочення та несанкціонованого доступу до неї зі злочинною метою. Особливо уразливими сьогодні залишаються незахищені системи зв'язку, в тому числі обчислювальні мережі. Інформація, циркулююча в них, може бути незаконно змінена, викрадена або знищена.

За деякими даними, в промислово розвинених країнах середній збиток від одного злочину в сфері комп'ютерної інформації близький до 450 тис. дол., а щорічні сумарні втрати в США і Західній Європі, за даними, що наводять Гайкович В. та Прешин А., досягають 100 млрд. і 35 млрд. доларів відповідно. В останні десятиріччя зберігалася стійка тенденція до зростання збитків, пов'язаних з злочинністю в сфері комп'ютерної інформації [1, с. 7].

Міжнародні організації та інститути, що спеціалізуються у вирішенні комплексних проблем інформаційної безпеки, запропонували концепції проведення аудиту та управління інформаційними ризиками у вигляді міжнародних та національних стандартів, які визначають інформаційну безпеку як «збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації; крім того, можуть бути включені й інші властивості, такі як автентичність, неможливість відмови від авторства, достовірність».

Основні акценти державної інформаційної політики сьогодні базуються на забезпеченні права на достовірну, повну та своєчасну інформацію, свободу слова та інформаційну діяльність, недопущення втручання в зміст та внутрішню організацію інформаційних процесів, крім випадків, визначених законодавством відповідно до Конституції України; збереженні та вдосконаленні вітчизняного національного інформаційного продукту та технологій, забезпеченні інформаційної та національно-культурної ідентифікації України у світовому інформаційному просторі; гарантуванні державної підтримки та розвитку ресурсів науково-технічної продукції та інформаційних технологій [2, с. 10].

Нині Україна зіткнулась із великою кількістю нових загроз у сфері інформаційної безпеки, причому політична нестабільність, яка сформувалася в останні роки, виступає як чинник посилення існуючих загроз національному інформаційному середовищу.

Постала нагальна потреба в розробленні єдиного комплексного системоутворюючого законодавчого акта, який би забезпечив:

- створення єдиної стратегії реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки;

- розроблення організаційно-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки;

- визначення правового статусу суб'єктів інформаційних відносин, встановлення їх відповідальності за дотримання національного законодавства у цій сфері;

- створення системи підготовки кадрів, які використовуються в галузі забезпечення інформаційної безпеки [3, с. 85].

Таким чином, недостатність правового врегулювання правової бази щодо інформаційних правовідносин значно ускладнює настання якісних змін у цій сфері суспільних відносин. На сьогодні у зв'язку з відсутністю взаємопов'язаних, чітко розроблених заходів та теоретичних розробок із забезпечення інформаційної безпеки держави маємо цілу низку перешкод на шляху повноцінної реалізації державою свого обов'язку щодо забезпечення інформаційної безпеки, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною національної безпеки. Лише реалізація науково обґрунтованої державної інформаційної політики може створити ефективну систему протидії правопорушенням у цій сфері.

Література

1. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки: навч. посіб. К., 2014. 417 с.
2. Захист інформації в автоматизованих системах управління: навч. посіб / І. А. Пількевич, Н. М. Лобанчикова, К. В. Молодецька. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 310 с.
3. Основи управління інформаційною безпекою редакційно-видавничих бізнес-процесів: навч. посіб / О. І. Козак, Н. В. Загородна, В. М. Сеньківський. К., 2017. 256 с.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Онищук Володимир,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Романченко Інна Григорівна,
кандидат історичних наук, доцент*

Сьогодні в суспільстві навколо нас відбувається інформатизація, що стає стимулом для розвитку сфер життєдіяльності людей. Для нормального життя людини потрібно задовольняти її інформаційний інтерес в зрозумілому висловленні для швидкого та якісного сприймання. Саме від інформації залежить культурний вигляд окремих людей та всього суспільства та їхній світогляд, поведінка, формулювання особистості та активність людей в суспільстві. Але через збільшення потоків інформації відбувається ускладнення її передачі та отримання. І тому, в ситуації, яка сформувалась у теперішній час, все більш актуальною є глибока розробка поняття «комунікаційна культура суспільства» [1].

У своїх роботах про розвиток соціально-комунікаційної культури суспільства висвітлювали вітчизняні дослідники: К. Галацин [1], А. Хом'як [1], Л. Пугач [2], О. Холод [4], І. Чудовська [5].

Соціально-комунікаційна культура – це можливість людини до максимальної репрезентації в суспільстві. При цьому можна дивитися на комунікаційну культуру як на технологію комунікацій та взаємозв'язків між людиною та суспільством яких знаходиться оптимальні шляхи для реагування на проблеми кожного [4].

Багато дослідників вважають, що комунікація й спілкування є найважливішою частиною життя всіх людей, а тому і вона має велику роль в культурі. Дослідники прирівнюють культуру до спілкування. Зміст цього поняття інтегрує сутність понять комунікації, комунікативності й культури. Саме розуміння культури дуже багатозначне, через це він немає єдиного визначення. Культуру можна розглядати як складний соціальний феномен, що має важливе значення майже до всіх сторін життя людей та суспільства [2].

Соціально-комунікаційна культура допомагає адаптувати людину до соціального середовища. Це дуже важливо тому, що кожна людина по своєму сприймає інформацію, зважаючи на обставини. Завдяки комунікаційній культурі підтримується розвиток суспільства та самої людини, що виражається в формах організаційного життя та діяльності людей, в їх взаємодії між собою та створення матеріальних і духовних цінностей [5].

Визначивши поняття соціально-комунікаційної культури можна виділити її складові:

- Ідеали, норми моральні та духовні цінності.
- Навички, знання, соціально-комунікаційна діяльність.
- Ставлення людини до природи та других людей, особисті якості [3].

Отже, розвиток відбувається в комунікаційній культурі, через потребу людей в суспільстві для їхнього життя та вдосконалення технологічного прогресу. Комунікаційну культуру можна розглядати як частину духовної культури. А духовна культура є цілісною системою елементів: культури

етичного мислення, культури відчуттів, культури поведінки і культури спілкування

За допомогою комунікаційної культури, інформація має можливість постійно аналізуватися наступними поколіннями та під час руху по горизонталі, стає предметом суб'єктно-об'єктних інформаційних взаємодій, завдяки чому стає важливим інструментом для навчання.

Література

1. Галацин К., Хом'як А. Комунікативна культура майбутнього фахівця : монографія, Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 132 с.
2. Пугач Л. Ю. Соціально-комунікаційні складові комунікативної моделі. *Молодий вчений*. №1 (65). Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. С. 159-156.
3. Соціально-комунікаційна культура суспільства. URL: <https://studfile.net/preview/8997248/page:4/> (дата звернення 26.11.2023)
4. Холод О. Соціальні комунікації: тенденції розвитку : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. й доп. Київ : Білий Тигр, 2018. 370 с.
5. Чудовська І. Соціологія масових комунікацій : навч. посіб. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2021. 235 с.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Хоменко Сніжана,

*здобувачка вищої освіти III курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Науковий керівник: Прокопенко Л.І.,
доцент, кандидат культурології,*

Важливою складовою освітнього середовища закладів вищої освіти (далі – ЗВО) є електронні бібліотеки. В умовах дистанційного навчання, пов'язаного з пандемією та введенням воєнного стану в Україні, вони стали зручною формою доступу до інформації для науковців, викладачів, дослідників та здобувачів освіти.

Електронні бібліотеки відіграють значну роль у забезпеченні користувачам віддаленого доступу до електронних науково-освітніх ресурсів, актуальних публікацій з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Вагомим чинником звернення користувачів до електронних бібліотек є зручний доступ до великого обсягу наукових журналів, електронних книг та інших ресурсів. Зазначимо, що користувачами є: науковці, викладачі, дослідники, здобувачі освіти, співробітники, зовнішні користувачі, які звертаються як до традиційних, так і електронних бібліотек з метою задоволення інформаційних потреб. Так, за допомогою електронних бібліотек ЗВО, здобувачі освіти мають змогу оперативно здійснювати пошук необхідної інформації, що значно полегшує процес навчання та засвоєння матеріалу з освітніх компонент.

Мета дослідження полягає у вивченні основних аспектів представлення електронних ресурсів наукових бібліотек ЗВО для задоволення інформаційних потреб користувачів.

На прикладі наукових бібліотек ЗВО Київського національного університету культури і мистецтв» та Науково-технічної бібліотеки ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» проаналізуємо доступні електронні послуги даних установ.

У електронних ресурсах Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв представлені: електронне видавництво, наукова періодика, матеріали конференцій, монографії та навчальні посібники КНУКіМ, наукові праці, бази текстових даних, електронний каталог, наукова періодика України, реферативні, наукометричні бази Scopus, Web of Science (WoS), ScieceDirect, портал Research4Life, наукові праці науково-педагогічних працівників (далі – НПП) КНУКіМ у Scopus [2].

У структурі Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв представлено сектор організації електронних документів. Він забезпечує створення, наукову організацію та розвиток тематичних колекцій електронних інформаційних ресурсів [4].

Основними напрямками роботи сектора є: організація, формування електронних документів як складника частини бібліотечно-інформаційних ресурсів; формування та розвиток електронної бібліотеки; формування електронного архіву КНУКіМ (репозитарію), наповнення електронними аналогами друкованих видань та електронними виданнями науковців університету; забезпечення вільного доступу до електронних ресурсів власної генерації користувачам бібліотеки з дотриманням норм авторського права; здійснення науково-дослідної роботи з питань формування електронних ресурсів й окремих колекцій; формування інформаційної культури користувачів, зокрема навчок роботи з електронними інформаційними ресурсами й сервісами бібліотеки; популяризація наукового доробку НПП університету; презентації електронних повнотекстових ресурсів і онлайн-послуг на сайті бібліотеки [4].

На сайті бібліотеки у розділі «Електронні ресурси» → «Електронний каталог» користувачі можуть отримати доступ до літератури. Пошук здійснюється за іменем автора, назвою документа, словами анотації та за фільтрами: мова, вид документа, рік видання. Для завантаження документів необхідно бути записаним (зарєєстрованим) до бібліотеки та мати шифр читача і пароль [5].

Бібліотека наповнена актуальними матеріалами за різноманітними темами, представлена література доступна у різних форматах, що дозволяє користувачам зручно вивчати матеріали залежно від їхніх потреб та відповідно до особистих вподобань. Розділи розміщені чітко та лаконічно, що дозволяє користувачам легко знаходити необхідні ресурси.

На сайті Науково-технічної бібліотеки ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» представлена досить потужна інформаційна база електронних ресурсів [9]. Зокрема, зазначимо електронний архів наукових та освітніх матеріалів – ЕЛАКРІ, який спрямований на накопичення, зберігання, розповсюдження та забезпечення надійного доступу за допомогою Інтернет до науково-освітніх матеріалів НПП, співробітників, здобувачів, аспірантів, докторантів КПІ ім. Ігоря Сікорського [5]. Також зручним для користувача є

електронний каталог, за допомогою якого можна знайти необхідні матеріали [7]. До представлених баз даних, патентів, стандартів, офіційних документів можна здійснювати як вільний доступ в Інтернет, так і в локальній мережі університету [8].

Також на сайті Бібліотеки КПІ представлена Цифрова бібліотека (Kyiv Polytechnic Digital Library), що містить 350 цифрових об'єктів. Метою бібліотеки є «збереження унікальної культурно-історичної спадщини для майбутніх поколінь українських науковців і дослідників, а також надання їм вільного доступу до цієї спадщини для вітчизняної та світової наукової спільноти» [3]. У розділах відображені колекції: стародруки, періодика, видання після 1890 р., рукописи, тимчасові друковані матеріали, відео-, аудіо-, фотоматеріали, географічні матеріали, літографовані видання та тематичні колекції: документи з історії КПІ ім. Ігоря Сікорського, історичні фотографії кийвської політехніки, роботи викладачів, архіви, документи з соціального життя КПІ ім. Ігоря Сікорського, книжкові знаки, ректори КПІ, спогади випускників, документи НТБ імені Г. Денисенка, колекція документів М.І. Коновалова. Також наявна систематична класифікація за розділами: фізика, економіка, математика, хімія, техніка, історія [3].

Загалом, в електронній бібліотеці представлено широкий спектр корисних для НПП, дослідників та здобувачів освіти ресурсів. На сайті можна знайти актуальні наукові статті, електронні книги, практичні матеріали та інші ресурси, які важливі для успішного навчання та досліджень в галузі техніки і технологій.

Отже, електронні ресурси бібліотек закладів вищої освіти є необхідною та невід'ємною частиною інформаційно-освітнього середовища. Їхнє представлення розширює можливості викладачів та здобувачів у доступі до актуальної наукової інформації, що сприяє підвищенню якості навчання, здійснення галузевих досліджень та задоволення інформаційних, освітніх, науково-дослідних, культурних потреб.

Таким чином, електронні бібліотеки не лише спрощують доступ до інформації, але й сприяють розвитку ключових навичок, необхідних для ефективного навчання та подальшого професійного зростання. У світі, де знання є ключем до успіху, електронні бібліотеки визначають академічний ландшафт і допомагають здобувачам знайти свій шлях у світі знань.

Література

1. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів: монографія / [Спірін О.М., Іванова С.М., Новицький О.В. та ін.]; за наук. ред. проф. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна. К. : Педагогічна думка, 2012. 176 с.
2. Наукова бібліотека КНУКіМ : вебсайт. URL: <https://lib.knukim.edu.ua/> (дата звернення 30.11.2023)
3. Електронна бібліотека Київської політехніки : веб-сайт. URL: <https://dil.kpi.ua/dlibra> (дата звернення 30.11.2023)
4. Сектор організації електронних ресурсів : вебсайт КНУКіМ. URL: <https://lib.knukim.edu.ua/structure/> (дата звернення 30.11.2023)
5. Електронний каталог наукової бібліотеки КНУКіМ : вебсайт КНУКіМ. URL: <http://91.217.179.170:9100/libr/DocSearchForm> (дата звернення 30.11.2023)
6. ELAKPI – електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://ela.kpi.ua/> (дата звернення 30.11.2023)
7. Електронний каталог НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://opac.kpi.ua/F?RN=660892077%20> (дата звернення 30.11.2023)
8. Базы даних, патенти, стандарти, офіційні документи : вебсайт НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://www.library.kpi.ua/resources/databases/> (дата звернення 30.11.2023)

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

*Муравйова Александра,
здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Безугла Жанна Сергіївна**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент*

У теоретико-методологічному вимірі інформаційний простір є середовищем інформації в суспільстві, що знаходиться під впливом культурних, економічних, політичних, технологічних та інших факторів [2].

Д. Белл розглядає інформаційний простір як сукупність знань, що має цінність як економічного ресурсу, сприяючого розвитку певних сфер життя. Специфіка інформації, з цього погляду, полягає у здатності виступати як товар, брати участь в економічних маніпуляціях та гарантувати економічну стабільність [1].

Дослідники зазначають, що поняття «інформаційний простір» поєднує два слова: «простір» та «інформація». Простір можна охарактеризувати такими властивостями, як структура, довжина, співіснування та взаємодія елементів у всіх матеріальних системах. Інформаційний простір історично сформований, забезпечений правовими гарантіями та засобами комунікації, організований та структурований, збирає результати комунікативної діяльності людей, має більший доступ до споживчої форми просторово близьких та віддалених інформаційних ресурсів [4].

Інформаційний простір постійно розширюється і грає дедалі більшу роль життя людей, формуючи новий життєвий простір як цілісного поля, всередині якого індивіди взаємодіють друг з одним. Його специфіка полягає у розпаді двох рівнів існування: реального та віртуального, що визначає нові норми та обставини існування. Отримуючи глобальну роль, інформаційні технології сприяють розширенню комунікацій та створенню єдиного комунікативного простору, в рамках якого формуються спеціальні закони та норми поведінки та світогляду [3].

В рамках семантичного підходу інформаційний простір розуміється як гіпертекстова структура, що включає різноманітні та взаємозалежні зображення, символи, поняття, тексти та документи, поряд з якими відбуваються процеси кодування, передачі, зберігання та інтерпретації інформації. .

Специфіка соціокультурного підходу до інформаційного простору полягає у визнанні зв'язку засобів та трансляції культурних закономірностей, що визначають соціальну ідентичність особистості. Взаємодія та конфлікт моделей самоідентифікації, що є в інформаційному просторі, призводить до різкого збільшення кількості інформації, що обробляється. Це впливає на психічний стан особистості і може призвести до неприйняття джерел

інформації. Глобалізація та інформаційні процеси, що тісно пов'язані та протікають паралельно, стикаються з ворожим ставленням представників державних еліт. Адже людина, занурена у світ інформаційних потоків, звільняється від уз громадянства, національності та інших аспектів самоідентифікації. На цьому етапі функціонування суспільства досягається відносна незалежність бажань особистості від попередньої культурної традиції (звичайно дотримуючись нових модифікованих цінностей) [4].

Таким чином, створення та розвиток єдиного інформаційно-комунікаційного простору України, яка є частиною світового інформаційного простору, сьогодні особливо актуально. Адже це забезпечує участь України у процесах інформаційної та економічної інтеграції регіонів, країн та народів. Інформаційні та комунікаційні процеси сприяють включенню українського суспільства до середовища світової політики, економіки, культури, в якій домінують демократичні традиції та стандарти розвитку.

Література

1. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Васильців В. Г. Характеристики функціональних складових економічної безпеки сектора інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 1. С. 161–172.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Штець Т. Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектора економіки України. *Підприємництво і торгівля*: зб. наук. пр. Львів. 2018. Вип. 23. С. 56–63. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-10> (дата звернення : 27.03.2024)
3. Давиденко С. В., Шехлович А. М., Лупак Р. Л. Пріоритети забезпечення інноваційної безпеки України в умовах гібридної агресії : аналітична записка. URL: http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ_Shekhlovych_2016-b057a.pdf. (дата звернення : 27.03.2024)
4. Дубов Д. В., Ожеван О. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : аналіт. доп. Київ : НІСД. 2010. 54 с.

СУЧАСНИЙ ДІЛОВИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Жовтюк Михайло,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститутекономіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Романченко Інна Григорівна,**
кандидат історичних наук, доцент*

Сьогодні ми не можемо уявити собі життя без документів, вони є основною складовою в усіх галузях життя, жодна документальна комунікація в установах, організаціях, підприємствах не відбувається без документів. Розвиток цифрових технологій актуалізував роботу з документами, так як переважна кількість всіх документів переводиться в електронний вигляд, що дає можливість документальну комунікацію полегшити і пришвидшити.

Документ – це матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у зведеному порядку і має відповідно до чинного законодавства юридичну силу [2].

До загальних функцій документа належать:

- інформаційна, оскільки будь-який документ є носієм інформації та створюється для її збереження;
- соціальна – документ є соціально значущим об'єктом, бо його поява спричинена тією чи іншою соціальною потребою;
- комунікативна – документ виступає засобом зв'язку між окремими елементами офіційної, громадської структури (зкладами, установами, фірмами тощо);
- культурна – документ є засобом закріплення, передавання культурних традицій.

Це найкраще простежується на великих комплексах документів науково-технічної сфери, де знаходить відображення рівень наукового, технічного й культурного розвитку суспільства [5].

Специфічними функціями документів вважаються:

- управлінська – документ є інструментом управління; ця функція властива низці управлінських документів (плановим, звітним, організаційно-розпорядчим та ін.), які спеціально створюються для реалізації завдань управління;
- історична – коли документ є джерелом історичних відомостей про розвиток суспільства; цієї функції набуває певна частина документів тільки після того, як вони виконують свою оперативну дієву роль і надійдуть до архіву на зберігання;
- правова – документ є засобом закріплення і змін правових норм та право взаємин у суспільстві; ця функція є визначальною у законодавчих і правових нормативних актах [1].

Найважливішою класифікаційною ознакою документа є його зміст, зокрема відношення зафіксованої в ньому інформації до предмета чи до напряму діяльності. Відповідно до цього виділяють різні види документів за ознаками класифікації і групами:

- За походженням
- За місцем виникнення
- За призначенням
- За напрямом
- За формою
- За терміном виконання
- За ступенем гласності
- За стадіями створення
- За складністю
- За терміном зберігання
- За технікою відтворення
- За носієм інформації [3].

Діловодство — це сфера уміння та навичок роботи з документами які супроводжують діяльність будь-якої організації, і державної, і приватної [3].

Документ як основний носій інформації необхідний для стабільної діяльності організації. На основі документів приймаються рішення управлінського, виробничого та господарського характеру. Кінцевий результат управлінської діяльності як органів державного управління, так і окремих підприємств залежить від багатьох факторів. Не останнє місце серед них займає діловодство, яке дозволяє забезпечити оперативність та гнучкість у прийнятті рішень. Діловодство координує всі етапи роботи: від проектування до контролю за виконанням рішення [4].

Отже, сучасні ділові документи є необхідною складовою управління документною діяльністю, особливо в умовах цифровізації. Документи широко використовуються в повсякденній діяльності як джерело та носій інформації, вони сприяють удосконаленню внутрішньої організації будь-якого підприємства, закладу чи установи, є підставою для прийняття рішень, узагальнень, довідково-пошукової роботи. Документ є засобом засвідчення, доведення певних фактів і має велике правове значення.

Література

1. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навчальний посібник. 4-те видання, перероблене і доповнене. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
2. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять / Національний стандарт України. Видання офіційне. Київ : Держспоживстандарт України, 2005. 36 с.
3. Карпенко О. О., Матліна. М. М. Сучасне діловодство : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. 75 с.
4. Офіційно-діловий документ: основні вимоги та правила складання : навчально-практичний посібник. Харків, 2008. 234 с.
5. Соловйова А. С. Документування та діловодство : [методичні рекомендації]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 44 с. (Методична серія ; Вип. 228).

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЛОВОДСТВІ

*Сліпченко Анжела,
здобувачка вищої освіти II курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник – Безугла Жанна Сергіївна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент*

В сучасному світі впровадження комп'ютерів у діловодство створює нові якісні можливості для документаційного забезпечення, дозволяє поставити діловодство на сучасний рівень науково-технічного прогресу, кардинально підвищити продуктивність і якість праці.

Останнім часом при значному збільшенні обсягів інформації діловодство на паперових носіях скоротилось. Цього досягнуто за рахунок розвитку сучасних технологій роботи з документальною інформацією, а саме застосування автоматизованого введення документів у комп'ютер [1, с. 89].

Інформаційні технології полегшують процеси управління знаннями. Інформаційні технології в діловодстві - це, по суті, сукупність технічних процесів, які можна розглядати як узагальнення відповідних цілеспрямованих змін у конкретних характеристиках даних. З точки зору інформатики у ділових процесах можна розглянути цілу низку процесів:

1. Збір даних – трансформація сукупності даних, за якими змінюється властивість їх концентрації.
2. Передача даних – перетворення сукупності даних.
3. Обробка даних – трансформація сукупності даних, за якої змінюється та чи інша якісна їх властивість.

4. Збереження даних – трансформація сукупності даних, для якої змінюються тимчасові координати.

5. Подання даних – трансформація сукупності даних, за якої змінюється вид інформації [6, с. 35–36].

Сьогодні впровадження електронного документообігу в організаціях є не тільки запорукою підвищення ефективності адміністративних і виробничих функцій, а й законодавчою нормою, закріпленою в багатьох законах, постановах і нормативних документах, що свідчить про велику зацікавленість держави в автоматизації найважливіших суспільних процесів.

В останні десятиліття проблеми впровадження електронного діловодства, зокрема електронного документообігу, визначення ефективності використання електронних документів в системах електронного документообігу й автоматизованого діловодства є об'єктами дослідження багатьох науковців. Автори С. Степова, К. Коцюбинська, Ю. Василенко [7] розглядають електронний документ як засіб підвищення ефективності бухгалтерського обліку, М. Демкова [2] визначає основною перевагою електронного документообігу прозорість діяльності організацій та підвищення ефективності боротьби з корупцією, Ж. Кудрицька [4] здійснює систематизацію проблем впровадження систем електронного документообігу та електронної звітності як в органах державної влади, так і в комерційних структурах, П. Козирев [3] розглядає СЕД як основу інформаційних технологій для підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Не зважаючи на популярність окресленої проблематики серед науковців, на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення переваг від впровадження електронного діловодства в організаціях.

У правовому полі діяльності організації важливу роль відіграють правові переваги електронного діловодства. Стаття 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначає, що «юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму» [5].

Сьогодні нагальним завданням документознавства загалом є створення нової концепції розвитку документознавства з урахуванням новітніх технологій щодо документування інформації, її передачі та появи нових фізичних форм документації.

Отже, у діловодстві значно розвинулися інформаційні технології, проте існує кілька напрямків, на які варто звернути увагу в сьогодення. В першу чергу варто уніфікувати термінологічну систему електронного діловодства, визначити основні вимоги до всіх класів електронних документів та правил їх виконання, необхідна підтримка та розвиток розробниками програмного забезпечення операцій електронного архівування та електронного діловодства. Також варто вдосконалити існуючі українські системи управління документами, які відповідають вимогам чинного законодавства та інших нормативно-правових актів і є максимально зручними та доступними для користувачів.

Література

1. Гончарова Н. Документаційне забезпечення менеджменту: навчальний посібник / М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 259 с.
2. Демкова М. С. Переваги електронного документообігу. URL: <http://www.znannya.org/?view=egovernment-documents> (дата звернення: 22.03.2024).

3. Козирев П. Інформаційні технології як інструмент ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. URL: www.municipal.gov.ua/data/loads/2009_kozirev.doc (дата звернення: 22.03.2024).

4. Кудрицька Ж. В. Проблеми ефективності реалізації електронного документообігу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=287> (дата звернення: 22.03.2024).

5. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15> (дата звернення: 22.03.2024).

6. Слободянюк Н. Діловодство та управлінська документація: навч. посіб. для студ. напряму підгот. 0502 – «Менеджмент» спец. 7.050201 – «Менеджмент організацій» / Вінницький національний технічний ун-т. Вінниця : ВНТУ, 2004. 79 с.

7. Степова С. В., Коцюбинська К. А., Василенко Ю. В. Електронний документообіг як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Informatica/3_96670.doc.htm (дата звернення: 22.03.2024).

СЕКЦІЯ **«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ,** **ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ФІНАНСІВ»**

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Гончарук Олександр,
здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
*Науковий керівник: **Бойко Світлана Василівна,***
кандидат економічних наук, доцент

Збалансування державних фінансів України є важливим аспектом бюджетного менеджменту та якісного бюджетного планування. Держава та органи місцевого самоврядування плануючи бюджетні показники та виконуючи бюджет повинні дотримуватися принципу збалансованості: «повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період» [1]. Незбалансованість бюджетних показників може набувати двох форм: дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету); профіцит бюджету - перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету).

Ст. 14 Бюджетного кодексу України визначає, що затвердження бюджету з дефіцитом дозволяється у разі наявності обґрунтованих джерел фінансування бюджету з урахуванням особливостей. Таким чином, затвердження бюджету з дефіцитом дозволяється у разі якісного бюджетного планування та формування планових показників фінансування бюджету у достатньому розмірі [1].

Аналіз збалансування державних фінансів України передбачає визначення розміру бюджетного дефіциту, а також його частки в ВВП. За даними Міністерства фінансів останній профіцитний рік був 2002 р., коли профіцит бюджету становив 1 635,4 млн грн. З 2002 р. дефіцит бюджету формувався щороку та вказував на незбалансованість доходів та видатків. Дефіцит формувався на основі незбалансованості доходів і видатків Зведеного бюджету України за умови коливання незбалансованості від мінімального рівня до 20%, а саме: 2003 р. – 0,2 %, 2004 р. – 10,8 %, 2005 р. – 5,6 %, 2006 р. – 2,0 %, 2007 р. – 2,8 %, 2008 р. – 3,8 %, 2009 р. – 12,6 %, 2010 р. – 20,1 %, 2011 р. – 4,6 %, 2012 р. – 10,5 %, 2013 р. – 14,2 %, 2014 р. – 14,7%, 2015 р. – 4,3 %, 2016 р. – 6,8 %, 2017 р. – 3,9 %, 2018 р. – 5,6 %. Визначений Бюджетною декларацією показник дефіциту державного бюджету на кожен рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 % прогнозного номінального обсягу ВВП України на відповідний рік. Дане положення Бюджетного кодексу діє у довгостроковій перспективі, проте таке значення не завжди дотримувалося і мали місце порушення безпеки збалансованості бюджету. За розрахунковими даними дефіциту Зведеного бюджету України

перевищував критичне значення у 2004 р., 2009 р., 2010 р., 2012 р., 2013 р., 2014 р., в інших роках проблема збалансування не була критичною.

Динаміка дефіциту Зведеного бюджету України у середньостроковій перспективі (табл. 1.1.) вказує на наявність дефіциту бюджету та набуття дефіцитом бюджету хронічної форми та вимагає детального аналізу.

Таблиця 1.1.

Динаміка дефіциту Зведеного бюджету України, млн грн

	2020	2021	2022	Відхилення, (+/-)	
Дефіцит Зведеного бюджету України, в тому числі	224 459	187 810	844 828	-36649	657018
Дефіцит Державного бюджету України	217 611	198 844	914 702	-18767	715858
Дефіцит	6 848				
Профіцит місцевих бюджетів		11 034	9 874	-17882	-58839

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України [2]

У 2020 р. дефіцит бюджету формувався у розмірі 224 459 млн грн, в тому числі дефіцит державного бюджету (217 611 млн грн) перевищував дефіцит місцевих бюджетів (6 848 млн грн). Основною причиною стало незбалансування доходів і видатків бюджетів на 15,9% при тому, що частина дефіциту була визначена на етапі бюджетного планування – 343 178,6 млн грн.

У період воєнного стану найбільш значущими фінансово-економічними факторами впливу на доходи бюджету, суми запозичень, розмір державного боргу і профіль боргових ризиків стали:

- глибоке падіння реального ВВП (на 29,1% у 2022 р.) і скорочення реальних доходів зведеного бюджету (на 19 % у 2022 р. без іноземних грантів), що зумовлювало відхилення фактичних фіскальних показників від планових і виникнення нових потреб у залученні позичково-емісійних коштів;
- суттєва девальвація номінального обмінного курсу гривні (на 29,4 % відносно долара США за 2022 р.), котра впливала на доларову величину зовнішнього державного боргу і збільшувала гривневий еквівалент видатків на його обслуговування;
- різке зростання державних видатків на оборонно-військові потреби країни, що детермінувало кратне збільшення бюджетного дефіциту й необхідність його фінансування із зовнішніх та внутрішніх джерел;
- руйнування агресором житлового фонду, соціальної та виробничої інфраструктури, потужностей підприємств тощо, які спонукали державу до запровадження нових програм допомоги й компенсації зазнаних втрат, збільшували бюджетні видатки за цим напрямом і опосередковували накопичення нових боргів.

Безпосередньо у сфері бюджетного менеджменту проявилися такі фактори ризиків:

- втрата доступу до міжнародного ринку капіталів, що підвищувало ризики рефінансування зовнішніх ринкових позик і змушувало Уряд активно залучати зовнішні офіційні позики;
- погіршення кон'юнктури внутрішнього ринку капіталів і недоотримання планових сум внутрішніх державних запозичень, що породжувало тиск на видатки бюджету і змушувало вдаватися до використання альтернативних методів покриття дефіциту;

– підвищення внутрішніх ринкових ставок, що за відсутності інтервенцій Національного банку України на ринку ОВДП у 2023 р. втілювалося у зростання видатків на обслуговування боргу (середньозважена ставка дохідності ОВДП у травні 2023 р. дорівнювала 19,3 %, збільшившись на 9 в. п. відносно травня 2022 р., тоді як видатки на виплату процентів за внутрішнім боргом у 2022 р. становили 121,3 млрд грн, а у 2023 р. планувалися на рівні 225,9 млрд грн);

– збільшення бюджетних витрат на погашення та обслуговування кредитів підприємствам, гарантованих Урядом, унаслідок погіршення фінансових результатів їхньої діяльності та настання форс-мажорних обставин під час війни.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Статистичний збірник. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
3. Про Бюджетну декларацію на 2022-2024 роки: Постанова Верховної Ради України від 15.07.2021 № 1652-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1652-IX#Text>

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Рибальченко Дмитро,

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Півторак Михайло Вікторович,

кандидат економічних наук, доцент

У процесі здійснення господарської діяльності підприємство володіє різноманітними видами майна в матеріальній і нематеріальній формах. За економічним змістом майно підприємства є його активами. Оборотні активи - це активи, без яких неможлива господарська діяльність підприємства та які відповідають вимогам до оборотних активів, що визначені у чинному законодавстві.

Оборотні активи відповідно до НП(с)БО 1, гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Оборотні активи використовують для таких потреб: закупівля сировини, матеріалів, інших виробничих запасів, використання їх у виробничому процесі, відвантаження покупцям готової продукції, здійснення грошових розрахунків із контрагентами.

Аналіз управління оборотними активами проведемо за даними виробничого підприємства ТОВ «Бастіон-БЦ» (код ЄДРПОУ 39048914). Підприємство здійснює такі види діяльності: виробництво металевих дверей і вікон, виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій, оптова торгівля іншими товарами господарського призначення, оптова

торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням, оптова торгівля залізними виробами, водопровідним і опалювальним устаткуванням і приладдям до нього, інші види роздрібною торгівлі в неспеціалізованих магазинах, роздрібною торгівля залізними виробами, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами в спеціалізованих магазинах, виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Оборотні активи у 2021-2023 рр. переважали над вартістю необоротних активів та їх частка становила 70% у 2021 р., 87% у 2022 р., 56% у 2023 р. Детальний аналіз показників динаміки оборотних активів наведено у табл. 1, що вказує на збільшення вартості оборотних активів у 2022 р. у 3,3 рази та збільшення у 2023 р. у 1,3 рази.

Таблиця 1

Аналіз динаміки оборотних активів ТОВ «Бастіон-БЦ»

	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2022-2021	2023-2022	2022-2021	2023-2022
Запаси:	773,5	3 114,40	4 089,30	2 340,90	974,90	4,03	1,31
у т. ч. готова продукція			754,4		754,40		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	345	1 330,50	342,2	985,50	-988,30	3,86	0,26
Інша поточна дебіторська заборгованість	393,9	358,8	874,2	-35,10	515,40	0,91	2,44
Поточні фінансові інвестиції							
Гроші та їх еквіваленти	9,9	515,8	1 203,40	505,90	687,60	52,10	2,33
Витрати майбутніх періодів			1,3	-	1,30	-	-
Інші оборотні активи	121,9	136,2	439,6	14,30	303,40	1,12	3,23
Усього	1 644,20	5 455,70	6 950,00	3 811,50	1 494,30	3,32	1,27

За складовими оборотних активів основними джерелами збільшення вартості оборотних активів у 2022 р. були запаси та дебіторська заборгованість з бюджетом, проте у 2023 р. основні тенденції у динаміці змінилися. У 2023 р. збільшилася вартість запасів та готової продукції, збільшилися залишки грошових коштів на рахунках за одночасного зменшення дебіторської заборгованості з бюджетом.

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Бастіон-БЦ» (табл. 2) вказує на визначальну роль запасів у формуванні оборотних активів і частка запасів суттєво не коливалася, проте у 2022 р. збільшилася частка дебіторської заборгованості з бюджетом та грошових коштів. У 2023 р. відбулося часткове погашення дебіторської заборгованості з бюджету та продовжувалося збільшення грошових коштів.

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Бастіон-БЦ»

	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення	
				2022 - 2021	2023 - 2022
Запаси	47,0 4	57,0 9	58,8 4	10,0 4	1,75 1,75
у тому числі готова продукція	0,00	0,00	10,8 5	0,00	10,8 5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	20,9 8	24,3 9	4,92	3,40	- 19,46
Інша поточна дебіторська заборгованість	23,9 6	6,58	12,5 8	- 17,38	6,00
Поточні фінансові інвестиції	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Гроші та їх еквіваленти	0,60	9,45	17,3 2	8,85	7,86
Витрати майбутніх періодів	0,00	0,00	0,02	0,00	0,02
Інші оборотні активи	7,41	2,50	6,33	4,92	3,83

За результатами проведеного аналізу можна стверджувати про ефективне управління оборотними активами ТОВ «Бастіон-БЦ», оскільки збільшилася вартість оборотних активів та підприємство формувало достатній розмір запасів, зменшило дебіторську заборгованість та збільшило залишки грошових коштів.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфін України від 07.02.2013 № 73.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/ed20170314#n45>

ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

*Долецький Данііл,
здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Півторак Михайло Вікторович**,
кандидат економічних наук, доцент*

У вітчизняних і зарубіжних джерелах категорія «фінансові потоки» трактується по-різному. Так, на думку американського ученого Д. Вільямса [1, с. 14] сам по собі термін, що не має відповідного тлумачення «потоки грошових коштів» (у його буквальному розумінні) позбавлений сенсу. Компанія може випробовувати притоки грошових коштів (тобто грошові надходження), і вона може випробовувати відтік грошових коштів (тобто грошові виплати).

Базовою формою структурування фінансових потоків є виділення вхідних (CashInflows) та вихідних (CashOutflows) фінансових потоків. Необхідність виокремлення як вхідного, так вихідного фінансових потоків як окремого виду пояснюється, окрім функціонально-організаційних його особливостей, ще й методологічними потребами інформаційного забезпечення фінансового аналізу та управління фінансовими потоками суб'єкта господарювання [2, с. 67].

Вхідний фінансовий потік являється складовою частиною сукупного фінансового потоку суб'єкта господарювання в результаті здійснення його основної, інвестиційної та фінансової діяльності, при цьому, фінансовий потік класифікується як вхідний за умови, коли рух коштів в рамках такого фінансового потоку призводить до збільшення абсолютної величини грошових коштів та їх еквівалентів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання на певний момент часу [2, с. 260].

У свою чергу, вихідний фінансовий потік також являється складовою частиною сукупного фінансового потоку суб'єкта господарювання в результаті здійснення його основної, інвестиційної та фінансової діяльності, фінансовий потік класифікується як вихідний за такою ознакою – рух коштів в рамках даного фінансового потоку призводить до зменшення абсолютної величини грошових коштів та їх еквівалентів, які знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання на певний момент часу.

Література

1. Williams J. The Theory of Investment Value / Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1938.
2. Chang S.-C. Pension Fund Management Using the Markov Chain Approximation / Asia Pacific Management Review. 2023. № 10(4). P. 259-266.

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТОВ «БІОФАРМА ПЛАЗА»

Войдевич Богдан,

*здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: **Бойко Світлана Василівна,**
кандидат економічних наук, доцент*

Витрати підприємства є важливою економічною категорією, яка формує фінансовий результат та загальну ефективність підприємства. Узагальнення дослідження еволюції розвитку знань щодо сутності і змісту категорії «витрати» подано в табл. 1, в якій показано п'ять етапів розвитку знань про витрати. Перший етап пов'язується з потребами господарюючих суб'єктів Стародавнього світу щодо визначення та реєстрації витрат на ведення господарства як на державному рівні, так і на рівні окремих домогосподарств.

Другий етап пов'язано із зародженням у Греції основ складання сучасної фінансової звітності, яка ґрунтується на паралельному відображенні доходів і витрат від різних видів діяльності. При цьому хронологія запису операцій привела до появи нового методу – рахунку. Слід зазначити, що на перших

двох етапах розвитку знань про витрати були певні досягнення, але чіткого визначення категорії витрат не існувало.

Проривом у формуванні науково–теоретичних підходів до визначення економічної сутності та змісту витрат слід вважати виникнення у світовій економічній науці двох основних теорій, у центрі уваги яких перебуває показник витрат, а саме: трудової теорії вартості та теорії граничної корисності. З ними і пов’язується третій етап (XIV – кінець XIX ст.) здійснення спроб розкрити суть поняття «витрати» в різних теоріях.

Таблиця 1

Еволюція розвитку знань щодо сутності та змісту категорії «витрати»

Етап	Підходи до трактування
I етап (XXVIII–IV ст. до н.е.)	Визначення та реєстрація витрат на ведення господарства як на державному рівні, так і на рівні окремих домогосподарств відповідно до потреб господарюючих суб’єктів (зародження принципів обліку витрат за їх складовими)
II етап (III–II ст. до н.е.)	Нормування та планування окремих видів витрат зародження основ складання сучасної фінансової звітності про витрати. При цьому <i>витратами</i> вважалися ресурси, які використовувалися у процесі господарської діяльності (праця і матеріали) і були об’єктом обліку на державному рівні
III етап (XIV– кінець XIX ст.)	Спроба розкрити сутність витрат, поява різних теорій витрат. <i>Витрати</i> розглядають як витрачену на виробництво товарів працю, вкладений капітал та землю, яка використовується в процесі виробництва
IV (кінець XIX – 2-га пол. XX ст.)	Виникнення двох підходів (бухгалтерського та економічного) до визначення змісту і сутності витрат. <i>Бухгалтерські витрати</i> – комплекс матеріальних і грошових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства, що є основою калькулювання собівартості продукції. Отже, бухгалтерські витрати – це витрати виробництва економічні – це альтернативні витрати
V етап (кінець XX – поч. XXI ст.)	Однотимчасне використання двох термінів «витрати» і «затрати». <i>Затрати</i> – грошове вираження витрачених для здійснення основної діяльності підприємства ресурсів, які шляхом обміну або трансформації були використані з певною метою. <i>Витрати</i> – достовірно оцінена частина затрат основної діяльності підприємства, яка призводить до зменшення економічної вигоди у вигляді збільшення зобов’язань або зменшення активів, та співвідноситься з доходом підприємства, для отримання якого була здійснена у звітному періоді

Джерело: побудовано за [1, с. 194]

Отже, на третьому етапі (XIV – кінець XIX ст.) науковці визначають витрати як витрачену на виробництво товарів працю, вкладений капітал та землю, яка використовується в процесі виробництва.

Наступний етап в еволюції наукових знань щодо витрат виокремлюється в межах XX ст. і пов’язується з використанням економіко–математичних методів у теорії витрат та іменами таких науковців, як Е. Шмаленбах, Г. Фандель, Дж.Ч. Гаррісон, Ч. Кларк, А. Хігінс, Є.Є. Слуцький. Вважаємо, що цей етап починається з кінця XIX ст., продовжується у XX й визначається не лише використанням економіко–математичних методів, але й подальшим уточненням економічної сутності витрат, зокрема в межах неокласичної теорії та мікроекономіки, визначенням витрат як окремого об’єкта управління, обліку й аналізу.

Отже, витрати слід розглядати як економічну категорію, пов’язану з бажаним результатом, доходом, незавершеним виробництвом, ресурсом,

амортизацією, що символізує спожиті ресурси, виплати, витрачені кошти. Вартує також відзначення, що в наведених підходах акцент зміщено на матеріальній складовій (спожиті ресурси, витрачені кошти, витрати активу, виплати, спожиті засоби виробництва, спожиті засоби праці), проте в сучасних підходах до ідентифікації витрат мова йде не лише про матеріальні відшкодування, але і про відшкодування витрат на оплату праці працівників та нарахування на неї.

Проведемо аналіз сучасного стану динаміки та структури витрат на прикладі ТОВ «Біофарма Плазма» як української фармацевтичної компанії, що спеціалізується на розробці та виробництві інноваційних високотехнологічних препаратів з донорської плазми крові людини та працює в м. Біла Церква.

Витрати ТОВ «Біофарма Плазма» наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка та структура витрати ТОВ «Біофарма Плазма»

Назва рядка	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Матеріальні затрати	663 014	52,67	514 871	42,64	852 757	53,15
Витрати на оплату праці	107 210	8,52	82 863	6,86	122 965	7,66
Відрахування на соціальні заходи	23 554	1,87	18 146	1,50	25 567	1,59
Амортизація	6 401	0,51	52 156	4,32	135 213	8,43
Інші операційні витрати	458 741	36,44	539 547	44,68	468 063	29,17
Разом	1 258 920	100,00	1 207 583	100,00	1 604 565	100,00

Джерело: фінансова звітність ТОВ «Біофарма Плазма» [2]

Проведений аналіз витрат ТОВ «Біофарма Плазма» вказує, що витрати збільшилися у досліджуваному періоду за рахунок збільшення всіх складових операційних витрат. Зміни відбулися також структурні, що вказує на збільшення частки матеріальних витрат, амортизації за зменшення частки витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, інших операційних витрат.

Література

1. Гаркуша Н. М. Економічна сутність витрат підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1(1). С. 191–200.
2. Фінансова звітність ТОВ «Біофарма Плазма». URL: https://clarity-project.info/edr/39000694/finances?current_year=2022

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТ

Мирець Сергій,

здобувач вищої освіти IV курсу спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Півторак Михайло Вікторович,

кандидат економічних наук, доцент

Значний інтерес до схем державно-приватного партнерства, які дозволяють залучити додаткові кошти для великих інфраструктурних проєктів, потребує моделі, згідно якої приватний інвестор може вкладати кошти як у створення промислових об'єктів, так і в розвиток інфраструктури [1]. При цьому повернення інвестицій відбувається не тільки за рахунок надання платних послуг, а й майбутніх доходів або економії коштів бюджету.

Одним із ключових критеріїв успішного впровадження ДПП в інвестиційній сфері є суспільна та бюджетна ефективність проєктів, що досягається вкладенням державою бюджетних коштів в розвиток інфраструктури, тоді як приватний капітал вкладається в створення промислових об'єктів на території регіону, що в сукупності формує в майбутньому грошові надходження до бюджету відповідного рівня, які покривають попередньо здійснені видатки з бюджету. Однак використання такого підходу обмежується обсягами бюджетних коштів, що можуть бути вкладені в розвиток інфраструктури.

З огляду на це перспективним є започаткований в Україні перехід від патерналістської моделі міжбюджетних відносин до внутрішньоорієнтованої моделі соціально-економічного розвитку територіальних громад [2], в межах якого все ж залишається актуальним нарощення обсягів бюджетних видатків інвестиційного характеру, в тому числі, шляхом оптимізації механізмів наповнення і використання коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Зазначене може надавати ряд переваг, перелік і обсяги яких залежатимуть від застосованої моделі партнерства, що в загальному дозволить переносити видатки місцевого бюджету на фінансування капітальних інвестицій на майбутні періоди; забезпечить економію бюджетних коштів шляхом відмови від вкладення капітальних інвестицій на основі передачі приватному інвестору прав на комерційне використання об'єкта до моменту окупності; формувати позабюджетні механізми забезпечення зобов'язань державного замовника перед інвесторами в межах партнерства.

Література

1. Слатвінський М. А. Державно-приватне партнерство як інструмент регіональної інвестиційної політики / Економіка України в умовах євроінтеграції: виклики та перспективи розвитку : матер. І Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р., м. Умань / за ред. д. е. н., проф. О. Г. Чирви. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 179-182.

2. Сторонянська І. З. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи. *Регіональна економіка*. 2019. № 3. С. 228-238

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Корунець Людмила,
здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Півторак Михайло Вікторович**,
кандидат економічних наук, доцент*

Як показує сучасна практика, існує обґрунтована причина появи ризиків у підприємницькій діяльності, через неможливість обчислення результату і врахування впливу на нього різних факторів, зокрема, з тієї причини, що й самі чинники можуть змінюватися в процесі здійснення проекту і досягнення виробничих завдань. Недостатність досвіду ефективного управління підприємством призводить до виникнення помилок при прийнятті рішень і зниження ефективності його діяльності [1].

З метою зниження рівня непередбачуваності негативних подій та нівелювання ступеня їх прояву необхідно створити сучасну ефективну систему управління ризиками, яка б відповідала сьогоденним вимогам. Тому питання полягає не в тому, щоб відійти від ризику, а з'ясувати його причини, зуміти його розрахувати, заздалегідь спланувати заходи щодо мінімізації непередбачених втрат, тобто по можливості знизити негативні наслідки ризику.

Для того щоб діяльність підприємства мала стабільну основу і була захищена від впливу непередбачених чинників, у кожного підприємства повинна бути сформована методика виявлення та управління ризиками з урахуванням специфіки його діяльності та наявних для здійснення цієї методики можливостей [1].

У сучасних умовах реалізація процесу управління ризиком – це не стільки розробка заходів протидії факторам ризику, скільки зміна управлінської парадигми організації, що виражається у тому, як підприємство [1]: організовує власну систему управління; здійснює розподіл відповідальності за досягнення власних стратегічних цілей на всіх рівнях організації між усіма учасниками; спирається на ризик-менеджмент як основу конкурентної переваги.

Можна виділити наступні найпоширеніші методи управління ризиками [1]: уникнення ризиків або цілковита відмова від них; прийняття ризиків на себе; передача ризиків; страхування; зменшення ризику.

Уникнення ризику означає просте ухилення від певного заходу, обтяженого надмірним ризиком. Прикладом може бути відмова від: співпраці з ненадійним партнером, постачальником та покупцем; використання великих обсягів позикового капіталу, вузькоспеціалізованого обладнання та ін. Та відмова від ризику часто означає недоотримання прибутку.

Література

1. Грідін О. В., Дудник О. В., Руденко С. В. Сутність, місце та сучасне значення ризик-менеджменту в управлінській парадигмі організації. / Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства, Вип. 191 «Економічні науки». 2018. С. 188-201.

МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Назаренко Ольга,
здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: Півторак Михайло Вікторович,
кандидат економічних наук, доцент

В практичній діяльності процес фінансового забезпечення реалізують за допомогою систематизації таких головних елементів, як фінансові методи.

Методи формування фінансових ресурсів подано на рис. 1.

Методи фінансового забезпечення		
Держави	Суб'єктів господарювання	Домашніх господарств
<ul style="list-style-type: none"> - оподаткування; - державне кредитування; - інвестування; - кредитна емісія; - відрахування з частини прибутку державних підприємств 	<ul style="list-style-type: none"> - самофінансування; - бюджетне фінансування; - кредитування; - самокредитування (кредиторська заборгованість); - інвестування; - оренда; - лізинг; - факторинг; - страхування 	<ul style="list-style-type: none"> - інвестування; - самофінансування; - кредитування

Рис. 1. Методи фінансового забезпечення

Самофінансування, засноване на використанні власних ресурсів для забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, є, безперечно, важливим методом фінансового забезпечення. У широкому розумінні самофінансування – це метод господарювання, який означає покриття з власних доходів усіх видатків діяльності суб'єктів господарювання за умов простого та розширеного відтворення.

Самофінансування є економічною основою незалежності та самоуправління підприємствами. Теорія й практика самофінансування суб'єктів господарювання є важливими елементами економічних доктрин індустріально розвинених держав. У країнах з ринковою економікою, зокрема Україні, воно означає забезпечення інвестування підприємств передусім за допомогою власних фінансових ресурсів, а саме прибутків, амортизаційних відрахувань та ресурсів, притриманих до власних.

Суб'єктів господарювання кредитують за допомогою мобілізації тимчасово вільних коштів на підставі принципів забезпеченості, платності, повернення, цільового використання. В умовах розширення співробітництва України та інших країн світу й конкретних організацій, фондів стає можливим отримання кредитів від міжнародних організацій (наприклад, у межах міжнародної технічної допомоги).

Бюджетне фінансування відбувається на безповоротній основі з ресурсів державного та місцевих бюджетів на підставі принципів плановості та цільового характеру використання отриманих коштів. Донорське

фінансування реалізується на безоплатній основі іноземними державами, урядами, спеціальними міжнародними фондами та організаціями зазвичай у вигляді грантів у межах міжнародної технічної допомоги. Наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надає гранти для покриття частини витрат у рамках проектів розвитку підприємств та програм підтримки малого й середнього бізнесу.

Велике значення має використання такого фінансового методу, як страхування. Воно передбачає вжиття системи заходів щодо створення страхових (грошових) фондів, призначених для повного або часткового відшкодування втрат суб'єктів господарювання та населення у зв'язку з непередбачуваними обставинами, а також надання допомоги громадянам в разі настання страхових випадків. Функція страхування не полягає тільки в частковій чи повній компенсації збитків. Велике значення у страхуванні має вжиття превентивних, які спрямовані на запобігання страхового випадку (протипожежні, запобігання дорожньо-транспортним пригодам), та репресивних заходів (гасіння пожежі, боротьба з паводками тощо).

Переваги та недоліки різних форм фінансування для малих підприємств наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Переваги (+) та недоліки (-) різних форм фінансування придбання техніки для малих підприємств [1, с. 77]

Критерій прийняття рішення	Форми фінансування		
	Самофінансування	Фінансовий лізинг	Банківський кредит
1. Швидкість отримання техніки	(-) залежить від наявності власних коштів	(+) швидке отримання потрібної техніки	(+) швидке отримання потрібної техніки
2. Платність та послугу	(+) не потрібно сплачувати відсотки	(-) виплата винагороди лізингодавцю	(-) сплата відсотків за кредит
3. Обов'язковість страхування	(+) не обов'язкове	(-) сплата щорічної страховки	(-) сплата щорічної страховки
4. Умови розрахунку	(-) зазвичай під час купівлі вся сума	(+) розбито на 5 років помісячно рівними частинами	(+) розбито на 5 років помісячно рівними частинами
5. Джерело виплат за придбання техніки	(-) за рахунок власного капіталу фірми, додаткових коштів засновника	(+) виплати за рахунок прибутку від її використання	(+) виплати за рахунок прибутку від використання
6. Прийняття рішення щодо відповідності умовам фінансування	(+) рішення приймає фірма (власник фірми)	(-) рішення приймає лізингодавець	(-) рішення приймає банк
7. Виведення коштів з обороту	(-) виведення з обігу 100% вартості покупки	(+) виведення з обігу авансової оплати (30% вартості техніки)	(+) виведення з обігу авансової оплати (30% вартості техніки)
8. Можливість зменшення оподаткованого прибутку	(-) не передбачена	(+) за рахунок відсотків по лізингу, комісій та амортизації	(+) за рахунок відсотків по кредиту
9. Можливість втрати за несплату	(-) може бути накладено стягнення третіх осіб	(+) не може бути накладено стягнення третіх осіб	(-) може бути накладено стягнення третіх осіб
10. Наявність забезпечення чи поручителя	(+) не потрібна застава чи поручитель	(-) предмет лізингу, що передається лізингодержувачу на підставі договору лізингу; порука	(-) майно, на придбання якого оформляється фінансування; обов'язкова наявність мінімум 1 договору поруки засновника

У фінансовій діяльності досить рідко використовують лише один метод фінансового забезпечення, переважно вони оптимально їх поєднують.

Література

1. Ніколаєва А.М., Демчук В.В. Фінансове забезпечення розвитку малих приватних фірм: теорія та практика. Економічний форум. 3/2020. С. 70-78.

НЕЦІНОВІ ФАКТОРИ ПРОПОЗИЦІЇ

Мороз Вікторія,

здобувачка вищої освіти I курсу спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

Науковий керівник: Півторак Михайло Вікторович,

кандидат економічних наук, доцент

Тема "Нецінові фактори пропозиції" є дуже актуальною, оскільки в сучасному економічному середовищі підприємства стикаються з різноманітними викликами, які не обов'язково пов'язані з цінами. Врахування таких факторів, як технологічний розвиток, доступність ресурсів, податкова політика, інновації та соціокультурні аспекти, дозволяє краще розуміти та передбачати поведінку ринкової пропозиції. Розгляд нецінових детермінант пропозиції допомагає виробникам та урядам ефективніше управляти виробництвом, розвивати конкурентні переваги та стимулювати економічний розвиток.

Пропозиція - це кількість товарів або послуг, яку виробники готові поставити на ринок за певний період часу при певних цінах. Пропозиція визначається як готовність та можливість підприємства поставити на ринок певний обсяг товарів або послуг за встановленими цінами в певний період часу[1].

Закон пропозиції визначає, що при інших умовах, кількість товарів або послуг, які виробники готові поставити на ринок, збільшується зі зростанням ціни на ці товари або послуги, або зменшується при зниженні цін. Закон пропозиції стверджує, що інші речі залишаючись незмінними, кількість товарів або послуг, що пропонується на ринку, зростає зі зростанням ціни і зменшується при зниженні ціни[2].

Ціни впливають на обсяг виробництва. Підвищення ціни підвищує прибуток виробників і стимулює збільшення виробництва, а зниження ціни, навпаки, знижує обсяг виробництва товару. Підвищення цін на товари зазвичай призводить до зростання пропозиції, оскільки виробники стимульовані більш вигідними умовами для продажу своїх товарів і тому виробляють більше[1].

Нецінові фактори пропозиції:

1. Ціни та ресурси:

Ціни на сировину та інші виробничі ресурси мають великий вплив на виробництво. Високі ціни на ресурси можуть знизити маржинальну вигоду виробництва, що зменшує пропозицію.

2. Технологія виробництва:

Сучасні технології можуть поліпшити ефективність виробництва, знизити витрати та підвищити якість продукції, що може збільшити пропозицію на ринку.

3. Податки та дотації:

Податкова політика може впливати на витрати виробництва. Наприклад, великі податки можуть зменшити прибуток виробників і знизити їх бажання виробляти більше товарів або послуг.

Дотації можуть стимулювати виробництво, збільшуючи прибуток виробників і знижуючи їх витрати.

4. Ціни та інші товари:

Ціни на альтернативні товари або послуги можуть впливати на виробництво певного товару. Наприклад, зниження цін на один товар може зменшити пропозицію іншого, оскільки виробникам стає менш вигідно виробляти перший товар.

5. Сподівання виробників:

Сподівання виробників щодо майбутніх умов ринку, таких як зміни в попиті або конкуренція, можуть впливати на їхні рішення щодо рівня виробництва.

6. Число продавців на ринку:

Кількість компаній, які продають схожі товари або послуги, може впливати на пропозицію. Збільшення числа продавців може збільшити конкуренцію і змусити виробників знижувати ціни або розширювати асортимент товарів[1].

Література

1. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Ліле-НВ». 2015. 348 с.
2. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 668 с.

ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Пічугіна Вікторія,

*здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: **Бойко Світлана Василівна,**
кандидат економічних наук, доцент*

Оподаткування транспортних засобів в Україні реалізується через сукупність прямих та не прямих податків, які належать до загальнодержавних та місцевих податків. Транспортні засоби оподатковуються акцизним податком, податком на додану вартість, транспортним податком [1]. Надходження від оподаткування транспортних засобів зараховуються до доходів державного та місцевого бюджетів [2]. Спеціальним податком оподаткування транспортних засобів є транспортний податок.

Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні власні легкові автомобілі, що є об'єктами оподаткування.

легкові автомобілі з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно)

легкові автомобілі, середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Така вартість визначається Мінекономіки за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, станом на 1 січня податкового (звітного) року виходячи з марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального [3]. Щороку до 1 лютого податкового (звітного) року Мінекономіки на своєму офіційному веб-сайті розміщується перелік легкових автомобілів (рис. 1).

Базою оподаткування є легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Для прикладу наведено перелік легкових автомобілів, які підлягають оподаткуванню транспортним податком у 2024 році, до складу яких належать окремі моделі Aston Martin, Bentley, BMW, Ferrari, Jaguar, Lamborghini, Land Rover, Lexus, Maserati, Mercedes-Benz, Porsche, Rolls-Royce та ін.

Ставка транспортного податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 грн за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

The image shows a web browser window with the URL me.gov.ua/Vehicles/CalculatePrice?lang=uk-UA. The page title is "ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ: РОЗРАХУНОК ВАРТОСТІ". There are two main sections for calculation purposes: "Для цілей оподаткування транспортним податком (п. 267.2 ст. 267 Податкового кодексу України)" and "Для цілей оподаткування операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого майна (п. 173.1 ст. 173 Податкового кодексу України)". Below these is a section titled "Розрахунок середньоринкової вартості легкових автомобілів для цілей оподаткування транспортним податком" which refers to Article 267.2 of the Tax Code of Ukraine and a methodology approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in 2016. The form includes three dropdown menus: "Марка" (Brand) with the placeholder "Оберіть марку транспортного засобу", "Модель" (Model) with the placeholder "Оберіть модель транспортного засобу", and "Рік випуску" (Year of release) with the value "2022". At the bottom of the form are two buttons: "Розрахувати" (Calculate) and "Очистити" (Clear).

Рис. 1. Фрагмент офіційного сайту Мінекономіки України з розрахунку вартості автомобіля

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному року.

Обчислення суми транспортного податку з об'єкта/об'єктів оподаткування фізичних осіб здійснюється контролюючим органом податковою адресою (місцем реєстрації) платника податку, зазначеною в реєстраційних документах на об'єкт оподаткування.

Податкове/податкові повідомлення-рішення про сплату суми/сум податку разом з детальним розрахунком суми/сум податку та відповідні платіжні

реквізити надсилаються платнику податку контролюючим органом до 1 липня року базового податкового (звітного) періоду (року).

Податкове/податкові повідомлення-рішення про сплату суми/сум податку та відповідні платіжні реквізити, визначені в абзаці першому цього підпункту, що надсилаються платнику податку, повинні містити щодо кожного з об'єктів, зокрема, але не виключно, інформацію про транспортний засіб: марка, модель, об'єм циліндрів двигуна (куб. см), рік випуску та розмір ставки податку.

Щодо об'єктів оподаткування, придбаних протягом року, податок сплачується фізичною особою-платником починаючи з місяця, в якому виникло право власності на такий об'єкт. Контролюючий орган надсилає податкове повідомлення-рішення новому власнику після отримання інформації про перехід права власності.

Платники податку - юридичні особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і не пізніше 20 лютого цього ж року подають контролюючому органу за місцем реєстрації об'єкта оподаткування декларацію з розбивкою річної суми рівними частками поквартально.

Щодо об'єктів оподаткування, придбаних протягом року, декларація юридичною особою - платником подається протягом місяця з дня виникнення права власності на такий об'єкт, а податок сплачується починаючи з місяця, в якому виникло право власності на такий об'єкт.

У разі переходу права власності на об'єкт оподаткування від одного власника до іншого протягом звітного року податок обчислюється попереднім власником за період з 1 січня цього року до початку того місяця, в якому він втратив право власності на зазначений об'єкт оподаткування, а новим власником - починаючи з місяця, в якому він набув право власності на цей об'єкт.

За об'єкти оподаткування, придбані протягом року, податок сплачується пропорційно кількості місяців, які залишилися до кінця року, починаючи з місяця, в якому проведено реєстрацію транспортного засобу.

Транспортний податок сплачується:

а) фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

б) юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Про затвердження Методики визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів та внесення змін у додатки 1 і 2 до Порядку визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 66 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/66-2016-%D0%BF>

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ У СИСТЕМІ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Шошина Людмила,
здобувачка вищої освіти IV курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Бойко Світлана Василівна,**
кандидат економічних наук, доцент

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування [1]. Статистичні дані про стан виконання видаткової частини Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією наведено у табл. 1.1., коли видатки збільшилися у 2020 р. на 223 045 млн грн або 16,3%, у 2021 р. видатки збільшилися на 249 972 млн грн або 15,7%, у 2022 р. під впливом воєнного стану та інших змін у суспільстві видатки збільшилися на 1 198 082 млн грн або 64,9%.

Видатки зведеного бюджету збільшилися за рахунок збільшення всіх груп видатків, проте інтенсивність збільшення на абсолютним відхиленням була на боці фінансування освіти – 60 634 млн грн, фінансування загальнодержавних функцій (основна стаття видатків – обслуговування боргу та виплати за державними деривативами) – 47 933 млн грн, фінансування економічної діяльності (основна стаття видатків – видатки на дорожнє господарство) – 30 721 млн грн, фінансування охорони здоров'я з урахуванням боротьби з розповсюдженням COVID-19 – 28 332 млн грн.

Таблиця 1

Динаміка видатків Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією, млн грн

	2020	2021	2022	Відхилення, (+/-)	
Загальнодержавні функції	204 820	252 752	248 468	47 933	-4 284
Оборона	120 374	127 527	1 142 872	7 153	1 015 345
Громадський порядок, безпека та судова влада	159 510	176 150	454 432	16 640	278 282
Економічна діяльність	262 917	293 637	156 434	30 721	-137 203
Охорона навколишнього природного середовища	9 057	10 621	5 227	1 564	-5 394
Житлово-комунальне господарство	32 215	56 936	41 160	24 721	-15 776
Охорона здоров'я	175 790	204 122	215 276	28 332	11 154
Духовний та фізичний розвиток	31 711	43 358	33 636	11 648	-9 722
Освіта	252 284	312 918	290 758	60 634	-22 160
Соціальний захист та соціальне забезпечення	346 721	367 347	455 186	20 626	87 839

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України

У 2022 р. відбулося рекордне збільшення видатків бюджету, в першу чергу за рахунок збільшення видатків на оборону на 1 015 345 млн грн або у дев'ять разів, що визначається збільшення видатків на воєнну оборону та

обороздатність країни, більшість видатків були доданими до бюджету після 24 лютого 2022 р. згідно з Законом України від 23.02.2022 № 2099-IX, Законом України від 15.03.2022 № 2135-IX. Незначне збільшення відбулося на видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення на 87 839 млн грн для фінансування виплат внутрішньо переміщеним особам та інших соціальних пільг, охорони здоров'я тощо. У контексті оптимізації видатків зведеного бюджету було зменшено видатки на загальнодержавні функції (4 284 млн грн), економічну діяльність (137 203 млн грн), охорона навколишнього природного середовища (5 394 млн грн), ЖКГ (15 776 млн грн), духовний та фізичний розвиток (9 722 млн грн), освіту (22 160 млн грн).

Публічні закупівлі – це придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII [2]. Еволюція публічних закупівель відбувалася від державних замовлень та державних контрактів до закупівель, державних закупівель. Законом України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII та Стратегією реформування публічних закупівель («дорожню карту») від 24.02.2016 р. № 175 р. [2] утверджено новий етап розвитку публічного витрачання коштів, що базується на основі раціонального використання публічних коштів та розвитку конкурентної економіки з дотриманням вимог відкритості та прозорості на всіх стадіях закупівель.

Публічні закупівлі реалізуються за допомогою платформи Prozorro. Загальна динаміка лотів наведена на рис. 1.

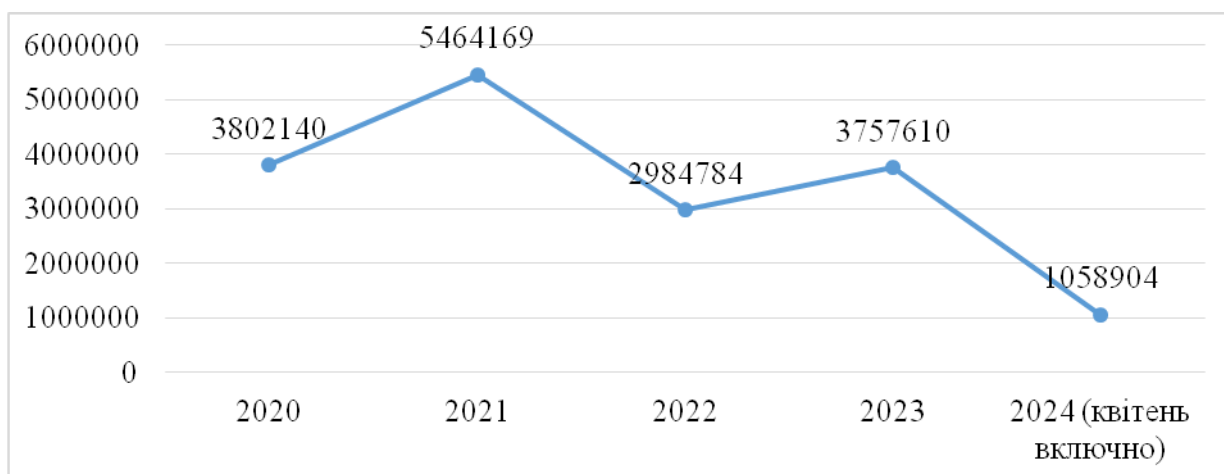

Рис. 1. Динаміка кількості лотів у системі публічних закупівель

За аналітичними даними платформи Prozorro можна стверджувати на оголошення щороку кілька мільйонів лотів, в тому числі щороку відбуваються коливання кількості через зміни у загальній вартості і структурі публічних закупівель.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 19.03.2024).
3. Про Стратегію реформування публічних закупівель («дорожню карту»): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 175 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80> (дата звернення: 10.03.2024)

РИНКОВИЙ ПОПИТ. НЕЦІНОВІ ФАКТОРИ ПОПИТУ

Шафранова Валерія,

*здобувачка вищої освіти I курсу спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Білоцерківський інститут економіки та управління
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Півторак Михайло Вікторович,
кандидат економічних наук, доцент*

У сучасному світі ринковий попит стає все більш складним явищем, яке визначається не лише ціновими факторами, але й рядом нецінових впливів. Нецінові фактори попиту відіграють ключову роль у формуванні споживчих уподобань та визначенні ринкових тенденцій. Ці аспекти стають предметом все більшого дослідження для розуміння і прогнозування споживчого поведінки та ефективної маркетингової стратегії. В цьому контексті розгляд нецінових факторів попиту має важливе значення для розвитку сучасного бізнесу і забезпечення конкурентної переваги на ринку.

Попит - це величина, що відображає кількість товарів або послуг, яку споживачі готові купити при певному рівні цін і в певний час. Він визначається взаємодією між ціною товару і обсягом товару, який споживачі хочуть придбати. Попит зазвичай залежить від рівня доходу споживачів, їхніх уподобань, цін на товари та послуги, рекламних впливів, а також від інших нецінових факторів, таких як бренд, якість товару, сезонність і модні тенденції. У мікроекономіці попит зазвичай виражається у вигляді попитної кривої, яка показує залежність кількості товарів, які споживачі бажають придбати, від цін на ці товари. Ринковий попит – це сумарний попит усіх споживачів на ринку певного товару. Індивідуальний попит – попит окремого споживача. Закон попиту: обсяг попиту скорочується зі зростанням ціни і зростає зі зниженням ціни. фактори попиту: ціна є основним фактором попиту, зміна якої спричиняє зміни в обсязі попиту. Нецінові детермінанти попиту спричиняють зміни у попиті, що графічно відповідає зміщенню всієї кривої попиту.

Нецінові фактори:

- Смаки і переваги споживачів
- Число покупців.
- Доход споживачів.
- Ціни сполучених товарів
- Якість продукту або послуги
- Бренд і репутація
- Моді та тенденції
- Зручність та доступність
- Соціальний вплив
- Емоційний фактор
- Вплив соціальних мереж і маркетингу впливу
- Екологічні та етичні стандарти
- Технологічні інновації
- Демографічні зміни

Смаки і переваги споживачів є ключовими неціновими факторами, що впливають на ринковий попит і формують споживчі вподобання [1].

Число покупців є важливим неціновим фактором попиту, оскільки воно впливає на обсяги продажів товарів та послуг на ринку і може бути змінено шляхом рекламних кампаній, управління брендом та стратегій просування.

Доход споживачів є вирішальним неціновим фактором попиту, оскільки він впливає на їхню спроможність купувати товари та послуги, визначає їхні конsumerські можливості і формує рівень їхніх покупок і витрат.

Ціни сполучених товарів є значущим неціновим фактором попиту, оскільки вони впливають на споживчі рішення щодо покупки додаткових товарів або послуг, утворюють синергію в споживчому досвіді та можуть визначати загальні обсяги попиту на ринку.

Якість продукту або послуги є одним з найважливіших нецінових факторів попиту, оскільки вона впливає на задоволення потреб споживачів, їхнє задоволення від покупки та повторні покупки.

Бренд і репутація є важливими неціновими факторами попиту, оскільки вони впливають на споживчі уподобання, створюють емоційний зв'язок з маркою та визначають рівень довіри споживачів до продукту або послуги.

Моди та тенденції є важливими неціновими факторами попиту, оскільки вони впливають на споживчі уподобання та визначають попит на певні товари та послуги відповідно до сучасних тенденцій та популярних модних напрямків.

Зручність та доступність є важливими неціновими факторами попиту, оскільки вони впливають на легкість доступу до товарів та послуг для споживачів, їхню готовність придбати та використовувати продукти.

Соціальний вплив є ключовим неціновим фактором попиту, оскільки він визначає споживчі уподобання, прийняття рішень та сприяє формуванню тенденцій через взаємодію з оточуючими людьми, соціальними групами та культурними впливами

Емоційний фактор є ключовим неціновим аспектом попиту, оскільки емоції споживачів впливають на їхні рішення щодо покупок, можуть змінювати їхні уподобання та створювати сильний зв'язок між продуктом або послугою та споживачем.

Вплив соціальних мереж і маркетингу впливу: Соціальні мережі стають все більш важливим каналом впливу на споживачів. Дослідження, проведені інститутами, такими як Pew Research Center або Nielsen, можуть надати інформацію про те, як соціальні мережі впливають на покупки споживачів.

Екологічні та етичні стандарти: Споживачі стають все більше свідомими щодо екологічних і етичних питань. Дослідження організацій, таких як Greenpeace або World Wildlife Fund, можуть надати інформацію про те, як ці фактори впливають на ринковий попит.

Технологічні інновації: Швидкий розвиток технологій може змінювати попит на товари та послуги. Дослідження в галузі технологій та інновацій, такі як ті, які проводяться MIT Technology Review або Gartner, можуть розкрити вплив новітніх технологій на ринковий попит.

Література

1. American Marketing Association: веб-сайт. URL: <https://www.ama.org/> (дата звернення: 12.04.2024)

СЕКЦІЯ **ПОЛІТИЧНІ, КУЛЬТУРНІ ТА ДУХОВНІ АСПЕКТИ** **РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ МАККІАВЕЛІЗМУ У СУЧАСНОМУ **СВІТІ**

Заруба Ярослав,
здобувач фахової передвищої освіти III курсу
спеціальності «Право», Білоцерківський фаховий
коледж Університету «Україна»
Науковий керівник: Добренька Наталія Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент

Нікколо Макіавеллі - видатний філософ, письменник, діяч та політик, в часи Епохи Відродження. Більшу частинну життя, Макіавеллі провів у італійському місті Флоренція, де й написав більшість своїх відомих творів, таких як "Державець" та "Міркування про першу декаду Тіта Лівія". Зазвичай саме ці два твори сучасними істориками, політиками та філософами визнаються фундаментальною основою бачень та міркування самого Нікколо Макіавеллі, що вже в наш час відомі під назвою "Макіавеллізм" [1, с. 110].

У своєму Трактаті "Державець", Нікколо викладає основи управління державою в ролі правителя. Зазначає основні хитрощі та шляхи здобуття та утримання влади. На пряму висвітлює такі явища як шантаж, підкуп, залякування, вбивства, тощо, що супроводжують на шляху до влади, та після її отримання. Нікколо стверджує, що правителі повинні відкинути норми моралі, задля більшої ефективності, бо ж мораль буде діяти як стримуючий фактор в питанні вирішення проблем. Але, автор також зазначає, що надмірна жорстокість правителя може навпаки мати негативні наслідки, тому не варто нею зловживати [4, с. 68]. Праця "Державець" є своєрідним політтехнологічною настановою щодо захоплення, утримання та застосування державної влади: "Правління полягає головним чином у тому, щоб твої піддані не могли і не хотіли завдати тобі шкоди, а це досягається тоді, коли ти позбавиш їх будь-якої можливості якимось тобою нашкодити або осиплеш їх такими милостями, що з їхнього боку буде нерозумно бажати зміни свого положення" - зазначав сам Макіавеллі.

Наскільки зараз відомо історикам сучасності, сам Нікколо Макіавеллі був сторонником такого явища як Класичний Республіканізм. По суті сучасна концепція республіканізму виростає з тверджень та робіт самого Макіавеллі. Макіавеллі виділяє 6 видів державного правління - 3 добрих і 3 поганих [2, с. 79]. Так, до перших він відносить монархію, аристократію та демократію. Але з часом ці добрі правління перетворюються на погані. Відповідно до тиранії, олігархії та анархії. "Немає нічого постійного як у природі, так й у суспільстві. Розвиваючись, держави досягають досконалості, потім починається занепад" - даною цитатою Нікколо, обґрунтував, свою позицію. Розробляючи канони політичної поведінки, він ідеалізував і ставив за приклад етику та закони дохристиянського Риму. Він критикував ті сили, які, на його думку, маніпулювали Святим писанням і використовували у своїх цілях, що доводить наступне вираження його ідеї: "Саме через такого роду виховання і

таке хибне тлумачення нашої релігії на світі не залишилося такої ж кількості республік, яке було в давнину, і наслідком цього є те, що в народі не помітно тепер такої ж любові до свободи, якою вона була на той час" [1, с. 130].

Макіавеллі вважав, що християнство, у тому вигляді, в якому нав'язується вченням "про смиренність", неправильно подається тлумачами. На його думку, античні релігії прославляли правителів і полководців, які принесли своїй країні користь, а сучасна релігія закликає до самознищення та відмови від сили тіла і духу. Релігія вимагає лише терпіння, а не мужності у вчинках [2, с. 133]. На думку Макіавеллі, максимально життєздатними державами в історії цивілізованого світу були ті республіки, громадяни яких мали найбільший ступінь свободи, самостійно визначаючи свою подальшу долю. Він вважав незалежність, міць і велич держави тим ідеалом, до якого можна йти будь-якими шляхами, не замислюючись про моральне підґрунтя діяльності та про громадянські права. Макіавеллі був автором терміна "державний інтерес", який виправдовував претензії держави на право діяти поза законом, який вона має гарантувати, у випадках, якщо це відповідає "вищим державним інтересам". В сучасному світі праці Макіавеллі хоч й цінються, але зазнають значоної критики. В епоху пост-індустріального гуманізму думки цього мислителя вважаються занадто аморальними, та, не виправданими, такими, що суперечать концепції "Цивілізованого Світу". За останні пару років світ зтикнувся з проблемою наростаючих конфліктів між державами. Держави що притримувалися вищезазначеного пост-індустріального гуманізму, стали втрачати позиції перед державами, що відкинули моральний аспект та більше зосередилися на ефективності своєї політики. Найкращим прикладом може бути Китайська Народна Республіка, дії якої можна в деяких випадках назвати цинічними та аморальними, але від цього не менш ефективними. В діях КНР чітко простежується основні з принципів макіавелізму. В свою чергу, Україна керується інтересами суспільства, зокрема, захисту прав всіх громадян та надання відсічі ворогу.

Наразі держави світу знаходиться на переферії історичних епох. Світ швидко перетворюватися з однополярного в багатополарний, що може призвести багато війн, крові і смертей. В більшості, можна погодитися з переконанням Н. Макіавеллі «Ціль виправдовує засоби» зокрема, при терористичного нападу [3, с. 68].

Література

1. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 308 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ – 2000, 2020. 1000 с.
3. Макіавеллі Н. Міркування про першу декаду Тита Лівія. Київ: Наукова думка, 1982. 89 с.
4. Макіавеллі Н. Про тиранію. Київ : Грані-Т, 2019. 243 с.
5. Бобровський Д. О. Нікколо Макіавеллі: життя, творчість, політичні ідеї : навч. посіб. Київ : Інститут політичних і економічних досліджень. 2007. 206 с.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гаган Владислав,

*здобувач фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: **Пасічник Наталія Сергіївна,**
кандидат історичних наук, доцент*

Війна, розпочата Росією проти України, стала не лише трагедією для українського народу, але й викликом для існування української культури та ідентичності. Дипломатичний корпус України використовує всі доступні важелі, щоб заручитися підтримкою держав у збройному протистоянні агресору. Культурна дипломатія, як вид публічної, також активно привертає увагу різноманітної цільової аудиторії до масштабного воєнного конфлікту. Нині це дієвий формат донесення правди про Україну та російсько-українську війну.

Культурна зовнішньополітична діяльність під час воєнних дій – це дієва зброя в боротьбі з пропагандою, що є частиною гібридної війни. Дипломатична мова фактів разом з емоційними засобами мистецтва значно розширює аудиторію матеріалів і посилює сприйняття реципієнтів. За останній час за кордоном відбулося чимало культурних і мистецьких подій на різних рівнях (від персонального, інституційного до загальнодержавного), в різних форматах (одиночні події, окремі проекти, частини міжнародних форумів) і формах (арт, аналітика, дискусії тощо).

Основними формами реалізації української культурної дипломатії після початку повномасштабного російського вторгнення були:

– участь представників України у щорічних європейських та світових культурних подіях (фестивалі, конкурси, мистецькі та книжкові виставки тощо);

– організація та проведення спеціальних заходів, присвячених українській культурі (концерти, кінопокази, виставки, літературні читання тощо);

– гастролі українських мистецьких колективів (Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського, оркестрів Львівської, Одеської філармоній, оркестру та балетної трупі Національної Опери тощо);

– реалізація онлайн-проектів, присвячених українській культурі (онлайнпростір української культури на платформі «Google Arts&Culture», сайт ukrainefilms.com, діджитал-проект «Листівки з України» тощо);

– інституціональна діяльність (робота з включення об'єктів до Списків світової спадщини ЮНЕСКО тощо).

Коло тем, які охопила культурна дипломатія після 24 лютого 2022 року, також розширилося. Серед них, насамперед, втрати культурної спадщини внаслідок повномасштабного вторгнення росії. Вже у перший рік війни за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України (МКІП) було реалізовано понад 100 проектів і виставок для міжнародної спільноти про війну в Україні, а також більш як 500 зустрічей з українськими й іноземними партнерами. Українська культура раптово набула широкої представленості та визнання серед закордонних музеїв, театрів, університетів, майданчиків і фестивалів на рівні як проектів, так і особистих контактів митців. Варто згадати концерти Українського оркестру свободи в ЄС і США, міжнародні гастролі Київського симфонічного оркестру та Київської опери. Відкривалися

виставки сучасного мистецтва й українського авангарду. Результати невтомної праці наших письменників були представлені й на літературних ярмарках і фестивалях. Великий успіх мали фільми «Клондайк» Марини Ер Горбач, «Памфір» Дмитра Сухолиткого-Собчука, «Бачення метелика» Максима Наконечного на кінофестивалях класу «А». А «20 днів у Маріуполі», документальний фільм про російську облогу Маріуполя у лютому-березні 2022 р., здобув «Оскар» у 2024 р. в категорії «Найкращий повнометражний документальний фільм» і став першим фільмом-переможцем від України.

Понад мільйон людей прослухали лекційний курс «Створення сучасної України» професора Єльського університету Тімоті Снайдера, в якому розглянуто становлення новітньої суб'єктної України через основні події європейської історії та деколоніальну оптику.

Ще одним тріумфом для України став історичний концерт «Ноти з України» в одному з найбільших концертних залів світу – Карнегі-холі в Нью-Йорку. Захід було приурочено до 100-річчя північноамериканської прем'єри «Щедрика» Миколи Леонтовича. Саме в Карнегі-холі 1922 р. цю композицію вперше виконала Українська республіканська капела. Концерт переглянули онлайн понад 70 тисяч осіб. Також варто зауважити, що історичний центр Одеси внесено до Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Багато країн-членів ЄС, зокрема Латвія, Німеччина, Фінляндія, Франція та Чехія, заснували спеціальні фонди та програми для допомоги українським митцям, науковцям і журналістам. Зокрема, Європейський культурний фонд та інші фонди започаткували громадсько-філантропічні ініціативи, як-от Фонд «Культура солідарності».

Сьогодні ступінь інтересу світової, а найперше європейської громадськості до України є високим. Цей інтерес є опосередкованим результатом національного спротиву агресивним діям значно переважаючих сил ворога. Українська держава повинна використати цей інтерес як відправну точку для презентації власних культурних здобутків та створення привабливого образу України на міжнародній арені. Саме це своєю чергою може сприяти певним довготривалим змінам у світовій громадській думці на користь України, що, за умов демократичного політичного устрою переважної більшості країн, може забезпечити нашій країні довготривалу потужну підтримку. Українська культура – це фундамент нашої ідентичності. Культурна дипломатія під час війни зосереджена насамперед на закритті нагальних потреб, але в майбутньому ця підтримка має конвертуватись у довгострокові стратегічні програми.

Література

1. Кушнар'ова М.Б. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 35-53. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004706> (дата звернення: 29.03.2024)
2. Шкурко М. Культурна дипломатія України під час війни. *Україна дипломатична*. 2024. Випуск XXIV С. 741 – 749
3. UNESCO (2023) The Historic Centre of Odesa. Available at: <https://whc.unesco.org/en/list/1703/>

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

*Григорчук Денис,
здобувач фахової передвищої освіти I курсу
спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»
Науковий керівник: **Пасічник Наталія Сергіївна,**
кандидат історичних наук, доцент*

Дослідження людського розвитку в Україні на сучасному етапі має надзвичайно важливе значення через низку причин, пов'язаних з наслідками війни, динамічними трансформаціями, євроінтеграцією, прагненням до сталого розвитку та науковою цінністю. Розуміння рівня та динаміки людського розвитку в Україні є ключовим для подолання викликів, використання можливостей та розробки ефективних політик, спрямованих на покращення життя людей.

Людський розвиток визначається як процес зростання людських можливостей, що забезпечується політичною свободою, правами людини, суспільною повагою до особистості, здоровим довкіллям. Базовим принципом концепції людського розвитку є не постійне надання підтримки знедоленим людям, а забезпечення випереджувальних заходів по недопущенню зубожіння, безробіття, втрати здоров'я тощо шляхом стимулювання розвитку людей, підвищення їх ролі в суспільстві, розширення можливостей вибору способу життя, можливостей прийняття рішень стосовно своєї долі, але одночасно й посилення відповідальності за прийняте рішення і його виконання.

В останні роки концепція людського розвитку значно збагатилася змістовно і трансформувалася в реальну основу довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку більшості країн.

Для визначення стану людського розвитку застосовуються спеціальні індекси, що спираються на характеристики суспільного здоров'я, освіти і матеріального добробуту населення. У 1990 р. в межах Програми розвитку ООН було запропоновано методика вимірювання людського розвитку – Індекс людського розвитку. Індекс був розроблений в 1990 р. пакистанським економістом Махбубом ель Хаком і використовується з 1993 року ООН в щорічному звіті з розвитку людського потенціалу.

Оснoву Індeксу людського розвитку (ІЛР) складають три показники:

- очікуване довголіття, яке визначається як тривалість майбутнього життя при народженні дитини,

- доступ до знань вимірюється: середньою кількістю років освіти дорослих, яка є середньою кількістю років освіти, отриманої за життя людини у віці від 25 років і старше, і очікуваною тривалістю навчання для дітей шкільного віку, що дорівнює загальній кількості років навчання дитини шкільного віку, на які вона може розраховувати при незмінності загальноприйнятого вікового охоплення шкільного навчання протягом життя дитини.

- життєвий рівень, вимірюється валовим національним доходом (ВНД) на душу населення.

ІЛР є середнім вимірником основних досягнень людського розвитку в країні, отже, як і будь-яка інша середня, певною мірою маскує нерівність розподілу людського розвитку серед населення в межах окремих країн. У 2010 р. було представлено «ІЛР скоригований з урахуванням нерівності

(ІЛРН)», який враховує нерівність за кожним з трьох вимірів ІЛР, що коригує середнє значення кожного виміру відповідно за його рівнем нерівності. ІЛР можна розглядати як індекс потенційного розвитку людини, а ІЛРН як індекс фактичного людського розвитку. «Втрата» потенційного людського розвитку через нерівності визначається різницею між ІЛР і ІЛРН, і виражена у відсотках.

Для України за період незалежності рейтинг за ІЛР коливався в межах 54-102-го місця в світі. За останньою доповіддю про людський розвиток 2023/2024 р. з даними за 2022 р. Індекс людського розвитку (ІЛР) України становить 0,734, що робить її країною з високим рівнем людського розвитку. Україна посідає 100 місце у загальному рейтингу зі 193 країн і територій.

Водночас в Україні гостро відчувається негативний вплив зниження рівня людського розвитку, оскільки цей показник опустився до найнижчого рівня з 2004 року. ІЛР України - 0,734, навіть не дотягує до середньосвітового – 0,739. Середня тривалість життя в Україні визначена за доповіддю в 68,6 років (а середнє значення по світу – 72 р.), середня кількість років освіти дорослих – 13,3 р. (13 р. – середній світовий показник) і очікувана тривалість навчання для дітей шкільного віку – 11,1 р. (8,7 р. – середній світовий показник), середній дохід – 11,416 дол. (середнє значення по світу – 17,254).

Постійний представник UNDP в Україні Яко Сільє відзначив, що, хоча розвиток в Україні виявився стійким, зважаючи на наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, виклики для України ще попереду. Поточні дані Індексу людського розвитку здебільшого відображають негативний вплив пандемії COVID-19 на людський розвиток в Україні, оскільки доступ до найновіших даних залишається обмеженим [1].

Після урахування соціально-економічної нерівності ІЛР України становить 0,676, тобто «втрата» у розвитку через нерівність становить 7,9%. Зі збільшенням нерівності в країні зростають і втрати в людському розвитку.

З початком широкомасштабного вторгнення росії в Україну значно погіршилися умови людського розвитку. Моніторингова місія ООН із прав людини в Україні підтвердила, що через пов'язане з конфліктом насильство з 24 лютого 2022 р. в Україні щонайменше 10582 цивільні особи загинули, а 19875 було поранено (загальні втрати серед цивільних осіб – 30457 осіб). Це число включає 587 загиблих і 1298 поранених дітей (загальна кількість втрат серед дітей становить 1885). Фактичні цифри, ймовірно, значно більші. Мільйони людей по всій країні втратили свої домівки, були змушені тікати або зазнали інших тяжких випробувань через брак доступу до основних послуг у результаті війни. Бойові дії пошкодили та зруйнували сотні медичних установ і закладів освіти, що істотно вплинуло на доступ дітей до освіти й на можливість отримання населенням медичних послуг, а також об'єкти критичної інфраструктури, пов'язані, наприклад, з енергетикою та експортом зернових, знищено цілі міста.

Основні загрози для людського розвитку в Україні включають: загибель та травми населення, зруйнування інфраструктури, втрату доступу до освіти та медичних послуг, масові переселення, економічні та соціальні втрати, та поглиблення економічної та соціальної нерівності.

Отже, для забезпечення подальшого людського розвитку України необхідно вжити наступні важливі кроки:

- Забезпечення безпеки і захисту населення, включаючи надання медичної допомоги та психологічної підтримки постраждалим.

- Відновлення та реконструкція зруйнованої інфраструктури для забезпечення доступу до основних послуг, таких як освіта, медицина, та житло.

- Реформа системи освіти з метою забезпечення доступу до якісної освіти для всіх груп населення, у тому числі для дітей, що пережили війну.

- Підтримка економічного відновлення та стимулювання економічного зростання для забезпечення сталого розвитку країни.

- Створення програм і політик, спрямованих на вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб і біженців, а також їхню інтеграцію в суспільство.

- Пошук політичних та дипломатичних шляхів для врегулювання конфлікту і забезпечення мирного співіснування всіх громадян України.

- Посилення заходів з впровадження соціальних програм, спрямованих на зменшення нерівності та забезпечення доступу до соціальних послуг для всіх верств населення.

Література

1. Біль М. М., Попадинець Н. М. Людський розвиток і мобільність населення крізь призму національних особливостей: соціоекономічний вимір та управлінський концепт. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 2. С. 55-61.

2. Власюк, О. С., Яценко, Л. Д. Людський розвиток в Україні: чинники та проблеми. *Стратегічні пріоритети*. Серія: Політика. 2016. № 1. С. 43-54.

3. Дворічний звіт. Захист цивільних осіб: вплив бойових дій на цивільних з 24 лютого 2022 року / Організація Об'єднаних Націй Україна : веб-сайт. URL: <https://ukraine.un.org/uk/download/154471/261245> (дата звернення: 15.04.2024).

4. Мельничук О. М., Ольвінська Ю. О. Динаміка показників людського розвитку в Україні. *Вісник ОНУ*. 2016. № 2. С. 89 – 93.

5. Україна залишається країною з високим Індексом людського розвитку — звіт UNDP / ПР ООН : веб-сайт. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp> (дата звернення: 13.04.2024).

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Семинишина Валерія,

здобувачка вищої освіти І курсу спеціальності «Право»,

Білоцерківський інститут економіки та управління

Університету «Україна»

*Науковий керівник: **Пасічник Наталія Сергіївна,***

кандидат історичних наук, доцент

Проблема дотримання здобувачами вищої освіти академічної доброчесності в процесі навчання в ЗВО є актуальною для системи вищої освіти України. Чимало студентів не мають бажання чи мотивації здобувати знання, а обирають найлегший шлях - користуватися знаннями інших. У підсумку, ми отримуємо некваліфікованих працівників.

У законі України «Про Освіту» академічна доброчесність визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають

керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Порушенням академічної доброчесності вважається:

–академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

–самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

–фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

–фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

–списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

–обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

–хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

–необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

–надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання.

Дотримання академічної доброчесності означає самостійне виконання різних видів академічних завдань, повага до авторського права через правильне цитування та посилання, надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

В Україні впровадження цінностей академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти є проблематичним через низку специфічних національних факторів, серед яких, насамперед, відсутність цінностей академічної доброчесності в загальноосвітніх навчальних закладах. Студенти фактично знайомляться з цінностями академічної доброчесності під час навчання на першому курсі ЗВО, коли вже мають сформовані хибні уявлення про особливості навчання. Ще за радянських часів декілька поколінь українців засвоїли цінність «своїх не видають», тобто говорити про те, що інша людина вчиняє неправомірні дії, викликає суспільний осуд. Ще одним негативним переконанням є те, що давати списувати одногрупнику чи однокласнику – це добре і необхідно. Взагалі саме явище списування дуже лояльно сприймається у студентському середовищі. Воно набуло ознак мистецтва у здобувачів вищої освіти і викликає скоріше не осуд, а захоплення. Процеси діджиталізації сприяли появі нових форм списування з використанням інтернет-технологій, а відкритий доступ до інформації цей процес значно спростили.

За висновками дослідників, основні недоліки системи вищої освіти України у сфері академічної доброчесності пов'язані з обмеженістю чинного законодавства, відсутністю чітких етичних норм, вразливістю процедур оцінювання та виявлення існуючих порушень, безкарністю вчинків у цій галузі, слабо розвиненою культурою доброчесності в навчанні, слабкою внутрішньою мотивацією серед здобувачів, змістом навчальної програми і її переважаністю.

Наразі плагіат перетворився на серйозну проблему для системи вищої освіти України. Письмові завдання дедалі більше перетворюються на імітацію процесу навчання, що ставить під питання якість і конкурентоспроможність такої вищої освіти, що не дає багатьом студентам принципово нових знань. Під час перевірки здобувачі стикаються з проблемою доступності ресурсів для перевірки на плагіат – не всі бази даних є безкоштовними, а наявна обмеженість не дозволяє зі стовідсотковою впевненістю визначати відповідність тексту роботи встановленим вимогам унікальності.

За порушення академічної доброчесності Закон передбачає такі види академічної відповідальності для здобувачів освіти:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Зрозуміло, що проблему плагіату (самоплагіату) неможливо вирішити на рівні окремого навчального закладу чи навіть окремого міністерства (МОН України). Дана проблема має бути предметом цілеспрямованої державної політики, носити комплексний характер та об'єднувати зусилля учасників навчального процесу, роботодавців і держави на рівні законодавчих та центральних органів виконавчої влади.

Основні типи заходів для подолання проблеми академічної недоброчесності в освіті, які пропонуються міжнародними організаціями – це коригування поведінки студентів та учнів; покращення викладання; підвищення мотивації до навчання; формування культури академічної доброчесності, в тому числі інституційної культури та культури в мікросередовищах (класу, групи)

З огляду на викладене, вважаємо, що на рівні МОН України мають бути сформовані єдині підходи до порядку використання програмних продуктів для перевірки текстів на плагіат для всіх освітніх рівнів ЗВО у поєднанні з просвітницькими заходами з питань прийнятного цитування, посилення на використанні джерела з дотриманням авторських прав. На постійній основі слід проводити навчання академічному письму та коректності цитувань вже в середній освіті в процесі навчання всім предметам; запровадити навчання самих вчителів середньої школи академічному письму, коректності цитувань та стандартам академічної етики та доброчесності. Слід скасувати практики завдань типу рефератів, конспектів книжок та перейти на практику есе (викладення власних думок). Як свідчить міжнародний досвід, потрібні також справедливі та послідовні заходи для покарання за академічний плагіат, що мають співвідноситися з наслідками для порушників у доведених випадках. Вирішення цієї проблеми через прищеплення культури академічної

доброчесності допоможе покращити якість освітніх послуг та підготувати дійсно сучасного та ефективного фахівця.

Література

1. Академічна доброчесність. Аналітичний звіт та рекомендації. Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ: веб-сайт. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitychna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf> (дата звернення: 10.04.2024)
2. Децюк Т. М. Проблема дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти / Т. М. Децюк, Д. А. Васильєва. *Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики* : матеріали I Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 20-21 травня 2021 р.). Чернігів : НУ "Чернігівська політехніка", 2021. С. 174-176.
3. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д., Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*, 2020, №4 (31). С. 143-162
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 21.02.21)
5. Слободяник Ю. Б., Сиротенко Н. А. Проблеми реалізації принципу академічної доброчесності при підготовці докторів філософії (PhD). *Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 5-6 жовтня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. С. 112-116.

СУЧАСНА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА

Ніколаєць Владислав,

*здобувач фахової передвищої освіти I курсу спеціальності «Право», фаховий коледж «Освіта»
Університету «Україна»*

*Науковий керівник: Пасічник Наталія Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент*

Давнім способом ведення протистояння без зброї є інформаційна війна. Її головне завдання – знищення людей не як фізичної сили, а як соціуму. Головне завдання цього – маніпулювання масами, тобто внесення у ворожу свідомість потрібних ідей та поглядів, дезорієнтація та дезінформація читацької аудиторії, залякування власного народу образом ворога та створення страху супротивника своєю могутністю. Оперативність проведення інформаційної кампанії є запорукою успішності інформаційної війни, оскільки вона впливає на здатність ворога швидко та оперативно ухвалювати рішення, реагувати на ситуації та вести війну на реальному полі бою. Правильна інформаційна кампанія проти ворога призведе до ухвалення ним хибних рішень і забезпечить недосягнення запланованих завдань. Серед різновидів ведення інформаційних війн виокремлюють такі, як поширення маніпулятивної пропаганди або фейкової інформації задля деморалізації населення чи військових. На мою думку, це найефективніший метод досягнення поставленої мети, адже основні цілі під час інформаційних кампаній – саме населення та військові групування ворога. Зрозуміло, що коли ворогу не вдається виконати бажане, то він починає «воювати» на

інформаційному фронті фальшивими «вкидами» – фейками й маніпуляціями. Це основна мета російської пропаганди, що спрямована на те, щоб увести українців у стан паніки, зробити так, аби ми були налякані й дезорієнтовані та думали про те, щоб швидше втекти або здатися, витрачали час на пересилання подібних повідомлень замість реальної допомоги війську та своїй країні.[4]

Нині в умовах повномасштабної російсько-української війни важливо вміти виявляти і спростовувати медіаманіпуляції, адже бути озброєним на інформаційному фронті – це знати «фейки в обличчя».[4]

Дезінформація навколо широкомасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року ознаменувала ескалацію давніх інформаційних операцій Росії проти України.

Якщо починаючи з 2014 р. практично всі інформаційні операції Росії було спрямовано на популяризацію «руського міра» та заперечення української держави, її історії та майбутнього, то з початком широкомасштабного вторгнення інформаційні впливи розраховано на суспільну свідомість як усередині України, так і за її межами. Яскраво простежується намагання «розхитати ситуацію зсередини, роз'єднати суспільство, посіяти сумнів, апелюючи до критичних висловів українських політиків, журналістів, псевдоукраїнських патріотів. Сучасні спец-ефекти та комп'ютерна графіка дозволяють електронним засобам масової комунікації поширювати будь-яку неправдиву інформацію. Путінська пропаганда часто використовує релігійну риторику та історичне минуле. Наприклад, ідеологема ССРСР, яка була запущена серед російського народу та на території Сходу України мала на меті реанімувати відновлення колишнього Радянського Союзу. Серед найпоширеніших міфів та дезінформації з багатьох веб-сайтів: засекречені документи, які нібито свідчать про підготовку Україною наступальної операції проти Донбасу; масове вбивство мирних жителів у Бучі в перший місяць війни було інсценуванням; США розробляють біологічну зброю, призначену для ураження етнічних росіян, і мають мережу лабораторій біозброї в Східній Європі; Україна пригрозила Росії вторгненням; в Україні висадилися американські десантники; Україна сама інсценувала напад на лікарню в Маріуполі в березні 2022 р.; Європейські університети відраховують російських студентів; війна в Україні – це обман; Росія не використовувала касетні боеприпаси під час «військової операції» в Україні; НАТО має військову базу в Одесі; Росія не націлена на цивільну інфраструктуру в Україні; сучасна Україна була повністю створена комуністичною Росією; Крим приєднався до Росії на законних підставах; США і Великобританія направили в Україну застаріле озброєння; в українській політиці і суспільстві процвітає нацизм, підтримуваний українською владою; антиросійські сили здійснили переворот з метою повалення проросійського українського уряду в 2014 році; російськомовні жителі Донбасу зазнали геноциду.[3]

За своєю суттю наративи, які представляють Росія та Україна, є діаметрально протилежними. Росія представляє війну в Україні, яку Путін назвав «спеціальною військовою операцією», як необхідний оборонний захід у відповідь на розширення НАТО у Східній Європі. Путін також представляв військову кампанію як необхідну для «денацифікації» України і припинення нібито геноциду, що проводиться українським урядом проти російськомовного населення. На противагу цьому, український наратив наполягає на тому, що війна є агресією, підкреслює свою історію як суверенної нації, відмінної від Росії, і зображує своїх громадян і збройні сили як героїв, що захищають себе від невинного вторгнення. І Росія, і

Україна широко використовують соціальні мережі для представлення своїх версій подій, що розгортаються, і посилення протилежних наративів про війну, включаючи її причини, наслідки і продовження. Урядовці, окремі громадяни та державні установи звертаються до різних платформ, включаючи Facebook, Twitter, TikTok, YouTube та Telegram, для розміщення інформації.[3]

До механізмів протидії дезінформації можна віднести нормативно-правовий та інституційний. Починаючи з 2014 р. в українському законодавстві відбулось багато позитивних змін, які спрямовані на вдосконалення інформаційного простору України. Прийняті закони «Про захист інформації» (2014), «Про інформаційні агентства» (2015), «Про інформацію» (2016), «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (2016). Одним з найважливіших законодавчих документів, що стосуються інформаційної безпеки країни є Доктрина інформаційної безпеки України. На додаток до підтримки зусиль, спрямованих на розширення доступу до новин, Україна також обмежила доступ до російських державних ЗМІ, намагаючись зменшити їхній вплив.[3]

Значний вплив на боротьбу з дезінформацією в Україні здійснили заборона соціальних мереж та сайтів ворога і запровадження квот на українську мову в ЗМІ. Відразу після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. Уряд України також безпосередньо втрутився у приватний медіапростір. Три найбільші приватні медіа-організації (StarLightMedia, 1+1 медіа та Inter Media Group) приєдналися до суспільних мовників UA:Перший та Українського радіо для забезпечення єдиного цілодобового висвітлення подій в рамках проекту «Єдині новини».[3]

Отже, ведення сучасної інформаційної війни – це елемент глобальнішого військового протистояння між агресором (росією) та Україною. Серед основних завдань, які мала на меті російська пропаганда, були дискредитація української влади, збройних сил та загалом суспільства. Ідеться, зокрема, про розповсюдження неправдивої інформації про про т.з. «неонацистів» в Україні. Спроби використання подібного наративу – це намагання позбавити Україну важливості та суб'єктності на міжнародній площині. У порівнянні із 2014 р. Україна значно краще підготувалася до інформаційної війни. Були чітко окреслені канали зв'язку із суспільством, не допущено розповсюдження панічних настроїв, налагоджено роботу із західними партнерами, які отримували об'єктивну інформацію про перебіг військових дій.

Для того, щоб ефективно боротись з дезінформацією під час війни, потрібно працювати на кількох напрямках: на геополітичному рівні, тому що від кількості донесеної правди громадянам різних країн по всьому світу залежить військова допомога і підтримка, на внутрішньому рівні та на рівні комунікацій, пояснення дезінформації громадянам України. Також є важливим поширення контенту, який психологічно підіймає бойовий дух народу та працює на об'єднання суспільства проти ворога під час повномасштабної війни.

Література

1. Дзьобань О.П. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*. Харків, 2022. № 54. С. 11-29.
2. Дунаєва Л. М. Дезінформаційні виклики під час російсько-української війни: наук. журнал : *Політикус*. 2022. № 5. С. 73–78.
3. Патлашинська І.В. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії*. 2022. № 28. С. 84-87.

4. Шульська Н.М., Зінчук Р.С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ). *Південний архів* (філологічні науки). 2022. № 98. С. 68-76

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СУЧАСНИЙ ФЕНОМЕН <i>Вохнік Данило</i>	3
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ <i>Поліщук Тетяна</i>	5
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ <i>Зозуля Марина</i>	7

Секція

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН»

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ОРІЄНТУЮЧОЇ ІНФОРМАЦІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ <i>Козлова Ірина</i>	11
ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО ПРАВА В СЬОГОДЕННІ <i>Романенко Дарина</i>	12
МАРГІНАЛЬНА ПОВЕДІНКА ОСОБИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ <i>Верзіліна Катерина</i>	14
ОБОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ <i>Ужвенко Вадим</i>	16
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «НЕОБХІДНА ОБОРОНА» <i>Завалішина Вікторія</i>	19
ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЯВНОЇ ОБОРОНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН <i>Кравчук Руслана</i>	21
ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ <i>Льницький Олександр</i>	23
ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ОБЛІКУ ЧАСУ РОБОТИ, ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ <i>Зозуля Марина</i>	25

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЖИТЛА ТА ЙОГО ВИДІВ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСІБ <i>Петрик Тетяна</i>	27
ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОЩЕННЯ ПРАВОВИХ КАТЕГОРІЙ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАВОВИЙ ВПЛИВ <i>Коломієць Катерина</i>	29
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НЕПОВНОЛІТНІМ <i>Пилипенко Євгенія</i>	32
ПРОЦЕДУРА ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ <i>Козлова Ірина</i>	34
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ <i>Завалішина Вікторія</i>	36
СУДОВА СИСТЕМА РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ <i>Пащенко Анастасія</i>	38
ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ <i>Кравчук Руслана</i>	40
ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ <i>Заруба Ярослав</i>	42

**СЕКЦІЯ
«ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЯЦІЇ
ПОВЕДІНКИ ОСОБИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ»**

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ <i>Раєнок Юлія</i>	44
АНАЛІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТРЕСОСТІЙКОСТЬ» <i>Мацуна Наталія</i>	45
ВПЛИВ РОЗЛУЧЕННЯ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Дьяченко Анастасія</i>	48
ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЖИТТЯ МОЛОДІ <i>Кардаш Ольга</i>	51
ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА ДЕЗАДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Толстова Наталія</i>	53

ВПЛИВ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ <i>Ткалич Марія</i>	56
ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ПУДЛІТКІВ <i>Дривай Діана</i>	58
ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ СТРЕС У СТУДЕНТІВ <i>Гнатюк Дмитро</i>	61
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ <i>Горобчук Лілія</i>	63
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ПЕРЕВАГИ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСОБУ ПСИХОКОРЕКЦІЇ <i>Мазурик Яна</i>	65
ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «В ПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ» <i>Домащук Ірина</i>	67
ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ» <i>Дашаєва Мілана</i>	68
ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ <i>Лобовікова Софія</i>	70
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ СЛІДЧОГО <i>Борсук Олександра</i>	71
МЕДІАТВОРЧІСТЬ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Костина Софія</i>	73
ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ ПРАВОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ <i>Чільоглу Еліна-Хелін</i>	75
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУДДІ <i>Будкевич Марія</i>	77
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЮРИСТІВ <i>Рубленко Дарина</i>	79
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО <i>Симоненко Поліна</i>	81
ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ <i>Рогоза Ярослав</i>	82
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ <i>Бітнер Вікторія</i>	84

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ <i>Ковальчук Надія</i>	86
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ ДО ШЛЮБУ <i>Кучер Лілія</i>	87
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ <i>Мезенцев Євгеній</i>	89
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ <i>Франчук Анна</i>	90
ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ І СПОСОБИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ <i>Розвозчик Кіра</i>	91
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ <i>Волинюк Ігор</i>	94
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА <i>Мокренко Яна</i>	96
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УВАГИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ <i>Воровська Вікторія</i>	99
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У РОБОТІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ <i>Залізник Ольга</i>	100
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «АРТ-ТЕРАПІЯ» <i>Шкляр-Мезенцева Вікторія</i>	102
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРИЧИН ТА УМОВ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ <i>Говгаленко Дарина</i>	104
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ <i>Кравченко Аліна</i>	106
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ <i>Пащенко Анна</i>	108
ТРУДНОЩІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Капелюх Руслан</i>	110

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА <i>Сушко Олеся</i>	113
--	-----

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ <i>Ніколенко Сергій</i>	115
--	-----

**СЕКЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА,
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

ДІЛОВОДСТВО В МИТНІЙ СФЕРІ <i>Насонова Софія</i>	118
---	-----

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ <i>Александренко Наталія</i>	120
---	-----

ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ <i>Боднар Вікторія</i>	121
--	-----

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ <i>Андрущенко Ілля</i>	123
--	-----

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ <i>Кондратюк Павло</i>	125
--	-----

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВЕБ-РОЗРОБЦІ <i>Ямбулатов Олександр</i>	127
--	-----

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ <i>Бедратий Андрій</i>	128
---	-----

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА <i>Онищук Володимир</i>	130
---	-----

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ <i>Хоменко Сніжана</i>	131
---	-----

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА <i>Муравйова Олександра</i>	134
---	-----

СУЧАСНИЙ ДІЛОВИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ <i>Жовтюк Михайло</i>	135
--	-----

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЛОВОДСТВІ <i>Сліпченко Анжела</i>	137
--	-----

**СЕКЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА
ФІНАНСІВ»**

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ <i>Гончарук Олександр</i>	140
АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА <i>Рибальченко Дмитро</i>	142
ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА <i>Долецький Данііл</i>	144
ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТОВ «БІОФАРМА ПЛАЗА» <i>Войдевич Богдан</i>	145
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТ <i>Мирець Сергій</i>	148
ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>Корунець Людмила</i>	149
МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ <i>Назаренко Ольга</i>	150
НЕЦІНОВІ ФАКТОРИ ПРОПОЗИЦІЇ <i>Мороз Вікторія</i>	152
ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ <i>Пічугіна Вікторія</i>	153
ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ У СИСТЕМІ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ <i>Шошина Людмила</i>	156
РИНКОВИЙ ПОПИТ. НЕЦІНОВІ ФАКТОРИ ПОПИТУ <i>Шафранова Валерія</i>	158

**СЕКЦІЯ
ПОЛІТИЧНІ, КУЛЬТУРНІ ТА ДУХОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ МАККІАВЕЛІЗМУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ <i>Заруба Ярослав</i>	160
КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Гаган Владислав</i>	162
ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ <i>Григорчук Денис</i>	164
ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ <i>Семинишина Валерія</i>	166
СУЧАСНА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА <i>Ніколаєць Владислав</i>	169

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

*Тези доповідей
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ*

*«Теоретичні й практичні аспекти економіки,
права, психології, соціальних комунікацій,
бібліотекознавства та документознавства»*

Науковий редактор **Косач Т.М.**

**Видавництво
Білоцерківського інституту економіки та управління
вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет розвитку
людини «Україна»
Україна, 09100, м. Біла Церква,
Героїв Крут, 2-й пров., 42
т./ факс (0456) 39-66-80**